

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ІГНАТЕНКО ВАЛЕНТИН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 351:338.432

ДИСЕРТАЦІЯ

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ В.В. Ігнатенко

Науковий керівник: доктор наук з державного управління, професор, РОМІН
Андрій Вячеславович

Харків – 2023
Житомир – 2023

АНОТАЦІЯ

Ігнатенко В.В. Механізми державної підтримки розвитку аграрного сектору України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2023.

Дисертаційна робота присвячена вирішенню важливого науково-практичного завдання щодо вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. У ході дослідження поглиблено наукові підходи до визначення змісту механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, що представляє собою важливу умову забезпечення висхідного соціально-економічного поступу держави. Охарактеризовано концептуальні засади реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, які сприяли розробці наукових положень побудованих на основі інституційно-когнітивного, системного, синергетичного та еволюційного підходів з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на розвиток аграрного сектору.

На основі групування поглядів науковців на сутність державної підтримки відносно специфічних особливостей аграрного сектору, визначено, що під державною підтримкою розвитку аграрного сектору доцільно розглядати напрями (соціально-економічні та екологічні), методи та інструменти (бюджетно-податкові, грошово-кредитні, цінові) цілеспрямованої дії на фінансово-економічний потенціал суб'єктів аграрного сектору, що прогнозує його використання, адаптованого до теперішніх політично-глобалізаційних умов, систему державного регулювання зростання ефективності аграрної політики, збільшення прибутків державного бюджету й гарантування конкурентоспроможності аграрних товарів на вітчизняних і міжнародних ринках товарів та послуг.

Систематизовано механізми (законодавчий, фінансово-економічний, соціально-екологічний та інформаційно-комунікаційний) державної підтримки розвитку аграрного сектору та представлено їх зміст: по-перше, система дій із складною організаційно-адміністративною та законодавчо-соціальною системою методів подолання перешкод, що виникають у процесі реалізації економічних інтересів представників аграрного сектора, по-друге, доведення фінансових ресурсів державної політики (бюджетну, фіскальну, монетарну, цінову) до певних результатів. Відповідно до системної концепції складові механізми державної підтримки розвитку аграрного сектору мають включати низку елементів: актори (влада, бізнес, громадськість); принципи (пріоритети; легітимність; інтеграція економічних інтересів; екологізація; спеціалізація, диверсифікація; аграрна інтеграція); інструментарій (підходи та інструменти); регуляторна аудиторія (аграрний сектор); індикатори державної підтримки розвитку аграрного сектору; вплив змін у реалізації механізму.

Систематизовано науково-методичні підходи до оцінки ефективності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, які передбачають ідентифікацію чинників, що визначають можливі напрями державної підтримки розвитку аграрного сектору. Головною ціллю оцінки ефективності державної підтримки аграрного сектору є забезпечення умов з метою активізації виробничо-господарських та соціально-економічних механізмів. Оцінено результативність інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України дотримуючись наступних етапів: аналізу сучасного стану функціонування аграрного сектору та чинників, які впливають на його розвиток; аналізу рівня підтримки державою товаровиробників; аналізу стану підтримки інноваційного розвитку аграрного сектору. Здійснено оцінку фінансового забезпечення державної підтримки розвитку аграрного сектору України та напрямів забезпечення стабільності й адаптивності аграрного сектору до вимог сучасної державної політики: застосування прямих і непрямих фінансових активів, направлених на підтримку господарської діяльності фермерів, збереження ними найманих робітників, відновлення технічних

характеристик експорту сільськогосподарських товарів та продуктів харчування та інші.

Ідентифіковані проблеми, які негативно впливають на розвиток аграрного сектору в сучасних умовах: неможливість здійснення польових робіт у зоні військового конфлікту; неможливість здійснення експорту сільськогосподарських товарів морським шляхом, що зменшує експортні надходження, активізує мирову продовольчу інфляцію і можливий голод в певних країнах; пошкодження інфраструктури виробництва; брак фінансових активів, неможливість стратегічного планування діяльності аграрного сектору в результаті можливих військових дій; збої в забезпеченні продовольством громадян в окупації та на території проведення бойових дій. Систематизовано виклики, можливості та обмеження для забезпечення державної підтримки розвитку аграрного сектору України.

Україна має надзвичайно сприятливі умови навколишнього середовища та вдале територіальне розташування для діяльності сільськогосподарських підприємств, однак не може цілком забезпечити свій народ оптимальними цінами на товари відповідної сфери, внаслідок відсталості у технічному устаткуванні та недосконалості сукупних процесів: збільшення цін на паливо; значна чисельність застарілої, та мала кількість модернізованої техніки; неефективне використання сировини; недосконала програма кредитування та організації й планування. Все це веде до низької ефективності державної підтримки аграрного сектору.

Здійснено оцінку результативності державної підтримки розвитку аграрного сектору, яка проведена за наступними трьома векторами: 1) аналіз сучасного стану функціонування аграрного сектору та чинників, які впливають на його розвиток; 2) аналіз рівня підтримки державою товаровиробників (фінансова підтримка, ефективність програм згідно бюджетного критерію частки видатків на аграрний сектор, раціональність підтримки); 3) аналіз стану підтримки інноваційного розвитку аграрного сектору (витрати на здійснення наукових досліджень та розробок за окремими видами робіт; індикатори

гарантування інноваційного розвитку аграрного сектора України; структура інновацій, впроваджених аграрним сектором України; джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств аграрного сектору України; динаміка капітальних інвестицій в аграрний сектор.

Обґрунтовано стратегічні напрями удосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України у розрізі інституційного, фінансово-економічного, соціально-екологічного та інформаційно-комунікаційного механізмів. Представлено інструментарій реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, що передбачають зосередження підтримки на конкретних структурних проблемах аграрного сектору; політична увага на соціально-економічні виклики; стимулювання тих суб'єктів, що характеризуються сталістю, і обмеження тих, які відхиляється від стійкості; державна підтримка має бути більш відкритою для нових форм і типів сільського господарства.

Враховуючи структуру та змістовне наповнення особливостей розвитку аграрного сектору, які змінювалися з кожним новим програмним періодом, загальні цілі державної політики залишались незмінними протягом тривалого часу та переслідували три елементи стійкості (економічний, екологічний, соціальний), що сприяло розробці авторського науково-концептуального підходу до реалізації інструментарію механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору: зосередження підтримки на конкретних структурних проблемах аграрного сектору (оновлення поколінь/молоді фермери, органічне землеробство); політична увага (цільові сфери політики, державні витрати) має бути зосереджена насамперед на соціально-економічні виклики, які стримуватимуть переміщення непропорційних витрат на великі сільськогосподарські операції, неявно прискорюючи їх зростання; брати до уваги рушії, заохочуючи тих, хто встановлює сталість, і обмежуючи тих, хто відхиляється від стійкості; заходи державної політики підтримки аграрного сектору мають бути визначені більш чітко та цілеспрямовано з точки зору кінцевих структур і стійкості; державна підтримка має бути більш відкритою

для нових форм і типів сільського господарства, адже уявлення про роль сільського господарства в суспільстві змінюється та розширюється, як і потенціал для інновацій. Задля узгодженості з теоретичною структурою дослідження нами визначені дві групи драйверів розвитку аграрного сектору: зовнішні та внутрішні.

Розроблено практичні рекомендації щодо системної модернізації державної аграрної політики України, які передбачають встановлення системної взаємодії заходів державної політики підтримки з драйверами розвитку аграрного сектору та стратегічні орієнтири активізації інструментів механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України. Запропоновані рекомендації орієнтовані на забезпечення стабільності, дієвості та забезпечення ефективності реалізації державної аграрної політики, його конкурентоспроможності на ринках, гарантування продовольчої безпеки країни.

Аргументовано, що основною передумовою підвищення результативності інструментарію механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору є забезпечення стабільності, дієвості та забезпечення ефективності реалізації державної аграрної політики, його конкурентоспроможності на світовому та внутрішньому ринках, гарантування продовольчої безпеки країни. Результати проведеного дослідження дозволили нам виокремити основні стратегічні орієнтири активізації інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України

Ключові слова: механізми, державна підтримка, аграрний сектор, розвиток, державна аграрна політика, ефективність.

ANNOTATION

Ignatenko V.V. Mechanisms of state support for the development of the agricultural sector of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of sciences in public administration, specialty 25.00.02 - mechanisms of public administration. Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2023.

The dissertation is devoted to the solution of an important scientific and practical task of improving the mechanisms of state support for the development of the agrarian sector. In the course of the study, scientific approaches to determining the content of the mechanisms of state support for the development of the agrarian sector were deepened, which is an important condition for ensuring the upward socio-economic progress of the state. The conceptual principles of the implementation of mechanisms of state support for the development of the agrarian sector are characterized, which contributed to the development of scientific provisions built on the basis of institutional-cognitive, systemic, synergistic and evolutionary approaches, taking into account internal and external factors of influence on the development of the agrarian sector.

Based on the grouping of the views of scientists on the essence of state support in relation to the specific features of the agricultural sector, it was determined that under the state support for the development of the agricultural sector, it is appropriate to consider directions (socio-economic and ecological), methods and tools (budgetary, tax, monetary, price) of targeted actions on the financial and economic potential of the subjects of the agrarian sector, which predicts its use, adapted to the current political and globalization conditions, the system of state regulation of the increase in the efficiency of agrarian policy, the increase of state budget profits and guaranteeing the competitiveness of agrarian goods on the domestic and international markets of goods and services .

Mechanisms (legislative, financial-economic, socio-ecological and information-communication) of state support for the development of the agrarian sector are systematized and their content is presented: first, a system of actions with a complex organizational-administrative and legislative-social system of methods for overcoming obstacles that arise in in the process of realizing the economic interests of representatives of the agrarian sector, secondly, bringing the financial resources of

state policy (budgetary, fiscal, monetary, price) to certain results. According to the system concept, the components of the mechanism of state support for the development of the agrarian sector should include a number of elements: actors (government, business, public); principles (priorities; legitimacy; integration of economic interests; greening; specialization, diversification; agrarian integration); toolkit (approaches and tools); regulatory audience (agricultural sector); indicators of state support for the development of the agricultural sector; the impact of changes in the implementation of the mechanism.

Scientific and methodological approaches to the evaluation of the effectiveness of the mechanisms of state support for the development of the agrarian sector are systematized, which involve the identification of factors that determine the possible directions of state support for the development of the agrarian sector. The main goal of assessing the effectiveness of state support for the agricultural sector is to ensure the conditions for the activation of production, economic and socio-economic mechanisms. The effectiveness of state support tools for the development of the agrarian sector of Ukraine was evaluated by observing the following stages: analysis of the current state of the functioning of the agrarian sector and factors affecting its development; analysis of the level of state support for producers; analysis of the state of support for the innovative development of the agrarian sector. An assessment of the financial provision of state support for the development of the agrarian sector of Ukraine and directions for ensuring the stability and adaptability of the agrarian sector to the requirements of modern state policy was carried out: the use of direct and indirect financial assets aimed at supporting the economic activities of farmers, retaining their hired workers, restoring the technical characteristics of the export of agricultural goods and food products and others.

Identified problems that negatively affect the development of the agricultural sector in modern conditions: the impossibility of carrying out field work in the zone of military conflict; impossibility of exporting agricultural goods by sea, which reduces export revenues, activates global food inflation and possible famine in certain countries; damage to production infrastructure; lack of financial assets, impossibility

of strategic planning of agricultural sector activities as a result of possible military actions; failures in the provision of food to citizens in the occupation and on the territory of hostilities. Challenges, opportunities and limitations to ensure state support for the development of the agricultural sector of Ukraine are systematized.

Ukraine has extremely favorable environmental conditions and a good territorial location for the activity of agricultural enterprises, but it cannot fully provide its people with optimal prices for goods in the relevant field, due to backwardness in technical equipment and imperfection of aggregate processes: increase in fuel prices; a significant number of outdated, and a small number of modernized equipment; inefficient use of raw materials; imperfect lending program and organization and planning. All this leads to low effectiveness of state support for the agricultural sector.

An assessment of the effectiveness of state support for the development of the agrarian sector was carried out, which was carried out according to the following three vectors: 1) analysis of the current state of the functioning of the agrarian sector and factors affecting its development; 2) analysis of the level of state support for commodity producers (financial support, effectiveness of programs according to the budget criterion of the share of expenditures on the agricultural sector, rationality of support); 3) analysis of the state of support for the innovative development of the agrarian sector (expenditures for the implementation of scientific research and development for certain types of work; indicators of guaranteeing the innovative development of the agrarian sector of Ukraine; the structure of innovations introduced by the agrarian sector of Ukraine; sources of financing of the innovative activities of enterprises of the agrarian sector of Ukraine; the dynamics of capital investments in the agricultural sector.

The strategic directions of improving the mechanisms of state support for the development of the agrarian sector of Ukraine in terms of institutional, financial-economic, social-ecological and information-communication mechanisms are substantiated. The toolkit for the implementation of mechanisms of state support for the development of the agrarian sector, which provide for the focus of support on

specific structural problems of the agrarian sector, is presented; political attention to socio-economic challenges; stimulation of those subjects characterized by stability and restriction of those that deviate from stability; state support should be more open to new forms and types of agriculture.

Taking into account the structure and meaningful content of the features of the development of the agrarian sector, which changed with each new program period, the general goals of the state policy remained unchanged for a long time and pursued three elements of sustainability (economic, ecological, social), which contributed to the development of the author's scientific and conceptual approach to implementation toolkit of state support mechanisms for the development of the agrarian sector: focusing support on specific structural problems of the agrarian sector (renewal of generations/young farmers, organic farming); political attention (targeted policy areas, public spending) should be focused primarily on socio-economic challenges that will restrain the transfer of disproportionate costs to large agricultural operations, implicitly accelerating their growth; consider the drivers, encouraging those who establish sustainability and constraining those who deviate from sustainability; State policy measures to support the agricultural sector should be defined more clearly and purposefully from the point of view of final structures and sustainability; public support should be more open to new forms and types of agriculture, because the perception of the role of agriculture in society is changing and expanding, as is the potential for innovation. In order to be consistent with the theoretical structure of the study, we identified two groups of drivers of the development of the agricultural sector: external and internal.

Practical recommendations on the systematic modernization of the state agrarian policy of Ukraine have been developed, which provide for the establishment of a systematic interaction of state support policy measures with the drivers of the development of the agrarian sector and strategic guidelines for the activation of instruments of state support mechanisms for the development of the agrarian sector of Ukraine. The proposed recommendations are aimed at ensuring stability, effectiveness and ensuring the effectiveness of the implementation of the state

agrarian policy, its competitiveness in the markets, guaranteeing the country's food security.

It is argued that the main prerequisite for increasing the effectiveness of the toolset of state support mechanisms for the development of the agrarian sector is to ensure stability, effectiveness and ensure the effectiveness of the implementation of the state agrarian policy, its competitiveness on the world and domestic markets, guaranteeing the country's food security. The results of the conducted research allowed us to identify the main strategic guidelines for the activation of state support tools for the development of the agricultural sector of Ukraine.

Keywords: mechanisms, state support, agrarian sector, development, state agrarian policy, efficiency.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації:

1. Oleksandr Nechyporenko, Olena Bodnar, **Valentyn Ihnatenko** and Myroslava Chesakova. Problems and Prospects of the Development of the Agrarian Sphere in the Conditions of the Russian-Ukrainian War and the Post-War Economic Recovery. *Economic Affairs (Scopus)*, Vol. 67, No. 05, pp. 933-941. (0,6 друк. арк.).
Особистий внесок: визначені напрями розвитку аграрного сектору (0,2 друк. арк.).
2. Valentyn Ihnatenko Development of agricultural insurance in the system of state support of the agricultural market. *Global prosperity*. 2022. Vol. 2, No. 4, pp.20-26 (0,5 друк. арк.).
3. Ігнатенко В.В. Сучасний стан державної підтримки розвитку аграрного сектору України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Випуск 31. С.114-118 (0,5 друк. арк.).
4. Ігнатенко В.В. Система інституційного забезпечення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. *Держава та регіони*. 2022. №3(77). С. 100-104 (0,6 друк. арк.).

5. Ігнатенко В.В. Методика оцінки ефективності механізмів державної підтримки аграрного сектору. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Випуск 24. С.164-167. (0,5 друк. арк.).

6. Ігнатенко В.В. Концептуалізація механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. *Право та державне управління*. 2021. №4. С.102-110. (0,5 друк. арк.).

7. Ігнатенко В.В. Інструментарій реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. *Держава та регіони*. 2020. №2(70). С. 250-256. (0,5 друк. арк.).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Ігнатенко В.В. Регулювання зеленого курсу в аграрному секторі України. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Lviv, Ukraine. 2023. Pp. 1067-1071. (0,2 друк. арк.).

9. Ігнатенко В.В. Державне управління земельними відносинами в умовах децентралізації влади. Сучасна парадигма соціально-економічного розвитку України в умовах воєнного стану: XVIII Міжнародна науково-практична конференція: збірник наукових праць; 25 жовтня 2022 року. Чернігів, 2022. С.44-45. (0,2 друк. арк.).

10. Ігнатенко В.В. Напрями державної підтримки аграрного сектору. Сучасні світові тенденції розвитку інформаційних технологій, економіки і права: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції ЧБІП МНТУ імені академіка Ю. Бугая (18 квітня 2019 року). Чернігів, 2019. С. 173-174. (0,2 друк. арк.).

11. Ігнатенко В.В. Організаційно-економічні засади державної підтримки аграрного сектору. Збірник III міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів». (Київ 27 березня 2018 р.). МАУП, Київ. С. 23-25. (0,2 друк. арк.).

12. Ігнатенко В.В. Моделювання інноваційного розвитку аграрного сектору. Збірник V міжнародної науково-практичної конференції «Роль

юриспруденції у формуванні сучасного суспільства». (Київ 6 жовтня 2017 р.). МАУП. Київ. С. 37-38. (0,2 друк. арк.).

13. Ігнатенко В.В. Система забезпечення державної підтримки розвитку аграрного сектору. Збірник III міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів». (Київ 01 березня 2017 р.). МАУП, Київ. С.45-48. (0,2 друк. арк.).

ЗМІСТ

ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	24
1.1. Сутність та детермінанти державної підтримки розвитку аграрного сектора	24
1.2. Концептуалізація механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектора	42
1.3. Методичні підходи до оцінки ефективності механізмів державної підтримки аграрного сектора	57
Висновки до 1 розділу	78
Список використаної літератури до розділу 1	80
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	88
2.1. Сучасний стан державної підтримки розвитку аграрного сектора України	88
2.2. Інституційно-законодавчий механізм державної підтримки розвитку аграрного сектора	106
2.3. Оцінка ефективності підтримки державою аграрного сектора України	128
Висновки до 2 розділу	150
Список використаної літератури до розділу 2	153
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	163
3.1. Напрями вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектора України	163
3.2. Заходи модернізації державної аграрної політики та їх	185

взаємодія із драйверами розвитку аграрного сектору України

3.3. Стратегічні орієнтири активізації інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України 203

Висновки до 3 розділу 222

Список використаної літератури до розділу 3 224

ВИСНОВКИ 232

ДОДАТКИ 235

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток аграрного сектору як об'єкту державного управління є одним із домінуючих умов продовольчої безпеки країни, який пов'язаний з процесом суспільного відтворення та рівнем життя населення. Функціонування галузей аграрного сектору глибоко трансформувалося силами глобалізації, що стимулювало зростання орієнтованого на експорт виробництва сільськогосподарської продукції в країнах по всьому світу. Результатом стала супутня залежність від іноземних інвестицій, спрямованих на аграрний сектор, у країнах-експортерах і продовольчих поставок у країнах-імпортерах, потребуючи розробки й впровадження державою науково обґрунтованих механізмів підтримки. Виникає обґрунтована необхідність розробки пропозицій й методичних рекомендацій у напрямку системної модернізації державної аграрної політики у сфері підтримки аграрного сектору. В умовах мінливих умов зовнішнього середовища теоретичне осмислення та методичне вдосконалення механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору України зумовлено насамперед необхідністю швидкої адаптації до нових економічних умов для формування передумов довгострокової стабільності розвитку.

Наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, таких як: В. Андрійчук, Л. Березіна, Н. Бондарчук, П. Гайдуцький, І. Кириленко, М. Корецький, Ю.Лузан, І. Лукінов, М. Малік, В. Месель-Веселяк, Г. Мостовий, А. Ромін, П. Саблук, М. Хорунжий, В. Ціхановська, В. Шиян, Т. Шестаковська, В. Юрчишин, О. Яценко та інші, є теоретичними та прикладними розробками в сфері даного дослідження.

Дослідженню питань щодо механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору та його інституційного забезпечення приділяли достатню увагу представники різних наукових напрямів: О. Амосов, О. Бородіна, С. Володін, В. Воротін, В. Галушка, М. Дем'яненко, А. Діброва, О. Дудка, С. Кваша, О. Ковтун, М. Корецький, М. Латинін, С. Майстро, О. Могильний, Г. Мостовий, Т. Паламарчук, Ю. Шпак, О. Шпикуляка, С. Щербина та інші.

Водночас у дослідженнях не висвітлювалися питання щодо формування та впровадження ефективних механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Необхідно уточнити стратегічний напрямок діяльності держави щодо підтримки модернізації механізмів розвитку аграрного сектору та створити взаємодію між заходами національної земельної політики та основними драйверами розвитку аграрного сектору.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в рамках науково-дослідної роботи «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (ДР № 0118U001007) навчально-науково-виробничому центрі Національного університету цивільного захисту України. У рамках даної теми автором проведено дослідження щодо формування рекомендацій у напрямку вдосконалення механізмів державної підтримки аграрного сектору України.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є науково-практичне обґрунтування рекомендацій щодо підвищення результативності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України та визначення стратегічних напрямів їх удосконалення.

Мета дослідження зумовила необхідність постановки наступних логічно пов'язаних та послідовно розглянутих завдань:

- поглибити наукові підходи до обґрунтування змісту механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору;
- охарактеризувати концептуальні засади реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору;
- систематизувати науково-методичні підходи до оцінки ефективності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору;
- здійснити аналіз механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України;
- оцінити результативність інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України;

- обґрунтувати стратегічні напрями удосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору;

- розробити практичні рекомендації щодо системної модернізації державної аграрної політики України.

Об'єкт дослідження – державна аграрна політика.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. На етапі формування понятійного апарату використовувались методи аналізу та синтезу, узагальнення і наукової абстракції. Обґрунтування сутності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, визначення їх складових здійснювалось із використанням системно-структурних методів. Застосування методів індукції та дедукції дало змогу обґрунтувати теоретичні положення державної підтримки розвитку аграрного сектору у контексті досягнення стратегічних цілей відповідних механізмів. Для дослідження сучасного стану державної підтримки розвитку аграрного сектору, в тому числі у контексті оцінки інструментів відповідних механізмів використано розрахунково-аналітичні методи спостереження, вимірювання та порівняння. При обґрунтуванні стратегічних напрямів удосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору використовувалися евристичні методи, а також методи логічного узагальнення.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення дослідження, що характеризують наукову новизну отриманих результатів, які є особистим здобутком авторки та виносяться на захист, полягають у наступному:

у перше:

– обґрунтовано теоретико-концептуальний підхід до формування механізму системної взаємодії щодо реалізації заходів державної підтримки аграрного сектору (прямі фінансові платежі; підтримка ринку; агроекологічні та кліматичні заходи; міжнародні платежі; інвестиції у активи; сприяння

налагодженню співпраці між бізнесом та владою; трансфер знань; програми підтримки молодих фермерів та допоміжної діяльності; місцевий розвиток під керівництвом громади) з драйверами розвитку аграрного сектору (внутрішні та зовнішні), який враховує інтереси та функції суб'єктів механізмів державної підтримки аграрного сектору (держави, бізнесу, громадськості та науки). Запропонований підхід може бути використаний представниками органів влади на різних рівнях управління в напрямку розбудови ефективної стратегії розвитку аграрного сектору в Україні;

удосконалено:

– науково-методичні концепти щодо ефективності інституційного та фінансово-економічного механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, які, на відміну від наявних, включають три вектори оцінки: аналіз сучасного стану функціонування аграрного сектору та чинників, які впливають на його розвиток; аналіз рівня підтримки державою товаровиробників; аналіз стану підтримки інноваційного розвитку аграрного сектору. Визначені вектори корелюють зі взаємозв'язками відповідних викликів, можливостей та обмежень для забезпечення державної підтримки розвитку аграрного сектору України;

– наукові положення щодо реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, що, на відміну від наявних, включають впорядковану сукупність суб'єктів (органи влади, бізнес, громадськість); принципів (пріоритетності; законності; поєднання фінансових інтересів; екологізації; спеціалізації, диверсифікації та аграрної інтеграції; системності); методів й інструментів, стратегічних завдань та індикаторів державної підтримки розвитку аграрного сектору; ефектів, які змінюються під час реалізації механізму (синергетичний та емерджентності), за допомогою яких відбувається побудова оптимальних економічних умов для державної підтримки розвитку аграрного сектору, відносно суспільних потреб, державних соціально-економічних інтересів, забезпечення продовольчої безпеки держави, необхідності пристосування до змінних внутрішніх чинників і динамічних глобальних інституційних механізмів;

– методичний підхід до оцінки ефективності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, який, на відміну від існуючих, передбачає використання методів трендового, кореляційно-регресійного аналізу, ідентифікацію факторів, що визначають пріоритети розвитку аграрного сектору та включає чотири взаємопов'язані етапи: 1) систематизація параметрів оцінювання ефективності державної підтримки розвитку аграрного сектору; 2) аналіз та оцінка визначальних чинників державної підтримки розвитку аграрного сектору; 3) система способів оцінки параметрів державної підтримки; 4) розробка стратегічних векторів удосконалення процесів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Використання підходу дозволяє визначити рівень впливу механізмів державної підтримки на показники результативності аграрного сектору;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат науки державного управління в частині уточнення понять: «державна підтримка аграрного сектору» як складну багатоелементну систему напрямів (соціально-економічні та екологічні), методів та інструментів (бюджетно-податкові, грошово-кредитні, цінові) цілеспрямованої дії на фінансово-економічний потенціал суб'єктів аграрного сектору, задля його використання, адаптованого до теперішніх політично-глобалізаційних умов, з метою збільшення прибутків державного бюджету й гарантування конкурентоспроможності аграрних товаровиробників; «механізми державної підтримки розвитку аграрного сектору», що являють собою сукупність механізмів (законодавчо-інституційний, фінансово-економічний, соціально-екологічний та інформаційно-комунікаційний) щодо забезпечення реалізації комплексу організаційно-адміністративних та юридичних, соціально-економічних способів, упорядкованих відповідним чином з ціллю подолання перешкод, які утворюються на шляху реалізації інтересів представників аграрного сектору;

– обґрунтування рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України, зокрема: регламентація статусу

інститутів, які забезпечують підтримку розвитку аграрного сектору; унормування вартості землі сільськогосподарського призначення та її власності; врегулювання на законодавчому рівні грантових програм, різного роду міжнародної технічної допомоги; розробка диверсифікованої системи фінансової та матеріально-технічної підтримки суб'єктів аграрного сектору, насамперед галузі тваринництва та переробки; підтримка органічного виробництва; інвестування у відновлення природних ресурсів; використання цифрових технологій у сільському господарстві та організації діяльності суб'єктів аграрного сектору та інші. Реалізація запропонованих заходів дозволить створити необхідні стратегічні передумови для розвитку національного господарства на довгострокову перспективу;

– стратегічні цілі активізації інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України, які передбачають: забезпечення потреб аграрного сектора у кредитних ресурсах; функціонування ефективної системи оподаткування; формування ефективної системи страхування; вдосконалення системи державної фінансової підтримки; забезпечення потреб розвитку аграрного сектору в інвестиційних ресурсах, що дозволяє на рівні конкретних рекомендацій реалізувати запропоновані теоретико-методичні розробки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що положення та висновки, сформульовані у дисертаційній роботі, мають як теоретичне, так і практичне значення. Основні положення, висновки та рекомендації дослідження були використані у роботі: Верховної ради України (довідка про впровадження № 04-2/22 від 12.04.2022) при розробці законопроектів у сфері розвитку аграрної політики; Агенції регіонального розвитку Чернігівської області (довідка № 157/20 від 16.09.2020 р.) при розробці перспективних напрямків розвитку сільського господарства в умовах цифровізації; Державного підприємства «Дослідне господарство «Івківці» Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла Національної академії аграрних наук України» для науково-методичного забезпечення діяльності підприємств аграрного сектору.

Особистий внесок здобувача. Наукове дослідження механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору як окремої наукової проблеми виконано дисертантом самостійно, з використанням досягнень науки державного управління. Теоретичні положення та висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора у сфері теорії та практики державного управління, аналізу відповідної вітчизняної та зарубіжної літератури, а також нормативно-правової бази, що регулює окремі питання аграрної політики та розвитку аграрного сектору.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційних розробок пройшли апробацію, обговорювались і отримали позитивну оцінку на 6 науково-практичних конференціях, зокрема: Proceedings of the 11th International scientific and practical conference (Львів, 2023); XVIII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна парадигма соціально-економічного розвитку України в умовах воєнного стану» (Чернігів, 2022); Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні світові тенденції розвитку інформаційних технологій, економіки і права» (Чернігів, 2019); III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів» (Київ, 2018); V Міжнародної науково-практичної конференції «Роль юриспруденції у формуванні сучасного суспільства» (Київ, 2017); III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів» (Київ, 2017).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковані у 13 наукових працях, з них: 5 – у наукових фахових виданнях України; 1 – в наукометричній базі даних Scopus.; 1 – в науковому періодичному виданні іншої держави; 6 – публікацій у збірниках тез доповідей конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,9 друк. арк., особисто автору належить 4,5 друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний

обсяг дисертації становить 238 сторінок друкованого комп'ютерного тексту. Основний зміст дисертаційного дослідження викладено на 212 сторінках. Робота містить 20 рисунків, 10 таблиць та 2 додатки. Список використаних джерел налічує 238 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

1.1. Сутність та детермінанти державної підтримки розвитку аграрного сектора

Державна підтримка – це невід’ємна частина державного регулювання, набір різноманітних важелів та інструментів, пільгове та безоплатне фінансування бізнесу. У радянський період сільськогосподарські підприємства риси достатньо коштів для розширення відтворення, що забезпечувало рівень прибутку близько 40%. Проте в процесі ринкової трансформації сільське господарство не отримує державного захисту та достатньої фінансової підтримки для адаптації до нових економічних умов для забезпечення рентабельності виробництва та підтримки існуючої інфраструктури на селі [1].

Як зазначають М. Я. Дем’яненко та Ф. В. Іванина, сільське господарство, як одна із специфічних, немонопольних і незахищених галузей, потребує збалансованості з огляду на його спеціальне призначення та роль у забезпеченні добробуту населення та продовольчої безпеки країни. країна Протекціонізм і підтримка національної політики [2, с.3].

«Існуюча система державної підтримки аграрного сектору в Україні сформована за принципом «необхідність», а тому не є системною, — зазначає А. С. Даниленко. Заходи з підтримки аграрного сектору часто здійснюються без узгодження з іншими формами державного регулювання (наприклад, антимонопольним), і основний вплив його положень припадає не на сільське господарство, а на суміжні монопольні галузі. Неєфективною слід визнати не форму підтримки, а спосіб її використання в умовах нерівноправних міжгалузевих відносин, недосконалості галузевої організації та економічних механізмів, відсутності належного контролю у фінансовій сфері [3].

З нею погоджується М. Р. Ванієва, яка також стверджує, що багато елементів державної підтримки не є законодавчими, завжди відкритими для

обговорення та не дають виробникам чітких орієнтирів на майбутнє. Спир стосується не тільки обсягу фінансування за умовами, а й наявності самих умов. Крім того, заходи підтримки застосовуються окремо від інших форм національного регулювання (наприклад, антимонопольного законодавства). Не тому, що самі форми підтримки є неефективними, а тому, що вони застосовуються тоді, коли багато проблем залишаються невирішеними, зокрема нерівні міжгалузеві відносини, хаос у фінансовому секторі, який став причиною серйозних зловживань. Основними недоліками існуючої системи підтримки в аграрному секторі є її нелегітимність, непередбачуваність, фрагментарність і несвоєчасність, неповність і нерегулярність виплат [4].

Багато досліджень економістів-аграрників показали неефективність сучасної системи державної підтримки аграрного сектору [5-7]. Як зазначають П. С. Єщенко та Ю. І. Палкін, піднесення українського аграрного сектору залежить від державної підтримки. Це означає, що держава: несе витрати на проведення наукових досліджень і підготовку кадрів у галузі сільського господарства; здійснює за рахунок державних коштів комплекс економічних заходів щодо охорони навколишнього середовища; надає фінансову допомогу сільськогосподарським підприємствам і фермерам, в основному у вигляді кредитів, контролює ціни та забезпечує їх паритет, це пов'язано з тим, що щорічно сільські товаровиробники повинні отримати відповідну кількість товарів і послуг в обмін на певну кількість сільськогосподарської продукції [8].

В економічній літературі поняття «державна підтримка» трактується неоднозначно. Це тому, що на законодавчому рівні немає визначення цього поняття. Закон України "Державна підтримка сільського господарства України" закладає основу державної політики у сферах бюджетної, кредитної, цінової, страхової, нормативно-правової та іншої сфери державного управління щодо стимулювання сільськогосподарського виробництва та розвитку ринків сільськогосподарської продукції, а також забезпечення продовольчої безпеки населення [9]. Відсутнє визначення поняття «державна підтримка».

Найчастіше зустрічалися та ідентифікувалися такі терміни, як «система державного регулювання», «фіскальна підтримка», «система бюджетної підтримки», «державна допомога аграрному сектору».

Відповідно до словника сучасної економічної науки, державна підтримка – це спосіб формування рівноправних відносин у межах агропромислового комплексу чи народногосподарського комплексу для забезпечення економічної рівноваги [10].

Інтелектуальної власності Надолішний наголосив, що державна підтримка – це спосіб захисту інтересів сільгоспвиробників, який розглядається не лише як тактичний прийом, а й як стратегічний ресурс, спрямований на вирішення першочергових, довгострокових завдань розвитку сільського господарства, зокрема зниження безробіття в сільській місцевості, підвищення заробітної плати, створення нових робочих місць, розвиток соціальної та інженерної інфраструктури [11].

О. М. Бородіна зазначила, що державною підтримкою є комплекс національних регуляторних інструментів для забезпечення сільськогосподарським товаровиробникам прийнятних умов діяльності [12].

Г. О. Андрусенко вважає, що метою державної підтримки сільського господарства є забезпечення сталого розвитку агросектору і на цій основі задоволення внутрішнього попиту на продукти харчування та промислово – сировину та створення умов для суспільства. розвиток села. Для досягнення поставлених цілей необхідно вирішити наступні основні завдання: підвищення рентабельності виробничої діяльності сільськогосподарських товаровиробників, здійснення структурних перебудов сільського господарства, сприяння розширенню виробництва та збуту продукції, підвищення рівня технології виробництва сільськогосподарської продукції, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках [13].

У цьому контексті необхідно розглянути природу категорії «сталий розвиток сільськогосподарського виробництва», яка має особливе значення. Ця

особливість полягає в тому, що загалом питання сталого розвитку вибудовуються в рамках розвитку світової та національної економіки, на регіональному рівні вони розглядаються рідко. Але кожен окремо взятий регіон є унікальною системою зі специфічними соціально-економічними, виробничими, природно-кліматичними та іншими параметрами, що визначають його особливу промислову структуру. Крім того, добробут кожного регіону підтримується розвитком однієї чи кількох галузей, які створюють найсприятливіші умови для його ефективного функціонування.

Тому стратегії сталого розвитку, які неможливо гармонізувати навіть між регіонами, будуть найефективнішими, якщо враховуватимуть особливості тих галузей, від яких залежать регіональні економіки. Це є основою для вивчення параметрів стійкості та формування концепції сталого розвитку сільськогосподарського виробництва.

Як зазначила О. Г. Осауленко, виходячи з комплексного системного розуміння змісту сталого розвитку, його можна визначити як процес збалансованого (сталого) економічного і соціального розвитку, дотримання екологічних стандартів, відтворення природного середовища з урахуванням сучасні та майбутні Потреби поколінь, як в інтересах окремого індивіда (особистості), так і в інтересах людства в цілому [14].

Ю. Є. Губені та М. Сватош стверджують, що роль сільського господарства в контексті глобалізації та сталого розвитку неможливо переоцінити. Оскільки понад 80% населення світу проживає за межами так званої «золотої дванадцятки», тобто країн, що розвиваються або помірно розвинених, проблеми розвитку неможливо уявити без нових підходів і парадигм. Незаперечним фактом є те, що близько 42-45% населення планети нерозривно пов'язане з сільським господарством, хоча на його частку припадає трохи більше 4% світового ВВП. Очевидно, що роль і значення сталого розвитку сільського господарства потребують переоцінки та переосмислення найближчим часом [15].

Широке поширення питань сталого розвитку в науковому середовищі сприяло створенню терміну «стале сільське господарство». Проте об'єднання наукової спільноти щодо її визначень, стандартних систем та механізмів практичної реалізації залишається нереалізованою метою.

Так, А. В. Мерзлов характеризує сталий сільський розвиток як стабільний розвиток сільських громад, що забезпечує: 1) виконання ними економічних функцій (виробництво продуктів харчування, сільськогосподарської сировини, інших (несільськогосподарських) товарів і послуг, а також суспільних благ – збереження). сільський спосіб життя та сільська культура, надання рекреаційних послуг, соціальний контроль території, охорона історично сформованих ландшафтів); 2) розширення відтворення населення, підвищення рівня та якості життя; 3) підтримання екологічної рівноваги біосфери. [16, С. двадцять чотири].

Водночас деякі вчені вказували на необхідність розмежування категорій «стабільний розвиток» і «сталий розвиток», оскільки стійкість передбачає не збереження досягнутих рівнів, а їх поступову зміну.

Зокрема, О. О. Копелець дає таке визначення: «Концепція сталого розвитку аграрного сектору полягає у виборі такого варіанту розвитку з усієї палітри альтернатив, щоб задовольнити поточні потреби населення в сільськогосподарській сировині без шкоди здатності задоволення цих потреб у майбутньому» [17].

панове. Ванієва стверджує, що «стійкість у сільськогосподарському виробництві — це безперервне підвищення відтворювальних можливостей у кожному виробничому циклі, результатів виробництва та умов виробництва, що забезпечує поліпшення виробничих, соціальних, екологічних параметрів і стійкість до змін внутрішніх і зовнішніх впливів (умов) здатності.)» [18].

Отже, сталий розвиток аграрної економіки полягає у збереженні динамічної рівноваги в реальних умовах внутрішніх і зовнішніх змін, збереженні тривалого відтворювального процесу, оптимізації екологічних параметрів, забезпеченні довгострокової безпеки виконання специфічних

функцій харчування та підвищення соціального рівня життя сільського населення.

Ідея сталого розвитку аграрної економіки ґрунтується на концепції адаптивної інтенсифікації вітчизняного сільського господарства, а за кордоном широко відомі концепції біологічних, біодинамічних та органічних систем землеробства, інтегрованих фермерських систем, відновлювального землеробства та рисозатратних технологій [19].

Концепція сталого розвитку сільського господарства є соціально-економічною моделлю, і її формування має бути еволюційним, що супроводжується узгодженням масштабів освоєння ресурсів, напряму капіталовкладень, напряму технологічного розвитку та інституційних змін із сьогоденням і майбутнім. майбутні потреби. Концепція сталого розвитку дозволяє досягти компромісу між ресурсною (антропоцентричною) та біосферною (біоцентричною) моделями суспільного розвитку, які на початку XXI століття дедалі більше суперечать одна одній.

Ресурсна модель розвитку світових цивілізацій у своїй концепції обґрунтовує необхідність задоволення постійно зростаючих потреб суспільства, виправданість все більшого використання ресурсів біосфери та з того, що екологічної катастрофи можна уникнути, застосовуючи сучасні технології очищення. забруднення Виліт [20].

Біосферна орієнтація базується на положенні теорії природних біорегульованих середовищ про те, що біосфера має потужні стабілізуючі механізми для забезпечення близьких до оптимальних умов життя організмів. Дайте біосфері шанс відновити свою функцію, відмовившись від переваг цивілізації та обмеживши населення. Не дивно, що, незважаючи на масштаби екологічних проблем і назріваючу кризу, напрямок розвитку біосфери вимагає обмеження рівня споживання. Це викликало негативну реакцію громадськості [21].

У нинішній ситуації найбільш реалістичною перспективою вважається усвідомлення того, що модель сталого розвитку економічного зростання

можлива лише шляхом підвищення ефективності використання ресурсів та поступового відновлення природного потенціалу. При цьому питання сталого розвитку в аграрному секторі набуває особливого значення, оскільки воно безпосередньо залежить від природно-кліматичних умов та специфіки основного фактора виробництва – землі.

Деградація природної бази вітчизняного аграрного господарства є поширеною, але нинішня гострота значною мірою визначається довготривалою кризою землекористування. Протягом багатьох років домінуючі антропогенні пріоритети були основою для неправильних уявлень про безмежні можливості процесів механізації, хімізації та меліорації, здатних нескінченно підвищувати родючість ґрунту та врожайність сільськогосподарських культур, всупереч природному використанню. Екологічний закон зменшення економічної віддачі [22].

За своїм змістом, внутрішньою структурою, методами і способами вирішення окремих проблем система сталого розвитку аграрного сектору має бути адаптована до інноваційного характеру ринкових відносин і розвитку аграрного сектору.

Як зазначив Ю. Є. Губені, рівень і глибина розуміння сучасних тенденцій сталого розвитку українського сільського господарства, поглиблення суті його розвитку, особливо екологічних проблем, недостатні. Основна увага приділялася економічній проблемі, тобто проблемі виробництва, тоді як проблема економічної концепції побудови нової моделі вважалася більш віддаленою і менш важливою. На його думку, це дещо неправильний підхід, який лише продовжить вплив проблеми на майбутні покоління та не відповідає концепції сталого розвитку. Сучасна стратегія розвитку сільського господарства України має приймати нові концептуальні задуми, а в основі – нові парадигми. Ця парадигма повинна поєднувати агробізнесовий та еко-екологічний підходи та бути спрямованою на сталий довгостроковий розвиток [23].

Визначаючи мету державної підтримки сільського господарства, доцільніше сказати, що це забезпечення продовольчої безпеки країни, а не захист населення, передбачений у визначенні. Як аргумент наведемо твердження, що національна продовольча безпека – це такий рівень продовольчої безпеки населення, який гарантує соціально-політичну стабільність суспільства, виживання та розвиток країни, людини, родини, сталий розвиток країни. економіка. розвитку [24]. Підсумовуючи, вважаємо, що перед правовим регулюванням поняття «Національне опорне сільське господарство» необхідно провести поглиблене дослідження вираження цієї категорії загальноекономічними методами.

Опрацюючи вітчизняні та зарубіжні друковані джерела по темі, можна зупинитися на різних підходах до визначення сутності поняття «державне сільське господарство». Зокрема, ознайомившись із науковими публікаціями, ми маємо багато визначень цього поняття, які дуже різняться за повнотою та змістом трактування. Г. Тарасова трактує державну підтримку сільського господарства як систему заходів щодо захисту інтересів сільськогосподарських товаровиробників [25]. Ми вважаємо, що цей підхід є загальним, оскільки він не включає визначення допоміжної мети та способу її реалізації.

На наш погляд, викликає сумнів те, що деякі вчені поєднують державну підтримку агросектору з державною підтримкою агробізнесу. Тому О. Прутська визначає державну підтримку як спосіб впливу на суб'єктів господарювання, спрямований на вирішення певних завдань економічного розвитку шляхом використання комплексу інструментів і форм [26]. Обсяг коштів, які надаються сільгоспвиробникам у рамках норм СОТ з метою компенсації частини собівартості виробництва сільськогосподарської продукції при збереженні виробничого потенціалу та ефективності використання отриманих коштів, з метою підвищення врожайності, продуктивності та якості сільськогосподарської продукції [27].

В. Кульнєв пояснив цю категорію ширше, визнавши, що державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників є частиною фінансово-

кредитної політики, яка визначається як заходи, спрямовані на видачу коштів безпосередньо з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам. дохід [28]. О.Глеба бачить державну підтримку сільського господарства як комплекс заходів, спрямованих на надання комплексної допомоги сільському господарству за рахунок бюджетних коштів, включаючи прямі перерахування коштів сільгоспвиробникам (надання прямих дотацій, часткової компенсації, інтервенційні закупівлі), а також через фінансування Різноманітні заходи, такі як будівництво сільської інфраструктури, навчання персоналу та підвищення зайнятості[29].

Н. Потривєва трактує державну підтримку сільського господарства як поєднання законодавчо та організаційно обумовлених довгострокових бюджетних заходів, об'єктивно необхідних для створення конкурентного середовища, сприятливого для розвитку галузі, як гарантії продовольчої безпеки, зазначаючи, що ці заходи та стандарти та умови його реалізації становлять механізм державної підтримки сільського господарства [30]. На нашу думку, таке тлумачення, охоплюючи як визначення цілей, так і способи реалізації, значно звужує зміст цієї категорії та зменшує державну підтримку бюджетного фінансування.

За визначенням О.Гудзя, державна підтримка аграрного сектору економіки як основного механізму реалізації національної земельної політики полягає у цілеспрямованому створенні сприятливих економічних, правових, організаційних та інших умов для розвитку сільськогосподарського виробництва, матеріально-фінансового забезпечення. ресурси [63].

А. Діброва вважає, що державна підтримка є невід'ємною частиною національної системи регулювання сільського господарства і являє собою комплекс правових, фінансових, економічних, організаційних та інших заходів, які вживаються державою для стимулювання сільськогосподарського виробництва та впливу на розвиток сільського господарства. Сільська місцевість розвивається в напрямку задоволення соціальних потреб [83]. Науковець застерігає, що пояснення державної підтримки виключно

фінансовою чи бюджетною підтримкою є неповним, оскільки воно може включати інформаційне забезпечення, консультаційні розробки, системи страхування та фондові ринки [32].

I. Свідерська доповнює понятійний апарат терміном «розумна державна підтримка сільськогосподарського виробництва», під яким розуміється комплекс дій і заходів, спрямованих державою на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції у поєднанні із соціальним захистом населення та в цілому. розвиток сільської місцевості [33]

Для розуміння природи державної підтримки як економічної категорії важливо сформулювати її цілі як кінцевий результат, мету, на досягнення якої спрямований процес. Мета заходів державної підтримки агропромислового комплексу визначає обсяги та джерела фінансування агропромислового комплексу, комплекс засобів та інструментів впливу на державу тощо. невизначеність стратегічних цілей перешкоджає розробці ефективних трансформаційних можливостей для стратегій (включаючи національні механізми підтримки) [34]. Провідні вчені по-різному пояснюють мету державної підтримки сільського господарства (табл. 1.1).

Через різноманіття підходів їх можна поділити на дві групи за рівнем економічної системи: перша група (на мікрорівні) стосується функціонування різних форм господарювання та забезпечення ефективної власності, друга група (на макрорівні) – це весь аграрний сектор. Виходячи з цього, трактуючи державну підтримку сільського господарства на мікро- та макрорівнях, вважаємо доцільним використовувати такі поняття, як «державна допомога сільськогосподарським підприємствам» та «державна підтримка сільського господарства».

**Підходи до трактування мети державної підтримки
аграрного сектору**

Автори	Трактування мети державної підтримки аграрного сектору
Саблук П.Т. [35, с.114]	Цілеспрямоване формування раціональної структури сільськогосподарського виробництва, міжгосподарських та міжгалузевих зв'язків, оптимальних розмірів господарських одиниць, соціальної інфраструктури сільської місцевості, аграрного ринку, доходів фермерів.
Дем'яненко М.Я. [36, с.193]; [37,с.194]	Забезпечення: - розвитку і стійкості виробництва, перш за все, на пріоритетних і стратегічних напрямках, обов'язкової окупності програм, достатніх рівнів доходності та досягнення нормативної прибутковості виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств, поліпшення фінансового стану базової галузі; - конкурентоспроможності вітчизняного продовольства і стійкості сільськогосподарського виробництва, створення економічних передумов для розширеного відтворення на основі дотримання цінового паритету, проведення ефективної антимонопольної політики.
Нелеп В.М. [38]	Досягнення найбільш ефективного, стабільно поступального розвитку сільського господарства з тим, щоб аграрні підприємства за нормального господарювання мали необхідний рівень доходності в умовах несприятливої ринкової кон'юнктури і були зацікавлені вести виробництво в такому обсязі й асортименті продукції та її якості, які вигідні споживачам і забезпечують соціальну стабільність суспільства.
Бородіна О.М. [39, с.49]	Досягнення стабільних темпів розвитку сектора шляхом забезпечення відтворювального рівня галузевої прибутковості.
Малік М.Й. [40,с.215]	Зміцнення позицій вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках, зменшення тиску імпорту продукції, яка має потужну підтримку в ближньому зарубіжжі.

Олійник О.В. [41, с.7]	Стале забезпечення потреб населення країни в харчових продуктах за рахунок власного виробництва (підтримка продовольчої потреби держави); забезпечення продовольчої безпеки та стимулювання вирощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції з метою збільшення експорту; стимулювання розвитку соціальної сфери села завдяки підтримці аграрного виробництва та ін.
Олійник Т.І. [42]	Нарощування обсягів виробництва продукції відповідної якості, що дозволить вирішити проблему продовольчої безпеки; формування конкурентоспроможного аграрного сектора економіки, що буде виступати вагомим джерелом економічного зростання економіки; активізація науково - дослідної роботи, яка, спираючись на інноваційну складову, забезпечить конкурентну перевагу вітчизняних товаровиробників у довгостроковій перспективі.
Терещенко О.О. [43,с.215]	Створення правових і організаційно-економічних умов для розвитку суб'єктів господарювання різних форм власності, координація підприємницької діяльності та забезпечення функціонування тих ділянок, де ринкові механізми не спрацьовують; сприяння реструктуризації окремих підприємств чи галузей для відновлення конкурентоспроможності в довгостроковому періоді.
Могильний О.М. [44,с.209]	У короткостроковій перспективі – подолання кризових явищ в галузі й економічна стабілізація, у віддаленій – забезпечення стійкого соціально-економічного зростання, прибутковості аграрних підприємств і галузі в цілому при оптимальному використанні наявного потенціалу, всебічному його розвитку й удосконаленню в залежності від ринкової кон'юнктури усіх рівнів і секторів.
Сіренко Н.М. [45]	Забезпечення балансу між додатковою підтримкою доходів та державними програмами, націленими на стимулювання довгострокового розвитку галузі за допомогою альтернативних методів забезпечення грошових надходжень, процедур їх надання, тимчасових протекціоністських заходів у поєднанні з інституційними трансформаціями, які не спотворюватимуть конкурентні умови діяльності суб'єктів господарювання.

Джерело: систематизовано автором

Державну підтримку сільського господарства, як складову частину державного регулювання, пропонується трактувати як комплекс різноманітних інструментів і форм економічного впливу для забезпечення конкурентоспроможності галузі на внутрішньому та зовнішньому ринках,

страхування та охорони навколишнього середовища, вирішення проблем сільського суспільства та сприяти загальному розвитку сільської місцевості.

Досвід розвинених країн показує, що система агробізнесу формувалася під впливом держави, оскільки в умовах ринкової економіки активність сільськогосподарських підприємств є високою, ефективність сільськогосподарського виробництва в цілому висока, а ринок відносно стабільний. Соціальний масштаб сільської місцевості визначається державою [46]. Основними факторами, що призводять до погіршення економічного та соціального розвитку села, є падіння виробництва сільськогосподарської продукції, зменшення пільг, відсутність державної підтримки сільгоспвиробників, безсистемність, збільшення розриву між багатими і бідні. Ціни на продукцію аграрного сектору та вхідні ресурси, низький рівень доходів сільського населення та відповідно низька купівельна спроможність населення країни.

Наголошуємо, що державна підтримка аграрного сектору має базуватися на таких принципах (рис. 1.1):

- сталість – держава зобов'язана забезпечити сталість національних механізмів підтримки сільськогосподарських товаровиробників у регіоні;
- рівні можливості – сільськогосподарські товаровиробники всіх форм власності мають рівні права на отримання державної підтримки з бюджету;
- обмежити розмір державної підтримки;
- цільова – бюджетні кошти надаються безпосередньо сільськогосподарським товаровиробникам;
- гарантії - повинні суворо відповідати зобов'язанню держави щодо фінансування відповідно до інструкцій, затверджених Державною програмою, тощо.

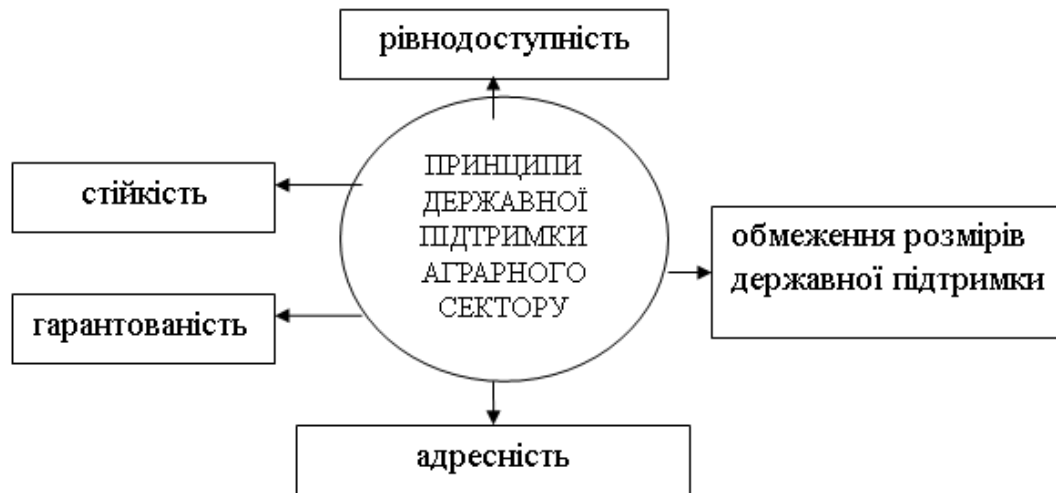

Рис. 1.1. Принципи державної підтримки аграрного сектору

*Джерело: побудовано автором на основі [47]

Аналіз різних підходів до визначення державної підтримки як економічної категорії дозволяє сформулювати її визначення. «Державна підтримка аграрного сектору» означає обсяг коштів, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам, та ефективність використання отриманих коштів у рамках норм СОТ для компенсації частини витрат на виробництво сільськогосподарської продукції при збереженні її продуктивності. Це підвищення врожайності, продуктивності та якості сільськогосподарської продукції.

Розглянемо три основні форми державної підтримки, серед яких: пряма (прямі бюджетні платежі), непряма (бюджетні кошти є стимулювальними), умовно-пряма (проміжна) (обумовлена організаційно-економічним характером) (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Форми державної підтримки аграрного сектору

*Джерело: побудовано автором на основі [47]

Різноманітні форми державної підтримки сприяють створенню багатоканальної системи державної підтримки агросектору. Так, на державному рівні можна виділити одну з форм прямої бюджетної підтримки: субсидії на виробництво сільськогосподарської продукції та матеріально-технічні ресурси; субсидії на короткострокові та інвестиційні кредити для підприємств і організацій агропромислового комплексу; субсидії на компенсацію сільськогосподарським товаровиробникам частини вартості страхування врожаю, субсидії на капітальні витрати тощо.

До форм непрямой підтримки на цьому ж рівні можна віднести закупівлю сільськогосподарської продукції та продовольства для потреб країни; регулювання ринків продукції за допомогою продовольчих закупівель і товарної інтервенції; захист економічних інтересів товаровиробників під час зовнішньоекономічної діяльності в аграрний сектор тощо.

Умовна пряма (опосередкована) підтримка — це форма підтримки, яка через непрямі форми посилює виробничий потенціал і позиції на споживчому ринку. Непряма підтримка на національному рівні має форму заходів щодо забезпечення сприятливих організаційно-економічних умов діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Серед них можна виділити відповідні заходи: реструктуризація заборгованості сільськогосподарських товаровиробників перед бюджетами всіх рівнів, державними позабюджетними фондами, постачальниками енергоресурсів та інших матеріально-технологічних ресурсів; встановлення спеціальних режимів оподаткування; підтримка аграрної науки; впровадження державних планів і державних проектів.

Таким чином, ми формулюємо власне тлумачення визначень: форми прямої державної підтримки та форми непрямой державної підтримки. Під методом прямої державної підтримки ми розуміємо такий багатофакторний (комплексний) вплив з боку держави, що суб'єкти господарювання отримують пряму фінансову допомогу (переважно у вигляді субсидій), при цьому змушені суворо дотримуватись нормативно-правових актів і правових дій - Кодекси, державні закони, укази президента, постанови уряду тощо.

Форма непрямой державної підтримки розглядається нами як опосередкований вплив на діяльність суб'єктів господарювання, який проявляється через різноманітні засоби стимулювання, регулювання та правові дії, які водночас створюють передумови для позиціонування суб'єктів господарювання в умовах, визначених державою завдань земельної політики, самостійно обирати економічні та управлінські рішення.

В Україні сталий розвиток аграрного сектору, що спирається на державну підтримку, має велике значення як з точки зору забезпечення національної продовольчої безпеки, забезпечення зайнятості частини населення, так і з економічної точки зору. Збільшити експортний потенціал країни, особливо з огляду на негативне сальдо зовнішньоекономічного балансу країни в останні роки [48].

Відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства в Україні» державна підтримка здійснюється за такими напрямками [49]: державне регулювання цін на окремі види сільськогосподарської продукції; державне регулювання ринків агрострахування; підтримка (державна іпотека на продукти харчування). закупівлі, кредитна підтримка сільськогосподарських товаровиробників (кредитні субсидії), дерегуляція аграрного ринку України та заборона дискримінації прав їх власників, державна підтримка тваринництва, державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників інші види підтримки.

Аналізуючи існуючі заходи підтримки аграрного сектору, можна зробити висновок, що їх вплив відбувається переважно у двох напрямках. По-перше, вирішуються короткострокові завдання, пов'язані з підтримкою доходів сільськогосподарських товаровиробників шляхом штучного зниження собівартості продукції, субсидування окремих видів продукції тощо. Але в той же час така форма підтримки не завжди сприяє інтенсифікації виробництва, впровадженню нової техніки і технологій, підвищенню продуктивності праці в аграрному секторі або має мінімальний вплив на ці процеси.

По-друге, заходи, спрямовані на вирішення довгострокових проблем, пов'язані з технологічним та економічним розвитком, який допоміг запровадити інтенсифіковані методи землеробства, що означає підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Особливим напрямком державної підтримки є цінова підтримка сільськогосподарської продукції. Цей захід можна віднести до обох напрямків водночас, оскільки високі ціни забезпечують певний рівень доходів виробників сільськогосподарської продукції та збільшують їхні інвестиційні можливості та стимулюють інвестиційний процес.

Вибір сфери державної підтримки має здійснюватися на основі балансу між ними. На основі збалансованого поєднання підтримки доходів і техніко-економічного розвитку товаровиробників передача заходів державної підтримки аграрному сектору має стати основою земельної політики та

основним орієнтиром формування економічних механізмів державного впливу. Сільське господарство (рис. 1.3).

Національний механізм підтримки сільського господарства можна розглядати як низку етапів розробки та реалізації національної підтримки сільського господарства, включаючи вибір напрямку та форми впливу держави на основні напрями діяльності в аграрній сфері. Вирішення окремих завдань та досягнення цілей земельної політики, а також методи оцінки ефективності державної підтримки.

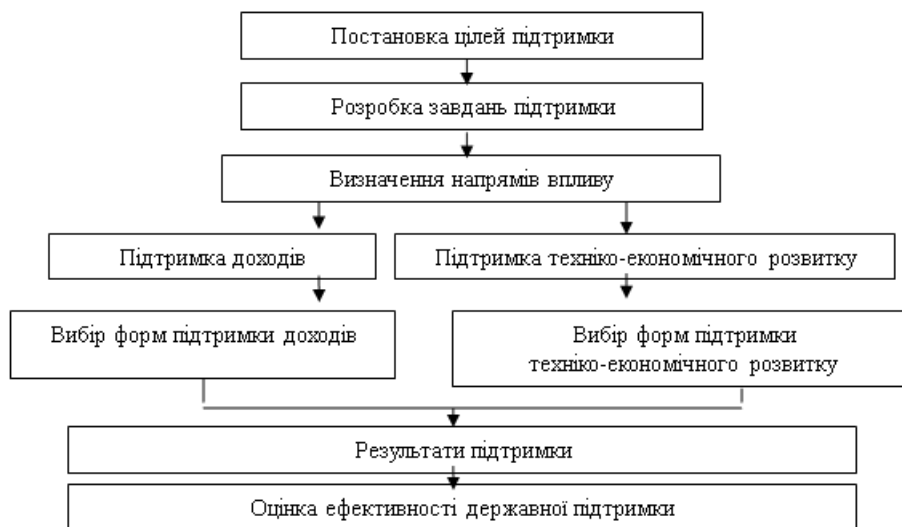

Рис. 1.3. Етапи розробки та реалізації державної підтримки аграрного сектору

*Джерело: побудовано автором на основі [47]

Тому, підсумовуючи, підкреслимо, що від успішного вирішення економічних, соціальних та екологічних питань значною мірою залежить розвиток інших галузей національної економіки, продовольча безпека країни, зростання виробництва та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Розвиток аграрного сектора як пріоритетної галузі національної економіки. Продуктивність праці та ефективність сільськогосподарського виробництва Фінансування потреб країни Формування внутрішнього та зовнішнього ринків для підвищення добробуту країни.

1.2. Концептуалізація механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору

Бурхливий розвиток аграрного сектору та ринку сільськогосподарської продукції, який є предметом регулювання, є однією з головних умов продовольчої безпеки країни. Сучасний напрямок посилення ролі держави та її інституцій у підтримці розвитку аграрного сектору в країні вважається об'єктивною вимогою та загальносвітовою тенденцією. У більшості країн світу посилюється вплив держави на фінансові відносини аграрного сектора, що може усунути можливі негативні чинники залежно від масштабів виробництва. Це зумовлює доцільність зміни процесу державної підтримки розвитку аграрного сектору з урахуванням положень засад системи його розвитку.

Системний підхід до функціонування програм державної підтримки спрямовує увагу органів державної влади на забезпечення створення інституційних та інноваційних факторів трансформації економічного потенціалу державної підтримки розвитку аграрного сектору, що має включати комплекс таких підходів: : зниження податкових ставок; удосконалення пільгового кредитування; моніторинг зміни закупівельних та оптових цін, плюс фактична вартість товару та затверджених нормативних коефіцієнтів; створення пільгових умов для представників аграрного сектору під час постачання їм енергоносіїв; гарантія адміністративно-правової, економічної, соціальної та інформаційної безпеки аграрного сектору антикризове спрямування заходів Розширення участі представників органів державної влади у земельних відносинах суб'єктів галузі.

На нашу думку, методи підтримки, запропоновані в процесі державної підтримки, що регламентують державну підтримку розвитку аграрного сектору, активізують відповідний позитивний ефект. Для якісної роботи в аграрному

секторі необхідна безперервна експлуатація такої кількості активів, яка забезпечить окупність витрат і прибуток, достатній для простого виробництва та розширення виробництва. Зробити це можна на основі додаткових механізмів державної підтримки аграрного сектору, за напрямком стану економіки країни та продовольчих ринків, особливостей діяльності товаровиробників в аграрному секторі та платоспроможності споживачів продовольчих товарів. попит.

Адекватність дослідження системних функцій у концепції функціонування механізмів державної підтримки аграрного сектору залежить насамперед від сильної кореляції між станом аграрного сектору та особливостями фіскальної політики країни. Таким чином, розвинений механізм державної підтримки здатний найкращим чином розподіляти ресурси, активізуючи зростання національної економіки та водночас стимулюючи збільшення кількості галузей сільського господарства. У свою чергу, розвиток аграрного сектору можливий завдяки активізації існуючих фінансових інструментів, які в процесі реалізації змінюють взаємозумовлені якісні зміни державної політики.

Одним із основних напрямів державної земельної політики України є державна підтримка діяльності сільськогосподарських товаровиробників з метою створення сприятливих умов для їх розвитку. Відповідно до Закону України «Про державну підтримку рисого підприємництва», державні, регіональні та місцеві програми передбачають підтримку в рамках Загальнодержавної програми підтримки рисого підприємництва. Прийнято законом. Національна програма розвитку підприємництва – це низка заходів, спрямованих на реалізацію національної політики щодо розвитку рисого бізнесу. Відповідно до ст. Стаття 2 Закону України «Про пріоритети соціального розвитку села та агропромислового комплексу». План соціально-економічного розвитку України не буде прийнятий без пріоритету розвитку села.

Національний регуляторний підхід описується форрисьністю, загальними зобов'язаннями, форрисьністю та послідовністю процедур. У процесі державної підтримки зустрічаються завдання законодавців, правоохоронців та відповідних суб'єктів аграрного сектору. Їхній набір цілей об'єднує загальні елементи національних регуляторних механізмів підтримки в єдину, єдину, скоординовану програму, яка має потенціал для досягнення максириських результатів. У той же час, неправильно зрозумілі вимоги, несправедливі стимули, неправильно обрані інструменти або неправильно встановлені цілі одним із регуляторних органів країни можуть ігнорувати їхні результати. На окремій фазі державного регулювання виконуються допоміжні та проміжні завдання, об'єктивно необхідні для досягнення поставлених результатів і бажаних відповідних цілей.

Основним завданням Національного механізму регулювання аграрного сектору є формування оптириських умов для його розвитку на основі суспільного споживання, національного інтересу, забезпечення національної продовольчої безпеки, адаптації до мінливих внутрішніх чинників та потреб мінливої глобальної економіки.

Враховуючи особливості функціонування ринків в аграрному секторі, ми ставимо за мету державну підтримку процесу розвитку аграрного сектору (рис. 1.4).

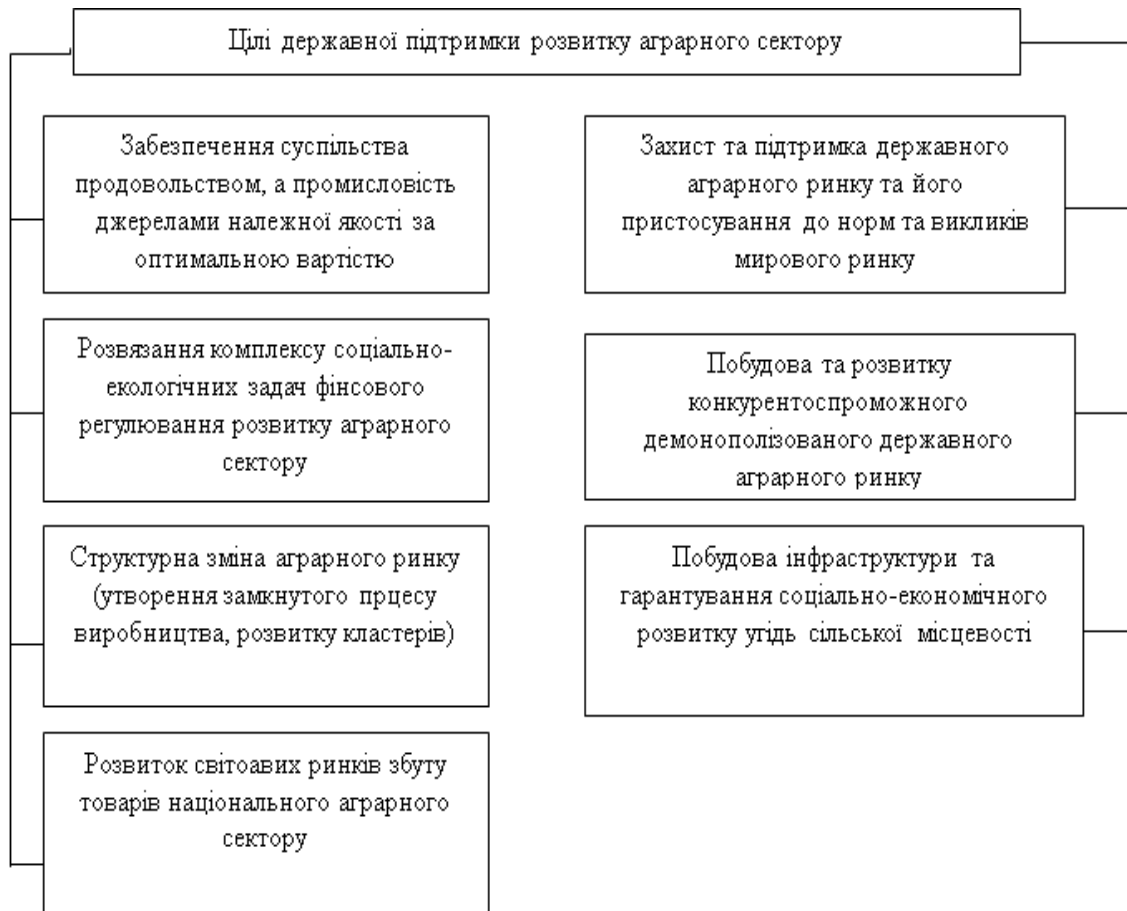

Рис. 1.4. Цілі механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору

*Джерело: розроблено автором на основі [52-55]

Реалізація окреслених завдань відбувається в контексті виконання окремих функцій, що характеризують державне регулювання у сфері сільського господарства:

- гармонізація законодавства відповідно до міжнародних стандартів, з метою інтеграції національного аграрного сектору у світовий аграрний сектор;
- Утвердження інтересів аграрного сектору, представників держави та суспільства;
- Розробка аграрної політики та окремих нормативно-правових механізмів;

- Оптирисьне сприяння та регулювання диверсифікації, агропромислової інтеграції та спеціалізації з метою підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора;

- оптимізація інструментарію регулювання обсягів державної підтримки розвитку аграрного сектору та його складових (використання державних закупівель, субсидій та дотацій, інформаційне забезпечення та пільгове оподаткування діяльності представників аграрного ринку тощо);

- Встановити системні гарантії підтримки державою інновацій та розвитку сільського господарства;

- Організаційно-правові, адміністративні та фінансові гарантії соціально-економічного розвитку сільської місцевості;

- використання національної протекціоністської політики для захисту внутрішнього ринку в аграрному секторі в умовах швидкої національної інтеграції;

- Забезпечити оптирисьні умови державної підтримки розвитку аграрного сектору шляхом покращення інвестиційного клімату, забезпечення рівних умов інвестування, удосконалення процедур захисту прав інвесторів, встановлення відповідних нормативно-правових гарантій;

- Розвиток органічного сільськогосподарського виробництва, що дасть змогу розширити існуючі та відкрити нові канали збуту товарів;

- розвиток підтримки, бюджетного та податкового стимулювання виробництва в аграрному секторі;

- Гарантувати систематичний моніторинг з боку представників державних аграрних відносин за дотриманням чинного законодавства щодо виробництва, переробки та збуту продукції в аграрному секторі, якості харчових продуктів та бережливого природокористування.

Після певних наукових досліджень можна сказати, що визначення «Національний регуляторний механізм» не має чіткого та єдиного тлумачення. Ми схиляємося до думки дослідників, які вивчають процес державного регулювання як засіб діяльності регуляторного органу, що він ґрунтується на

основних функціях і принципах, за допомогою форм, методів та засобів забезпечення ефективної діяльності регуляторного органу. план відігравати роль державного регулювання, досягати поставлених цілей, розв'язувати протиріччя. При цьому атрибути країни визначають носія її діяльності, завдання та цілі, а процес національного нагляду забезпечує спосіб її здійснення [50-57].

Наведено зміст механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору: перешкоди, які виникають у процесі реалізації економічних інтересів, які представляє аграрний сектор, по-друге, фінансові джерела державного регулювання в сенсі реалізації система організаційних, економічних, політичних і правових інструментів. Засіб перетворення на певні результати національної політики (бюджетної, фіскальної, монетарної та цінової). Відповідно до системної концепції складові національного механізму підтримки розвитку аграрного сектору мають включати низку елементів: суб'єкти (органи влади, підприємства, громадськість), інструментарій (методи, способи та засоби), об'єкти регулювання (аграрний сектор), нац. підтримка Стратегічні завдання та індикатори розвитку аграрного сектору, вплив змін у реалізації механізму (синергія та терміновість) (рис.1.5).

СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

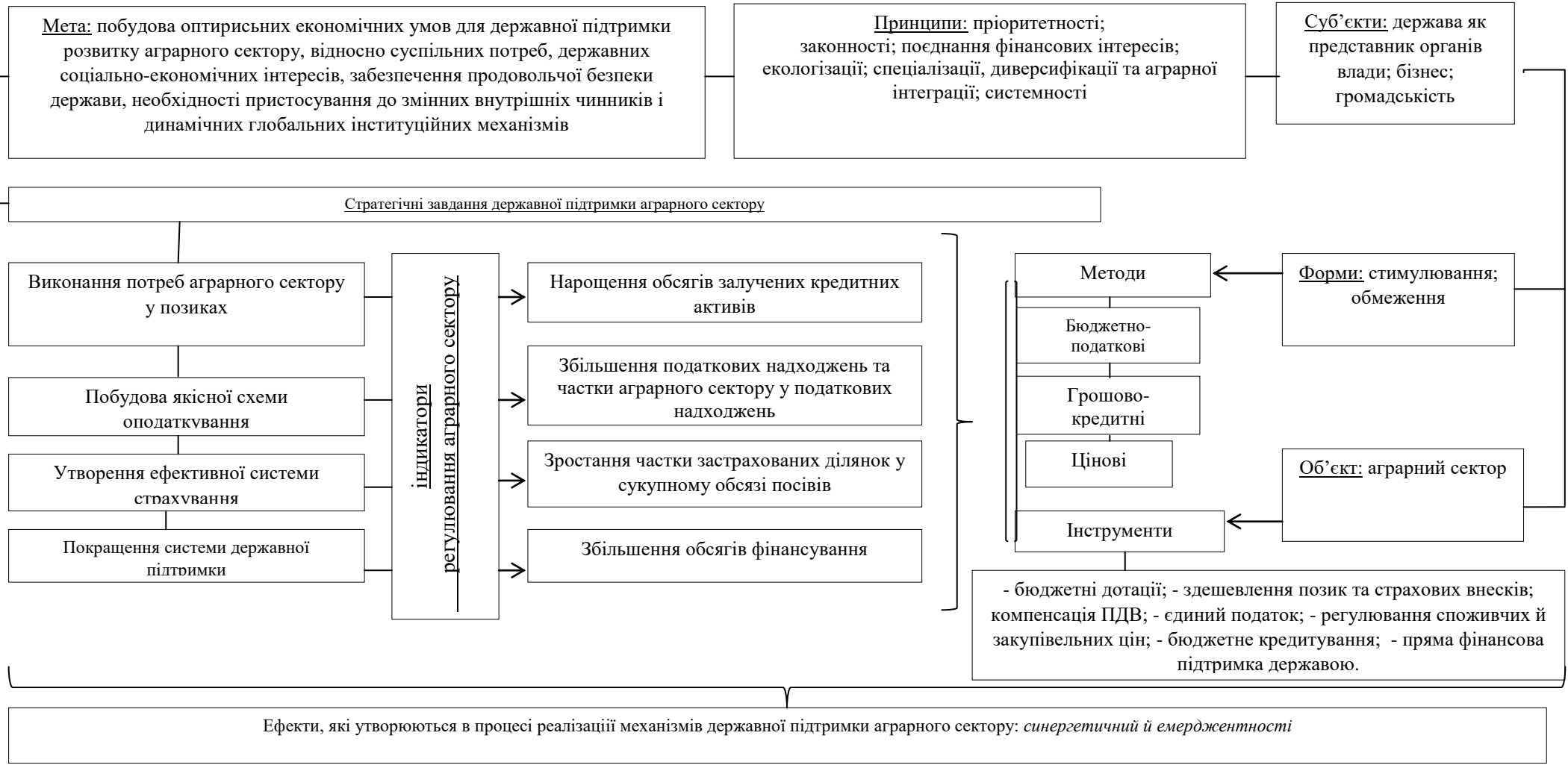

Рис.1.5. Теоретико-концептуальний підхід до функціонування механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору

*Джерело: розроблено автором

Запропонований нами підхід до реалізації механізмів підтримки розвитку національного аграрного сектору може:

- забезпечення потреби аграрного сектору в кредитних ресурсах;
- створення ефективної системи оподаткування виробництва в аграрному секторі;
- активізація ефективних схем страхування суб'єктів аграрної економіки;
- визначити модальності розробки програм фінансової підтримки аграрного сектору [58].

Розглядаючи інституційне середовище, в якому держава підтримує процес розвитку аграрного сектору, виділяємо дві складові: внутрішнє (ендогенне) та зовнішнє (екзогенне) середовище. Екзогенне середовище дає можливості для виходу державного аграрного сектору на світові ринки. Внутрішнє середовище – це сукупність суб'єктів, що окреслюють відповідне середовище, керуючись індивідуальними критеріями під час діяльності, використовуючи стратегічні цілі аграрного сектору. Його раціональність прямо пропорційна виділенню виручки доходу від фінансових активів та розрахунку рівня впливу держави на результат виконання завдань процесу регулювання в аграрному секторі (рис. 1.6).

Домінуючим значенням для реалізації механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору є наукове обґрунтування та об'єктивні ознаки подальших дій механізму формування. Їх постійне дотримання забезпечить відсутність суб'єктивного втручання у функціонування механізмів ринкового нагляду в агросекторі. Крім того, ці ознаки є основою для вибору окремих форм, засобів та інструментів державного фінансового регулювання аграрного сектора.

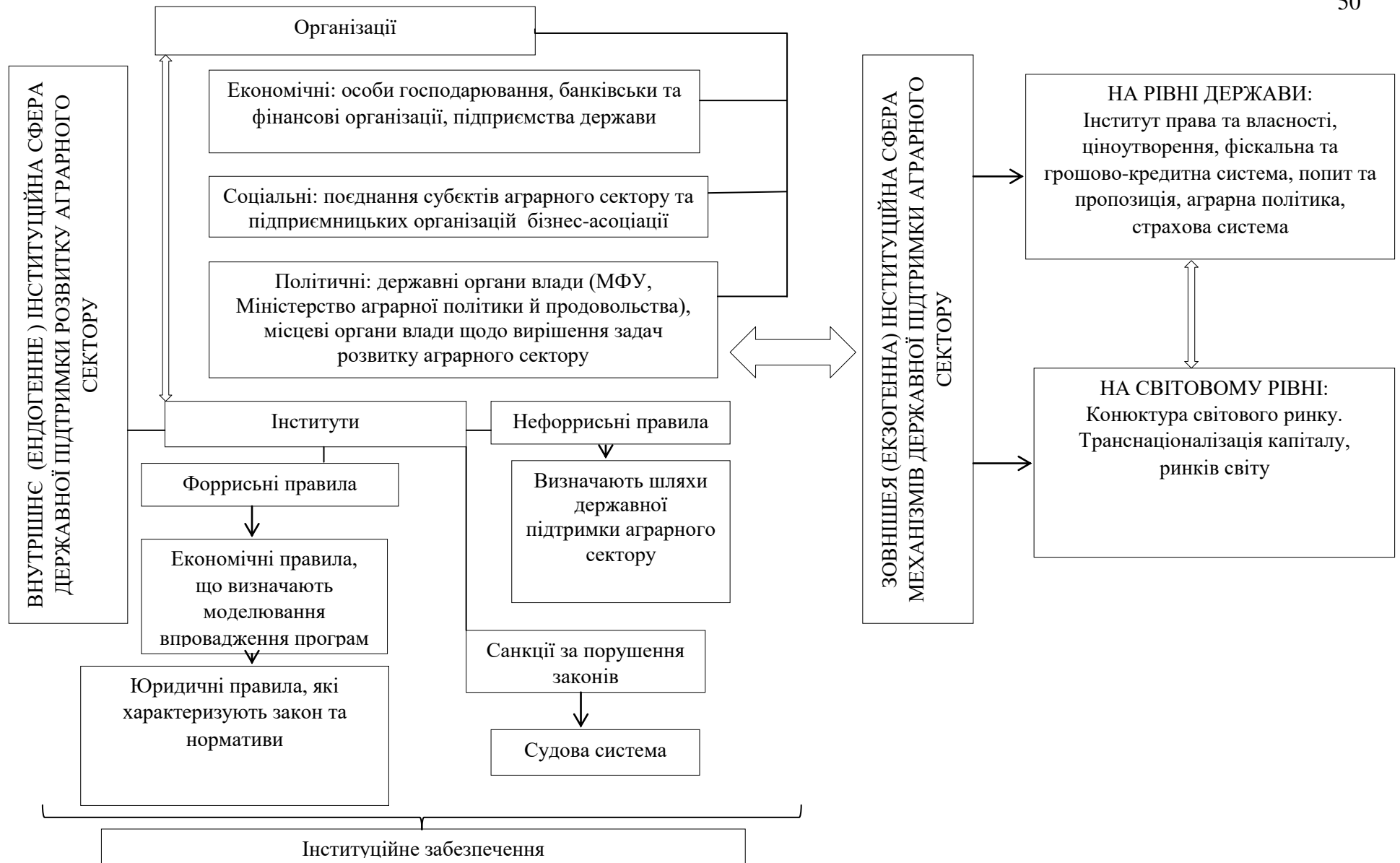

Рис. 1.6. Система інституційного забезпечення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору

*Джерело: систематизовано автором

Принцип (від лат. *principium* - початок, основа) можна визначити як загальний стан орієнтиру, головне, найбільш фундаментальне положення, що розглядається як правило. Ці принципи мають використовуватися при формуванні та реалізації національної регуляторної земельної політики. Відповідно до запропонованого провідними економістами поділу принципів національних регулятивних відносин їх можна поділити на такі категорії:

- загальна економічна або загальна характеристика. Це включає загальновизнану економічну власність групи;
- особливі принципи. Додатковий набір принципів, розроблених спеціально для сільськогосподарського сектору;
- локальні принципи. Вони покликані забезпечити регулювання окремих сфер господарської діяльності, наприклад оподаткування та бюджетування;
- адміністрація та процедури. Характеристики цієї групи використовуються при плануванні, схваленні та прийнятті нормативної поведінки в нормах соціальних відносин, а також у дослідженнях впливу норм на соціально-економічний статус [48–58].

На основі проведених досліджень ми побудуємо власну таксономію принципів національної підтримки процесу розвитку аграрного сектору. При побудові авторського набору характеристик ми будемо керуватися специфічними характеристиками досліджуваного аграрного сектору, такими як: основа функціонування аграрних суб'єктів на конкретному ресурсі (ділянці землі), формування найважливіших ресурс для суспільства - продовольство; висока залежність від природно-кліматичних факторів, що активізує високий рівень ризику в галузі; великі коливання цін, а відповідно і прибутків в аграрному секторі тощо.

Вважаємо, що принципами державної підтримки розвитку сільського господарства є:

1. Принцип пріоритету. Домінуюча позиція сільського господарства в забезпеченні національної продовольчої безпеки та зміни внутрішніх і зовнішніх ринкових інтересів[J].

2. Принцип законності. Треба чітко розрізняти законодавців і тих, кому держава регулює аграрний сектор. Необхідність лобювання олігархічних структур у сфері побудови економічних умов не дозволяє фінансово-кредитним процесам держави щодо підтримки розвитку аграрного сектору відігравати свою роль на практиці. У свою чергу, Закон України від 24.06.2004 № 1877-15 «Про державну підтримку сільського господарства України»[49] є базовим законодавчим актом щодо врегулювання відносин у сфері механізмів підтримки розвитку державного сільгосппродукції. секторі, тобто визначення державного бюджету Основи кредитної та кредитної політики, інвестиції та ціни, регульовані державою сфери страхування для стимулювання сільськогосподарського виробництва, розвиток ринків сільськогосподарської продукції та гарантії продовольчої безпеки для реалізації ефективної політики в аграрному секторі.

3. Принципи узгодження економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників і підприємств, що гарантують виробництво кінцевої продукції в аграрному секторі. Цей дисбаланс характеризує галузь і призводить до занепаду цієї виробничої ланки, якість якої частково залежить від родючості землі та природно-кліматичних явищ. У таких випадках необхідно розвивати певні компенсаторні процеси, які допомагають вирішити це питання.

4. Принципи екологізації сільського господарства. У світовому просторі аграрного сектору Україна представлена насамперед як сировинна країна, однак вирощування сільськогосподарських культур без використання відповідних технологій потребує додаткових фінансових ресурсів і надзвичайно шкідливо впливає на ґрунт. Зниження гумусу в ґрунті, транспортування родючих шарів над ґрунтом, забруднення річок, масове вирубування лісів і плантацій, що залишилися, багаторічне неконтрольоване

«висихання» землі, на якій можна вирощувати придатні культури, такі як соняшник і ріпак, через відносно високу рівень рентабельності може мати негативний вплив. У контексті вирішення цієї проблеми необхідно розробити національну програму охорони та дбайливого поводження з невідновними та майже невідновлюваними природними ресурсами України. Ми вважаємо, що ці плани повинні включати: регулювання використання природних ресурсів, справедливі покарання за порушення природних ресурсів, методи відновлення ресурсів. Виробництво екологічно чистих, органічних продуктів харчування може стати потужною силою, яка виведе вітчизняний сільськогосподарський сектор на абсолютно новий рівень розвитку. В Україні для цього є всі умови [59-60].

5. Принципи спеціалізації, диверсифікації та аграрно-промислової інтеграції. На державну підтримку розвитку аграрного сектору слід акцентувати в просторовому сенсі, виходячи з науково-практичних інтерпретацій, кон'юнктури ринку, соціального, технологічного та ресурсного потенціалу, природно-кліматичних характеристик тощо. Реалізація принципів спеціалізації, диверсифікації та агропромислової трансформації в процесі розвитку за підтримки держави Розвиток аграрного сектору за підтримки держави сприяє: якісним змінам у структурі виробництва та експорту; розширенню інноваційно-інвестиційної діяльності; раціональному використанню економічного потенціалу, посилення присутності на світових ринках, конкурентоспроможності тощо.

6. Принцип системності та ієрархічності є надзвичайно важливим, оскільки він гарантує стабільність умов функціонування аграрного сектору.

7. Принцип оптимізації економічних ресурсів і його відповідний зв'язок з отриманими результатами. Виправданість використання державних регуляторних фінансових ресурсів визначається за допомогою спеціальної системи цінностей, яка допомагає висвітлити ефективність тих чи інших державних заходів та відповідні витрати на них. Співвідношення «витрати-

результат» має стати одним із головних критеріїв якості національного регулювання аграрного сектора.

8. Принцип відкритості. Усі суб'єкти державної підтримки процесу розвитку аграрного сектора повинні мати рівний доступ до даних щодо законодавчих та нормативно-правових актів, програм їх реалізації та діяльності інституцій, що забезпечують реалізацію.

9. Принципом доступності вважається ясність і визначеність об'єктів усієї державної підтримки процесу розвитку аграрного сектора, що діє від імені національних органів влади.

У процесі навчання в першу чергу визначається не кількість принципів, а їх чітка реалізація та синтез. Отже, при чіткому формуванні характеристик національного регулювання це закладе добру основу для формування інших складових національного механізму підтримки розвитку аграрної галузі в майбутньому.

Систематизувавши погляди провідних науковців у сфері формування процесу державного регулювання аграрного сектора, пропонуємо за формою дії поділити державні підходи до регулювання аграрного сектора на прямі та непрямі.

Визначаємо набір засобів, за допомогою яких державі вдається впливати на фінансово-економічні дії в аграрному секторі. У науковому середовищі існує декілька підходів до поділу засобів державного регулювання аграрного сектора, а саме:

- бюджетна частина інструменту (інвестиції в сільськогосподарське виробництво, капітальні інвестиції, субсидовані процентні ставки, лізинг в аграрному секторі);

- групи цін інструментів (ринкові ціни, контрольні ціни, гарантовані та захищені ціни, закупівля та товарна інтервенція);

- податковий інструментарій (спрощена система оподаткування, податкові пільги, відстрочення та звільнення від сплати податків);

- інструментальні соціальні групи (підвищення рівня життя, медичного та культурного обслуговування, покращення сільської освіти);
- група наукового інструментарію (фундаментальні наукові дослідження, підготовка фахівців, програми інноваційного розвитку та інформаційне забезпечення аграрного сектору);
- група кредитних інструментів (сезонні кредити, інвестиційні та іпотечні кредити, вексельні кредити, кооперативні сільські кредити);
- група зовнішньоекономічних інструментів (вдосконалення аграрного експорту, нетарифний нагляд за сільськогосподарським імпортом, змішані схеми захисту внутрішніх каналів);
- набір коригувань доходів (оголошення цін, затвердження рівнів граничного прибутку, еквівалентний обмін між галузями, збільшення доходів сільського населення) [59-61]. Завдяки конкурентоспроможності внутрішнього та зовнішнього ринків раціональне застосування державних інструментів підтримки розвитку аграрного сектору забезпечить можливості для високої продуктивності виробництва аграрного сектору.

Порівняно зі стратегією фіскальної політики та статус-кво аграрного сектора засоби державної підтримки можуть відігравати певну роль у формі обмежень чи стимулів. Форма державної підтримки (лат. *forma* — зовнішнє обрисовування, вираження самостійного змісту) — це специфічний інструмент підтримки державою розвитку аграрного сектора. Форми державної підтримки в їх інструментальному вигляді становлять інструментарій державної підтримки в процесі розвитку аграрного сектору [37, 40].

Під інструментом (лат. «*instrumentum*» — інструмент, за допомогою якого можна здійснити операцію) розуміється відповідний прийом, який використовує держава для забезпечення пропорційності в державі (регулювання цін, оподаткування та бюджетне фінансування тощо) [62-64].

На основі запропонованого нами трактування «визначення державної підтримки розвитку сільського господарства» побудовано інституційні інструменти та форми реалізації підтримки розвитку сільського

господарства. Основними формами є стимули та обмеження. До інструментів підтримки розвитку аграрного сектору державою належать: оподаткування, кредити, цінове регулювання, бюджетне фінансування та інвестиції (рис. 1.7).

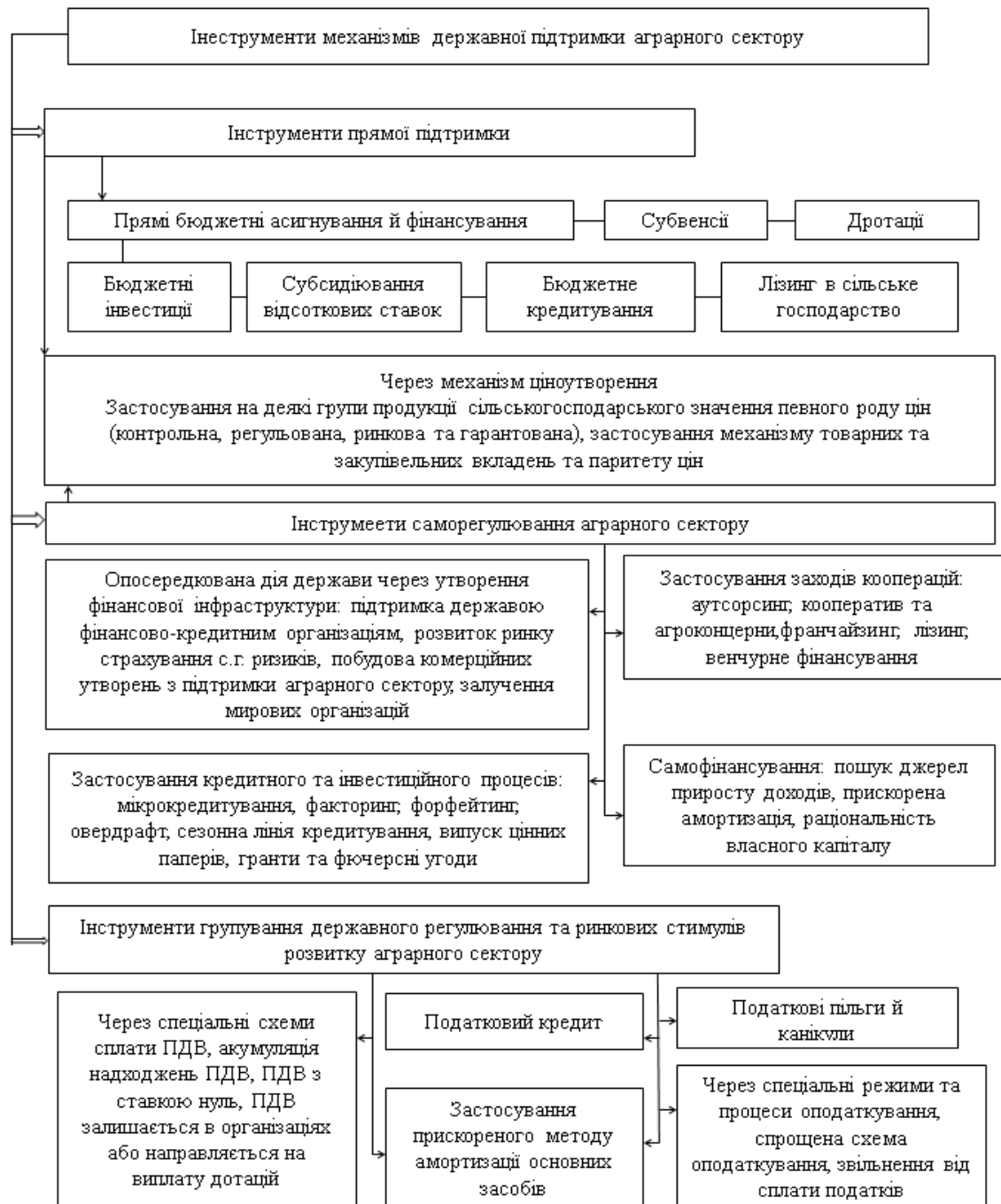

Рис. 1.7. Структура інструментів механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору

*Джерело: систематизовано автором

Дослідження сучасної практики регулювання національної економіки: національне фінансове регулювання в планах бюджетної та податкової політики, національне фінансове регулювання в механізмі грошово-кредитної політики, фінансове державне регулювання в процесі інвестиційної політики.

Враховуючи обмеження ресурсів загалом і фінансових ресурсів зокрема, держава повинна постійно визначати, що в даний момент і в майбутньому для держави є найважливішим для підтримки розвитку аграрного сектору, які ресурси для цього потрібні. , як швидко вони дадуть хороші результати, яким буде кінцевий ефект від використання системи аграрного сектора в нинішніх перехідних умовах.

Тому під державною підтримкою розвитку аграрного сектору слід розуміти спрямованість (соціально-економічну та екологічну), методами та інструментами (бюджетними, податковими, грошово-кредитними, ціновими) на фінансово-економічний потенціал основної маси населення. аграрний сектор, з огляду на специфіку аграрного сектора Здійснюючи цілеспрямовані дії, передбачаючи їх використання, адаптуючись до сучасних політичних та глобалізаційних умов, національні регуляторні режими підвищують ефективність аграрної політики, держава збільшує надходження до бюджету та гарантує конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції на внутрішньому та міжнародному ринках товарів і послуг.

1.3. Методичні підходи до оцінки ефективності механізмів державної підтримки аграрного сектору

Існуючі національні процеси регулювання аграрного сектору забезпечують низькі стимули для розробки інтенсифікованої сільськогосподарської політики та бракують інструментів для контролю її якості. Органи державної влади мають створювати сприятливі економічні умови для функціонування представників аграрного сектору, добробуту

сільського суспільства та соціально-економічного розвитку сільських земель тощо. Результатом національної земельної політики тоді стане посилення державної підтримки розвитку агросектору. Іншим важливим аспектом державної підтримки розвитку сільського господарства є забезпечення раціональності державного регулювання. Для функціонування та розвитку процесу ефективної державної підтримки аграрного сектору необхідне чітке методичне забезпечення оцінки якості його засобів вирішення поставлених стратегічних завдань.

Відповідно до чинного законодавства забезпечення ефективності державної підтримки розвитку аграрного сектору зводиться до контролю за цільовим використанням бюджетних коштів. Тому важливого значення набуває побудова дієвої методики забезпечення оцінки якості інструменту механізму державної підтримки розвитку сільського господарства.

Основним завданням державного механізму підтримки розвитку аграрного сектора є забезпечення його раціональності в умовах обмежених фінансових ресурсів. У відповідному контексті визначте вплив (соціальний чи економічний) використання державних фінансових інструментів для підтримки розвитку аграрного сектору. Проте немає єдиної думки щодо визначення ефективності державного регулювання аграрного сектору.

Узагальнюючи дослідження вчених [65-69], пропонуємо такі критерії класифікації ефективності державної підтримки аграрного сектора (табл. 1.2).

Критерії ефективності, наведені в таблиці 1.3, переважно критерії максимізації, об'єднані в три класифікаційні групи: загальна оцінка та пряма оцінка, непряма. Загальнодержавна фінансово-кредитна програма підтримки розвитку аграрного сектору буде якісною в загальній стандартній динаміці, за винятком рентабельності програми (яка зменшуватиметься, оскільки обернено пропорційна рентабельності) на кінець термін реалізації, порівняно з початком, збільшиться. Інакше ефективність державних фіскальних інструментів буде незрозумілою, що потребуватиме додаткових комплексних оцінок.

Таблиця 1.2

Класифікація критеріїв ефективності державної підтримки розвитку
аграрного сектору

Класифікація групи критеріїв	Базові оціночні	Опосередковані	Безпосередньо оціночні
Характеристика показників	- рівень прибутковості; - окупність фінансових програм держави	Відношення одержаної за рахунок виконання фінансових засобів валової продукції на одиницю певного базового показника	- величини приросту на одиницю, змінені на коефіцієнт фінансової підтримки (урожайності, доходності, продуктивності, прибутковості); - показники приросту на 1 грн фінансування держави (доходності, прибутку)
Вимір показників	Співвідношення прибутку і витрат	Коефіцієнт чи відсоток росту	Одержані результати в аграрній галузі (грн.) на 1 грн державного фінансування

*Джерело: побудовано автором на основі [67]

У механізмі показників, які характеризують ефективність державної підтримки, можна виділити наступні (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Систематизація груп величин якості державної підтримки розвитку
аграрного сектору

Група показників	Характеристика
Величини фінансової ефективності	Звертають увагу на фінансові результати реалізації бюджетної політики безпосередніх представників бюджетних програм
Показники бюджетної ефективності	Відображають наслідки реалізації проекту для державного, обласного та місцевого бюджетів, доходи та видатки
Показники економічної ефективності	Виходять за рамки прямих фінансових інтересів учасників бюджетного механізму й відносяться до переваг для людства
Показники соціальної ефективності	Відображають наслідки здійснення проекту для нарощення площ сільських угідь в складі екологізації й ресурсозбереження
Показники регіональних особливостей соціально й економічного росту	Враховують кількість результатів реалізації бюджетної програми його прямих представників на регіональному шаблі

*Джерело: систематизовано автором на основі [52; 61]

У зв'язку з даними вони пропонують алгоритм оцінювання ефективності державної підтримки аграрного сектору (рис.1.8).

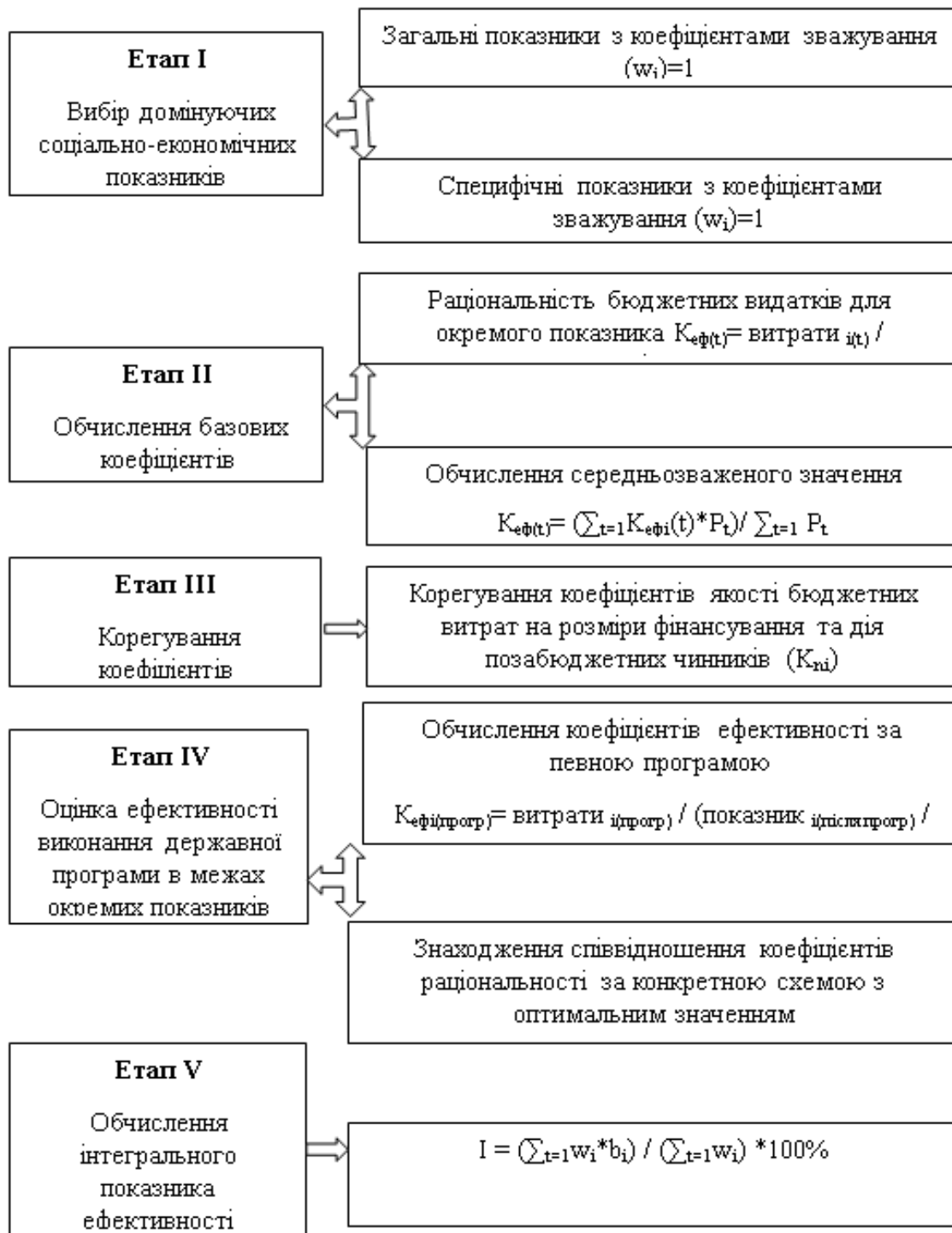

Рис. 1.8. Алгоритм оцінки ефективності державної підтримки аграрного сектору

*Джерело: побудовано автором на основі [67]

На першому етапі алгоритму, як показано на рисунку 1.10, передбачається формування набору значень з урахуванням очікуваних завдань, економічного та соціального ефекту, який має бути досягнутий

механізмом державної підтримки в аграрному секторі як результат його реалізації. Також рекомендовано варіювати обрані показники за рівнем важливості, оскільки при побудові інтегрального значення використовується ваговий метод для розрахунку внеску окремих показників у загальний результат. При цьому ваговий коефіцієнт $w_i = 1$ визначається для надання загального значення, а $w_i = 0,5$ для надання конкретного значення [52].

На другому етапі оцінки ефективності державної підтримки розвитку сільського господарства для кожної обраної величини розраховується базовий коефіцієнт якості видатків бюджету та для порівняння розраховується оптирисьне значення.

Третій етап передбачає коригування коефіцієнта ефективності народногосподарських засобів державної підтримки розвитку сільського господарства на масштаби фінансування та вплив позабюджетних факторів. Четвертий етап – підготовка до розрахунку інтегрального показника ефективності. За висновками попередніх досліджень розраховується коефіцієнт коефіцієнта корисної дії за певним планом та оптирисьним прогнозом значення, а бінарна оцінка (b_i) виконується. Суть бінарної оцінки полягає в обчисленні ефективності програми за станом конкретного показника (якщо b дорівнює 1), а потім обчисленні еквівалентного ефекту з точки зору розвитку тієї чи іншої складової програми. аграрний сектор Додаткові бюджетні витрати в гривнях або програма неефективна (якщо b дорівнює 0) - кожна додаткова гривня бюджетних витрат є менш ефективною, ніж очікувалося, з точки зору розвитку того чи іншого сектору аграрної економіки [52].

Заключний етап передбачає формування загального кінцевого результату щодо ефективності державної підтримки розвитку аграрного сектору. Для цього пропонується визначити комплексні показники обґрунтованості державної підтримки розвитку аграрного сектору. Отримані значення дають чисельну оцінку ступеня ефективності схеми. В даний час більшість штатів скорочують кількість дійсних індикаторів для

впровадження державних фіскальних програм з метою спрощення аналізу програм і самих витрат і вигод для отримання необхідних даних; деякі взагалі проти поєднання кількісних і якісних значень. результативності як оцінка державної підтримки сільського господарства Ідеї щодо ефективності національних фіскальних інструментів розвитку сектору [69].

Тому ефективність національних інструментів підтримки розвитку аграрного сектору має відігравати провідну роль у процесі прийняття рішень щодо виділення обмежених джерел фінансування. Оптимізоване використання наявних фінансових ресурсів передбачає найефективніші процеси та програмно-орієнтовані вектори підтримки, оскільки задіяно найменшу кількість ресурсів.

Пошук оптимізованого набору значень ефективності національних фінансових інструментів підтримки розвитку аграрного сектору, при тенденції до зменшення кількості та спрощення змістового навантаження окремих показників, призводить до спроби замінити найбільші кількість незалежних, але також пов'язаних відповідними ознаками з єдиним загальним значенням показника ефективності.

Індикатором може бути «Ефект від впровадження державних фінансових інструментів підтримки розвитку аграрного сектору» (Ефк), який розраховується укрупнено як відношення ефективності (Е) впровадження державою державних фінансових інструментів до підтримка розвитку аграрного сектору (С):

$$E_{\text{фп}} = E/C \quad (1.1)$$

Іншим основним підходом є пропозиція К. Ілляшенко, Т. Ілляшенко та Н. Костенко використовувати для оцінки ефективності державної фінансової підтримки розвитку аграрного сектору соціальні показники якості життя за формулою:

$$E_{\text{фп}} = \frac{\sum_{T=1}^N QOL_{\text{баз}+T} - QOL_{\text{баз}}}{\sum_{t=1}^Y B_{t\text{диск}}} \quad (1.2)$$

де $\sum_{t=1}^N QOL_{баз+t}$ – кумулятивний ефект збільшення якості життя суспільства за весь період дії чинників, які стали наслідком виконання державної підтримки розвитку аграрного сектору (N років);

$QOL_{баз}$ – якість життя людства у поточному році (році, що передував року початку виконання засобів державної підтримки розвитку аграрного сектору);

$\sum_{t=1}^Y B_{t\text{диск}}$ – сума дисконтованих витрат бюджету за роками використання державної підтримки розвитку аграрного сектору, t-років [76].

Загалом в українській науковій літературі проблема оцінки ефективності державних фіскальних інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору досліджується крізь призму оцінки якості використання бюджетних коштів. В умовах недостатності державних фінансових ресурсів особливо актуальним є питання раціональності державних фінансових коштів для підтримки розвитку аграрного сектору, оскільки вони є основою формування державних фінансових ресурсів і гарантують розвиток сільського господарства. Стабілізувати.

Як узагальнюючий показник ефективності державної підтримки сільського господарства А. Верзун запропонував «Еквівалент субсидії виробника продукції» (EST), розрахований у відсотках, визначений за формулою [78]:

$$EST = \text{Сума бюджетних затрат} / \text{Вартість товарів} \quad (1.3)$$

Тобто в якості основи для розрахунку ефективності державних фінансових інструментів підтримки розвитку аграрного сектору А. Верзун визначив співвідношення між якісними результатами та витратами на їх реалізацію [16].

Розрахувавши ефект від цих фінансових методів, які використовує держава, можна оцінити якість впровадження державних механізмів підтримки розвитку аграрного сектору. Так, Прутська О.О. запровадила розрахунок економічних ефектів шляхом порівняння показників у процесі

зміни: масштабів виробництва, лімітів споживання, оподаткування, собівартості продукції [67]. Автори відповідного дослідження акцентували увагу на тому, що у виробництві аграрного сектора необхідно враховувати вплив соціальних ознак (рівень життя на селі, якість послуг соціальних, освітніх та медичних закладів) . .

З метою удосконалення методології оцінки ефективності інструментів механізму держпідтримки розвитку сільського господарства було проведено порівняльний аналіз методичних гарантій оцінки рівнів держпідтримки. Сільськогосподарські сектори в країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Світової організації торгівлі (СОТ) (рис. 1.9).

Переходимо до особливостей основного методу розрахунку показника рівня державної підтримки аграрного сектора, наведеного на рисунку 1. 1.9 Відповідно до методології OECD:

- 1) RSE - Оцінка підтримки виробників в аграрному секторі - це всі форми передачі в агробізнес при цьому:

$$2) PSE_i = (P_i^d - P_i^r) + (S_i - T_i), \quad (1.4)$$

де $(P_i^d - P_i^r)$ – різниця між внутрішньою ціною ринку та ціною товаровиробника сільськогосподарського призначення та вартістю на кордоні при експорті або імпорті; S_i і T_i це прямі субсидії та податки, мм мають зв'язок з товаром i ;

- 2) GSSE (загальні підходи підтримки господарства сільськогосподарської діяльності) – трансферти сектору в загальному, а не окремому сільськогосподарському товаровиробнику;

- 3) CSE (оцінювання підтримки користувача) – це трансферти споживачам від товаровиробників сільськогосподарського призначення та з бюджету:

$$CSE_i = (P_i^d - P_i^r) + S_i, \quad (1.5)$$

S_i – непряма дотація бюджету споживачам сільськогосподарської продукції i в наслідок аграрної політики держави [67].

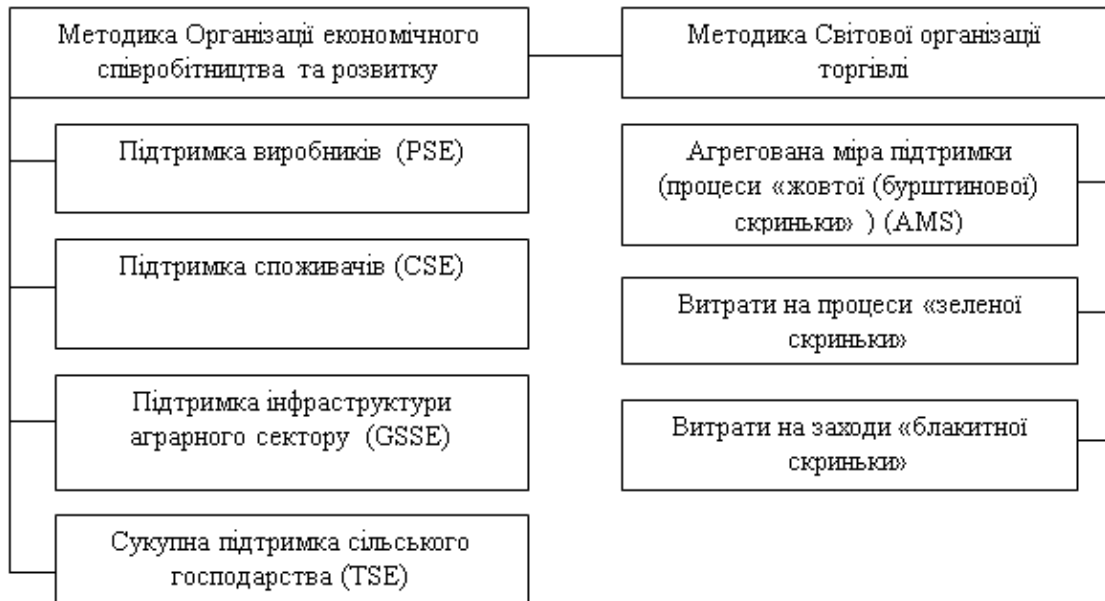

Рис. 1.9. Методичне гарантування оцінки межі державної підтримки аграрного сектору, що застосовуються у різних державах

*Джерело: систематизовано на основі [13; 62].

Методика розрахунку показників рівня національної підтримки аграрного сектору за методологією СОР регулюється міжнародними угодами [68]. Згідно з угодою, основними напрямками державної підтримки аграрного сектору є:

1. AMS (Aggregated Support Measures) – це сума спотворених у торгівлі та інтегрованих типів підтримки, що надаються виробникам сільськогосподарської продукції (заходи «жовтої (жовтої) скриньки»); сукупна AMS розраховується як сума AMS для конкретного продукту та продукт неспецифічний AMS. При цьому товарна АСЗ для окремого основного сільськогосподарського товару визначається за такою формулою:

$$AMS_i = (P_i^d - P_i^r) * Q_i + (S_i - T_i), \quad (1.6)$$

де, $(P_i^d - P_i^r)$ – різниця між застосовуваною керованою ціною та зовнішньою ціною;

Q_i – кількість товарів, до якої застосовується регульована ціна (розмір виробництва);

S_i і T_i – прямі субсидії й податки, безпосередньо пов'язані з продукцією i [68].

AMS, що стосуються конкретного продукту, — це субсидії та податки на сільськогосподарську діяльність, які не можна віднести до будь-якого конкретного виду товару, але ці практики впливають на світову торгівлю.

Мінірисьні рівні, не враховані в AMS:

- Для розвинених країн - 5% від собівартості виробництва сільськогосподарської продукції або 5% від вартості валової продукції села;
- Країни, що розвиваються – 10% [68].

Метод Green Box не входить до розрахунку AMS, звільняє від зобов'язання знижувати ціни, здійснюється за рахунок платника податків, а не користувача, і не має ефекту підтримки цін вітчизняних товаровиробників. Ці інструменти включають: загальні послуги (наукові дослідження, освіта, консультаційні послуги, ветеринарно-гігієнічні заходи, маркетингові послуги, контроль безпеки харчових продуктів, невиробничі (інфраструктурні) інвестиції; державні резерви продовольчої безпеки; допомога в разі стихійних лих, безпека навколишніх секторів, допомога виробникам сільськогосподарської діяльності в неблагополучних районах [68].

Метод блакитної скриньки, який не включено до розрахунку AMS, включає прямі виплати за схемою обмеження надлишкового виробництва: виплати, пов'язані з фіксованою площею та виробництвом; виплати, що не перевищують 85% базового рівня виробництва; виплати худобі, які базуються на постійному утриманні [61]. Оскільки Україна є членом СОТ, державне фінансування аграрного сектору економіки здійснюється з урахуванням наявних потреб установи, законодавчо закріплюючи Аграрну угоду [64].

Загальновідомо, що надійність інструментів державного фінансового регулювання можна визначити, поділивши кількість отриманих позитивних висновків (переважно в грошовому еквіваленті) на суму коштів, витрачених на досягнення бажаного результату. Механізм підтримки аграрного сектору відображено в Аграрний сектор і суспільство в цілому представляють собою межі матеріального та духовного добробуту.

Показники якості фінансових інструментів у національному регуляторному процесі можна інтерпретувати як збільшення надходжень суб'єктів аграрного сектору за рахунок впровадження певних новацій у регуляторні програми. Основними параметрами оцінки ефективності національного фінансового регулювання аграрного сектору, на наш погляд, є:

- Відсоток доданої вартості, спрямований на розвиток сільськогосподарського сектору;
- Зв'язок динаміки інвестицій в аграрний сектор з показниками сільськогосподарського виробництва та їх фінансово-економічними результатами;
- частка таких вимірів, як бюджет, податкова та цінова динаміка, грошово-кредитне регулювання, що впливають на ефективність фінансових і виробничих показників;
- Порівняння вартості сільськогосподарського сектору до та після впровадження інструментів NSA.

Варто, однак, зазначити, що при розрахунку ефекту від засобів реалізації механізмів державного регулювання в деяких випадках існує відповідна особливість, наприклад, у випадку податкового регулювання, для отримання податкових мультиплікаторів необхідно враховувати результати з відповідними лагами.

Основним завданням оцінки ефективності державної підтримки аграрного сектору є забезпечення створення умов для активізації виробничих економічних та соціально-економічних механізмів. Деякі новації у впровадженні державно-регульованих фінансових інструментів, переважно в

частині оподаткування (запровадження фіксованого сільськогосподарського податку, нульового податку на додану вартість для окремих суб'єктів аграрного сектора тощо), призвели до позитивних висновків, однак ці документи зазначають, що процес фінансового регулювання має бути постійним і зміщеним у бік підтримки розвитку виробників сільськогосподарської продукції, а не обмеження їх професійної діяльності, що характерно для сучасної ситуації. Водночас зміни в елементах механізму державної підтримки сектору аграрної діяльності можна коригувати шляхом стабільного моніторингу поточного стану внутрішнього та зовнішнього середовища (промисловості та фінансової системи).

Підхід до вдосконалення національних інструментів фінансового регулювання для аграрного сектору має бути наступним: Розгляд можливих ризиків та меж їхнього впливу, способів усунення чи запобігання, визначення атрибутів, які ведуть до кращих висновків, та векторів реалізації ризиків. Будь-яка функція представників національних органів влади у розробці національних механізмів регуляторної підтримки аграрного сектору має базуватися на принципах верховенства права та відповідати рівню підзвітності учасників механізмів щодо ефективності діяльності держави, суб'єктів аграрного сектору, інвестори, партнери та прийняті рішення узгодження фінансових інтересів.

На основі вищевикладеного, нами пропонується оцінка результатів фінансового регулювання держави аграрного сектору на базі комплексного показника (1.7):

$$K_{ф-к \text{ др.}} = I_{ef \text{ пр}} \times I_{nl} \times I_{стаб} \times I_{приб} \times I_{кан} \times I_{контр} \times I_{соц} \quad (1.7)$$

де, $I_{ef \text{ пр}}$ – індекс ефективності реалізації програм державної підтримки;

I_{nl} – індекс виконання прогнозованих показників представників аграрного сектору;

$I_{стаб}$ – це індекс законодавчої стабільності;

$I_{приб}$ – індекс динаміки щабля дохідності аграрного сектору;

$I_{\text{кап}}$ – індекс зміни частки власного капіталу учасників аграрного сектору;

$I_{\text{контр}}$ – індекс контрольованості з питань здійснення умов державних схем державної підтримки сектору аграрної діяльності;

$I_{\text{соц}}$ – індекс динаміки фактичного гарантування суб'єктів соціальної галузі у відповідності до прогнозованих показників.

Слід відзначити роботи провідних економістів у сфері державної підтримки розвитку аграрного сектору [68–69], які ми використовуємо для вдосконалення критеріїв оцінки діяльності державного фінансового регулювання. Сільськогосподарський сектор:

- коефіцієнт реалізації прогнозованої вартості діяльності суб'єкта аграрного сектору - відношення наявного показника до планового показника або значення минулого періоду (ефективний рівень реалізації дорівнює 1);

- експертна оцінка стабільності та надійності закону про напрям національного фінансового регулювання аграрного сектору (від 0,9 і вище);

- темп зростання реальних доходів суб'єктів аграрного сектору перевищує темп зростання номінального ВВП (більше 1);

- відношення показника наявної частки індивідуального капіталу до планового показника (дорівнює 1);

- коефіцієнт збільшення розміру санкцій за наявні порушення в період невиконання норм Державної програми сприяння розвитку аграрного сектору (менше 1);

- коефіцієнт збільшення реального фінансування суб'єктів соціального сектору, розташованих в аграрному секторі, вищий за аналогічні планові значення (більше 1).

Отже, виходячи з наведених вище даних, можна зробити проміжний висновок, що основним цільовим результатом державної підтримки аграрного сектору має бути фінансовий та соціальний ефект від розвитку аграрного сектору. Соціальний ефект - це якісні показники, що відображають результати, досягнуті в соціальній сфері - це соціальний захист населення і

працівників суб'єктів аграрного сектору, благоустрій сільської місцевості, розвиток інфраструктури села.

Досліджуючи підтримку аграрного сектору як один із основних інструментів національної аграрної політики, активізуючи відповідні ресурси суб'єктів аграрного сектора для досягнення якісної діяльності, пропонуємо систематизувати його основні форми: пряму, шляхом прямих виплат з бюджету, метод, непрямий – бюджетні кошти є стимулюючим), умовно-прямий (посередницький) – організаційно-економічний метод, який не має прямого відношення до сільськогосподарських товаровиробників (рис. 1.10) [68].

У період загострення проблем, пов'язаних із сільським господарством, відповідні інструменти національної політики, такі як кредити, оподаткування та інвестиції, ще більше зміцнили стратегічну підтримку країни для розвитку сільського господарства. Для якісного впровадження відповідних інструментів необхідно розробити потужну науково-методичну базу оцінки ефективності національних механізмів підтримки розвитку аграрного сектору. Для вирішення зазначених питань необхідно спроектувати індикатори державної підтримки розвитку аграрного сектору з урахуванням процесуального впливу домінуючого інструменту державної підтримки процесів, регульованих державою.

Серед математичних та економічних схем оцінки якості національного регулювання методи прогнозування на основі визначених стохастичних зв'язків між значеннями трендів та кластерними дослідженнями, синергетичні методи та методи диференціальних рівнянь у логічній формі, нерівноважні статистичні методи механіки, методи інтеграції тощо. останнім часом набули позитивного розвитку. Основною метою перерахованих методів є виявлення набору ключових факторів, які впливають на показники ефективності [37].

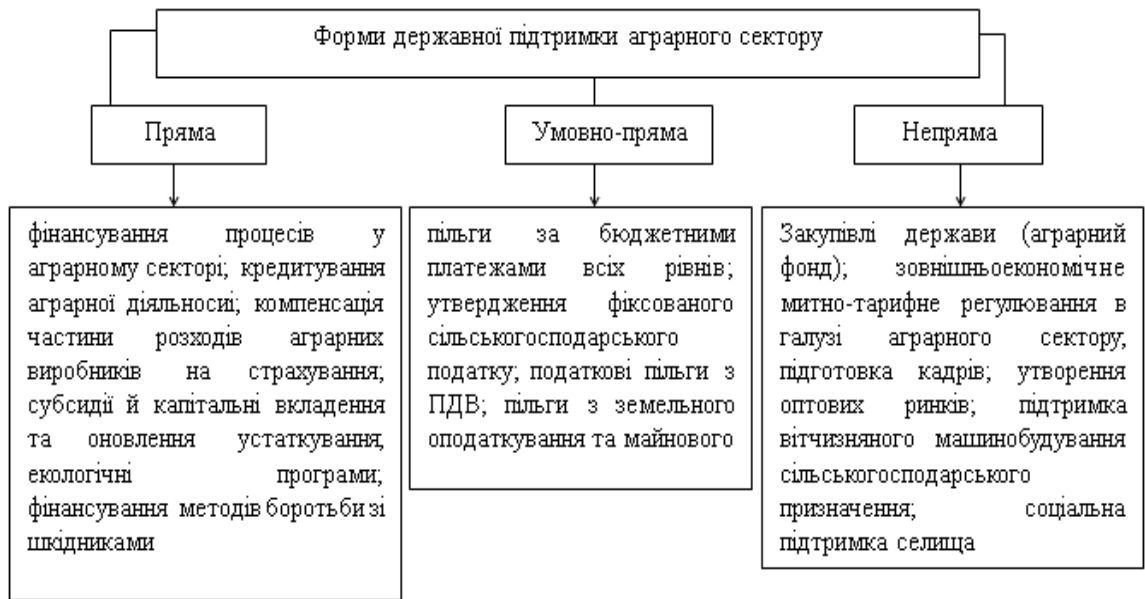

Рис. 1.10. Форми державної підтримки аграрного сектору

*Джерело: систематизовано автором на основі [62-67]

Дослідження позитивних і негативних сторін практичних статистичних і математичних комбінованих методів, а також висновки власних досліджень дають змогу зробити висновок про те, що пропонується інструмент оцінки ефективності процесу державної підтримки аграрного сектору за допомогою методу на основі набору методів статистичного багатовимірного аналізу та оптимізації.

Методи багатofакторного аналізу є найбільш ефективними кількісними методами дослідження економічних механізмів, що описуються великою кількістю ознак. З метою більш точного розподілу об'єктів дослідження їх можна класифікувати за наявними умовами та поділити на відділи [18]. Шляхом здійснення комплексного наукового дослідження, групування кількох етапів функціональної структури використаної нами методики фактично досягаються характерні потреби оцінки ефективності державних механізмів підтримки аграрного сектору (рис. 1.11).

На підставі наведених даних пропонуємо узагальнено конструктивно використовувати наступні етапи для оцінки ефективності державних інструментів підтримки розвитку аграрного сектору:

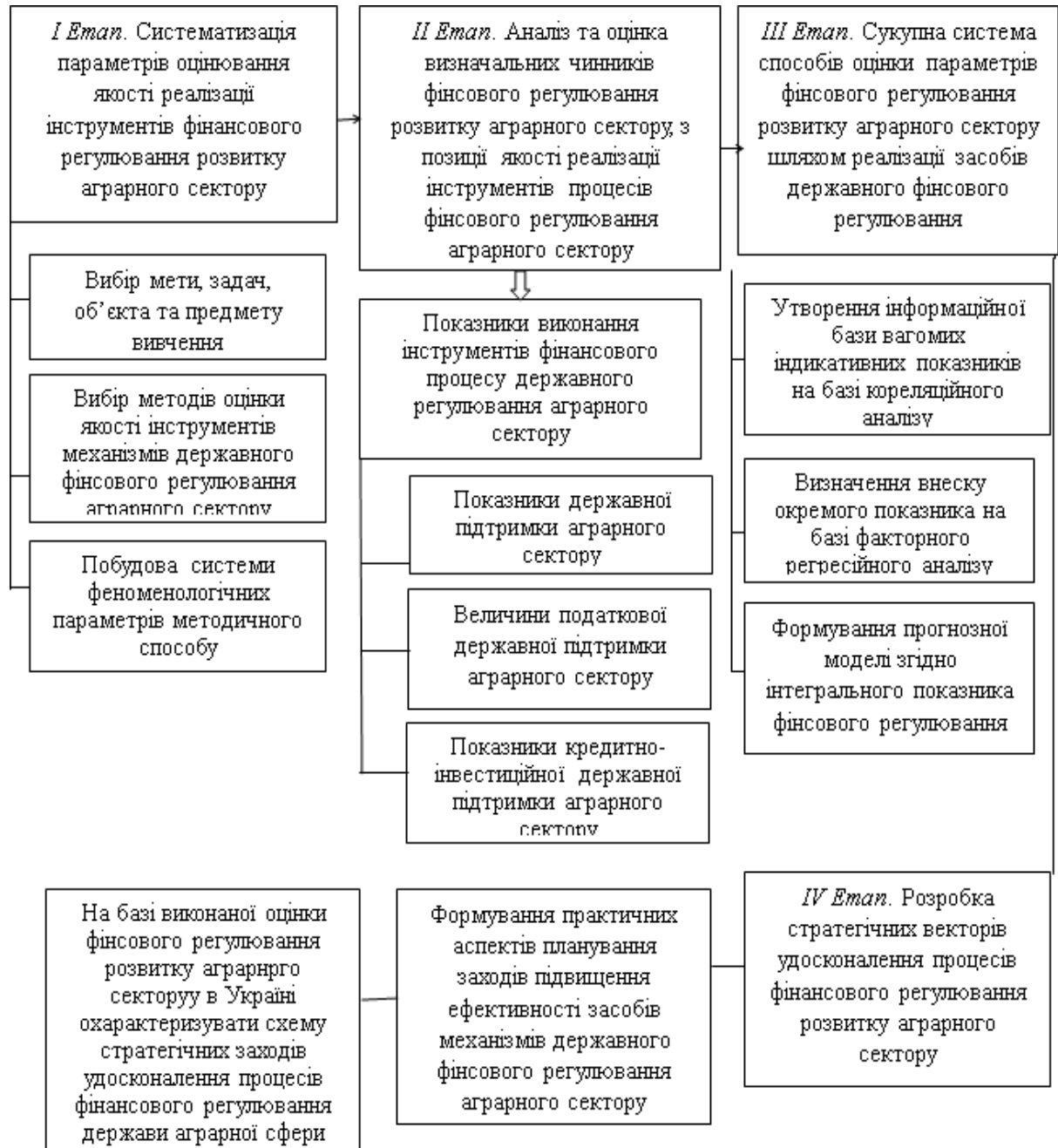

Рис. 1.11. Науково-методичний підхід до оцінки ефективності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору

*Джерело: розроблено автором

Етап 1. Систематизація параметрів державної підтримки розвитку аграрного сектору в контексті раціонального використання державних регуляторних економічних інструментів. Ефективна розробка науково-методичних підходів до оцінки якості фінансових інструментів регулювання

національного аграрного сектора передбачає побудову чітких цілей, завдань та визначення тем і об'єктів дослідження.

Метою системного дослідження є моделювання альтернативних теорій та застосування рішень, які сприяють раціональному використанню інструментів держави для підтримки процесів в аграрному секторі та на цій основі позиціонування розвитку аграрного сектора. Тому основним завданням є виявлення факторів, які визначають можливий напрямок державної підтримки розвитку аграрного сектора.

Об'єктом вивчення виступає розвиток аграрного сектора у контексті ефективності використання інструментів механізмів державної підтримки, що визначається методом вибору ключової складової на підставі застосування способів стохастичного дослідження. Предметом аналітичного вивчення являється оцінка державної підтримки розвитку аграрного сектора під впливом регуляторних підтримуючих фінансових методів з боку країни. Для оцінювання ефективності механізмів державної підтримки та їх дії на розвиток аграрного сектора пропонується методика, побудована на поєднанні статистичних та якісних методів, а саме: кореляційно-регресійного та трендового аналізу й інтегральної моделі планування.

Виділені методи економіко-математичного вивчення дозволяють здійснити оцінювання державної підтримки розвитку аграрного сектора під впливом державних фінансових засобів регулювання. Одержані результати в майбутньому сприятимуть моделюванню альтернативних інструментів процесів державної підтримки регулювання держави у напрямку державної підтримки розвитку аграрного сектора. При застосуванні методики оцінки якості інструментів механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектора виникає вимога у обробці певної кількості феноменологічних параметрів, які утворюють визначальні показники-чинники методики. Так як вони характеризують становище об'єкту вивчення.

Етап 2. Аналіз та оцінювання визначальних чинників державної підтримки розвитку аграрного сектору, зі сторони ефективності реалізації засобів механізмів державної підтримки аграрного сектору.

Результати проведеного дослідження, при виборі характеристик та факторів методики направлені на оцінку їх дії та перспективу зростання рівня державної підтримки розвитку аграрного сектору в короткостроковій та довгостроковій перспективі. Чинники, що діють на результативність аграрного сектору можна поділити на чотири комплексні групами, які містять такі інструменти: бюджетні та податкові, кредитні й інвестиційні (рис. 1.12).

Головним питанням при оцінюванні ефективності інструментів механізмів підтримки державного регулювання стає проблема вибору ключових індикаторів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Значно часто критерієм оцінки у роботах вітчизняних дослідників стають щабель продовольчої безпеки, ВВП аграрного сектору, продуктивність праці, економічний результат, дохідність та рентабельність, раціональність використання капіталу [16].

Беручи до уваги багатоаспектність критеріїв державної підтримки розвитку аграрного сектору (соціально-економічний) та широкомасштабний спектр дії чинників, вважаємо за потрібне для характеристики комплексної методики оцінки якості фінансових інструментів регулювання держави застосування вибірки результативних величин та визначити дію на них факторів, що визначаються засобами та заходами державної підтримки розвитку аграрного сектору.

Етап 3. Комплексний механізм методів оцінювання параметрів державної підтримки розвитку аграрного сектору способом реалізації інструментів процесів державної підтримки аграрного сектору, що прогнозує використання кореляції, регресії, індексного методу й трендового аналізу.

Власне відносно нашого випадку при визначенні домінуючих параметрів, першочерговим завданням являється оцінка тісноти взаємозв'язку між чинниками впливу та побудову на ґрунті отриманих даних кореляційних матриць, які описують тісноту взаємозв'язку об'єктів спостереження. Для моделювання кореляційних матриць застосовується коефіцієнт кореляції й детермінації.

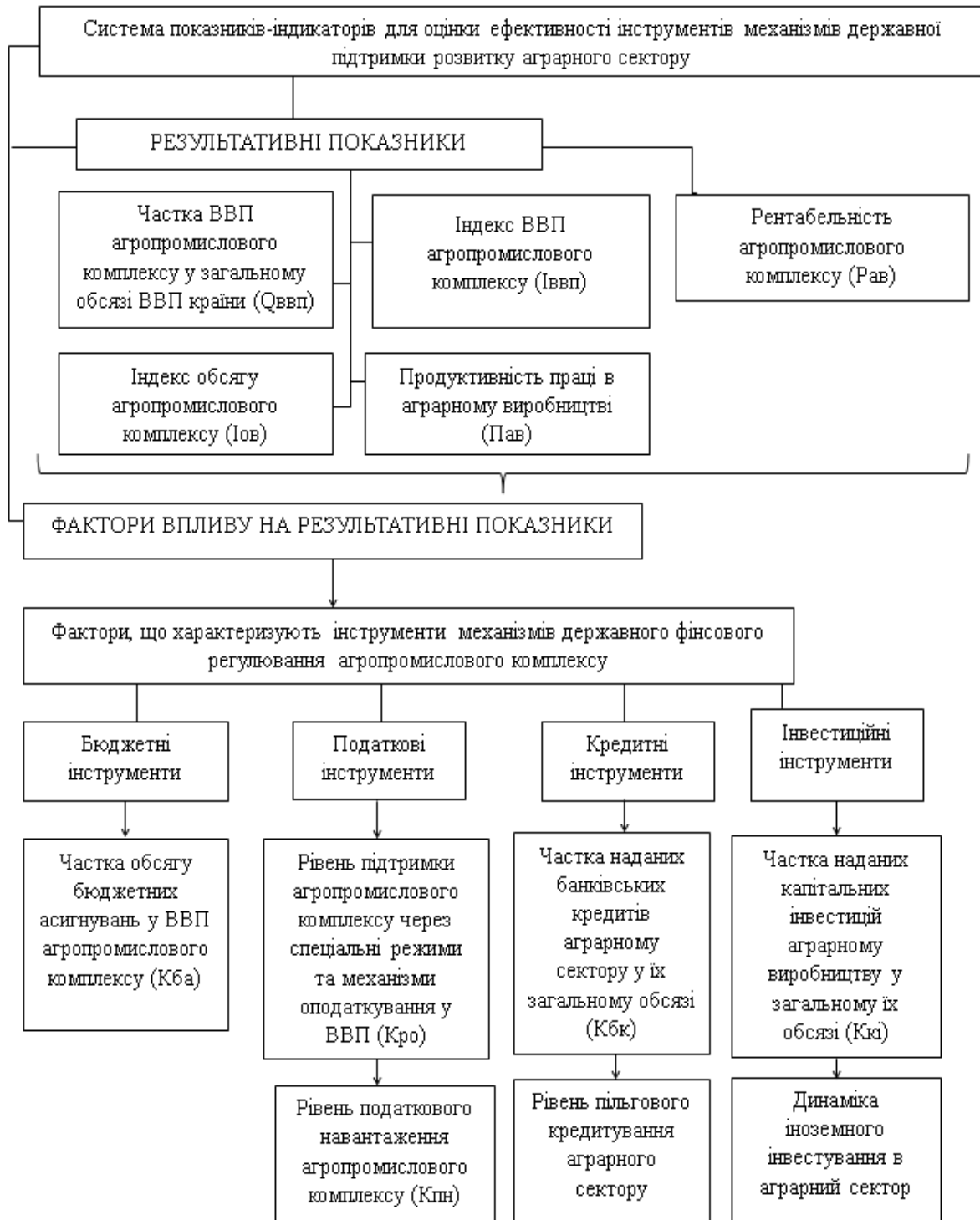

Рис. 1.12. Показники-індикатори оцінки ефективності інструментів механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору

*Джерело: систематизовано та запропоновано автором

Даний показник говорить про міцність кореляційного зв'язку узагальнюючої величини із чинниками впливу, і являються підставою для утворення інформаційної бази максирисьно індикативних показників висвітленого методичного підходу. Щабель взаємозв'язку між величинами даних параметрів та властивістю щільності зв'язку представлено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Якісна оцінка щільності зв'язку

Величина коефіцієнта кореляції	Характеристика міцності зв'язку
0,9-0,99	максимально сильний зв'язок
0,7-0,9	сильний зв'язок
0,5-0,7	помітний зв'язок
0,3-0,5	слабкий зв'язок
до 0,3	майже відсутній зв'язок

*Джерело: [68]

Наступним процесом зазначеного етапу являється утворення парних регресійних моделей результативної властивості від найбільш вагомих індикаторів дії на базі лінійної, експоненціальної, логарифмічної та степеневі функції. Одержані регресійні рівняння вимагають перевірки на статистичну ймовірність використовуючи F-критерію Фішера, критерію Стьюдента й критерію Дарбіна-Уотсона [68].

Вагомим кроком при формуванні багатофакторної регресійної моделі становить перевірка максирисьно значимих факторів на мультиколінеарність. Відмічене сприятиме додаванню високо-кореляційних параметрів із прогнозованої моделі та її об'єктивності. При характеристиці

мультиколінеарності деяких параметрів моделі необхідно включити в неї сукупні фактори, які мають певний вагомий статистичний вплив на показник результативності, однак з іншого боку, необхідно, щоб була дотримана умова лінійної незалежності серед незалежних чинників. Але інколи використання висококорельованих чинників може призвести до утворення значимої моделі, що в той же час і повинно являтися критерієм формування моделі [66].

Отже, для покращення методичного підходу до оцінювання ефективності засобів державної підтримки розвитку аграрного сектору, нами було вивчено існуючі методичні шляхи до процесу оцінки раціональності державної підтримки сектору аграрної діяльності та обґрунтовані особисті пропозиції. Водночас застосовано порівняльний аналіз до величин результативності схем державного фінансування, в межах якого відображено класифікацію критеріїв раціональності бюджетного фінансування. Запропоновано складові методичного підходу до оцінювання ефективності інструментів державної підтримки аграрного сектору, в якій відображено ієрархічний взаємозв'язок між потоками фінансових ресурсів, безпосередньо шляхом фінансування й кінцевим результатом (соціальним та економічним ефектом), який потрібно досягнути. Обґрунтовано, що оцінювання ефективності процесів державної підтримки державного регулювання повинна інформувати про абсолютну та відносну ефективність результативних величин, а також ухвалити основні умови для здійснення порівняльного й ретроспективного аналізу.

Висновки до розділу 1

1. Встановлено, що розвиток України у питаннях забезпечення державної підтримки аграрного сектору є актуальним завданням державної політики. Інструменти механізмів державної підтримки аграрного сектору мають вплив на обсяг і структуру аграрної продукції, стан державних фінансів, платіжного балансу, рівень інфляції, зайнятості тощо. Визначено ключові напрями державної аграрної політики: нормативно-правове

забезпечення аграрного сектору та його взаємодія з усіма учасниками аграрної політики; формування стратегії розвитку аграрного сектору та його забезпечення необхідними матеріальними ресурсами; забезпечення промисловості якісною сировиною, а населення продовольством; масштабування ринків збуту; адаптація вітчизняного аграрного ринку до європейських вимог; модернізація інфраструктури територій сільської місцевості.

2. На основі групування поглядів науковців на сутність державної підтримки відносно специфічних особливостей аграрного сектору, визначено, що під державною підтримкою розвитку аграрного сектору доцільно розглядати напрями (соціально-економічні та екологічні), методи та інструменти (бюджетно-податкові, грошово-кредитні, цінові) цілеспрямованої дії на фінансово-економічний потенціал суб'єктів аграрного сектору, що прогнозує його використання, адаптованого до теперішніх політично-глобалізаційних умов, систему державного регулювання зростання ефективності аграрної політики, збільшення прибутків державного бюджету й гарантування конкурентоспроможності аграрних товарів на вітчизняних і міжнародних ринках товарів та послуг.

3. Систематизовано механізми (законодавчий, фінансово-економічний, соціально-екологічний та інформаційно-комунікаційний) державної підтримки розвитку аграрного сектору та представлено їх зміст: по-перше, система дій із складною організаційно-адміністративною та законодавчо-соціальною системою методів подолання перешкод, що виникають у процесі реалізації економічних інтересів представників аграрного сектора, по-друге, доведення фінансових ресурсів державної політики (бюджетну, фіскальну, монетарну, цінову) до певних результатів. Відповідно до системної концепції складові механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору мають включати низку елементів: актори (влада, бізнес, громадськість); принципи (пріоритети; легітимність; інтеграція економічних інтересів; екологізація; спеціалізація, диверсифікація; аграрна інтеграція); інструментарій (підходи

та інструменти); регуляторна аудиторія (аграрний сектор); індикатори державної підтримки розвитку аграрного сектору; вплив змін у реалізації механізму.

4. В період загострення проблем аграрного сектору активізується роль відповідних інструментів державної політики як кредитування, оподаткування й інвестування у гарантуванні стратегічної державної підтримки розвитку аграрного сектору. Для здійснення якісної реалізації відповідних інструментів потрібно сформувати потужну науково-методичну основу оцінки ефективності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Запропонований науково-методичний підхід до оцінки ефективності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, який представляє собою сукупність взаємопов'язаних етапів (рис.1). Для оцінювання ефективності механізмів державної підтримки та їх дії на розвиток аграрного сектору пропонується методика, побудована на поєднанні статистичних та якісних методів, а саме: кореляційного-регресійного та трендового аналізу й інтегральної моделі планування.

Основні результати дослідження опубліковані у працях автора [50; 53;57;66].

Список використаної літератури до розділу 1

1. Дем'яненко М. Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку: матеріали Дев'ятих річних зборів Всеукр. Конгресу вчених економістів-аграрників 26-27 квітня 2007 року. К.: ННЦ ІАЕ, 2007. С. 5-21.

2. Дем'яненко М. Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва. Економіка АПК. 2009. №9. С. 3-10.

3. Даниленко А. С. Державна підтримка аграрного сектору економіки в контексті формування передумов для сталого економічного розвитку. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_1/235.pdf.
4. Ванієва М. Р. Державна підтримка підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу АПК регіону. Наукові праці південного філіалу НУБП „Кримський агротехнологічний університет”. 2009. Вип. 119. С. 46- 52.
5. Бойко В. І. До проблеми визначення механізму державної підтримки виробників аграрної продукції. [Економіка АПК. 2010. №7. С. 37-39.](#)
6. Збарський В. К. Державна підтримка сільського господарства. [Економіка АПК. 2010. №4. С. 74-80.](#)
7. Кириленко І. Г. Агропромисловий розвиток України – криза невикористаних можливостей. [Економіка АПК. 2011. №3. С.16 – 23.](#)
8. Єщенко П. С. Сучасна економіка: [навч. посіб.] / П. С. Єщенко, Ю.І. Палкін. К. : Вища школа, 2005. 325 с.
9. Закон України: Про державну підтримку сільського господарства в Україні від 24.06.2004 р. № 1877-IV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=720%2F95>.
10. Собченко А. М. Завдання та функції державного регулювання аграрного сектору економіки на регіональному рівні. Вісник наукових праць. 2007. № 2. С. 124-131.
11. Надолішній П. І. Фундаментальні і прикладні дослідження в галузі науки „Державне управління”: взаємозв’язок і роль в удосконаленні практики державного управління. Кримський юридичний вісник. 2010. Вип. 2 (9), ч. II. С. 81-98.
12. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми: [монографія] / О.М. Бородіна, М.Г. Бетлій, Н.М. Головченко. К. : Ін-т екон. та прогнозів. НАНУ, 2008. 264 с.
13. Андрусенко Г. О. Стратегія державного регулювання аграрної сфери АПК. Актуальні проблеми державного управління. 2003. № 2. С. 9-14.

14. Осауленко О. Г. Інформаційне та управлінське забезпечення сталого розвитку. Статистика України. 2001. №3. С. 4-9.

15. Губені Ю. Е. Розвиток концепції стійкого розвитку сільського господарства під впливом глобальних процесів. Економічні науки. Серія „Економічна теорія та економічна історія”. 2008. Вип. 5. С. 37–39. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/ETEI/2008_5_1.

16. Мерзлов А. В. Использование европейского опыта регионального маркетинга в целях устойчивого развития сельских территорий Ярославской области. Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. 2006. № 5. С. 24 -25.

17. Копелець О. О. Теоретико-методологічні основи стійкого розвитку аграрного сектору економіки. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/20052/txts/soc/05zovzsn>.

18. Ванієва М. Р. Державна підтримка підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу АПК регіону. Наукові праці південного філіалу НУБП „Кримський агротехнологічний університет”. 2009. Вип. 119. С. 46-52.

19. Фещенко Н. М. Досвід країни ЄС щодо прямої підтримки товаровиробників у контексті його застосування в Україні. Агроінком. 2006. № 5-6. С. 36–38.

20. Месель-Веселяк В. Я. Організаційно-економічні умови розвитку аграрного виробництва в Україні. [Економіка АПК. 2010. №9. С. 3–12.](#)

21. Одінцов М. М. Удосконалення економічних взаємовідносин інтегрованих формувань агропродовольчого комплексу. [Економіка АПК. – 2011. №.6 С. 27–32.](#)

22. Політика та розвиток сільського господарства в Україні; за ред. Ш. Крамона-Таубадея, С. Зорі, Л. Штріве. К.: Альфа-Принт, 2001. 312 с.

23. Hubeni, J. Agriculture of Ukraine: on Way to New Strategy. Zagranični obchod a globalizačni procesy. Collection of papers of international scientific

conference “AGRARIAN PROSPECTS XV”, Prague, 2006, part I. P. 186–191.

24.Воротін В. Є. Державне регулювання та інвестиційна політика в умовах інтеграційного розвитку України: стан і перспективи. Менеджер. вісн. Донец. держ. акад. упр. 2002. № 1(17). С. 23–30.

25.Олійник Т. І. Державна підтримка аграрного сектору економіки України. Економіка АПК. 2009. №7. С.80–86.

26.Мельник К. М. Державна фінансова підтримка сільського господарства. Інноваційна економіка. 2011. № 1. С. 235–238. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_1/235.pdf.

27.Васільєва Л. М. Класифікація форм державної підтримки аграрного сектору економіки в умовах системної модернізації. Економіка та держава. 2008. № 7. С.96–101.

28.Кульнев В.Н. Понятие государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей. Аграрное и земельное право. 2005. №7. С.67-74.

29.Зеленський А.В. Фінансове регулювання аграрного сектора України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Науково-методологічні засади соціально-економічного розвитку аграрної сфери економіки України в умовах євро інтеграційних процесів: колективна монографія. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2016. С.45-53.

30.Потриваєва Н.В. Стратегічні пріоритети розвитку агропродовольчого підкомплексу України в умовах світової глобалізації: [монографія]/ Н.В. Потриваєва. Миколаїв: МДАУ, 2012. 312 с.

31.Гудзь О. Фінансово-кредитна інфраструктура аграрної сфери України. Економіка АПК. 2009. № 6. С. 58-63.

32.Діброва А.Д. Державна підтримка як засіб забезпечення сталого розвитку сільського господарства України. URL: http://webmaster.btsau.net.ua/files/list/edition/ed_ravgpmagrt.pdf

33.Свідерська І.М. Державна політика підтримки аграрного виробництва України в контексті вимог Світової організації торгівлі: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.02. КНЕУ. К., 2004. 25 с.

34.Осташко Т.О. Аграрні трансформації в перехідних економіках: перспективи для України. Економіка і прогнозування. 2003. № 1. С. 109-126.

35.Саблук П.Т. Основи організації сільськогосподарського ринку/ П.Т.Саблук, Д.Я.Карич, Ю.С.Коваленко. К.: ІАЕ УААН, 2002. 190 с.

36.Дем'яненко М.Я. Державне фінансування аграрного сектору АПК (моніторинг бюджетних програм за 2002-2013 роки): М. Я. Дем'яненко, А.С. Шолойко. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 120 с.

37.Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери: наукова доповідь/ за заг. ред. акад. НААН П.Т.Саблука. К.: ННЦ ІАЕ, 2011. 342 с.

38.Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві: підручник/ В.М. Нелеп. К.: КНЕУ, 2004. 495 с.

39.Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми/ Бородіна О.М., Киризиук С.В., Попова О.Л. та ін.; за ред. О.М.Бородіної. Ін-т екон. та прогнозів. НАНУ. К., 2008. 264 с.

40.Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія/ М.Й.Малік, О.А.Нужна. К.: ННЦ ІАЕ, 2007. 270 с.

41.Олійник О.В. Новий підхід до встановлення заставних цін на зерновому ринку. Агроінком. 2007. №7-8. С. 6-11.

42.Олійник Т. І. Державна підтримка аграрного сектора економіки України. Економіка АПК. 2009. № 7. С. 80–85.

43.Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія/ О.О.Терещенко. К.: КНЕУ, 2006. 268 с.

44.Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери: монографія / О. М. Могильний; Ін-т екон. прогнозування НАН України. Ужгород: ІВА, 2005. 399 с.

45.Сіренко Н.М. Нова роль сільського господарства в економічному розвитку країни. Вісник Білоцерківського державного аграрного університету: Зб. наук. праць. Біла Церква, 2009. Вип. 63. С. 58—61.

46.Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : □навч. посібник□ / В. Г. Андрійчук. 2-ге вид. К. : КНЕУ, 2002. 624 с.

47.Васільєва Л.М. Державна підтримка як складова системи державного регулювання аграрного сектора економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 17. С. 85-88.

48.Гринь Є.Л. Поєднання ринкового механізму і державного регулювання агробізнесу. Державне управління інноваційним розвитком: зб. наук. праць Донецького державного університету управління. Т. ІХ, вип. 105. – Донецьк: ДонДУУ, 2008. С. 108-116. (Серія “Державне управління”).

49.Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 року №1877-IV із змінами і доповненнями URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.

50.Ігнатенко В.В. Система інституційного забезпечення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. *Держава та регіони*. 2022. №3(77). С. 100-104

51.Дем’яненко М.Я. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК : монографія [М.Я. Дем’яненко, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та ін.]; за ред. М.Я. Дем’яненка. К.: ННЦ ІАЕ, 2011. 372 с.

52.Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки [Текст] : навч. посіб. /Л. І. Дідківська, Л. С. Головка. 5-те вид., стер. К. : Знання, 2006. 213 с.

53.Ігнатенко В.В. Концептуалізація механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. *Право та державне управління*. 2021. №4. С.102-110.

54.Зеленський А.В. Зарубіжний досвід державного цінового регулювання в аграрному секторі економіки. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.

З. Гжицького: Серія «Економічні науки». 2014. том 16, №1 (58), частина 1. С. 201-206.

55. Іванець І.В. Фінансування і кредитування аграрних підприємств: автореф. Дис.. канд. екон. наук: 08.00.08 / І.В. Іванець; ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». К., 2014. 20с.

56. Ковбасюк Ю.В. Економічна політика співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями: Автореф. дис.. д-ра наук з держ. управління при Президентові України. К., 2005. 32 с.

57. Ігнатенко В.В. Організаційно-економічні засади державної підтримки аграрного сектору. Збірник III міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів». (Київ 27 березня 2018 р.). МАУП, Київ. С. 23-25.

58. Комарова І. В. Ризикованість сільськогосподарського виробництва як передумова необхідності державної підтримки аграрного сектору. Держава та регіони. Серія "Економіка та підприємництво" : науково-виробничий журнал / Класичний приватний університет. Запоріжжя : Гуманітарний університет "Запорізький інститут державного та муніципального управління". 2008. № 2. С. 81–89.

59. Лєсная О.С. Інституціональний механізм державного регулювання розвитку підприємництва - Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління. URL: <http://mydisser.com/ru/catalog/view/386/822/17684.html>

60. Махмудов О. Феномен глобалізації і економічна політика України. Схід. 2000. № 3 (34). С. 3–8.

61. Мельник Т.М. Оцінка державної підтримки аграрного сектору України. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 3. С. 169-184.

62. Наказ Міністерства аграрної політики України та Міністерства фінансів України «Про затвердження порядку використання коштів

Державного бюджету України, що спрямовуються на здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів відповідно до законодавства» від 02.07.2003 р. № 212/427. URL: www.rada.gov.ua

63. Ніколюк О.В. Удосконалення державного регулювання соціально-економічного захисту агробізнесу України. Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент». №12 (66). 2015 С.124-130.

64. Могильний О. Реалії та парадокси аграрної політики. Економіка України. 2008. №12. С. 40 – 51.

65. Палюх О.М. Виконання бюджетних видатків на фінансування аграрного сектору України. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2014. №4(76). С. 247–251.

66. Ігнатенко В.В. Методика оцінки ефективності механізмів державної підтримки аграрного сектору. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2021. Випуск 24. С.164-167.

67. Палюх О.М. Виконання бюджетних видатків на фінансування аграрного сектору України. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2014. №4(76). С. 247–251.

68. Радченко О.Д. Методологічне забезпечення оцінки ефективності бюджетної підтримки аграрного сектору. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит» : [науково-методичний журнал]. 2013. № 1. С. 207-212.

69. Тивончук С.В. Особливості фінансового забезпечення сільського господарства у Франції і Україні. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». 2013. № 1. С. 61-69.

РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

2.1. Сучасний стан державної підтримки розвитку аграрного сектору України

В теперішній час питання розв'язання проблем сільського господарства, а відповідно саме особистого розвитку та модернізації, з урахуванням використання інноваційних технологій, актуальне і досі. Сільське господарство постійно займає перше місце, що потребує допомоги та що надається на його розширення.

Державну підтримку доцільно розглядати як систему методів, орієнтованих на виплату активів з бюджету держави сільськогосподарським аграріям, які спрямовані на розширення промисловості і сільських ділянок у окреслених районах, та за рахунок виготовлення необхідних сільськогосподарських товарів має безпосереднє підвищення їх прибутковості, головним показником якого є раціональність використання даної підтримки та направлення на державну підтримку розвитку аграрного сектору.

Схему векторів державної підтримки розвитку аграрного сектора в Україні представимо на рис. 2.1

Державна підтримка розвитку аграрного сектору в Україні виконується у партнерстві із здійсненням політики державного управління, за окремими критеріями пріоритетності та раціональності, у відповідності до змодельованих програм, концепцій, тактик та потреб міжнародної спільноти, перед якою Україна має зобов'язання. Глобальна криза продовольства посилюється з наступним роком, економічна та фінансова криза в державі та за кордоном розповсюджується, мирові природні джерела виснажуються, екологічне становище погіршується, про що інформують зміни клімату та зниження здоров'я й життєвого рівня населення планети [1-4].

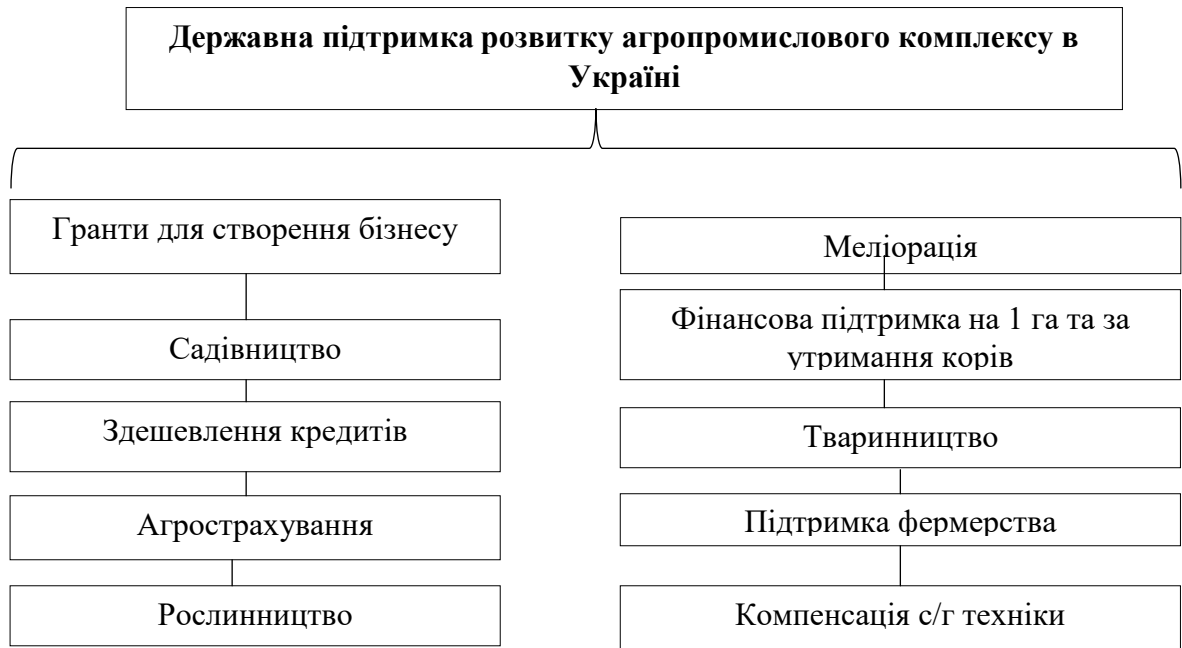

Рис. 2.1. Вектори державної підтримки розвитку аграрної сфери в Україні

*Джерело: узагальнено автором на базі сайту <https://minagro.gov.ua>

Вказані та інші чинники інформують про потребу в інтенсифікації господарства сільської сфери як одного з ефективних методів підвищення конкурентоспроможності держави під час глобалізації міжнародних економічних механізмів на аграрному ринку.

Національний аграрний сектор володіє певним інноваційним потенціалом, котрий здатний гарантувати високий щабель технологічно-наукового розвитку України в світовому бізнес-середовищі. Також в той же період джерела виробничих потужностей та сприятлива кон'юнктура зовнішньої економіки як і раніше стають домінуючими джерелами зростання в аграрному секторі для експорту сировини сільськогосподарського значення на світові ринки сільськогосподарської продукції. Зміцнення поточних тенденцій держави в агропромисловій сфері, сформованих на низькотехнологічному виготовленні та довготривалий спад виробництва в аграрному секторі доводить потребу в застосуванні наукових шляхів до активізації та управління ними на організаціях аграрного сектора. На

сьогодні однією із цілей державної політики має бути модернізація як державної промисловості в загальному, так і аграрного сектора зокрема на базі інтенсифікації виготовлення та ефективного застосування його потужного технічно-наукового потенціалу [5-10].

На теперішньому етапі необхідно виконувати комплексні методи з підтримки інноваційного функціонування вітчизняних підприємств, також враховуючи і сільськогосподарських, на всіх стадіях НМА, активізуючи попит на результати вивчень та інноваційного моделювання, на кваліфікований штат, а також на комфортні умови для виготовлення інноваційних товарів з високим рівнем доданої вартості. Правове регулювання державної підтримки розширення агропромислового сектору в Україні можна відобразити на рис. 2.2 [11-23].

Засади державної підтримки розвитку аграрного сектору в Україні ухвалено згідно Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» діє від 24.06.2004 № 1877IV, гарантування підтримки аграрної галузі виконується за напрямками, які забезпечують продовольчу безпеку та стабільний розвиток.

Також, основні завдання 10-річного «Європейського плану для України» [24] – побудова сприятливого інвестиційного клімату та підтримка економічного росту, де попередньо серед виділених аграрних компонентів виконання проєкту визначено умови: відповідальність українського законодавства до потреб ЄС, покращення схеми державної підтримки сільського господарства, активація диверсифікації виробництва сектору аграрію, розширення сільських територій, зміцнення спроможності у галузі безпеки харчових товарів, розв'язання логістичних питань, покращення якості використання ділянок, раціоналізація управління водними ресурсами, полегшення доступу до сільськогосподарських джерел, покращення доступу до фінансових активів та методів управління ризиками.

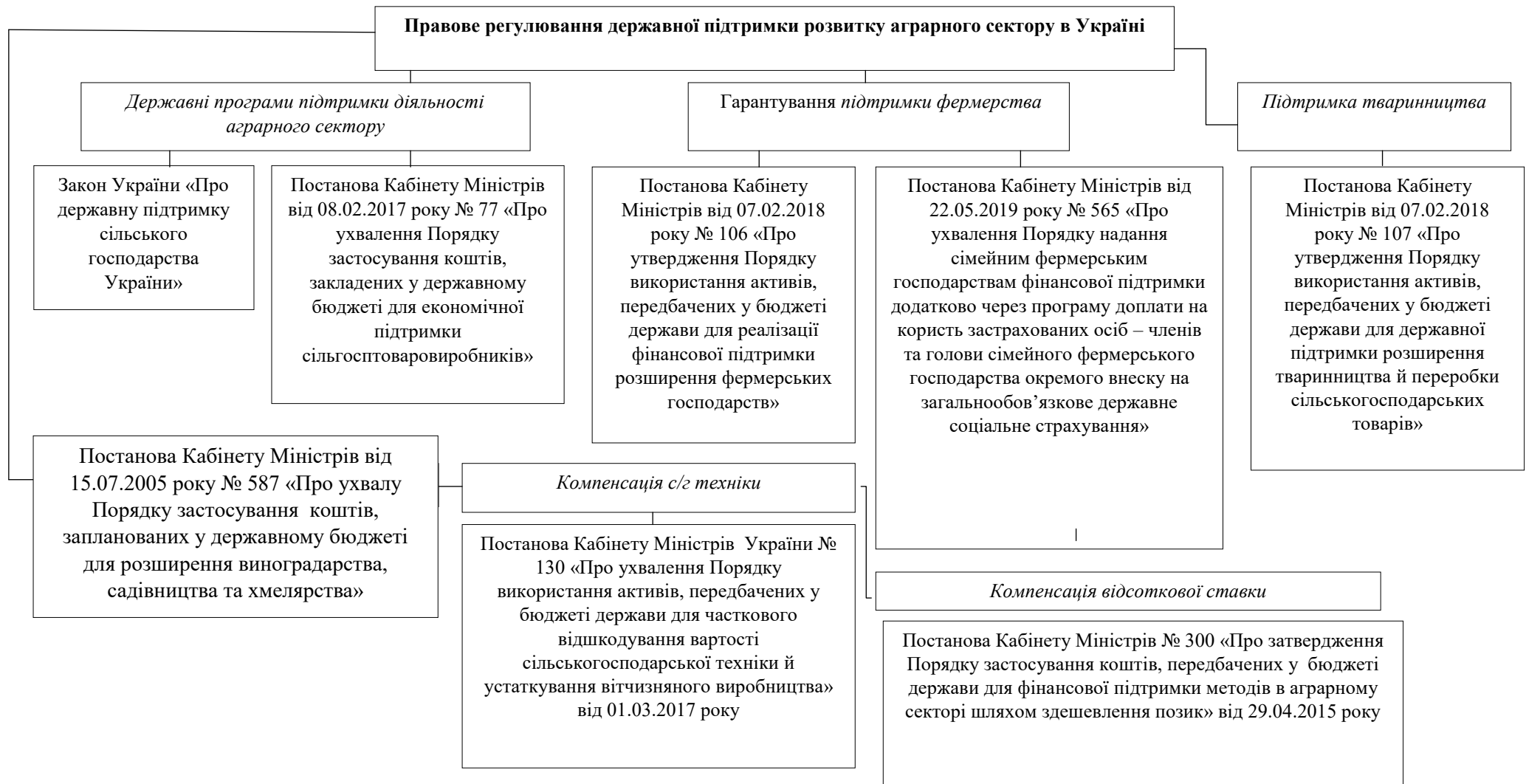

Рис. 2.2 Правове регулювання державної підтримки розвитку аграрного сектору в Україні

Джерело: узагальнено автором на основі сайту <https://minagro.gov.ua>

Постанова Кабінету Міністрів України «Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств» від 16 червня 2021 року виділяє механізм використання активів, передбачених у бюджеті держави[17]. Ціллю використання бюджетних активів є збільшення виготовлення сільськогосподарської продукції, ріст продуктивності сільської сфери виробництва, активізація розвитку каналів сільськогосподарської продукції, гарантування продовольчої безпеки.

До цього переліку в 2021 року Постановою № 315 добавили напрями: підтримку держави страхування сільськогосподарських товарів; відшкодування витрат від руйнування посівів сільськогосподарських культур в результаті надзвичайних чинників техногенних й природних дій; державну підтримку сільськогосподарських виробників, які застосовують меліоровані ділянки; виробників органічних сільськогосподарських товарів; виробників картоплі; шляхом бюджетних субсидій виділених із обчислень на одиницю оброблюваних земель [18].

До 2020 року змодельоване наукову парадигму процесу фінансової державної підтримки, яка певною мірою визначає кредитування витрат сектору аграрного виробництва, субсидування закупівлі сировини та обладнання для технологічної зміни, регулювання цін ринку на сільськогосподарські товари та підтримка деяких форм бізнесу.

Діюча нормативно-правова база (постанови, укази Президента, законні акти у формі розпоряджень Уряду, розпорядження органів центральної виконавчої влади) у сфері науково-технічної й інноваційного функціонування накопичує близько 200 документів. Переважно, державне інноваційне законодавство має положення Конституції України, Закону України "Про інноваційну діяльність", Господарського кодексу, Закону України "Про ефективні напрями інноваційного господарювання в Україні", Закону України "Про інвестиційну діяльність" і "Про наукову і науково-

технічну діяльність", Закон України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків" та решта нормативно-правових актів, що окреслюють правові та економічно-організаційні засади державного регулювання бази інноваційної діяльності в державі, що виділяють форми державних механізмів стимулювання інновацій та направлені на підтримку інноваційного розширення економіки держави. Конституція України перебуває на вершині ієрархії даних правових стандартів, стаття 54 якої забезпечує громадянам свободу технічно-наукової та інших форм творчості, забезпечення інтелектуальної власності та прав втора. Держава формує умови розвитку науки й наукових взаємозв'язків між Україною та світовою спільнотою. Окрім Конституції України та Положення про інновації розміщуються в численних актах будь-яких галузей законодавства. Їх можна поділити на дві окремі групи.

Перша група містить правові норми, що окреслюють рамки інноваційної політики держави. Передусім, це Закон України "Про науково-технічну діяльність" (2015 рік). Вона гарантує правову, організаційно-фінансову основу для здійснення і розвитку наукової, технічно-наукової діяльності і формує умови для науково-технічної діяльності та наукової, для задоволення вимог суспільства і країни в технологічному розвитку з використанням взаємодії освіти та науки, бізнесу й влади. Також, до даної групи включається Концепція науково-технічного й інноваційного розвитку держави (Постанова ВРУ від 1999 року).

Відповідна Концепція формує основні цілі, пріоритетні вектори та принципи вітчизняної науково-технічної політики, процеси прискореного інноваційного розширення, керівні характеристики структурної перебудови науково-технічних можливостей та його джерел. Він створює основу для партнерства між державою та представниками науково-технологічного процесу, побудовану на необхідності можливої державної підтримки технологій, науки та інновацій як ресурси економічного росту, частини

державної культури, освіти і галузі реалізації інтелектуального потенціалу суспільства. Концепція обчислена на час стабілізації економіки та забезпечення її сталого розвитку.

Друга група нормативно-правових норм – це, які вивчають інновації та інноваційну діяльність, науку й технології тільки як складова існування соціально-економічних проблем держави. До даної групи включають Закони України " Про окремий режим інноваційної діяльності технопарків", "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", постанови КМУ щодо імплементації даних законів та інші нормативно-правові акти відносно окремих функцій інноваційної діяльності.

До початку 1990-х років центральне прогнозування регулювало всі галузі економіки держави, включно з сільським сектором, як складової Радянського Союзу. Держава контролювала ціни, а державні установи контролювали виробництво, постачання сільськогосподарських ресурсів і товарів та переробку й поширення продукції харчування (von Cramon-Taubadel et al., 2008 [26]).

Перші дії реформи розпочалися наприкінці 1980 року, коли держава почала трансформацію до ринкової економіки. Сформована можливість орендувати ділянку у колективних господарств чи деяких осіб створила умови приватному сільськогосподарському виробництву, активізувавши формуванню сімейних ферм (von Cramon-Taubadel et al., 2008[27]).

Але на початку 1990 року Україна пережила кризу економіки, яка характеризувалась значним економічним падінням та інфляцією, що ризо вплив на сільськогосподарську галузь і призвело до вагомого скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та продуктивності. В результаті декілька реформ політики пом'якшення умов продажу та цін були відмінені в середині 1990 року. Відновлені процеси приватизації агробізнесу та відновлення колгоспів активізувалися тільки після макроекономічного балансу у 2000 році (ОЕСР/Світовий банк, 2004 [28]). Коли до 1990-х років

земельні ділянки належала державі 1, то наразі майже трьох чвертей сільськогосподарських ділянок є приватною власністю (Держгеокадастр, 2017 [29]).

У 2005 році побудовано Державний аграрний фонд як державне ПАТ (реорганізовано у 2013 році). Його початкова роль полягала у контролюванні цін на зерно методом інтервенційних закупівель, схоронності зерна в державних терміналах і реалізація його пекарням для забезпечення цін на хліб та у наданні позик виробникам зерна. Фонд з часом почав здійснювати інші види діяльності, наприклад як закупівлі держави та продажі масштабного асортименту сільськогосподарських та харчових товарів; форвардні угоди; переробка та оптовий продаж борошна; та реалізація палива та мінеральної сировини виробникам (ОЕСД, 2015 [30]). З 2016 року з бюджету держави не виділялися ресурси ДАГР, що дало поштовх до падіння державних інтервенцій на каналах сільськогосподарської продукції.

Дві домінуючі події допомогли побудувати аграрну політику в державі. По-перше, у 2008 році держава стала учасником СОТ, утвердивши пов'язані тарифи на товари сільськогосподарського значення в середньому на щаблі 10,8%, максимізувавши експортні властивості та сприяючи переминам механізму державної підтримки сільської сфери. По-друге, 2014 рік відзначився підписанням Європейського Союзу та Україна Поглиблену й всеосяжну територію вільної торгівлі (ПВЗВТ) як складову Угоди про асоціацію. Офіційно набула законності ПВЗВТ у вересні 2017 року та прогнозує зниження ставок та квоти на безмитну закупівлю для полегшення торгівлі України з Європейським Союзом, також сільськогосподарськими та харчовими товарами.

Початок 1999 та до 2016 року країна надавала певну підтримку методом накопичення ПДВ, сформованого на особовому режимі ПДВ для сільськогосподарської діяльності. Сільськогосподарські виробники

накопичували на спеціальних рахунках банку ПДВ, спрямований до сплати первинної й переробленої продукції. Акумуляовані кошти були направлені на покриття ПДВ на куплені ресурси, а не використані кошти застосовувались для будь-яких інших цілей виробництва. 2014 - 2016 рік даний механізм гарантував 90% загальної підтримки держави. Інші методи внутрішньої політики містили, переважно, субсидії на виготовлення, податкові пільги, нагляд цін, імпорнтні ставки, нетарифне регулювання продаж та купівлі, найменші закупівельні ціни, державні прями закупівлі та кредити на пільгових умовах (табл. 2.1) [31-42].

Таблиця 2.1

Тенденції аграрної політики Україна з 1990- 2021 рр.

Значно широкі масштаби	Зміни в політиці аграрної сфери	Час виконання
Прогнозована економіка	Заплановане сільськогосподарське виробництво, ціни держави. Контрольований державою процес формування вартості та продаж сільськогосподарських товарів, включаючи постачання сільськогосподарських ресурсів і товарів	До початку 1990 року
Перехідна економіка: збалансовані реформи до економіки ринку. Розірваний глибокою кризою економіки на початку 1990-х років	Збільшення імпорнтних ставок на сільськогосподарські та харчові товари переробки. Реформа земельних відносин дозволила створити приватну власність. Поступовий розпад централізованих маркетингових програм. Не виконання реформ в період економічної кризи	1990-2000 роки
Нові реформи до відкритих економічних відносин	Падіння сільськогосподарських ставок в результаті вступу до СОТ. Квоти й експортні податки на базі експортних товарів, які поступово скасовуються чи заміщуються. Договори про взаєморозуміння. Аграрний фонд держави (моніторинг за цінами, нагляд за виробництвом, маркетингом, позиками тощо) з ринковими інтервенціями внаслідок найменших референтних цін та закупівлі продовольства держави, які послідовно скорочуються. Квоти на виготовлення цукру до 2018 року. Будь-які субсидії на виробничу сировину, підтримка ставок і податкових пільг.	2000-тепер

Внаслідок негативної підтримки ринкових цін, яка тільки частково відшкодовувалась трансфертами підприємствам через податкові пільги й заходів, підтримка виробників сільськогосподарської сфери була негативною впродовж більшого часу 1990-х років. Однак щабель продовжував змінюватись протягом останнього десятиліття, який наближався до нуля (рис. 2.3). З рисою бюджетною підтримкою сукупних послуг чи користувачів загальна підтримка сфери залишалася рисою протягом значного періоду останніх 25 років.

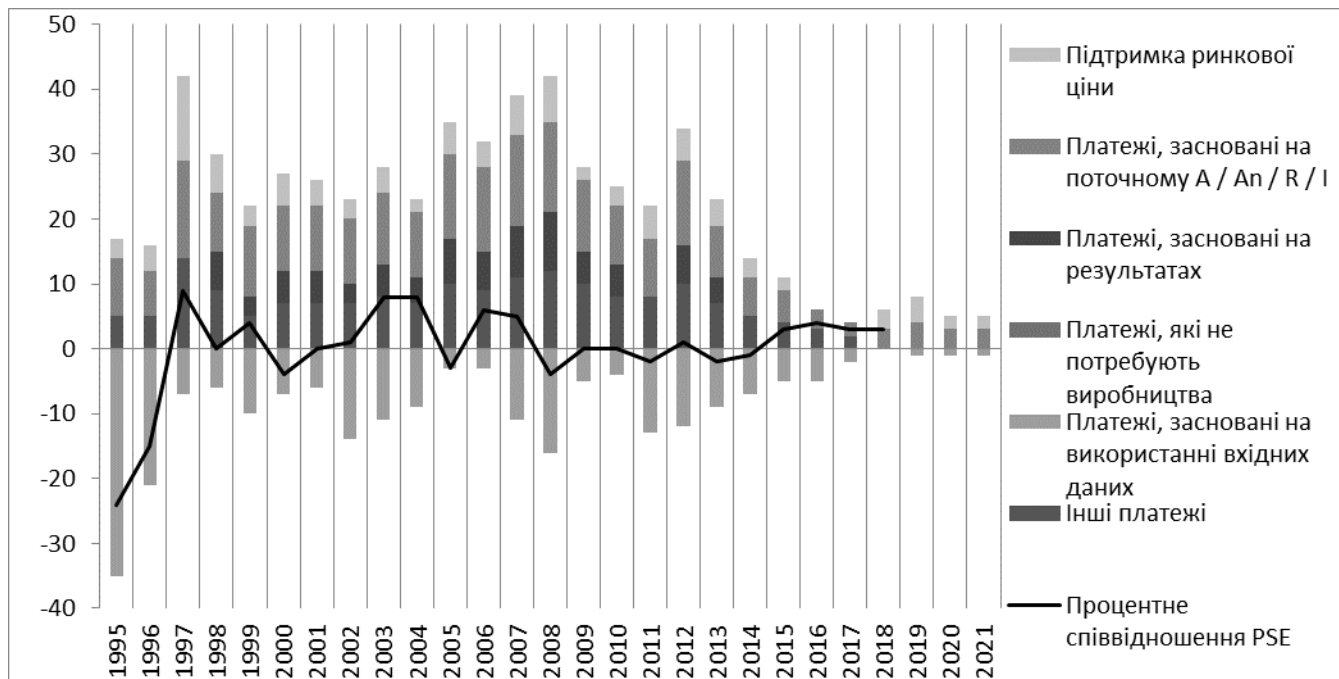

Рис. 2.3. Щабель та склад PSE згідно категорій підтримки в Україні 1995–2021 років.

Примітки: A/An/R/I: посівна площа/кількість тварин/квитанції/дохід.

Платежі, які не потребують виробництва, включають Платежі на основі непоточних A/An/R/I (виробництво не вимагається) і Платежі на основі нетоварних критеріїв. Інші платежі включають платежі на основі непоточних A/An/R/I (потрібне виробництво) та різні платежі.

Джерело: ОЕСР (2022), «Оцінки підтримки виробників і споживачів», статистика сільського господарства ОЕСР (база даних), <http://dx.doi.org/10.1787/agr-pcse-data-en>

У 2002 році ухвалили мораторій на заборону торгівлі сільськогосподарськими угіддями, однак дозволено передавати їх в користування. Мораторій продовжувався кожного року включно аж до 2019 року. Документально до 2020 року продовження не було. У липні 2021 року набув законності новий закон, котрий ліквідує заборону на торгівлю

сільськогосподарськими землями та наділяє громадян правом купувати до 100 га земельних угідь. З січня 2024 року українським громадянам та юридичним представникам України буде можлива купівля до 10 тис. га [43-47].

Аграрний сектор – це окремий локомотив державної економіки держави: сфера стабільно розширилась до початку повномасштабного втручання, щорічний приріст становив 5-6%, у ВВП частка сільськогосподарського виробництва склала 10%, та в сукупності із переробкою сільськогосподарської продукції становить 16%. Сільське господарство являлось одним із домінантів світового виробництва певних видів продовольства, гарантуючи обсяги торгівлі в розмірі 6% калорій мирового споживання. Україна рідко переважає із світової торгівлі олією соняшnikовою (зайняла перше місце у світі), ячменем і ріпаком (на третьому та четвертому місці відповідно) та рештою продукцією. Продаж сільськогосподарської продукції та продукції продовольчого значення давала Україні кожного року майже 22 млрд. дол. США і дорівнювала 41% загальних продаж. Розширення в державі індустріального виготовлення сільськогосподарського значення дозволяє не визначати різницю в дії диспаритету у базі підтримки країни і оцінки запозичення з державами Північної Америки й ЄС та ефективно протистояти на світових ринках; Використання в сільськогосподарському процесі найбільшої кількості ділянок сільськогосподарського значення було результатом закінчення швидкого росту (внаслідок збільшення банку землі) та етапна трансформація до інтенсивного приросту в наслідок покращення процесу виробництва, виготовлення продукції із вищою ціною, оновлення технічного складу та утворення складу, розширення переробки [42-49].

Ухвалення програми реформування землі не тільки задіяло ринок землі, а й значно покращило земельні взаємовідносини, зменшило прояви корупції й нагляду, сфера аграрної діяльності внаслідок змін стала

привабливішою для вкладень. Також реформа земельних відносин стала базою для довгострокового розширення, так як для висадки виноградників та садів. Запроваджена меліораційна реформа формує можливі дії виробникам аграрію автономно здійснювати вкладення у збільшення ділянок зрошувальних площ й пониження затрат на постачання води, що призведе до росту обсягів сільськогосподарських товарів. Закон про кооперацію створив можливість розширення кооперативів, що групують тисячі середніх та малих аграрних господарств, зростання їх можливості конкурувати до шабля могутніх аграрних утворень.

Головними документами, котрі характеризують заплановані основи політики аграрної галузі в державі, являється Національна економічна стратегія на термін включаючи 2030 рік, Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, ухвала від 14 серпня 2019 р. № 688-р Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року», розпорядження від 23 вересня 2015 року Кабінету Міністрів України № 995-р «Про схвалення Концепції розвитку сільських територій», від 19 липня 2017 року розпорядження Кабінету Міністрів України № 489-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій» [50-59].

Замороження портів моря стало причиною вагомого падіння продажів з 6-7 млн. тонн протягом місяця до 1,5 млн. тонн. Що стало результатом зниження в державі цін продажу продукції аграрного характеру меншої їхньої собівартості, що призводить до банкрутства установ аграрію. Тому коли порти моря так і лишаються блокованими до збору врожайності, недостача можливостей для збереження зернових культур в державі складатиме до 15 млн. тонн, а не присутність активів від продажу с/г товарів підведе під загрозу виконання дій збиральної та посівної кампаній 2022 року. Згідно попередньої оцінки FAO, прямі витрати коштів в процесі можуть

становити 6,5 млрд. дол. США. В цей час зруйновано майже 5% земельних ділянок сільськогосподарського характеру.

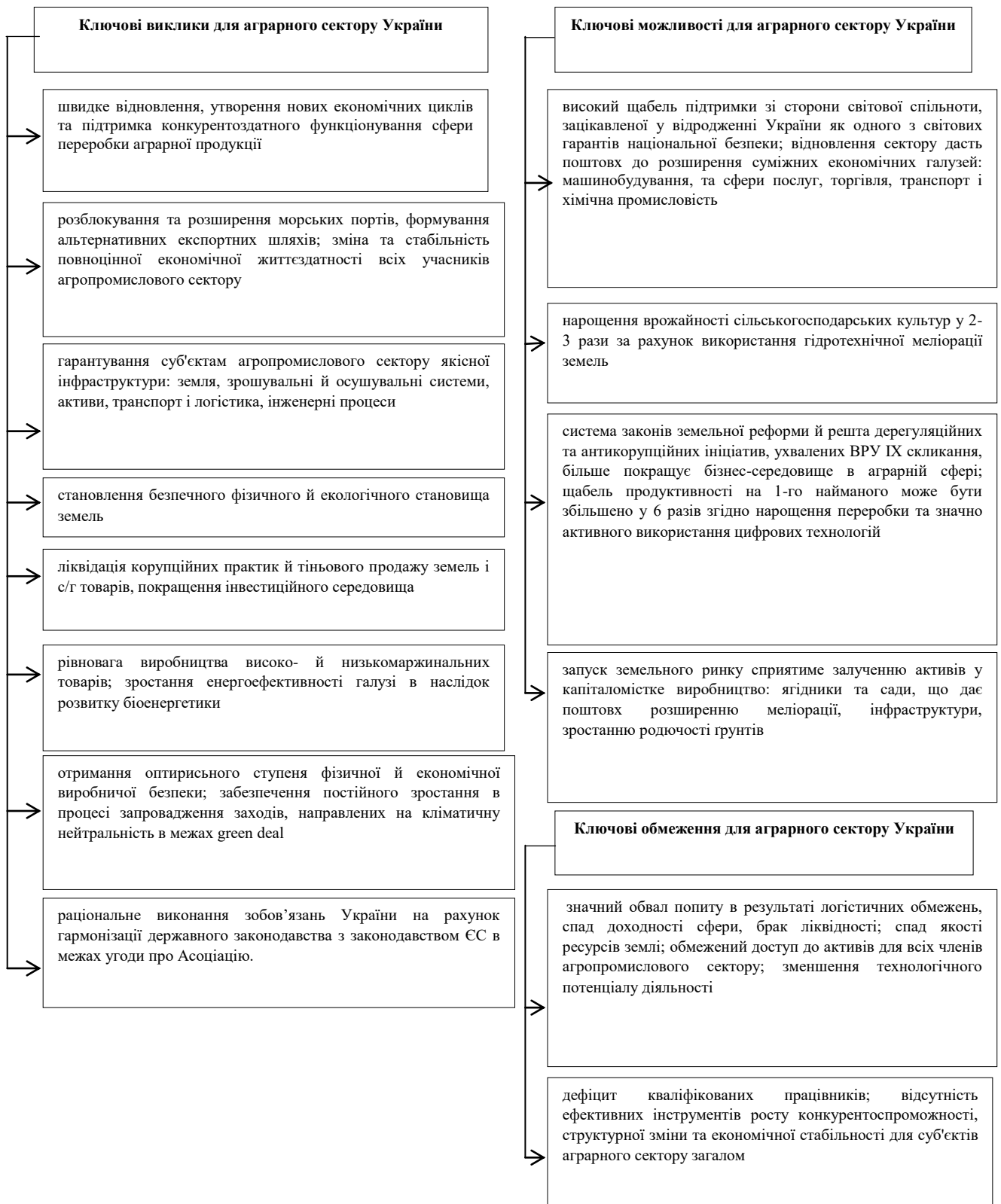

Рис.2.4. Сучасний стан аграрного сектору України: виклики, можливості та обмеження [60-70]

Витрати можливих посівних угідь - більше 25%, зрошуваних земель - майже 70%, 25% це ягідників, садів це 20%. Відбувся приріст ціни виготовлення продукції в результаті росту вартості добрива, насіння та пального. Вагомі земельні масиви являються загрозою для виконання виробництва внаслідок руйнування та замінування. Великих пошкоджень отримали логістика інфраструктури, енергетичної та транспортного та переробного виробництва. Внаслідок фізичної ліквідації аграрних організацій в межах ведення військових дій фактично прогнозується втрата близько 30% поголів'я тварин. Також мають місце виклики, котрі не були ліквідовані до ведення військових дій: важкість підключення до інженерної мережі, захисні сільськогосподарські межі при експорті товарів сільськогосподарського значення на ринки решти держав (враховуючи наявність квот ЄС), не здійснена адаптація законодавства у галузі безпеки, ветеринарного й фітосанітарного моніторингу до норм ЄС, не вирішені задачі з блокуванням податкових накладних, потужність не відповідає нормам по перевалці й доставці сільськогосподарських товарів зростаючим вимогам агровиробників.

В результаті збройної агресії РФ, що розпочалась у 2014 році, Україна втратила певну частку угідь сільськогосподарського значення на окупованих ділянках Луганської та Донецької областей і тимчасово окупованого АР Крим. Однак аграрній сфері економіки в цілому вдалося адаптуватися до режиму війни й продемонструвати баланс розвитку. 2021 році зібрано рекордний за період самостійності врожай сільськогосподарської продукції (86 млн т зернових й зернобобових); отримано лідерства в постачанні яких видів сільськогосподарських товарів на зовнішні ринки. Досить тривалий час держава перебуває в складі п'ятірці мирових лідерів за експортом сільськогосподарських товарів, з них це соняшникова олія, пшениця, кукурудза та ячмінь. 2021 рік продукція сільського господарства забезпечила більше третини загального масштабу товарного експорту держави (40,7 %, чи

27,7 млрд дол. США). В той час чинний механізм розвитку аграрної галузі виявилася значно вразливою. Вона сформована на ефектах масштабу, сировинній характеристиці та деформованій складовій сільськогосподарського виробництва – це великі підприємства (в основному аграрні утворення) спеціалізуються на галузі рослинництва, вирощуючи високоприбуткові та швидкоокупні сільгоспкультури, в той час дрібні установи, фермери й господарства суспільства зайняті на виготовленні трудомістких товарів тваринництва, вирощуванні овочевих і ягідних культур. Нестійкість моделі оприявилася в період повномасштабного військового вторгнення РФ у лютому 2022 році. Головними місцями вразливості для аграрної сфери стали такі [71-78]:

- як неможливість здійснення польових робіт у зоні військового конфлікту. На певній частині сільськогосподарських ділянок неможливим є здійснення сільськогосподарської діяльності, так як вони окуповані, знаходяться під постійними обстрілами чи заміновані. З ціллю більшого пошкодження нашого економічного стану агресор може збільшувати й направляти обстріли на сільськогосподарську техніку та території полів в період дозрівання й збору врожаю 2022 році;

- неможливість здійснення експорту сільськогосподарських товарів морським шляхом, які впливають на прибутковість державних сільгоспвиробників, зменшує експортні надходження, активізує мирову продовольчу інфляцію і можливий голод в певних країнах, може спричинити нову хвилю масштабних міграцій тощо;

- пошкодження інфраструктури виробництва, зміна та забезпечення збереження продукції сільськогосподарського виробництва та товарів харчування. Об'єктами ліквідації ворога є не лише військові цілі однак і зерносховища, склади зберігання, логістична інфраструктура та сільськогосподарська техніка. Відповідно агресор прагне створити неможливі умови ведення сільськогосподарської діяльності в Україні;

пошкодити продовольче забезпечення держави; будувати й поширювати негативне прогнозування щодо нестачі продукції серед населення; розширити глобальну продовольчу кризу;

- пошкодження забезпеченості сільськогосподарських установ матеріально-технічними інструментами. Брак фінансових активів, неможливість довготермінового планування діяльності в результаті можливих військових дій призводять до полегшення процесів виробництва сільськогосподарської продукції, спад розмірів внесення сировинних добрив та засобів для рослинного захисту, які спричиняють падінню врожайності сільськогосподарських культур й зменшує якісний склад земельних ділянок. Кризові процеси на ринку пального, потрібність відновлення ліквідованої техніки мають вплив на своєчасність збору культур сільськогосподарського походження;

- збої в забезпеченні продовольством громадян в окупації та на території здійснення бойових дій. Активні військові дії, постійні обстріли будинків населення, зміна межі фронту унеможлиблюють забезпечення продовольством громадян, які з будь - яких причин не ризикують залишити місця проживання та і надалі мають потребу в допомозі з боку держави й волонтерів. Потрібно враховувати, що аграрна сфера цілковито має залежність від біологічних явищ росту та розвитку рослин й тварин, йому характерний один з найбільший час окупності затрат, який характеризується обмеженням швидкості зміни орієнтації виготовлення іншої продукції. Отже, тоді неможливим стає швидке коригування насаджень сільськогосподарських культур із озимих видів, за сіяння яких відбулося восени 2021 році. Тому складова сільськогосподарських посівів для отримання врожаю 2022 році диференційовано перемінилась, в залежності від часу посадки культур. Отже, коли 2021 році було засіяно ярої пшениці 192 тис. га, то цього року засіяно близько 200 тис. га; 1300 тис.- сої га та відповідно майже 1250 тис. га. В той час ділянки посівів експортноорієнтованих сільськогосподарської продукції

зазнали змін: ділянки насаджень під культуру соняшник впали на 1 млн 809,7 тис. га порівняно з минулим роком (однак ця величина являється високою – 4 млн 700 тис. га), насадження кукурудзи з 5 млн 500 тис. га минулого року зменшилися до 4 млн 600 тис. га теперішнього року, що слугувало, насамперед тим, що культура кукурудза являється складною в логістиці. Згідно інформації першого заступника міністра політики аграрної сфери та продовольства України Висоцького Тараса, на реструктуризацію посівів риси вплив Національний інститут стратегічних вивчень такі чинники: собівартість затрат на гектар, можливість продажу товарів для внутрішніх потреб, величини врожайності товарів з гектара та її ціни за тонну. Останній пункт головний з огляду на складність експортної логістики: аграрії віддавали перевагу тим культурам, котрі демонстрували вищу ціну за тонну, насамперед мова про олійні культури. Зважаючи на вказані характеристики сільськогосподарського виробництва та неможливість передбачення перебігу війни, окрім швидкісного розв'язання поточних задач галузі треба поступово створювати стратегічне планування майбутнього розвитку сільської галузі. Отже, головними напрямками забезпечення стабільності та адаптивності аграрної сфери до функціонування під час війни мають бути такі [79-82].

1. Застосування прямих і непрямих фінансових активів, направлених на підтримку господарської діяльності фермерів, збереження ними найманих робітників, недопущення банкрутства представників господарювання. В результаті військових дій частина робітників сільгосппідприємств і фермерів була вимушена не лише припинити економічне функціонування в аграрному середовищі, однак і покинути власні будинки. Перспективи відродження їхньої економічної діяльності на особистих землях являються невизначеними, що може спричинити до їх виходу з аграрного сектору або переміни спеціалізації. Переважно це є для дрібнотоварників, що виробляли сезонні товари.

2. Гарантування збору врожаю сільськогосподарських рослин. Для цього необхідним є формування ресурсів пально-мастильних матеріалів, для гарантування сільськогосподарських виробників потрібними ресурсами для здійснення польових робіт, відносно догляду та збору майбутнього врожаю сільськогосподарських рослин. На громадських територіях потрібно накопичувати дрібнотоварні партії паливо мастильних ресурсів (автоцистерн різного об'єму) для застосування суто в сільськогосподарських напрямках.

3. Досягнення міцності продовольчих систем громад методом стимулювання формування замкненого ланцюга гарантування матеріально-технічними джерелами (сільськогосподарська техніка, добрива та засоби захисту рослин) сільськогосподарського значення в межах громади та створення автономної ринкової інфраструктури виробництва, підготовки, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції та товарів харчування.

4. Перегляд створення структури посівних ділянок сільськогосподарських культур з ціллю її збалансування відповідно пріоритетам задоволення вимог внутрішнього ринку головними соціальними харчовими товарами, потреб тваринництва та максиміального перероблення. Мета – це забезпечити харчову промисловість ресурсами, а також переорієнтувати складову експортних поставок 1 Див.: URL: <https://minagro.gov.ua/news/ukrayina-cogorich-mozhe-zibrati-blizko-65-mln-tonn-vrozhayu> Національний інститут стратегічних вивчень на високоприбуткову й значно менш вантажну сировинну продукцію та товари перероблення з великою доданою вартістю.

5. Динамічне відновлення технічних характеристик експорту сільськогосподарських товарів та продуктів харчування. В час уже ліквідованих деякими державами експортних квот на доставку української сільськогосподарської продукції і товарів харчування потрібно сприяти затвердженню ділових контактів національних організацій з іноземними

партнерами для створення довгострокової співпраці та пошуку нових способів постачання українських товарів на європейські й мирові ринки та затвердженню присутності на них.

6. Побудова Стратегії розвитку аграрного сектора, яка повинна в цілому врахувати його конкурентні домінанти, а також потреба розширення багатуокладності, рівновага структури виробництва, нарощення дохідності капіталовкладень й землевіддачі, масштабного впровадження інновацій, росту та поглибленого перероблення сільськогосподарських ресурсів, суттєвого нарощення частини готових харчових товарів та продуктів з вагомим вмістом доданої вартості в складі експортних постачань, пристосування сільського господарства до переміни клімату, використання сучасних цифрових технологій.

2.2. Інституційно-законодавчий механізм державної підтримки розвитку аграрного сектору

Міністерство аграрної політики являється основним представником виконавчої влади в державі, що несе відповідальність за розвиток аграрного сектору. У час з вересня 2019 року включаючи січень 2021 року міністерство було перейменовано в Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (МЕРТ). В 2021 року розпочалось відновлення попередньої назви міністерства. Постанова Кабінету Міністрів України (КМУ), ухвала в лютому 2021 року, окреслює функції Мінфіну, переважно створення та реалізацію політики держави в низці галузь, включаючи сільське виробництво, рибальство, безпеку продовольства, розширення сільських територій та земельних ділянок.

Методи аграрної політики держави сформульовані в тексті основних законів та ухвалені Законом «Про підтримку держави сільського

господарства України», затверджений у 2004 році, виділяє основні засади політики та підходи підтримки сільськогосподарської галузі.

Сільськогосподарські виробники володіють правом на оплату єдиного податку у відсотках від встановленої вартості ділянок землі сільськогосподарського значення, затвердженої на 1 липня 1995 року та відредагованої з цього періоду на сукупний індекс споживчих цін. Задіяний 1998 року єдиний податок на початку змінив дванадцять податків, які платили сільськогосподарські установи як суб'єкти господарювання. З того часу сфера використання цього податку зменшилась. В теперішній час єдиний податок заміщує три податки, такі як податок на прибуток, податок на землю (за ділянки, що використовуються при сільськогосподарському виробництві) й збору за спеціальне застосування води, а сільгоспвиробники повинні сплачувати всі решту податків, які в минулому включались до будови єдиного податку. Механізм єдиного податку формує опосередковані податкові пільги для сільськогосподарського виробництва, що за останні роки складають майже 4,3 мільярдів гривень (150 мільйонів доларів США) протягом року.

Річний закон «Про Державний бюджет України» описує фінансовий розмір політики субсидій сільськогосподарським підприємствам. У 2021 році надання дотацій сільгоспвиробникам збільшилось до 4,7 млрд грн (166 млн дол. США), що являється вагомим зростанням у національній валюті в порівнянні з виділенням 4,0 млрд грн 2019 та 2020 років.

Окрім механізму єдиного податку, загальною програмою бюджету «Щодо фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств» передбачено перелік постійних методів, спрямованих на певні види діяльності, як-от певна компенсація ціни сільськогосподарського устаткування та обладнання, відсоткове субсидування за кредитами банків. Для галузі тваринництва сюди також включають підтримку відсоткової ставки за позиками для забезпечення фінансування тваринництва

та племінної худоби; часткова компенсація витрат, які мають зв'язок з будівництвом та відновленням тваринницьких ферм і будівель; подушні надходження за корів сільськогосподарським установам і молодняк ВРХ сільським господарствам суспільства; та неповної компенсації сільгоспвиробникам, котрі закупають високопородних тварин високопородних видів, сперму й ембріони.

Відповідно до постанови КМУ з червня 2017 року, з липня 2017 року не здійснювалось ринкового регулювання вартості на продовольчі товари. Однак, Державний матеріальне джерело України (ДМР) купує та зберігає неможливі резерви для повного ряду товарів, також і для сільського господарства та товарів харчування. Закупівлі проводиться на відкритих торгах.

Набув чинності закон «Про сільськогосподарську кооперацію» в листопаді 2020 року, який коригує питання формування, управління й ліквідації сільськогосподарських утворень. Він руйнує минулу диференціацію між обслуговуючою та виробничою підприємствами та виділяє кооперативну освіту як головне завдання сільськогосподарської організації.

Україна являється членом СОТ із травня 2008 року. Держава стягує імпорتنі ставки на більшість сільськогосподарської продукції, із застосованими тарифами максирисьного сприяння (РНС) на сільськогосподарські товари в середньому на межі 9,1%, що вагомо перевищує середній щабель для несільськогосподарських товарів. на 3,7% (СОТ, 2021[5]). Тоді як більшість імпоротної продукції стикається з адвалорними ставками, держава залишає без змін глобальну тарифну квоту на цукор-сирець тростинний. Дана квота застосовувалась тільки у 2011 та 2021 роках, беручи до уваги на ринку України надлишок пропозиції цукру в інші роки. Мито на експорт застосовуються до певних олійних культур,

необроблених шкір та живих тварин, але однак вступу України до СОТ динамічно зменшуються.

За результатами 2017-2021 років фінансова підтримка аграрного сектору з боку держави відслідковується у здешевленні позик, підтримці тваринництва та фермерських господарств, підтримці садівництва та економічній підтримці сировинного забезпечення виробництва сільськогосподарських товарів (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Фінансове забезпечення державної підтримки розвитку аграрного сектору України у 2017-2021 рр., млрд грн

Програми	Роки								2021 р. до 2018 р. (+/-) план
	2018		2019		2020		2021		
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	
Зменшення ціни кредитів	0,266	0,265	0,451	0,449	1,200	1,050	1,200	1,2	0,935
Підтримка у фінансуванні	0,955	0,695	0,682	0,64	1,000	0,986	1,000	0,998	0,303
Підтримка фермерів	0,210	0,048	0,465	0,416	0,400	0,032	0,210	0,2	0,152
Підтримка галузі тваринництва	2,401	2,393	2,930	2,432	1,000	1,039	1,150	1,14	-1,253
Підтримка галузі садівництва	0,400	0,397	0,400	0,398	0,400	0,290	0,450	0,45	0,053
Інші заходи	0,194	0,435	0,053	0,153	0,267	0,563	0,490	0,5	0,065
Всього видатків	4,426	4,233	4,981	4,488	4,267	3,960	4,500	4,488	0,255

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України

Партнерство з Європейським Союзом про асоціацію, ратифікована Україною в 2014 році, має більший вплив на політику держави. Європейський Союз й Україна 27 червня 2014 року підписали Поглиблену й всеосяжну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) як складову Угоди про асоціацію. Що тимчасово використовувався з 1 січня 2016 року і набув законності 1 вересня 2017 року офіційно. Лібералізація партнерства між

Європейським Союзом і Україною повинна здійснюватися в час перехідного періоду, 7-10 років. Європейський Союз повинен відкрити тарифні квоти (TRQ) для здійснення безмитного імпорту головних українських агропродовольчих продуктів, це таких як зерно, товари м'ясо-молочної галузі, цукор та надати необмежений доступ для інших.

Україна зменшить імпорتنі мита на перелік товарів з Європейського Союзу. Майже 40% імпортних мит, відносно сільськогосподарських товарів, були зменшені до нуля відразу після набуття Угодою законності, а майже 50% імпортних мит буде ліквідовано протягом перехідного часу. Близько для 10% тарифних ліній, які містяться окремі товари в таких категоріях, як молочні товари та яйця, цукор, будь - які продукти харчування, тваринні олії й жири та корми для тварин, держава не змінює тарифні квоти з нульовими ставками в квоті. З початку 1 січня 2016 року держава використовує три тарифні квоти з нульовими ставками в межах квоти на імпорт з Європейського Союзу продукції свинини, м'яса птиці та товарів напівфабрикатів із нього відповідно. Партнери зобов'язалися не використовувати експортні субсидії для спільної торгівлі сільськогосподарськими продуктами та майже половини мит імпорту буде скасовано в час перехідного періоду. Близько для 10% тарифних ліній, що охоплюють деякі продукти в певних категоріях, як молочні товари та яйця, цукор і різні продукти харчування, тваринні олії й жири, та корми для тварин, держава не змінює тарифні квоти з нульовими ставками в квоті.

ПВЗВТ має фундаментальні правила СОТ відносно нетарифних меж, таких як заборона обмежень щодо імпорту й експорту, а також правила торгівлі держави. Але труднощі України з дотриманням норм ЄС відносно безпеки харчових товарів, ветеринарії й фітосанітарії лишаються перешкодою для продовольчої інтеграції. Отже, ПВЗВТ містить положення відносно технічних регламентів, оцінки й стандартів відповідності для взаємодії з Європейським Союзом та технічного співробітництва у галузі

регламентів, норм та пов'язаних питань України та Європейським Союзом. Згідно даних положень у 2016 році було утверджено Комплексну стратегію імплементації законів про санітарні та фітосанітарні методи, що передбачають механізм гармонізації законодавства держави відносно СФС до потреб ЄС.

Решта угод України про вільну торгівлю (ЗВТ) містять ЗВТ з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), котра чинна з червня 2012 року, створенню Угоду про вільну торгівлю з державами Співдружності Незалежних Держав (СНД) ⁴, яка чинна з серпня 2012 року та двосторонні домовленості з усіма учасниками СНД та Угода про зону вільної торгівлі Канади та України, що діє з серпня 2017 року. Домовленості про зону вільної торгівлі з Ізраїлем й Великою Британією почали діяти в січні 2021 року. Україна та Туреччина у лютому 2022 року узаконили нову Угоду про зону вільної торгівлі.

КМУ у липні 2019 року затвердив Стратегію розширення експорту агропродовольчих товарів протягом до 2026 року. Вона направлена на конкурентоспроможність товарів, великий асортимент продукції експорту, продовольчі бренди України, супровідні дані та аналіз аграрного сектору.

У 2019 році на виробництво сільськогосподарської продукції припало 42,5 Мт CO₂ екв чи 12,8% викидів парникових газів (ПГ) в державі. Закис азоту (N₂O) є максирисьним джерелом викидів (78% сукупних викидів парникових газів від сільськогосподарської діяльності), після якого йде метан (21%). Викиди сільськогосподарської діяльності зменшилися на 51% в порівнянні з межею 1990 року, однак зросли на 27% в 2010 році.

Україна підписала Паризький меморандум Рамкової конвенції ООН про переміну клімату у квітні 2016 року та затвердила її у вересні 2016 року. Оновлений державно визначений внесок держави (NDC), ухвалений КМУ в липні 2021 року, запропонує зменшити викиди в економіці на 65 %. % відносно щабля 1990 року до рівня 2030 року та мати вуглецеву

нейтральність не пізніше 2060 року. 5 НДЦ містить ряд економічних складових, включаючи енергетику, промислові механізми та застосування продукції, сільське господарство, користування землею, переміни у землекористуванні та лісництво і відходи (РКЗК ООН, 2021[6]). Але для сільськогосподарської сфери не було затверджено ніяких галузевих цілей. Україна приєдналася до Global Methane Pledge у жовтні 2021 року, сформованої Європейським Союзом та Сполученими Штатами Америки, яка направлена на зменшення глобальних викидів метану майже на 30% від межі 2020 року до 2030 року, що має можливість ліквідувати потепління на понад 0,2°C до 2050 року.

КМУ у грудні 2016 року ухвалив Національну концепцію реалізації політики держави у середовищі зміни клімату на час до 2030 року. В кінці 2017 року КМУ ухвалив План методів щодо реалізації даної Концепції, а також утвердив Стратегію низьковуглецевого розширення. України до 2050 року (SLCD) у липні 2018 року. SLCD окреслює скоординований шлях різних сторін і гарантує вітчизняне бачення відокремлення зростання економіки та соціального розширення від нарощення викидів парникових газів.

Ціль стати вуглецево-нейтральною державою до 2060 року затверджена в Національній стратегії економіки до 2030 року, ухваленій КМУ в березні 2021 року. Стратегія включає Державну політику в галузі агропромислового виробництва з питань охорони зовнішнього середовища та управління природними джерелами в сільському господарстві, ціллю якого являється наближення та партнерство національних законів й політики із Зеленою угодою ЄС, використання національного звіту щодо викидів парникових газів у господарстві сільськогосподарського виробництва та використання економічних стимулів для стабільного землекористування та підвищення якості родючості земель.

Закон «Про принципи моніторингу, верифікації та звітності викидів парникових газів» почав діяти в березні 2020 року та використовується з січня 2021 року, що формулює зобов'язання держави за світовими угодами, переважно Рамковою конвенцією ООН про переміну клімату та Паризькою домовленістю 2015 року. Закони України відносно контролю викидів ПГ буде пристосовано до законодавства ЄС згідно до Угоди про асоціацію України з ЄС. Після затвердження даного закону наказом Міністерства захисту навколишнього середовища та природних джерел (МЕПР) у червні 2021 року було ухвалено Порядок здійснення Єдиного обліку моніторингу, верифікації і звітності викидів парникових газів .

Міністерство аграрної політики та продовольства (МАПФ) й МЕПР формують заходи відповідно до обов'язків України в межах Угоди про асоціацію з ЄС відносно покращення екологічних дій, пом'якшення викидів сільськогосподарської діяльності та підтримки пристосування сільського господарства до переміни клімату. Політика та методи для забезпечення зусиль зі зменшення викидів у господарстві сільськогосподарської діяльності включають (MEPR, 2021 [7]) :

- застосування мінімізованого обробітку земель та заборона здійснювати паління стерні на полях
- гарантування землеохоронних методів та встановлення вітрозахисних смуг
- взаємодія з законодавством ЄС державних нормативних актів відносно розповсюдження та застосування пестицидів й агрохімікатів
- використання ефективних сільськогосподарських практик для територій, чутливих до нітратного забруднення
- забезпечення повернення й відновлення деградованих ділянок (купівля державою чи оплата за виведення з використання)

- підтримка застосування гною на всіх процесах: виробництво та оброблення, зберігання, зміна розташування та використання – та його експлуатація у виробництві біогазу

- допомога для розвитку органічного господарства сільськогосподарської галузі й дотримання сівозмін.

Відповідно до даних цілей у червні 2021 року набув законності Указ Президента «Про деякі методи відносно збереження й відродження лісів». Указ окреслює плани щодо виконання ініціативи масштабного розширення лісу України «Зелена країна», ціллю якої є посадка одного мільярда дерев впродовж наступних трьох років та наростити території лісів на один мільйон гектарів в період майбутніх десяти років.

Державна економічна стратегія на час до 2030 року, затверджена КМУ з березня 2021 року, являється основою для побудови міністерствами й іншими центральними представниками виконавчої влади теперішнього законодавства, схем заходів і стратегічних планів. Він має за ціль зробити Україну головним із глобальних центрів безпеки продовольства та світовим домінантом у постачанні товарів харчування з максимумом доданою вартістю й технологічно активних послуг для агропромислової галузі. Стратегія включає сім цілей для аграрного та продовольчого напрямків: гарантування стимулюючої та дорадчої аграрного сектору (зміцнення інституційної можливості, підвищення ефективності побудови політики, удосконалення земельного ринку); забезпечення учасників ринку якісною інфраструктурою; поліпшення доступу до джерел і технологій; баланс виготовлення високо- та низькорентабельних товарів для підвищення прибутковості сектору; сприяння розширення ринків переробки; нарощення торгівлі високовартісних варів на внутрішньому та зовнішньому канал; та забезпечення виготовлення та експорту якісної та здорової продукції сільськогосподарського та промислового значення.

КМУ у березні 2021 року ухвалив нову постанову «Про утвердження Типового статуту сільськогосподарського кооперативу». Сучасні модельні нормативні документи регулюють правове положення, права та обов'язки також взаємовідносини учасників та асоційованих членів установ, а також формування, здійснення та припинення діяльності сільськогосподарських організацій.

Для регулювання земельного ринку сільськогосподарського призначення затверджено перелік нормативно-правових актів:

Закон «Про внесення змін до певних законодавчих актів держави щодо умов процесу земель сільськогосподарського призначення» у березні 2020 року парламент ухвалив. Даний Закон почав діяти з 1 липня 2021 року, в основному скасувавши табу на продаж сільськогосподарських земель методом надання фізичним особам України право на придбання до 100 га землі. Купівля до 10 тис. га з 1 січня 2024 року стане можливим для українських громадян та для юридичних осіб, власниками або кінцевими бенефіціарами які є українці, і які не ведуть бізнес, узаконеного за кордоном чи в офшорних організаціях. Продаж іноземцям земельних ділянок залишається забороненим та має можливість стати легалізованим тільки через референдум. Також лишається заборонаю продаж сільськогосподарських земель державної й комунальної власності.

Закон «Про внесення змін до певних законодавчих актів України відносно вдосконалення механізму управління та дерегуляції у галузі земельних відносин» був ухвалений у квітні 2021 року й у травні 2021 року набув чинності. Закон передає землі держави за межами населених територій у комунальну власність, міськими та селищними радами, узгоджує місцевими органами самоврядування коригування цільового призначення ділянок приватної власності за території населених пунктів, гарантує державний моніторинг за застосуванням та охороною земельних ділянок сільськими та селищними й міськими радами. Що спрощує адміністративні

схеми, відносно дозволу та документації із землеустрою, зменшуючи час і ціну процесу, пов'язаних із землеустроєм.

Набув чинності Закон «Про ухвалення змін до певних законодавчих актів України відносно продажу землі та набуття законності користування ділянками на електронних торгах» у липні 2021 року. Закон прогнозує здійснення земельних торгів на електронних торгах держави. Механізм формує гарантійний мініриський внесок для учасників даних торгів та описує схеми функціонування й адміністрування торгової електронної схеми.

КМУ у червні 2021 року затвердив постанову Про ухвалення Порядку перевірки виконання покупцем чи власником сільськогосподарських земель вимог, окреслених статтею 130 Земельного кодексу України. Відповідною Постановою виділено процес нотаріального посвідчення даних про покупця ділянки, що стало кінцевим кроком при підготовці до відкриття земельного ринку.

Закон «Про внесення коригувань до деяких законодавчих нормативів України відносно стимулювання фермерських утворень» парламент затвердив у вересні 2021 року і у жовтні 2021 року набув законності. Закон уточнює перелік ділянок фермерського господарства та виділяє одержувачів підтримки держави. Новосформовані садиби, ферми сімейного типу, фермерські господарства, розміщені в гірських пунктах населення, володіють правом на одержання допомоги з бюджету держави в період перших трьох років після їх побудови. Закон також прогнозує додаткову підтримку держави фермерських господарств сімейного типу на сплату зносів на державне загальнообов'язкове соціальне страхування та фінансову допомогу фермерським утворенням, на чолі яких особи віком до 35 років.

КМУ у червні 2021 року затвердив постанову Про процес функціонування Державного аграрного обліку, якою фіксує порядок здійснення та адміністрування Державного аграрного обліку та його відомостей. Даний реєстр сформовано у листопаді 2020 року як цілу

інформаційну систему держави для інтеграції даних про сільськогосподарських виробників продукції та їхнє майно.

Постанова уряду «Про ухвалення Методики нормативної грошової оцінки ділянок землі» була затверджена та набула законності в листопаді 2021 року. Постанова формує нові правила обчислення нормативної грошової оцінки ділянок землі, побудовані на уніфікації трьох раніше встановлених методів оцінки для земельних ділянок: пунктів населення, несільськогосподарського призначення за територіями населених пунктів та сільськогосподарських земель.

Закон «Про Фонд часткового гарантування позик у сільському господарстві» ухвалено та набув законності в листопаді 2021 року. Уряд побудував Фонд неповного гарантування кредитів у галузі сільського господарства – орієнтовану небанківську фінансову організацію, яка реалізовує кредитну підтримку та забезпечує погашення позик ризою та середнього фермерського господарства і підприємствам сільськогосподарського призначення, які обробляють до 500 га земельних ділянок. Закон виокремлює порядок утворення фонду статутного капіталу, організація та прийняття ухвал представниками управління фонду, визначення норм допуску суб'єктів господарської діяльності до часткового отримання кредитних гарантій.

В липні 2021 року Закон «Про ухвалення змін до певних законів України відносно покращення правового регулювання страхування продукції сільськогосподарського призначення з державною підтримкою» затверджено та набув чинності. Закон гарантує підтримку держави агрострахування, компенсуючи виробникам сільського господарства до 60% вартість страхових виплат. Водночас визначено обов'язки та права членів страхового ринку та вимоги до складання договорів страхування з підтримки держави.

Хоча особливий режим оподаткування ПДВ для господарства сільського виробництва було ліквідовано у 2017 році, а у 2021 році було

ухвалено декілька нових коригувань до Податкового кодексу. З початку лютого по липень 2021 року до деякої сільськогосподарської продукції використовувалась знижена ставка ПДВ з тарифом 14%.⁶ Надалі закон про Зміни до Податкового кодексу держави відносно ставки ПДВ при оподаткуванні процесів з постачання деяких видів сільськогосподарських товарів були затверджені в липні 2021 року та набули законності в серпні 2021 року. Даний Закон відновлює тариф ПДВ на рівні 20 % для певного ряду товарів (жива ВРХ; живі свині та вівці; молоко незбиране; насіння льону та інше олійне насіння; жито; овес; цукрові буряки), при стабільності ставки ПДВ 14% для решти групи продукції сільськогосподарського значення (пшениця; ячмінь; насіння соняшнику; кукурудза; соєві боби та ріпак) [82].

Закон «Про внесення коригувань до Податкового кодексу держави та інших законодавчих нормативів України відносно забезпечення балансу бюджетних надходжень» був затверджений у листопаді 2021 року та у січні 2022 року набув законності. Закон на тимчасовій основі звільняє окремих сільгоспвиробників, таких як, хто веде діяльність з птахівництва, розведення перепелів та страусів, від оплати податку на дохід підприємств до 1 січня 2027 року. Водночас дані сільгоспвиробники не мають змоги скористатися схемою спрощеного оподаткування («єдиний податок»).

Було введено перелік законодавчих актів, які відносяться до екологічної політики й органічного господарства сільськогосподарської галузі:

- Державний план дій з охорони зовнішнього природного середовища до 2025 року був ухвалений КМУ 2021 року у квітні.

- Закон «Про внесення коригувань до певних законодавчих актів України відносно посилення охорони лісів, уникнення пожежам на ділянках лісового фонду й водного, торфовищах та на ділянках інших категорій» був ухвалений у лютому 2021 року та в березні 2021 року набув законності.

Закон нарощує штрафи за порушення, відносно спалювання сухої рослинності чи її залишків.

- Для продовження законодавчої організації щодо розвитку галузі органічної продукції ухвалено закон «Про внесення коригувань до розділу XI «Перехідні положення» Закону України «Про головні принципи та потреби органічного виробництва, процесу та маркування продукції органічного значення» це липень 2021. Закон володіє нормами щодо узаконення світового органічного маркування для виробників української органічної продукції, забезпечення виробників державною підтримкою, дії про ти поширенню підробленої продукції органічного значення на полицях мереж торгівлі та ліквідація штрафів для виробників за не дотримання Закону. Принципи й вимоги до виробництва органічної продукції, процесу та маркування органічних товарів.

- Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження норм оцінки ступеня ризику, що формується внаслідок господарської діяльності представнику сертифікації у галузі органічного виробництва, процесу та маркування й окреслення періодичності здійснення планових метолів державного нагляду чи контролю Службою держави з питань сертифікації. Набула чинності Постанова України про безпечність продуктів харчування та захист споживачів у жовтні 2021 року. Дана Постанова виділяє та затверджує критерії оцінювання ступеня ризику від господарської діяльності представника сертифікації у галузі органічного виробництва, процесу та маркування продукції органічного значення.

У лютому 2021 року ухвалено закон «Про ветеринарну медицину», яким затверджено зміни відносно закону «Про побічні товари тваринного походження, які не призначені для споживання людством» від жовтня 2016 року. Відповідний Закон наводить свої положення у відповідність до потреб законодавства ЄС методом гармонізації певної термінології, категоризації побічних товарів тваринного походження, процесу поводження з будь-якими

категоріями побічних товарів тваринного походження та механізму реєстрації потужностей.

У 2021 році запроваджено декілька нових планів підтримки. Серед них:

- для виробників гречки погектарних платежів
- погектарні відшкодування за втрати врожаю в результаті надзвичайних явищ й стихійного лиха
- дотації на розширення стада корів та виплати на кіз і овець
- не повна компенсація виробникам продукції картоплі ціни зберігання холодильників та складів первинної переробки
- часткове відшкодування (гектарні виплати) за машини дощувальні й крапельне зрошення
- економічна підтримка новоорганізованих фермерських господарств для отримання дорадчих послуг сільськогосподарських сфер.

З бюджету держави продовжено часткове відшкодування вартості сільськогосподарської техніки й устаткування національного виробництва у обсязі 25% вартості купленої техніки та обладнання. Однак додаткову дотацію за даною системою для сільськогосподарських обслуговуючих організацій було припинено.

Кілька програм підтримки держави були зупинені. У 2021 році зупинено дію держбюджетної програми «Економічна підтримка розширення фермерських утворень». Насіннева дотація, яка прогнозувала часткове відшкодування виробникам ціни насіння, у 2020 та 2021 роках не використовувалась.

У 2021 році Державна програма ризику продовження стимулювання економіки для ліквідації негативних результатів обмежувальних заходів відносно запобігання утворенню та розповсюдженню гострої респіраторної хвороби COVID-19, утвореної коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки. Схема передбачає заходи відносно забезпечення доступу до фінансування для виробників сільськогосподарської галузі, гарантувати

продовження наявності сільськогосподарських товарів на ринку, посилити контроль ринку продуктів харчування та решти товарів першої необхідності, побудувати уніфіковану та просту оцінку вартості земель сільськогосподарського призначення, змодельовати цифрові інструменти для спрощення продажу та просування продукції сільськогосподарського походження та послуг та покращення умов для розширення органічного сільського господарства [29-32].

Таку продукцію як батон (різновид білого хліба) й олію соняшника додали до низки продуктів харчування, збільшення цін на які вище ніж на 5% потрібно повідомляти продовольчими підприємствами. Даний захід утверджено постановою Кабінету Міністрів України від грудня 2021 року.

КМУ у грудні 2021 року також затвердив постанову, якою обмежив до квітня 2022 року ціну природного газу для галузі з виробництва борошна, хліба та продуктів молока, курятини й олії соняшника, утвердивши граничний щабель надбавки до вартості природного газу видобутку держави на щаблі більше 24%.

Також у відповідь на пандемію COVID-19 було активізовано низку заходів для фінансової підтримки економіки. Так, Фонд розвитку організацій надає позики під низькі відсоткові ставки й часткове гарантування кредитів для допомоги ММСП у всіх сферах економіки, включаючи аграрну сферу.

Задачі агентства США з світового розвитку - гарантувати виробникам певний обсяг врожаю, чи пом'якшити ризики для безпеки продовольства всередині держави та залишити виробничий потенціал, який буде використовуватись для післявоєнної відбудови економіки України.

Програма USAID з сільського та аграрного розвитку (АГРО) розрахована на років п'ять (до 2024 р.) та загальною вартістю 35 млн. дол. США. Агрономічна підтримка надається 3 тис. сільськогосподарським виробникам 13 областей держави, котрі особливо зазнали втрат від війни.

Проект «Кредитні джерела для сільськогосподарських виробників» націлений на сім років (до 2023 р.) вартістю 8,9 млн. дол. США. Кредитні угруповання, які являються партнерами USAID, надають рисим сільськогосподарським виробникам нові позики.

Агентство сформувало «Ініціативу стійкості господарства аграрної галузі в Україні» (Agriculture Resilience Initiative - AGRI) в липні 2022 вартістю 100 млн. ДОЛ. Ініціатива AGRI повинна працювати над покращенням механізмів продажу української продукції аграрного сектору. Правда, на даний час немає чіткої схеми реалізації застосування залучених вкладень.

Ліквідація оподаткування ввізним митом продукції, що використовуються для гарантування зберігання зернових чи олійних культур. Закон № 2445-IX від 27.07.2022 р. розв'язує проблему застосування належного зберігання зернових культур внаслідок неможливості відправляти його на продаж морськими каналами.

Щоб уникнути дефіциту території для зберігання товарів аграрного сектору, пропонується не застосовувати у період дії військового стану та впродовж 30 днів з дня припинення оподаткування ввізним митом товари та устаткування для зберігання, транспортування, завантаження та розвантаження олійних та зернових культур:

полімерні рукави та сумки об'ємом майже 0,8 метрів кубічних для зберігання продукції аграрного сектору, які поділяються у товарних підкатегоріях 3917 31 00 90, 3917 32 00 90, 3917 39 00 90, 3923 21 00 00, 3923 29 90 00, 3923 90 00 00, 5407 20 11 00, 5407 20 19 00, 6305 32 11 00, 6305 32 19 00 відповідно до УКТ ЗЕД;

причепи та напівпричепи з самозавантаженням й саморозвантаженням для транспортування продукції аграрного сектору, які поділяються у підкатегорії товарів 8716 20 00 00 відносно УКТ ЗЕД.

На сьогодні Міністерство аграрної політики й продовольства України разом з Продовольчою організацією аграрної сфери ООН (ФАО) активізували реалізацію другого етапу механізму з надання фермерським утворенням рукавів для зберігання зернових культур та допоміжної техніки для здійснення завантаження й розвантаження цих рукавів. Початок роздачі рукавів здійснювався в селі Велика Димерка Київської області. В найближчий час буде оголошено про реєстрацію використовуючи Державний аграрний реєстр.

Спрощений механізм реєстрації техніки аграрної сфери передбачена коригуванням до постанови КМУ від 8 липня 2009 р. № 694. Де оновлена редакція (від 12.04.2022 р. № 434) передбачає:

- надання талонів тимчасового обліку техніки, що є дійсними в час дії військового чи надзвичайного стану та впродовж шести місяців після його закінчення;

- огляд державними інспекторами та професіоналами машин з здійснення обстеження техніки на відповідність ідентифікаційних номерів та документів супроводу на предмет незаконності виконується за можливості;

- непостійна реєстрація машин у час дії воєнного чи надзвичайного стану проводиться інспекторами держави за місцем подання документів власником авто (не враховуючи територіального місця юридичної особи чи місця проживання фізичної особи) в період трьох робочих днів.

Внеслись зміни до Земельного кодексу України (Закон № 2145-ІХ від 24.03.2022 року). Ділянки землі сільськогосподарського призначення відповідно: комунальної, приватної та державної власності, не витребуваних та нерозподілених ділянок землі, а також землі, які лишилися у колективній формі власності та були передані в користування представниками місцевого самоврядування – рахуються як поновленими на один рік.

Для даного процесу не потрібно волевиявлення партнерів відповідних договорів, внесення даних для оновлення угод до Державного реєстру

речових прав на нерухоме майно оренди договорів, суборенди, емфітевзису та суперфіцію, сервітуту землі, час користування ділянками землі відносно яких закінчився після встановлення військового стану.

Безповоротні гранти на побудову теплиць і садів. На початку червня 2022 року була ухвалена відповідна програма Кабміном, сукупний бюджет якої дорівнював 7 млрд грн. В даний бюджет закладено підтримку ягідництва й галузі виноградарства. На листопад Міністерством аграрної політики й продовольства держави вже опрацьовано 219 заявок, 57 яких погоджено вартістю 277 229 000 гривень.

Так як в процесі вивчення заявок почали впливати постійні недоробки, уряду прийшлося вносити зміни та уточнення процесу надання грантів.

Переважно, коригування стосуються передумов надання грантів на побудову модульної теплиці. Яка повинна бути масштабом майже 0,4 гектара та не більше 2,4 гектара згідно до певного проекту. Також грант покриває затрати на купівлю насіння й садивного матеріалу, їх постачання. Обов'язкова наявність сканованої копії проекту побудови модульної теплиці з бюджетним кошторисом. До всього, додається обов'язок формування не менше 14 новостворених робочих місць в розрахунку на 1 гектар теплиць.

Відносно надання грантів для галузі садівництва в обов'язковому порядку додається копія проекту висадки садів, підписана представником, яка його розробила. Україна надаватиме в межах 300 до 400 тисяч гривень на гектар садів.

Основні умови отримання фінансових активів:

- мати власну землю чи земельні ділянки в користуванні на 25 років щонайменше.
- територія саду повинна бути від 1 до 25 гектарів.
- тільки законна та прозора закупівля саджанців, устаткування, систем поливу, сировини тощо.

Нагляд за цільовим застосуванням коштів на рахунку проводитиме банк, згідно ухваленого бізнес-плану.

Також в межах урядового проекту «єРобота» прогнозовані безповоротні гранти на побудову та розширення переробних заводів. Крім інших сфер планується і агропереробка. Держава виділить до 8 мільйонів гривень допомоги. Ключові вимоги до одержувачів: наявність не менш як 25 новостворених робочих місць та сплата податків. Щоб одержати грант необхідно подати певну заявку використовуючи портал «Дія».

У рамках Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» одержати кредит складно, однак можливо. Уряд інформує, що за 2022-й рік більше 34,5 тис. аграріїв використовували кредитів на 73 млрд 351 млн гривень. Стана сьогодні більше сорока банківських організацій готові приймати заявки на розгляд кредитування. З інформацією даних установ та фото можливого позичальника можна ознайомитись тут.

Вже відсоткова ставка позики на ринку запланована програмою з рефінансування метолів підтримки схеми кредитування у населених пунктах, кількість населення яких становить 100 тис. мешканців. Фізичні особи підприємці та рисі й середні приватні підприємства, які володіють не більше ніж 250 стабільних робітників та обсяг валового доходу від продажу продукції (робіт або послуг) менше ніж еквівалент 5 млн євро мають можливість одержати кредит на фінансування діяльності, сфери послуг, аграрного сектора, торгівлі.

Доповнити обіговий капітал або активізувати інвестиційний проект можуть низка рисих підприємств котрі працюють в сферах, що розглядаються фондом розширення підприємництва як ефективні та стратегічно важливі. Даний проект також розрахований на фізичних осіб підприємства та мікро-, рисі та середні утворення. Домінуючи галузі це загальні класи секції А, С, D, E, F, I за КВЕД-2010, крім виключених для інвестування класів [62-67].

Варто відмітити, що участь у існуючих програмах державної та світової підтримки для аграрного сектору на теперішній час можлива тільки через Державний аграрний облік або Дію.

Державний аграрний облік: онлайн-платформа для прямого партнерства держави й виробників аграрного сектору. Доступна для реєстрації всіх аграріїв України.

Виробники аграрного сектора, зареєстровані в обліку аграріїв, зможуть подати документи на одержання державних субсидій, направлених, позик та програм субсидованого кредитування.

На даному порталі доступні дані про існуючі програми підтримки держави та існує спосіб подати заявку режимі онлайн.

Транспортний безвіз ліквідує потребу одержання відповідних дозволів на стабільній основі та дасть можливість уникнути зупинки продажу української продукції використовуючи автомобільні пункти пропуску. З 29 червня перевізники України можуть здійснювати двосторонні перевезення Україна - ЄС, транзитні шляхи територіями держав ЄС, виконувати поїздки державами ЄС не маючи міжнародного посвідчення водія.

Варто зазначити, що не всі перевізники готові до певного послаблення. Адже ліквідація дозволів не визначає скасування технічних вимог. Так для прикладу, не всі машини обладнанні AdBlue - нейтралізаторами двоокису азоту, які викидається в середовище при оборотах дизельного двигуна. Більшість держав ЄС не готові пропускати без відповідної відповідності.

На українські товари до 5 червня 2023 року ліквідується ввізне мито в держави Європейського Союзу. В рішенні Європейського Парламенту за № 2022/870 говориться про: зупинення дій усіх тарифних квот для продукції сільськогосподарського значення та антидемпінгових мит на ввезення продуктів походженням з України.

Варто відмітити, що будь-які методи підтримки у військовий час це добре. Однак, нема головного - стратегічної плану модернізації економіки й процесу переходу від продажу сировини до її поглибленої переробки на місцях в аграрному середовищі.

Прийняття рішення про ріст можливостей українських заводів для переробки продукції сільськогосподарського значення запрошується само собою. Можливості логістики з вивезення зернових культур і до війни були неефективними, а із блокуванням портів і поготів. Отже логічним є не лише ліквідувати мито на полімерні рукави й мішки для схоронності продукції сільськогосподарського виробництва, однак і дати відповідь на питання, які дії виконувати щодо збереження.

Найбільш раціональним способом збільшувати виробництво та прибутковість це не вивозити сировину, а здійснювати її переробку. Так наприклад, кукурудзу, яку держава вирощує з понад міру, можна переробляти її на пальне. Дослідники та спеціалісти в аграрному секторі вже давно користуються інформацією про певні можливості. Паливний етанол з кукурудзи в ролі домішки до палива значно знижує викиди CO₂ в навколишнє середовище, а його ринок має ціну в десятки мільярдів доларів на мировому рівні. Для початку це на підтримку особистих потужностей, так як законна основа для відповідного виду діяльності на законодавчому щаблі ще не є готова та знаходиться на розгляді.

Досить яскравий приклад із соняшnikовою культурою. Після ухвали експортного мита активізувалася переробка соняшнику всередині держави та замість сировини, розпочали експортувати товар переробки це олію.

Картопляний крохрись, картопля фрі, чипси та сухе картопляне пюре, яка пройшла через суху чистку - ці товари картопляної переробки легко перевозяться, зберігаються і користуються великим світовим попитом. Приклад найменшої переробки, без використання високих технологій являється миття картоплі. Україна вже здійснює перехід до норм реалізації

митої картоплі в супермаркетах, замінюючи немиту картоплю "з землею". Даний приклад переробки вважається примітивним, однак, насправді вимагає вагомих затрат ресурсів й налаштованих процесів нагляду за ними.

Ринок невблаганний - чим більше товару, тим він дешевший. Та чим більше ми концентруємось на експорті сировини, тим найменший заробіток отримаємо.

Згідно проведеного дослідження, можна стверджувати, що підтримка державою розвитку аграрного сектору може бути визначена такою, що володіє науковим і методологічним підходом, який дає можливість затвердити існуючий процес підтримки, провести оцінку якості безпосередньої підтримки, покращити моніторинг і виділити точки моніторингу за використанням коштів бюджету. Однак, хочемо відмітити, що в Україні не має окремого нормативного документу для аграрного сектору, який би регулював підтримку державою інноваційних технологій розвитку аграрного сектору.

2.3. Оцінка ефективності підтримки державою аграрного сектору України

Сільське господарство України являється важливим джерелом інструментів до існування близько 13 мільйонів українців, які живуть у сільській місцевості. Також він являється головним постачальником товарів харчування як для державного, так і для світових ринків.

Групування вдалого географічного розміщення та сприятливого навколишнього середовища робить аграрний сектор дуже важливою в розширення економіки України. Висока частка продажу аграрної продукції держави обумовлена тим, що при вирощуванні її та переробці мінімізується застосування хімічних засобів та добрив. Але існують певні чинники, які перешкоджають подальшому росту галузі, такими факторами є: збільшення

цін на паливо; значна чисельність застарілої, та ризика кількість модернізованої техніки; неефективне використання сировини; недосконала програма кредитування та організації й планування. Все це веде до низької ефективності діяльності аграрного сектору. Вірним рішенням для ліквідації даних проблем є перехід організацій на державну підтримку.

У господарстві аграрного сектору інноваційна діяльність має зв'язок із: покращенням технологій виготовлення; оновленням технічного оснащення; підвищенням раціональності кожного процесу; зростання конкурентних властивостей не тільки на рівні країни, а й в інтеграційних діях, за рахунок дослідницьких та технологічних досягнень. Вивчення кризового стану та вибір правильного напрямку для поліпшення технологічного механізму в агросекторі веде до активізації інноваційних технологій. Тільки такий шлях призведе до швидкого та раціонального розвитку галузі та виходу на міжнародний ринок, який являється досить вагомим для нашої держави, зважаючи на її потенціал в аграрному секторі. Україна має надзвичайно сприятливі умови навколишнього середовища та вдале територіальне розташування для діяльності сільськогосподарських підприємств, однак не може цілком забезпечити свій народ оптимістичними цінами на товари відповідної сфери, внаслідок відсталості у технічному устаткуванні та недосконалості сукупних процесів.

Оцінка стану розвитку аграрного сектору маж комплекс величин та методологію, що наведена в п 1.3 дослідження.

Перше проаналізуємо розвиток сучасного стану державної підтримки аграрного сектору. Світова банківська установа класифікує Україну як державу з прибутком нижче середнього. Вона володіє порівняно великою територією родючих орних ділянок, що покращує позиції сільськогосподарської діяльності як головного сектора економіки в порівнянні з більшістю решти країн, про які говориться в даному звіті. Незважаючи на відносну важливість даного сектора впала, на нього ще

припадає 9% економіки держави та 14% зайнятого населення. Агропродовольчий експорт складає близько 45% від сукупного експорту України.

Чотири п'ятих площ сільськогосподарського призначення України є орними, а посіви складають майже трьох чвертей сільськогосподарських товарів, в порівнянні з двома третинами в період 1990-х років. У 2018 році на домогосподарства аграрного сектора та окремі фермери припадало 37% товарів рослинництва та 53% товарів тваринництва в державі (Нів'євський, Яворський й Донченко, 2021 [8]). Сільські домогосподарства досить часто направлені на прожиток, також значна частина їхньої продукції використовується без реалізації на внутрішні ринки та механізми формування вартості. Корпоративні утворення, в основному це з обмеженою відповідальністю чи акціонерні товариства, гарантують певну частину решти товарів.

За 2013-2015 роки фактичний ВВП знизився на 19%, а річні темпи інфляції вирости майже до 50%. Економіка стабільно розширювалась з 2016 по 2019 рік на щаблі від 2,4% до 3,5% протягом року, а інфляція впала. У 2020 році внаслідок пандемію COVID-19 та обмеження, пов'язані з ними, в економіці фактичний ВВП знизився на 4%, а інфляція впала до менше 3%. Межа безробіття залишилася високою і склала 9,5% у 2020 році.

Україна являється одним із домінуючих світових експортерів продукції сільськогосподарського виробництва, переважно зерна (культури пшениці, ячменю та кукурудзи) та культури олії (ріпакової й соняшникової). Реалізація продукції аграрного сектору стрімко ріс між 2000 і 2012 роками, та приріст експорту відновилося після спаду між 2012 і 2015 роками.

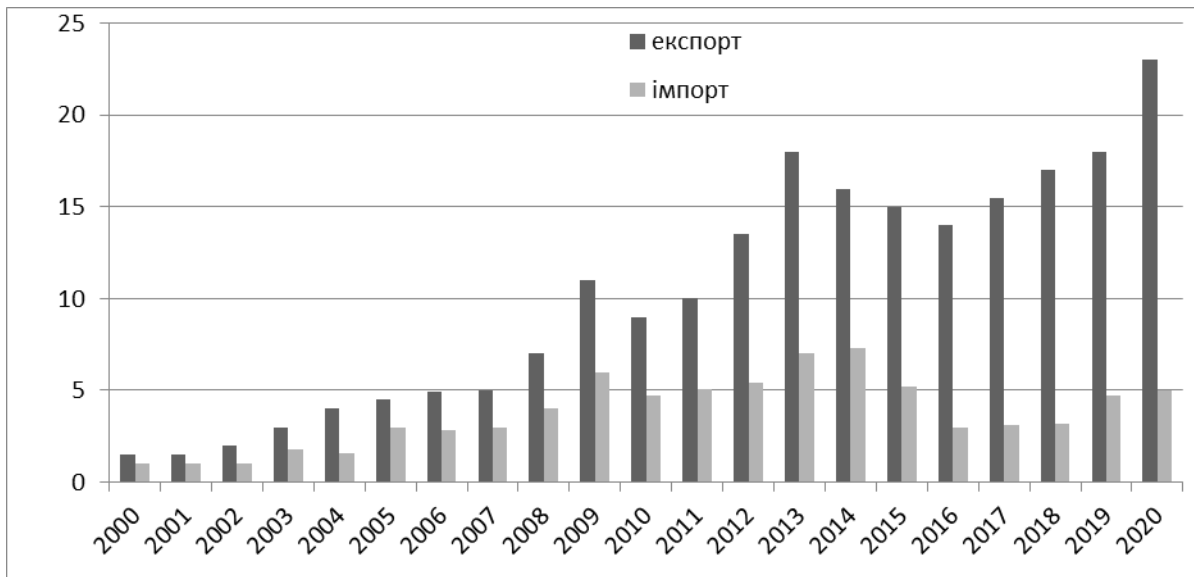

Рис. 2.5. Торгівля товарами аграрного сектору в Україні, з 2000 по 2020 роки (млрд доларів США)

Експорт продукції аграрного сектору України переважно складається з сировини та товарів переробки для галузі промисловості. Імпорт являється більш змішаним, так як первинні товари та продукція переробки для кінцевого споживання складають близько 68% імпорту продукції аграрного сектору.

Як виробництво сільськогосподарської діяльності, так і сукупна факторна продуктивність росли темпами, значно більшими за середні мирові, на 2,8% і 5,6% впродовж року відповідно в десятиріччі, що риси закінчення в 2021 році. Проміжні джерела та використання основних чинників, зокрема праці, зменшилися за той самий час. Структуру зростання виробництва аграрного сектору в Україні в 2010-2021 рр. зобразимо на рис.2.6

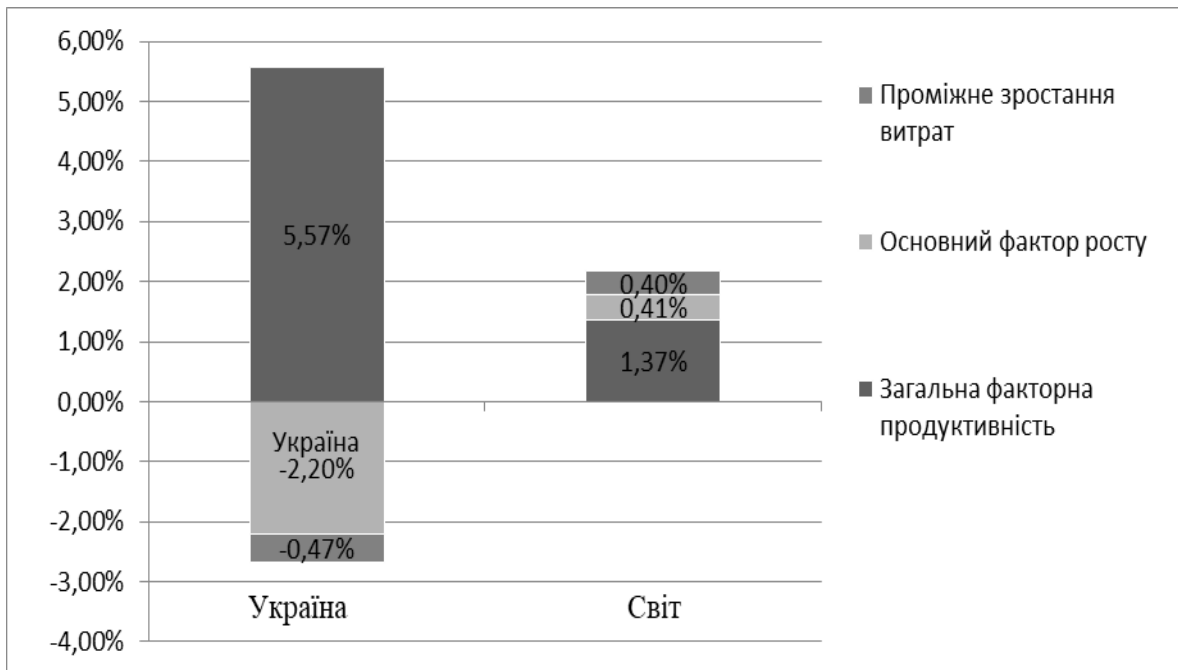

Рис.2.6 Структура росту сільськогосподарського виробництва аграрного сектору в Україні в 2010-2021 рр.

Примітка: Основні фактори включають працю, землю та капітал (худоба та машини). Проміжна сировина включає матеріали (корми та добрива).

Джерело: база даних про продуктивність сільського господарства Служби економічних досліджень USDA.

Незважаючи на падіння значення господарства сільськогосподарського призначення в економіці, частина сільського господарства в енергоспоживанні державі та викидах парникових газів вирости за останні два десятиліття.

Таблиця 2.3

Екологічні показники та продуктивність розвитку аграрного сектору
України 1991-2020 рр.

Величини	Україна		Міжнародне порівняння	
	1991-2000 роки	2010-2019 роки	1991-2000 роки	2010-2019 роки
			світ	
Річний темп зростання TFP (%)	-1,8%	5,6%	1,7%	1,4%
			Середній показник по ОЕСР	
Екологічні величини	2000*	2020*	2000*	2020*
Азотний баланс, кг/га	23.9	14.6	32.1	30,0
Баланс фосфору, кг/га	2.6	-2,2	3.4	2.9
Складова сільського господарства від сукупного споживання енергії (%)	2.1	3.7	1.7	2.0
Частка викидів ПГ у господарстві сільськогосподарського призначення (%)	8.7	12.8	8.6	9.7
Частка зрошуваних ділянок у АА (%)	5.8	5.3	-	-
Частка сільського господарства у водозаборах (%)	30,0	41.6	46.3	43.7
Показник водного стресу	9.7	8.6

Примітка: * або найближчий доступний рік.

Джерела: Служба економічних досліджень USDA, база даних Agricultural Productivity; статистичні бази даних ОЕСР; База даних ФАО та національні дані.

Отже, середній баланс азоту впав з 2000 року і залишається помітно нижчим за середню величину по ОЕСР. Інформація також стверджує про загальнодержавний негативний баланс фосфору, який може сформувати проблеми для стабільного розширення в довгостроковій перспективі.

Згрупуємо контекстуальні індикатори розширення України та аграрного сектору 2000-2020 рр. в табл.2.4

Таблиця 2.4

Чинники розвитку України та аграрного сектору 2000-2020 рр.

Показники	Україна		Міжнародне порівняння	
	2000*	2020*	2000*	2020*
Економічний зміст			Загальна частка всіх країн	
ВВП (млрд. дол. США в ПКС)	202	545	0,5%	0,5%
Чисельність населення (млн.)	49	44	1,1%	0,8%
Площа ділянок (тис. км ²)	579	579	0,7%	0,7%
Площа сільськогосподарського значення (АА) (тис. га)	41 406	41 311	1,4%	1,4%
			Усі країни 1	
Щільність суспільства (осіб/км ²)	84	76	53	63
ВВП на душу населення (дол. США в ПКС)	4 107	13057	9 281	20929
Торгівля як % ВВП	44	33	12.3	14.0
Виробництво сільськогосподарської продукції в економіці			Усі країни	
Сільське господарство у ВВП (%)	14.0	9.3	2.9	4.9
Частка сільського господарської діяльності в зайнятості (%)	25.1	14.1	-	-
Агропродовольчий продаж (% від сукупного експорту)	10.1	45.2	6.2	8.5
Агропродовольчий імпорт (% від загального імпорту)	6.1	10.6	5.5	7.7
Властивості аграрного сектору			Усі країни 1	
Рослинництво в сукупному сільськогосподарському виробництві (%)	59	78	-	-
Тваринництво у сукупному обсязі сільськогосподарського виробництва (%)	41	22	-	-
Частка ріллі в АА (%)	79	80	32	34

Примітка: *або найближчий доступний рік.

1. Середнє значення для всіх країн, охоплених у цьому звіті.

Джерела: статистичні бази даних OECD; Комтрейд ООН; Світовий банк, WDI та національні дані.

Другим вектором оцінки сучасного стану державної підтримки аграрного сектору буде аналіз підтримки товаровиробників в державі, розрахована оцінкою підтримки виробників (PSE), являється низькою в порівнянні з іншими державами. PSE був динамічним впродовж останніх трьох десятиліть, переважно через нестабільність підтримки цін ринку(MPS). Однак в останні роки динамічність PSE скоротилися майже до нуля, складаючи в середньому 1,7% від валових доходів сільськогосподарських підприємств впродовж 2019-2021 років.

Впродовж значної частини минулих двох десятиліть MPS мав від'ємне значення із середніми цінами товаровиробників, нижчими за світові базові рівні, однак з певними змінами залежно від продукції і часу. Внаслідок захисту тарифів внутрішні ціни на тваринницькі продукти такі як м'ясо та цукор були більшими за світові референтні шаблі, тоді як ціни на значну кількість зернових культур та молоко були в загальному нижчими за мирові. В останні роки загальний державний вплив на втручання у ціни, можливо, був обмеженим, і з 2018 року сукупний МПС для галузі був дещо позитивним.

Трансфери на одну продукцію (SCTs) переважно включають MPS, в основному цукор, жито й м'ясо свинини мають найбільшу підтримку держави, тоді як культура овес і, значно менше, молоко та соняшникове насіння неявно оподатковуються.

Бюджетна підтримка товаровиробників, основним чином у вигляді податкових пільг та державна підтримки виробництва для позик короткострокового часу і накопичення основного резерву, становить менше 1% від валових доходів сільськогосподарських установ, однак дала початок позитивній загальній підтримці товаровиробників впродовж останніх чотирьох років. Також додаткова підтримка реалізовувалась з 2020 року в час пандемії COVID-19, однак залишалася рисою, становлячи 0,4% бюджетної підтримки для товаровиробників у 2020 році та 1,8% у 2021 році.

Державна підтримка загальних послуг виросла з 2015 року, однак лишається низькою в порівнянні з іншими державами. Впродовж 2019-2021 років оцінка загальної підтримки послуг (GSSE) склала в середньому 0,6% від оцінки виробництва сільськогосподарських товарів, що вдвічі нижче, ніж у 2000-х років. Більша частка даних витрат виділяється на інспекційно-контрольні утворення та школи сільськогосподарського призначення. Загальна підтримка галузі дещо виросла у відносному вираженні, із 0,4% ВВП у 2000-2002 роках до 0,6% у 2019-2021 роках.

Офіційно, за результатами 2017-2021 років фінансова підтримка аграрного сектору з боку держави відслідковується у здешевленні позик, підтримці тваринництва та фермерських господарств, підтримці садівництва та економічній підтримці сировинного забезпечення виробництва сільськогосподарських товарів в плановій структурі переважно відноситься до виробництва (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

Фінансове забезпечення державної підтримки розвитку аграрного сектору в Україні у 2017-2021 рр., млрд грн

Програми	Роки								2021 р. до 2018 р. (+/-) план
	2018		2019		2020		2021		
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	
Зменшення ціни кредитів	0,266	0,265	0,451	0,449	1,200	1,050	1,200	1,2	0,935
Підтримка у фінансуванні	0,955	0,695	0,682	0,64	1,000	0,986	1,000	0,998	0,303
Підтримка фермерів	0,210	0,048	0,465	0,416	0,400	0,032	0,210	0,2	0,152
Підтримка галузі тваринництва	2,401	2,393	2,930	2,432	1,000	1,039	1,150	1,14	-1,253
Підтримка галузі садівництва	0,400	0,397	0,400	0,398	0,400	0,290	0,450	0,45	0,053
Інші заходи	0,194	0,435	0,053	0,153	0,267	0,563	0,490	0,5	0,065
Всього видатків	4,426	4,233	4,981	4,488	4,267	3,960	4,500	4,488	0,255

Джерело: сформовано авторами за даними [25]

Для часу 2017-2021 рр. фактична підтримка держави промисловості становила 17,169 млрд. грн. відповідно до наданих даним, структура затрат на базі фактичного фінансування за 2021 рік направляє до програм зменшення ціни кредитування 26,5%, підтримки промислового виробництва 26% та фінансової підтримки товаровиробників 25%, а в майбутньому підтримки фермерів та садівництва та решту програм. Для періоду 2018-2021 роки Комісія ухвалює імплементаційні акти. Реальна державна підтримка аграрного сектору склала 17,761 млрд грн. Згідно отриманих даних,

структура затрат на основі реального фінансування для 2021 року призведе до механізму кредитної знижки 26,5%, державної підтримки для галузі тваринництва 26% та фінансової підтримки для товаровиробників 25%, а потім підтримки фермерів й галузі садівництва та інших програм.

Якість програм за бюджетним визначенням частки видатків на аграрному секторі у загальному фінансуванні наведена на рис. 2.7.

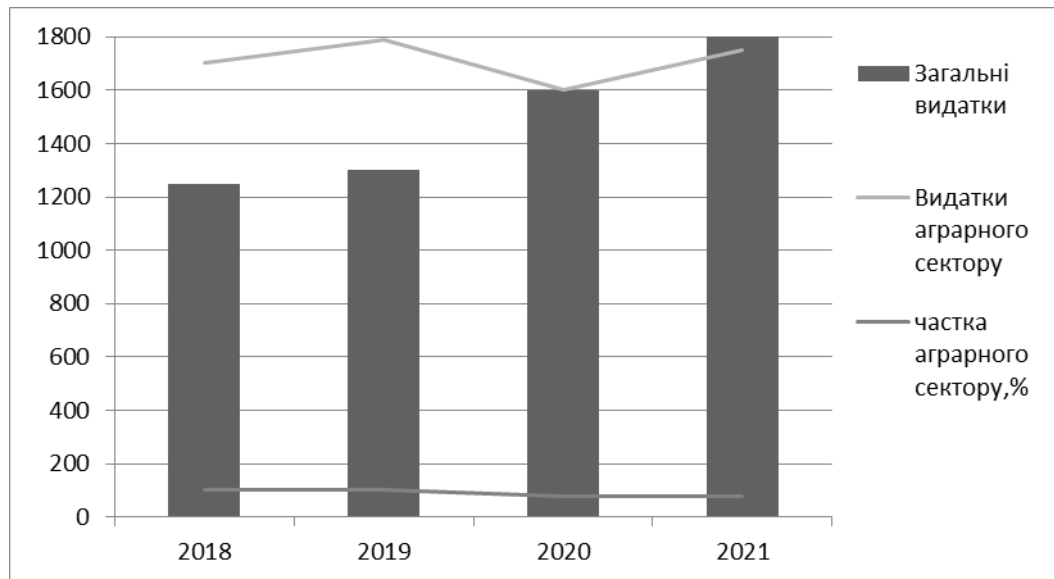

Рис. 2.7. Ефективність програм згідно бюджетного критерію частки видатків на аграрний сектор у загальному фінансуванні у 2018-2021 рр., млрд. грн.

Джерело: сформовано авторами за даними [25]

Вивчення динаміки бюджету держави в сільськогосподарській галузі показує вагомий потенціал росту. Також, ефективність фінансування частки структури витрат порівнюється до нормативної, яка була розрахована відповідно до коригувань, прийнятих при ухваленні Державного бюджету 2018 року, згідно Бюджетного кодексу (Rozdil VI с. 42) [2] планувалось, що впродовж 2018-2021 років щорічний розмір коштів до Державного бюджету держави, який націлений на підтримку держави виробників сільськогосподарської продукції, повинен складати принаймні 1% товарів сільськогосподарського виробництва, і згідно витрат 2018 року, застосованих у 2015 році, був затверджений на 5,5 млрд грн.

Оцінка раціональності державної підтримки розвитку аграрного сектору охоплює ряд задач: порядок обчислення компенсаційної ставки; технічно-організаційна складність процесу надання кредитних субсидій, його розповсюдження на різних кредиторів і ліній кредитування; ризик частини кредиторів, яка визначена у спеціальних умовах (перевага галузі тваринництва); статистичні відмінності у кредитах відносно даних Національного банку України та Міністерства аграрної політики та продовольства України; невизначений характер прогнозування та виділення активів з бюджету держави на конкретні цілі, щорічна особливість розподілу кредитів [20, с. 88; 22,].

Створені фермерські господарства ризи вищий щабель підтримки, на господарство в середньому до 30 тис. грн, тоді коли сукупні виплати не були більшими 45 тис. грн. на одне окреме господарство. Високий щабель підтримки отримували господарства Чернігівської, Дніпропетровської та Запорізької областей, ризик – Рівненської й Івано-Франківської.

В наслідок вторгнення Росії USAID змінило напрям своєї діяльності на забезпечення майже 8000 фермерів (14% зареєстрованих підприємств сільськогосподарського призначення в Україні) сировиною та послугами, потрібними для отримання ефективного врожаю. Переважно, ця діяльність цілком направлена на забезпечення насінням картоплі високої якості разом із підтримкою аграрного сектора 6125 фермерів у 15 областях та в найбільш постраждалих областях: Харківській, Чернігівській та Сумській, Київській й Запорізькій. Картоплі вистачає для виготовлення їжі для осіб в кількості 34 тис. Також діяльність прогнозує забезпечення насінням овочів більше 4000 фермерських господарств у 12 областях. Також діяльність підтримує мобільні додатки в обсязі три штуки для пошуку учасників угоди, які полегшують фермерським господарствам отримання банківських позик та державних субсидій.

«Кредитування для виробників сільськогосподарського призначення» (CAP) — це діяльність протягом семи років вартістю 8,9 мільйона ДОЛ США, яка має закінчитись у 2023 році, щоб надати допомогу Україні створити потужну схему кредитних спілок, які будуть фінансувати розширення сільськогосподарського сектору МСП держави. Дана діяльність поліпшує регуляторний та законодавчий клімат відносно кредитних спілок, також методом посилення можливості Національного банку України якісно регулювати функціонування кредитних спілок держави. Сприяючи розширеному та ефективнішому кредитуванню господарств аграрного сектору, допомога USAID дає можливість збільшити можливості зайнятості й прибутків у громадах сіл України.

Із 22 кредитних спілок-партнерів 7 базуються чи на тимчасово окупованих агресором територіях, або на територіях активних бойових дій, що робить функціонування кредитних спілок майже неможливою в багатьох регіонах в наслідок повномасштабного вторгнення Росії. В період війни CAP допомогла 15 учасникам кредитних спілок надати 341 нову позику рисим фермерським утворенням на загальну суму 27,73 мільйона гривень (майже 942 000 доларів США). Також, в результаті вторгнення агресора CAP лобіював Національний банк України, щоб задіяти непостійні регуляторні послаблення відносно кредитних спілок. В наслідок підтримки CAP регулятор відклав окремі з більш суворих норм. Крім того, CAP здійснює допомогу партнерським кредитним спілкам формувати резервні копії й зберігати інформацію за межами держави, для запобігання втрати даних через руйнування інфраструктури, внаслідок вторгненням Росії.

Новації підтримки держави аграрного сектору України були визначені на засіданні Комітету ВРУ з питань земельної та аграрної політики 17.09.2020 року, де було представлено плани Міністерства аграрної політики й продовольства України відносно підтримки держави аграрного сектору на 2021-2023 роки.

Стратегія планує доповнення підтримки новими й розгалуження напрямів за діючими програмами. Переважно, планувалось 7 домінуючих програм підтримки, котрі повинні бути реалізовані у державному бюджеті 2021 року. Водночас ставиться за ціль, щоб усі програми підтримки держави формували позитивний ефект як в аграрному секторі, так і в економіці держави. Оцінювання підтримки розвитку аграрного сектору України представимо в табл. 2.6

Таблиця 2.6

Оцінки підтримки аграрного сектору Україна 2000-2021 рр.

Мільйон доларів США

Показники	2000-02	2019-21	2019 рік	2020 рік	2021р
Загальна вартість товарів (на виході ферми)	9619	40481	35426	34579	51437
з яких: частка товарів MPS (%)	86,77	84,88	84,45	84,74	85,44
Сукупна вартість споживання (біля воріт ферми)	8 841	26998	25202	24112	31680
Оцінка підтримки товаровиробника (PSE)	24	699	1 018	490	590
Підтримка на базі товарної продукції	-443	376	684	184	261
Підтримка цін ринку 1	-560	376	684	184	261
Підтримка позитивної ринкової ціни	389	600	891	359	551
Підтримка негативної ціни ринку	-948	-224	-207	-175	-289
Виплати по виробітку	116	0	0	0	0
Платежі на базі вхідних витрат	203	135	120	135	150
На базі використання змінної вхідної інформації	169	37	23	39	48
із вхідними обмеженнями	0	0	0	0	0
На базі накопичення основного капіталу	31	98	97	95	102
із вхідними межами	0	0	0	0	0
На базі внутрішньогосподарських послуг	2	0	0	0	1
із вхідними обмеженнями	0	0	0	0	0
Платежі на базі поточних A/An/R/I, потрібне виробництво	265	188	214	172	178
На підставі надходжень / прибутків	265	161	166	160	158
На основі посівних територій / кількості тварин	0	27	48	12	20
Відсоток PSE (%)	0,26	1,70	2,85	1,41	1,14
Виробник NPC (коєф.)	0,95	1,01	1,02	1,01	1,01
Виробник NAC (коєф.)	1,00	1,02	1,03	1,01	1,01
Оцінювання підтримки загального обслуговування (GSSE)	121	238	222	224	268
Програма аграрних знань та інновацій	51	71	68	71	75
Перевірка й контроль	26	152	138	141	177
Розвиток та підтримка інфраструктури	36	4	6	2	5
Маркетинг та просування	1	0	0	0	0
Ціна державних акцій	1	2	4	3	0
Різне	7	8	6	7	10
Відсоток GSSE (% TSE)	..	25,53	17,90	31,32	31,22
Вартість підтримки споживачів (CSE)	408	-367	-694	-192	-214
Трансферти товаровиробникам від споживачів	501	-333	-632	-174	-194

Інші надходження від споживачів	-38	-30	-56	-17	-17
Надлишкова вартість корму	-55	-3	-6	-1	-3
Відсоток CSE (%)	4.58	-1,34	-2,75	-0,80	-0,68
Споживацький NPC (коєф.)	0,95	1.01	1.03	1.01	1.01
НАС споживача (коєф.)	0,96	1.01	1.03	1.01	1.01
Загальна оцінка підтримки (TSE)	145	937	1 240	714	858
Надходження від споживачів	-463	363	688	191	211
Перекази від платників податків	646	604	608	540	664
Прибутки бюджету	-38	-30	-56	-17	-17
Відсоток TSE (% ВВП)	0,38	0,58	0,81	0,46	0,49
Загальна оцінка бюджетної підтримки (TBSE)	705	561	556	530	596
Відсоток TBSE (% ВВП)	1.83	0,35	0,36	0,34	0,34
Дефлятор ВВП (2000-02=100)	100	1 492	1 423	1 562	..
Курс обміну (національна валюта за долар)	5.38	26.70	25.85	26.96	27.29

Примітка: р: тимчасово. NPC: номінальний коефіцієнт захисту. НАС: номінальний коефіцієнт допомоги. A/An/R/I: посівна площа/кількість тварин/надходження/дохід. 1. Підтримка ринкових цін (MPS) є без зборів виробників і надлишкових витрат на корм. Товари MPS для України це: пшениця, кукурудза, жито, ячмінь, овес, соняшник, цукор, картопля, молоко, яловичина та телятина, свинина, птиця та яйця.

Джерело: ОЕСР (2022), «Оцінки підтримки виробників і споживачів», статистика сільського господарства ОЕСР (база даних), <http://dx.doi.org/10.1787/agr-pcse-data-en>.

Уряд надалі здійснював розробку законодавства для розвитку ринку землі сільськогосподарського призначення. Громадяни України з липня 2021 року можуть купити до 100 га землі, а з січня 2024 року прогнозується поширити дану можливість на купівлю до 10 000 га ділянок громадянами України й юридичними особами України. Ухвалено нові закони відносно земельної документації, обліку та оцінки й розпорядження ділянками державної власності.

Третім етапом оцінки сучасного стану державної підтримки аграрного сектору буде загальна оцінка рівня інноваційного розвитку аграрного сектору. Згідно даних Державної служби статистики України, ключовими чинниками, які діють на уповільнений розвиток аграрного сектору є: нестача власних державних коштів – 80% досліджених організацій, вагомий обсяг витрат на застосування нововведень – 55%, ризик фінансова підтримка держави – 25%, високий щабель економічних ризиків – 41%, неякісна законодавча база держави – 40%, недостатність грошових активів у замовника – 33%, недостатня чисельність кваліфікованих робітників – 20%, ризик досвіду у нових технологіях – 16% [6]. Витрати на здійснення наукових досліджень та розробок за окремими видами робіт за 2010-2019 роки в державі представимо в табл.2.7

Таблиця 2.7

Витрати на здійснення наукових досліджень та розробок за окремими
видами робіт за 2010-2019 роки

	Витрати на здійснення наукових вивчень і розробок - усього, млн.грн	У тому числі на здійснення						Частка витрат на реалізацію наукових досліджень і розробок у ВВП, %
		фундаментальних наукових досліджень		прикладних наукових вивчень		науково-технічних (експериментальних) розробок		
		млн.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	
2010 ¹	8107,1	2175,0	26,8	1589,4	19,6	4342,7	53,6	0,75
2011 ¹	8513,4	2200,8	25,9	1813,9	21,3	4498,7	52,8	0,65
2012 ¹	9419,9	2615,3	27,8	2023,2	21,5	4781,4	50,7	0,67
2013 ¹	10248,5	2698,2	26,3	2061,4	20,1	5488,9	53,6	0,70
2014 ^{1,2}	9487,5	2452,0	25,9	1882,7	19,8	5152,8	54,3	0,60
2015 ^{1,2}	11003,6	2460,2	22,4	1960,6	17,8	6582,8	59,8	0,55
2016 ²	11530,7	2225,7	19,3	2561,2	22,2	6743,8	58,5	0,48
2017 ²	13379,3	2924,5	21,9	3163,2	23,6	7291,6	54,5	0,45
2018 ²	16773,7	3756,5	22,4	3568,3	21,3	9448,9	56,3	0,47
2019 ²	17254,6	3740,4	21,7	3635,7	21,1	9878,5	57,2	0,43

¹ Дані за 2010-2013 роки перераховано без урахування витрат на виконання науково-технічних послуг.

² Дані за 2014-2019 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

У 2019 р. 782 підприємства використовували інноваційну діяльність у промисловості. Водночас частка кількості промислових організацій, що впроваджували інновації (товари або технологічні процеси), у сукупному обсязі промислових підприємств склала 13,8 %.

Із загальної чисельності інноваційних активних організацій реалізовували: внутрішні й зовнішні НДР – 24,4%; купівля машин, устаткування та програмного забезпечення – 64,7%; купівля зовнішніх знань – 4,5%; решти роботи – 20,6% організацій. Згідно видів економічної діяльності максиміальні частки інноваційних активних установ припадають на виготовлення харчових продуктів – 16,8 %, виробництво авто і обладнання, н.в.і.у. (не введені в інші угруповання) – 10,2%.

Здійснивши діагностику розширення головних індикаторів гарантування інноваційного розвитку аграрного сектору України, можемо підкреслити, що спостерігається динаміка до зниження дослідницьких показників. Частка проданої інноваційної продукції. Індикатори гарантування інноваційного розвитку аграрної галузі України представимо на рис.2.8

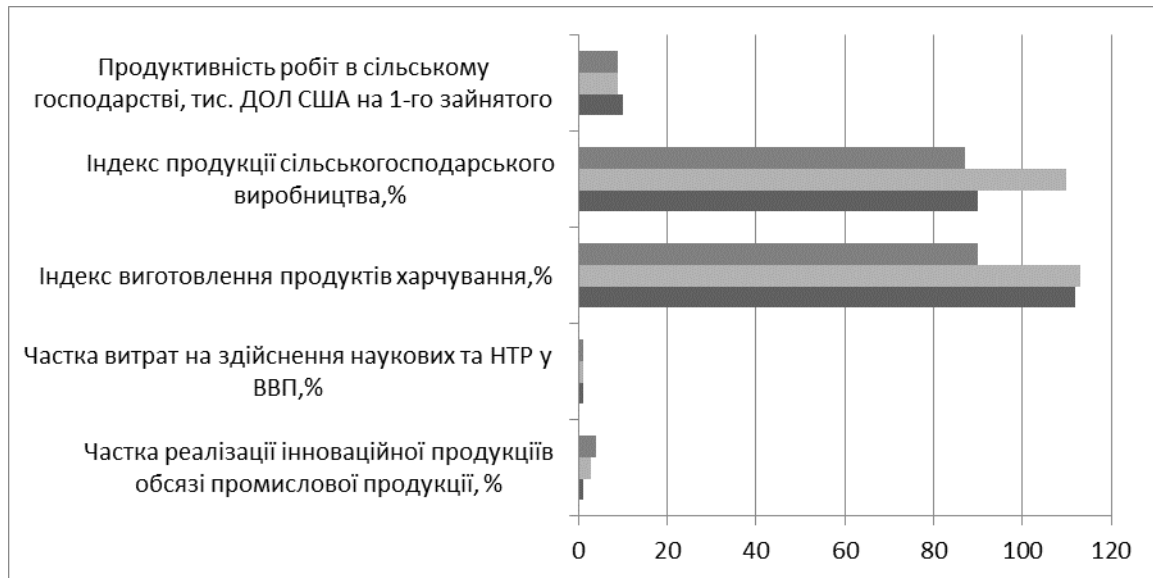

Рис. 2.8 Індикатори гарантування інноваційного розвитку аграрного сектору України

Джерело: [11]

Доведено, що в Україні впродовж досліджених років залишається низьким рівнем інноваційної активності установ аграрного сектору. За час 2016–2020 рр., у сукупній чисельності виконаних проектів із впровадження в діяльність виробництва інноваційних розробок значна частина з них припадає на технології виробництва – 68,1%, серед яких максимум кількість впроваджень пов'язано із сучасними методами і способами використання добрив та методів захисту рослин; організаційно-управлінські – 19,4%, та продуктові – 12,5% (рис. 2.9).

Рис. 2.9 Структура інновацій, впроваджених аграрним сектором України у 2016–2020 рр.

В результаті здійсненого дослідження, визначено, що низький щабель інноваційної активності підприємств аграрного сектору України є результатом негативним державним фінансуванням інноваційного функціонування підприємств, який висвітлює суттєві диспропорції, що мають місце між активами державного бюджету та обсягами власних коштів (рис. 2.10).

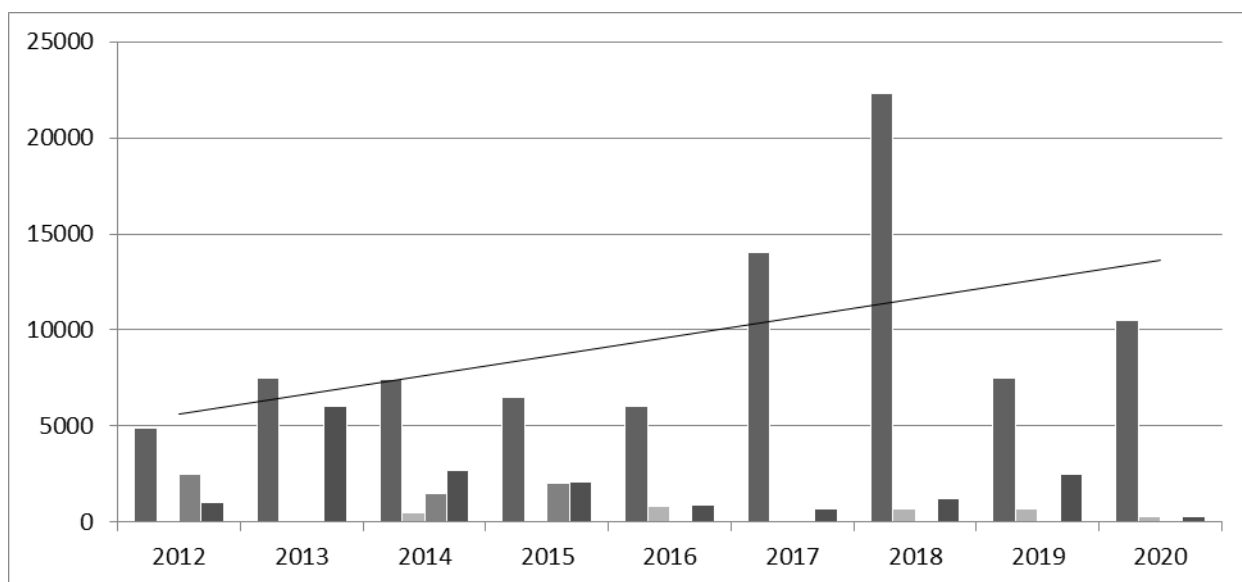

Рис. 2.10 Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств аграрного сектору України, млн. грн.

Доведено, що негативний інвестиційний клімат та щабель інвестиційної привабливості, не мають змоги одержувати достатнього обсягу інвестиційних ресурсів для розширення підприємств аграрного сектору, використання інноваційних технологій, технічного оснащення виробництва.

Отже, широке використання та впровадження інновацій є основним елементом теперішнього виробництва, вирішенням соціально-економічних задач аграрної сфери, які мають зв'язок з пошуком механізмів росту економічних показників функціонування аграрних установ та забезпеченням суспільства високоякісними органічними товарами. Наведемо зведені дані рівня розширення аграрного сектору у 2020-2021 років. в табл.2.8

Таблиця 2.8

Зведені дані рівня розвитку аграрного сектору у 2020-2021 рр.

	Ділянка зібрана тис.га		Обсяги виробництва, тис.т.		Урожайність, ц з 1 га	
	2021 р	2021 у % до 2020	2021 р	2021 р. у % до 2020	2021р	2021 у % до 2020
Зернові культури	15380,3	104,2	845703,6	133,5	55,0	128,2
Культури зернобобові	310,5	100,0	7016,9	113,1	22,6	113,0
Овочеві культури	-	-	98858,8	102,7	-	-
Культури ягідні й плодові	-	-	20640,7	106,2	-	-
Виноград	-	-	2353,4	87,4	-	-

Загалом в період 1991–2021 років в аграрному середовищі економіки відбулися великі трансформаційні переміни, пов'язані з реформуванням схеми земельних відносин та утвердженням ринкових відносин і будь-яких форм господарювання. Позитивні механізми зумовлено результатами діяльності сучасних організаційних та правових структур ринкового виду в результаті реалізації наукових основ аграрного реформування сільськогосподарської діяльності та завдяки певним капітальним інвестиціям і використанню нових технологій.

Даний рік багато в чому являється нетиповим для аграрного бізнесу. За декілька років досліджень жодного разу так і не сформувались сприятливими

умови клімату для ведення аграрного бізнесу та інвестиції агробізнесу. В сукупності ці фактори гарантували рекордне зростання виготовлення продукції по головних стратегічних напрямках та максимізували продуктивність сільськогосподарських культур в будь-яких регіонах (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Попередні згруповані дані рівня продуктивності розвитку аграрного сектору

Роки	Урожайність сільськогосподарських культур, т. з 1 га				
	зернові та зернобобові культури	соняшник	картопля	овочеві культури	культури плодові й ягідні
2018	4,74	2,30	17,10	20,80	12,84
2019	4,91	2,56	15,50	21,40	10,81
2020	4,25	2,02	15,70	20,70	10,56
2021	5,50	2,52	16,63	-	-

Одну із ключових ролей в ефективному розширенні інноваційних технологій, переважно саме аграрної промисловості, посідає інноваційна інфраструктура: технополіси й технопарки та бізнес-інкубатори. Вони активізують вихід на інноваційний ринок. В теперішній час інноваційна структура держави перебуває ще на початковому етапі розширення, та сильно потребує додаткової державної допомоги чи іноземних інвесторів. Якщо вести розмову про вкладення у сільське господарство, тоді можна відслідкувати, що існують інвестори, котрі зацікавлені та готові інвестувати кошти у розвиток аграрного сектору України (рис. 2.11).

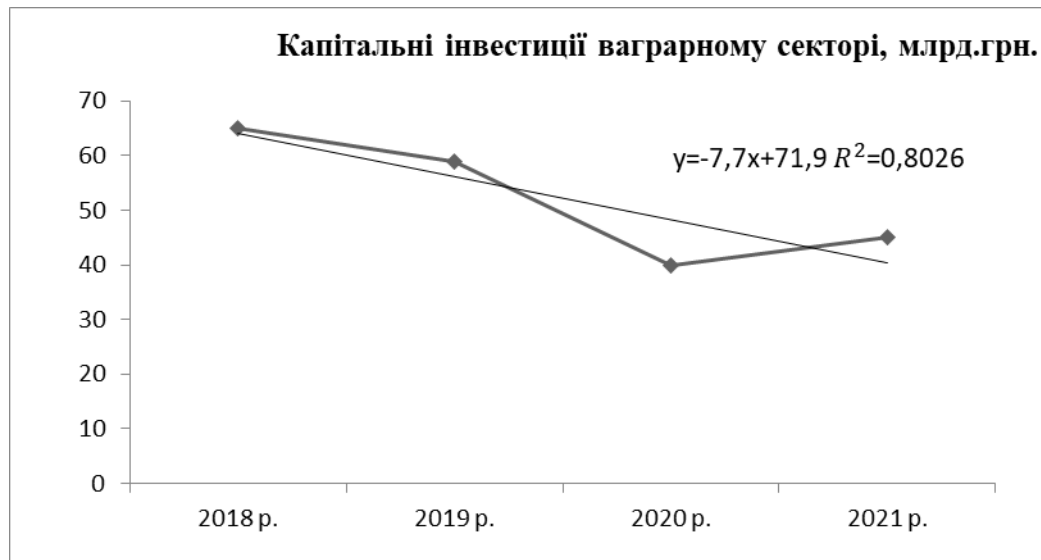

Рис. 2.11. Динаміка капітальних інвестицій в аграрному секторі в 2018-2021 років

Джерело: <https://agrotimes.ua/agromarket/u-2021-roczy-v-apk-ochikuyetsya-investyczijnyj-splesk/>

Це свідчить про те, що інвестори за кордону розглядають в Україні потенціал саме в промисловості аграрного сектору, та готові інвестувати активи у її розвиток, та впровадження інновації у певний вид діяльності.

Варто уточнити, що інвестиції – це тільки деяка частина, яка діє на впровадження інновації, водночас багато чого має залежність саме від ступеня кваліфікації працівників, та вагому увагу варто приділити робітникам, які виконують управлінські функції. Теперішньому фахівцю повинно бути обізнаним тільки у рамках особистого виду діяльності, обов'язково потрібно ще й знати особливості кожного процесу виготовлення, щоб дана робота була виконана максирисьно якісно. Відповідний шлях до організації працівників також рахується інноваційним підходом. Та значну увагу у вирішенні задачі розвитку інноваційної діяльності в державі варто приділити саме державній допомозі. Як фінансового сектору, так і сфері законодавства.

Якість нововведення визначається інновацією, в час коли кормові культури та механізми їх вирощування, чітко відрізняються від минулого аналога, дають зростанню корисного ефекту у виготовленні кормів, яке

побудоване на досягненнях науки та техніки. Майбутнє зміцнення потенціалу економіки України виставляє нові вимоги до гарантування конкурентоспроможності її регіонів на внутрішньому і на світовому ринках товарів та послуг. Тому мета створення міцної місцевої соціально-економічної системи, спрямованої на максимум повне задоволення вимог населення, повинне бути зважене на базі збільшення ресурсного потенціалу методом використання інноваційної моделі територіального розвитку [12].

Для розв'язання задачі інноваційного розвитку національного сільського господарства за вектором, максимумно наближеному до мирових тенденцій, потрібно провести колосальні зміни всередині всієї державної інноваційної системи та її складової в сільськогосподарській сфері. На щаблі аграрної інноваційної схеми важливо гарантувати кількісне та якісне збільшення інноваційних пропозицій, максимізувати готовність виробників відносно інновацій, а також побудова якісної "провідної" мережі від досліджень до виробництва [13].

використання інвестиційних проектів у господарстві сільськогосподарської діяльності держави також передбачає: покращення та використання нових технологій виробничої діяльності, поліпшення якості та спад собівартості продукції, збільшення її конкурентоспроможності; розширення переробки сировини сільськогосподарського виробництва з урахуванням доцільного розташування виробництва сільськогосподарських товарів; побудова взаємовигідних економічних взаємовідносин з партнерами (постачальниками інструментів та споживачами товарів) на внутрішньому і на зовнішньому ринках; моделювання та реалізація інвестиційних проектів із використанням національних та іноземних інвесторів.

Досвід розвитку інновацій провідних економік світу свідчить обов'язковість усвідомлення керівниками вищого рівня важливості застосування нових технологій для гарантування подальшого розширення аграрного сектора, створення умов для творчого процесу та для його

розвитку, розумного відбору інноваційних пріоритетів та неупередженого вибору проектів, та також розширення процесів непрямой підтримки модернізації аграрного сектора. Потрібно побудувати механізми прямої підтримки фінансами для формування сприятливого клімату для інновацій в регіоні виробництва кормів, методом створення галузевих сфер для впровадження інноваційного обладнання та технологій.

Конверсія сировини у виробництво молока складатиме 1-1, 1 одиниці, живої маси свиней майже 4-4, 5 одиниці, ВРХ – 8 - 8,5 одиниці, продукції птиці – 2,8-3 одиниці. При даній продуктивності сільськогосподарських тварин та птиці можна буде виготовляти 22 мільйони тонн молока, тонн м'яса - 5,4 мільйона та 20 мільярдів штук яєць. Відповідні обсяги продукції тваринницької галузі забезпечать її використання на душу населення в державі на рівні, майже до фізіологічно пояснювальних стандартів раціонального харчування (м'ясо - 83 кг, 380 кг - молоко , яйця - 290 шт.) та наростити експортний потенціал діяльності.

Досвід держави з розвиненим інтенсивним виробництвом сільськогосподарської продукції показує, що все населення, яке споживає його товар, несе відповідальність за прогрес в науково-технічній сфері в відповідній області. Діяльність сільського господарства, в силу своїх специфічних характеристик, в рамках обмеження організаційних, економічних та технічних властивостей, не може якісно функціонувати без державної допомоги, яка зобов'язана не тільки мати особисту інноваційну політику, але й безпосередньо управляти інноваційним процесом. У зв'язку з цим головні напрями зростання інноваційної активності в аграрному секторі полягають не лише в активізації функціонування безпосередніх виконавців інноваційного механізму, але й у схемі певних державних методів відносно інтенсифікації процесу.

В результаті здійсненого дослідження було виявлено, що інноваційну складову у виготовленні кормів варто розглядати як впровадження в

практику господарської діяльності напрацювань наукових досліджень та розробок у формі нових видів кормових культур та кормових сумішей; сучасні наукомісткі технології процесу виробництва, заготівлі й зберігання кормів; застосування нових більш якісних добрив, предметів захисту кормових культур; новостворені форми організації механізму виробництва та управління аграрним сектором, що дає можливість збільшити її ефективність.

Висновки до розділу 2

1. Визначено, що законодавчий механізм державної підтримки розвитку аграрного сектору в Україні функціонує за такими напрямками: державні програми підтримки діяльності аграрного сектору (Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України»; Постанова Кабінету Міністрів від 08.02.2017 року № 77 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки сільгосптоваровиробників»; Постанова Кабінету Міністрів від 15.07.2005 року № 587 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства»); гарантування підтримки фермерства (Постанова Кабінету Міністрів від 07.02.2018 року № 106 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств»; Постанова Кабінету Міністрів від 22.05.2019 року № 565 «Про затвердження Порядку надання сімейним фермерським господарствам додаткової фінансової підтримки через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови сімейного фермерського господарства єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»); підтримка тваринництва (Постанова Кабінету Міністрів від 07.02.2018 року № 107 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки

сільськогосподарської продукції»); компенсація с/г техніки (Постанова Кабінету Міністрів України №130 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» від 01.03.2017 року); компенсація кредитних відсотків (Постанова Кабінету Міністрів № 300 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» від 29.04.2015 року).

2. Ідентифіковані проблеми, які негативно впливають на розвиток аграрного сектору в сучасних умовах: неможливість здійснення польових робіт у зоні військового конфлікту; неможливість здійснення експорту сільськогосподарських товарів морським шляхом, що зменшує експортні надходження, активізує мирову продовольчу інфляцію і можливий голод в певних країнах; пошкодження інфраструктури виробництва; брак фінансових активів, неможливість стратегічного планування діяльності аграрного сектору в результаті можливих військових дій; збої в забезпеченні продовольством громадян в окупації та на території проведення бойових дій. Систематизовано виклики, можливості та обмеження для забезпечення державної підтримки розвитку аграрного сектору України.

3. Україна має надзвичайно сприятливі умови навколишнього середовища та вдале територіальне розташування для діяльності сільськогосподарських підприємств, однак не може цілком забезпечити свій народ оптимальними цінами на товари відповідної сфери, внаслідок відсталості у технічному устаткуванні та недосконалості сукупних процесів: збільшення цін на паливо; значна чисельність застарілої, та мала кількість модернізованої техніки; неефективне використання сировини; недосконала програма кредитування та організації й планування. Все це веде до низької ефективності державної підтримки аграрного сектору.

4. Здійснено оцінку результативності державної підтримки розвитку аграрного сектору, яка проведена за наступними трьома векторами: 1) аналіз сучасного стану функціонування аграрного сектору та чинників, які впливають на його розвиток; 2) аналіз рівня підтримки державою товаровиробників (фінансова підтримка, ефективність програм згідно бюджетного критерію частки видатків на аграрний сектор, раціональність підтримки); 3) аналіз стану підтримки інноваційного розвитку аграрного сектору (витрати на здійснення наукових досліджень та розробок за окремими видами робіт; індикатори гарантування інноваційного розвитку аграрного сектора України; структура інновацій, впроваджених аграрним сектором України; джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств аграрного сектору України; динаміка капітальних інвестицій в аграрний сектор.

5. Визначені головні напрями забезпечення стабільності та адаптивності аграрного сектору до вимог державної підтримки сучасності: максимальне застосування прямих і непрямих фінансових активів, направлених на підтримку господарської діяльності фермерів, збереження ними найманих робітників, недопущення банкрутства представників господарювання; гарантування збору врожаю сільськогосподарських рослин; досягнення міцності продовольчих систем громад методом стимулювання формування замкненого ланцюга гарантування матеріально-технічними джерелами (сільськогосподарська техніка, добрива та засоби захисту рослин) сільськогосподарського значення в межах громади; динамічне відновлення технічних характеристик експорту сільськогосподарських товарів та продуктів харчування.

Основні результати дослідження опубліковані у працях автора [8-9].

Список використаної літератури до розділу 2

1. Стратегія розвитку сільського господарства економіки на період до 2020 року / Схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>.
2. Концепція Державної цільової програми розвитку сільського господарства економіки на період до 2022 року: проект. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16822>
3. Козловський С. В., Кіреєва Е.А., Жураківська Є.С. Інструментарій державної аграрної політики забезпечення регіональної економічної безпеки аграрної галузі України. Економіка та держава. 2016. № 4. С. 9-14. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2016_4_4.
4. Калашнікова Т. В. Теоретико-методологічні засади державного регулювання розвитку сільського господарства. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 4. С. 109-113. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2017_4_23.
5. Галицький О.М., Шабатура Т.С. Методологічне забезпечення захисту економічних інтересів сталого розвитку суб'єктів аграрного виробництва. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. №1. С. 123-131. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2017_1_22.
6. Богашко О. Л. Розгляд сутності новацій в умовах становлення перших теоретичних уявлень про них. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 28(1). С. 5-9. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_28\(1\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_28(1)_3).
7. Богдан О. Д. Концептуальна модель сталого розвитку сільського господарства економіки України. Наукові праці НДФІ. 2017. Вип. 2. С. 65-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2017_2_6.

8. Ігнатенко В.В. Сучасний стан державної підтримки розвитку аграрного сектору України. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. Випуск 31. С.114-118

9. Ігнатенко В.В. Організаційно-економічні засади державної підтримки аграрного сектору. Збірник III міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів». (Київ 27 березня 2018 р.). МАУП, Київ. С. 23-25.

10. Теоретико-методологічні засади державного регулювання: формування понятійного апарату : [метод. рек. / авт. кол. : В. В. Корженко, В. В. Говоруха, О. Ю. Амосов та ін. ; за заг. ред. В. В. Корженка]. К.: НАДУ, 2009. 56 с.

11. Державне регулювання / Ковбасюк Ю. В. та ін. : Енциклопедія державного регулювання : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; [наук. -ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. т. 1 : Теорія державного регулювання / наук. -ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін.]. К. : НАДУ, 2011. 748 с.

12. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

13. Кодола О.М. Новаційні засади формування механізму державного регулювання агропромислового комплексу України. Вісник ЧДТУ. 2014. №4(78). С. 81-87.

14. Краткий экономический словарь / [под ред. А. Н. Азрилияна]. М.: Ин-т нов. экономики, 2001. 1088 с.

15. Капітанець Ю. О. Особливості державного регулювання аграрної економіки в умовах ринкових відносин. Новаційна економіка. URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2010_4/169.pdf

16. Латинін М.А., Ульяновченко Ю.О. Інвестиційно-новаційне забезпечення розвитку сільського господарства економіки. Теорія та

практика державного регулювання : зб. наук. пр. Х. : Вид-во ХарІ НАДУ "Магістр", 2013. Вип. 2 (38). С. 140 – 148.

17. Могильний О. М. Регулювання аграрної сфери : [монографія] / О. М. Могильний. Ужгород : ІВА, 2005. 400 с.

18. Огінський А. М. Національна система сільського господарства: вступ до загальної теорії і практики державного регулювання / А.М. Огінський. К.: ІАЕ, 1990. 365 с.

19. Лайко П. А. Соціально-економічна модель пост реформеного розвитку агропромислового виробництва в Україні / П.А. Лайко. К.: ІАЕ УААН, 2000. 262 с.

20. Білик Ю. Д. Державний захист вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника та протекціоністська політика в Україні / Ю.Д. Білик. К.: Урожай, 2000. 191 с.

21. Васільєва Л.М. Системна модернізація механізмів державного регулювання сільського господарства України: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. управ.: 25.00.02 / Л.М. Васільєва; Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв, 2012. 40 с.

22. Коденська М.Ю. Державна підтримка розвитку сільського господарства економіки. Економіка АПК. 2013. № 6. С. 14-21.

23. Одінцова Г. С. та ін. Державне регулювання і менеджмент : [навч. посіб. у таблицях і схемах] / Г. С. Одінцова, Г. І. Мостовий та ін. Харків, 2002. 492 с.

24. Латинін М.А. Державне регулювання сільського господарства економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 25.00.02 "Механізми державного регулювання" / М.А. Латинін. Донецьк, 2007. 38 с.

25. Ремезков А. Государственное регулирование сільського господарства економіки. АПК: економіка, управління. 2006. № 6. С. 7-8.

26. Латинін М. А. Теоретичні підходи щодо визначення механізму державного регулювання розвитку сільського господарства економіки України. Державне регулювання: теорія та практика. 2005. № 2. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2005-2/txts/galuz/05lmaseu.pdf>

27. Енциклопедичний словник з державного регулювання / [уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна]. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

28. Федорчак О. Інституційний механізм державного регулювання. Ефективність державного регулювання. 2017. Вип.1 (50). С.53-63.

29. Гулько О.Р. Дефініція поняття “економіко-екологічний механізм ефективного сільськогосподарського земле використання”. Економіка та держава. 2014. №4. С.80-84. URL:file:///C:/Users/MNVK/Downloads/ecde_2014_4_18.pdf

30. Зинченко А. П. Аграрная политика : [учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по агроэкон. спец.] / Назаренко В. И., Шайкин В. В., Гатаулин А. М., Киселев С. В., Ленчевский И. Ю., Папцов А. Г., Петров В. А., Приемко В. В., Серков А. Ф., Хокманн Х. М. : Колос. 2004. 304 с.

31. Обліково-аналітичний механізм менеджменту підприємств (теоретико-методологічний аспект) : монографія / [О.Д.Гудзинський, Г.Г.Кірейцев, Т.М.Пахомова, В.К.Савчук]. К. : ІПК ДСЗУ, 2009. 226 с.

32. Гудзинський О.Д., Сієнко Н.М. Теоретико-методологічні та прикладні аспекти розвитку організаційних формувань. Вісник аграрної науки Причорномор'я. Миколаїв, 2009. Вип. 4 (51). С.14-21.

33. Мишин В.М. Исследование систем управления: [учебник для вузов] / В.М.Мишин. [2-изд., стереотип.]. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. 527 с.

34. Barnett H. Innovation the Basis of Cultural change / H. Barnett. N.Y. : McGraw-Hill, 1953. 462 p.

35. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й.Шумпетер ; [пер. с нем. В.С.Автономова, М.С.Любского, А.Ю. Чепуренко]. Прогресс Москва, 1982. 455 с.
36. Краснокутська Н.В. Сталий менеджмент: [навч. посіб.] / Н.В.Краснокутська. К.: КНЕУ, 2003. 504 с.
37. Мешко Н.П. Регулювання трансфером технологій в умовах міжнародної конкуренції. Економіка та держава. 2008. № 5(65). С. 33-35.
38. Канавцев С. В. Сутність, проблеми та шляхи вдосконалення державного регулювання сільського господарства економіки України. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Державне регулювання. 2016. Т. 267, Вип. 255. С. 73-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2016_267_255_14.
39. Князева О.А., Петрашевська А.Д., Дем'янчук М.А. Оцінка ефекту від впровадження новаційних проєктів підприємства зв'язку на мікро- та макроекономічному рівнях. Економічний вісник університету. 2013. Вип. 20(1). С. 16-19. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2013_20\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2013_20(1)_5).
40. Липов В.В. Методологические основы исследования комплементарного взаимодействия рынка и государства. Теоретическая экономика. № 4. 2011. С. 76-80.
41. Струнін В.В. Формування комплементарного ефекту при реалізації енергоощадної ресурсної політики підприємств. Наукові праці Національного університету харчових технологій. К.: НУХТ, 2012. № 45. С. 139-142.
42. Кобець А. С., Пугач А.М., Шпортюк Н.Л. Новаційні підходи до забезпечення державного регулювання розвитку аграрного ресурсного потенціалу України. Державне регулювання та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 1. С. 94-99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2018_1_14.
43. Литвинчук І.Л., Самойленко К.А. Інституціональне забезпечення публічно-приватного партнерства у сфері сталого розвитку аграрної

економіки України. Бізнес Інформ. 2016. № 10. С. 212-223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_10_33.

44. Гриник І.В. Проблеми і перспективи наукового забезпечення трансферу новацій в АПК. Методичні підходи створення новацій та трансферу об'єктів інтелектуальної власності у агровиробництво / під ред. В.П.Ситника, В.В.Кириченка. Х., 2008. С. 16-20.

45. Shestakovska T., Durglishvili N., Kushnir S. Competitiveness of the agrarian business in the context of maintenance of leadership positions on the market. In: Strielkowski, W. (ed.). Proceedings of the 2nd International Conference on Social, Economic and Academic Leadership (ICSEAL 2018), Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 2018. ol. 217, pp177-184. doi:10.2991/icseal-18.2018.26

46. Pinchuk A. O. Genesis of transformations in economics. Науковий вісник Полісся. 2017. № 4 (12). Ч. 1. С. 115-124.

47. Мошак О. В. Державне регулювання розвитку аграрної сфери регіону. Економіка. Фінанси. Право. 2014. № 9. С. 3-6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2014_9_3.

48. Щуревич Л.М. Новаційні перспективи в розвитку сільського господарства в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №10. С. 101-105.

49. Потенціал розвитку і перспективи відродження сільських територій в умовах сучасних реформ: науково-аналітична доповідь. під ред.. В. Борщевського. Львів, 2017. 43 с.

50. Oleksandr Nechyporenko, Olena Bodnar, Valentyn Ihnatenko and Myroslava Chesakova. Problems and Prospects of the Development of the Agrarian Sphere in the Conditions of the Russian-Ukrainian War and the Post-War Economic Recovery. Economic Affairs (Scopus), Vol. 67, No. 05, pp. 933-941

51. Портер М. Международная конкуренция. / М. Портер. М.: Междунар. отношения, 1993. 896 с.

52. Череп А. В. Регулювання сталими процесами на підприємстві: сучасні підходи та перспективи. Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць. 2014. № 4. С. 43–46.

53. Valentyn Ihnatenko Development of agricultural insurance in the system of state support of the agricultural market. *Global prosperity*. 2022. Vol. 2, No. 4, pp.20-26

54. Землянкін А. І., Підоричева І.Ю. До питання про новаційну політику України. Стратегічні пріоритети. 2014. № 1. С. 41-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2014_1_8.

55. Зінченко О.П. Регіональна політика підтримки новаційно-інвестиційної діяльності в малому бізнесі / [О.П. Зінченко, І.С. Кузнецова, В.П. Ільчук]. К.: НДІСЕП, 2005. 356 с.

56. Бубенко П. Т., Гусєв В.А. Продовжуємо заговорювати сталий розвиток. Економіка України. 2016. №7. С. 82-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_7_7.

57. Ладюк О.Д., Волевач Л.М. Новаційна діяльність – фактор глобального розвитку. Проблеми науки. 2010. № 1. С. 18-21

58. Семиноженко В. П. Теоретико-методологічні засади сталого розвитку. Проблеми новаційно-інвестиційного розвитку. Серія : Економіка та менеджмент. 2016. № 9. С. 12-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2016_9_3.

59. Гончарова Н.П. Новаційна економіка: проблеми і пріоритети. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 6. С.11-19.

60. Згуровський М. З. Технологічне передбачення економіки України на середньостроковому (до 2020 р.) і довгостроковому (до 2030 р.) часових горизонтах (за матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 4 листопада 2015 року). Вісник Національної академії наук України. 2016. № 1. С.57-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2016_1_10.

61. Дубина М., Пінчук А., Нітченко К. Активізація використання інструментів безресурсного фінансування на ринку фінансових послуг України. Проблеми і перспективи економіки та регулювання. 2016. №1(5). С.204-215.

62. Груба Г.І. Розвиток новаційно-інвестиційної діяльності в Україні: теорія, методологія, стратегія державного регулювання: монографія / Г.І. Груба. Київ: ТОВ “ДКС центр”. 2009. 364 с.

63. Бондарчук Н.В. Аналіз новаційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в Україні. Економіка та держава. 2011. № 4. С. 143-145.

64. Андрощук Г.А. Стимулювання новаційно-інвестиційної діяльності. Стратегія економічного розвитку України. 2001. № 1–3. С.177–184.

65. Ладюк О.Д. Новаційна діяльність – фактор глобального розвитку. Проблеми науки. 2010. № 1. С. 18–21

66. Шпак Ю.В. Сільське господарство національної економіки в умовах глобалізації ринків: теорія та практика державного регулювання: монографія / Ю.В. Шпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Донецьк: Юго-Восток, 2011. 514 с.

67. Макаренко П.М. Формування інституційної системи державної підтримки сільського господарства України. Держава та регіони. 2009. № 2. С. 109-112.

68. Шестаковська Т.Л. Фактори формування державного регулювання сталого розвитку сільського господарства в Україні. Публічне регулювання і адміністрування в Україні. 2018. Випуск 8. С.113-117

69. Косенко А.В. Новаційно-інвестиційна складова формування конкурентоспроможності національної економіки. Актуальні проблеми державного регулювання. 2010. № 1. С. 358-365.

70. Васильєва Т.А. Новаційна складова в структурі макроекономічних індикаторів економічного розвитку : монографія / Т. А. Васильєва. Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. 118 с.

71. Лицур І.М., Лимич Ю.В. Чинники формування новаційно-інвестиційної політики сталого розвитку. Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". 2013. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2299>

72. Тельнов А.С., Попель С.А. Новаційна діяльність: аналіз чинників впливу на макро-, мезо-, мікроекономічних рівнях. Новаційна економіка. 2012. № 10. С. 6-13.

73. Шталь Т.В. Вдосконалення розвитку конкурентоспроможності економіки на новаційно-інвестиційній основі. Технологический аудит и резервы производства. 2015. № 1/5 (21). С. 85-89.

74. Березняк Н.В. Теоретичні основи інституціональних умов поширення новаційно-інвестиційної діяльності : науково-аналітична доповідь / Н.В. Березняк, Д.Ю. Чайка, К.В. Кваша. К.: УкрІНТЕІ, 2015. 92 с.

75. Почерніна Н.В. Інституційне забезпечення новаційно-інвестиційної діяльності в Україні. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) 2013. №1(3). С. 192-199.

76. Журавель Ю.Г. Інституційні засади консолідації фінансових ресурсів для цілей модернізації економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 19. С.61-68.

77. Davis L., North D. Institutional Change and American Economic Growth. Cambridge. 1971. P. 6.

78. Про пріоритетні напрями новаційно-інвестиційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011р. № 3715-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 19-20. С.166.

79. Про Державне агентство з питань науки, новацій та інформатизації: Положення затверджено Указом Президента України від 08.04.2011 № 437/2011. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/437/2011>

80. Про Державне агентство з питань електронного урядування: Положення затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 492. URL: <http://dknii.gov.ua/polojennya>

81. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://www.e.gov.ua/ua/about>

82. Shestakovska T. L., Glushko O. V. The economic measurement of convergence of institutional impact on the sustainability of development. Scientific notes of the Institute of Legislatio of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2017. №4. P. 75-80.

83. Rusan V., Diachenko, O. Institutional frameworks for agrarian sector development in the context of ensuring the economic security of state. Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2019. (2), 117-122.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

3.1. Напрями вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України

Розвиток аграрного сектору України є завданням для забезпечення стабільного економічного зростання країни. Державна підтримка відіграє ключову роль у сприянні розвитку сільського господарства, забезпеченні продовольчої безпеки, підвищенні конкурентоспроможності українських сільськогосподарських підприємств та покращенні життя сільського населення. Для вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України можна врахувати такі аспекти:

Законодавча база: Неможливо розробити та прийняти законодавчі акти, які визначатимуть конкретні та прозорі правила надання державної підтримки аграрному сектору. Закони повинні бути спрямовані на стимулювання інвестицій, науково-дослідної роботи, технологічного розвитку та підвищення ефективності виробництва.

Фінансова підтримка: Для ефективного розвитку аграрного сектору необхідно забезпечити адекватне фінансування. Держава може розробити спеціальні програми фінансування, які будуть спрямовані на підтримку аграрних підприємств. Це можуть бути субсидії на закупівлю сільськогосподарської техніки та обладнання, пільгові кредити з низькими процентними ставками, гранти на проведення науково-дослідних робіт та впровадження інноваційних технологій. Додатково, слід відзначити можливість привернення інвестицій з боку приватного сектору шляхом створення сприятливих умов для бізнесу.

Розвиток інфраструктури: Для підтримки аграрного сектора необхідно вдосконалити інфраструктуру, яка сприятиме покращенню виробничих процесів, збільшенню продуктивності та зниженню витрат. Держава повинна інвестувати в будівництво та модернізацію доріг, залізничних ліній, портів, аеропортів, сховищ та інших логістичних об'єктів, які є необхідними для ефективного транспортування сільськогосподарської продукції. Крім того, розвиток засобів зв'язку та доступу до сучасних технологій (інтернет, супутникова навігація тощо) також має велике значення для підтримки аграрного сектору [1-5].

Навчання та консультаційна підтримка: Для ефективного розвитку аграрного сектору необхідно забезпечити доступ до якісної освіти, навчання та консультацій для сільськогосподарських товаровиробників. Держава може створити спеціальні навчальні програми, які будуть спрямовані на підвищення фахової компетентності селянського господарства, впровадження сучасних технологій виробництва, управління та маркетингу. Також важливо організувати систему консультацій, яка надаватиме підтримку фермерам щодо вирішення технічних, організаційних та правових питань.

Доступ до ринків: Одним із важливих аспектів вдосконалення механізмів державної підтримки аграрного сектору є забезпечення доступу до внутрішніх та зовнішніх ринків збуту. Держава може встановити систему підтримки експорту сільськогосподарської продукції, зокрема шляхом забезпечення легкого доступу до фінансових ресурсів для розвитку експортної інфраструктури та просування виробництва на зовнішніх ринках. Крім того, важливо сприяти внутрішньому споживанню сільськогосподарської продукції шляхом створення сприятливих умов для розвитку ринків збуту, реклами та маркетингу.

Інноваційний розвиток: Державна підтримка аграрного сектору має сприяти стимулюванню інноваційного розвитку. Для цього необхідно

встановити механізми фінансової та науково-дослідної підтримки інноваційних проектів у сільському господарстві. Це може включати створення спеціалізованих фондів, грантових програм або податкових пільг для інноваційних сільськогосподарських підприємств. Крім того, важливо сприяти науково-дослідній роботі в галузі сільського господарства, сприяти трансферу технологій з наукових установ до практики.

Сталість та екологічна урбанізація: Підтримка аграрного сектору повинна бути спрямована на створення сталої та екологічно виправданої сільської місцевості. Держава може встановити стандарти та норми щодо екологічної безпеки виробництва сільськогосподарської продукції, а також сприяти впровадженню екологічно чистих технологій та методів вирощування. Крім того, необхідно підтримувати розвиток екологічного сільського господарства та органічного виробництва, забезпечувати підтримку фермерам, які вирощують продукцію без використання шкідливих хімічних речовин та зберігають природні ресурси [6-15].

Розвиток сільських територій: Для вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України важливо звернути увагу на розвиток сільських територій. Держава може сприяти розбудові інфраструктури в сільських районах, зокрема, шляхом покращення доступу до освіти, охорони здоров'я, культурних та спортивних закладів. Крім того, важливо підтримувати розвиток малих та середніх підприємств у сільській місцевості, створювати умови для залучення інвестицій та розвитку підприємництва. Також слід забезпечити доступ до фінансових інструментів та кредитування для розвитку сільського господарства та інших галузей економіки сільських територій.

Соціальна підтримка: Розвиток аграрного сектору повинен супроводжуватися соціальною підтримкою сільського населення. Держава може встановити програми соціальної підтримки, які сприяють підвищенню життєвих умов селян, забезпечення соціального захисту та підтримки сімей

сільських жителів. Це можуть бути субсидії на житло, пільгові програми забезпечення енергетичних ресурсів, доступ до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг. Додатково, необхідно створити умови для розвитку сільського туризму та розваг, що сприятиме розширенню економічних можливостей сільських територій та підтримці місцевих жителів.

Моніторинг та оцінка результатів: Для ефективного вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України необхідно проводити систематичний моніторинг та оцінку результатів. Державні органи можуть запровадити механізми збору та аналізу даних ефективності використання державних підтримок, досягнення поставлених цілей та впливу на розвиток аграрного сектору. Це дозволяє ідентифікувати успішні практики та виявляти можливості або недоліки, які потребують вдосконалення. На основі отриманих даних можна внести корективи в політику та програму підтримки, які дозволяють досягти більшої ефективності та позитивного впливу на розвиток аграрного сектору України.

Загальною програмою вдосконалення механізмів державного розвитку на підтримку аграрного сектору України є створення вагомих умов для його сталого розвитку, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності, забезпечення продовольчої безпеки та підвищення якості життя селянського населення. Це можна досягти шляхом розробки та впровадження ефективних програм та заходів, спрямованих на фінансову підтримку, розвиток інфраструктури, навчання та консультаційну підтримку, розширення ринків збуту, просування інновацій, стимулювання сталого розвитку та соціальної підтримки сільського населення [6-10].

Для досягнення ефективного вдосконалення механізмів державної підтримки аграрного сектору України також можна розглядати такі аспекти:

Підвищення доступу до землі: Забезпечення доступу до землі для сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств є ключовим фактором для їх розвитку. Держава може вдосконалити земельну політику,

спрямовану на забезпечення справедливого та прозорого розподілу земельних ресурсів. Крім того, важливо сприяти залученню молодих фахівців до сільського господарства та створеним умовам для їх успішної діяльності.

Розвиток кооперації: Підтримка кооперації може сприяти підвищенню ефективності та конкурентоспроможності сільських господарств. Держава може створити програми та механізми, що сприяють формуванню та розвитку сільських кооперативів. Кооперативи можуть об'єднувати фермерів та сільськогосподарські підприємства для спільної закупівлі сировини, збуту продукції, спільного використання ресурсів та обміну досвідом. Держава може надавати фінансову та консультаційну підтримку кооперативам, а також створювати умови для розвитку сільських кооперативних банків та інших фінансових установ, що обслуговують аграрний сектор.

Інформаційна підтримка: Для вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору необхідно забезпечити належну інформаційну підтримку сільськогосподарських товаровиробників. Держава може створювати спеціалізовані інформаційні центри або платформи, де фермери та сільськогосподарські підприємства можуть отримувати доступ до актуальних даних, рекомендацій та кращих практик у галузі сільського господарства. Крім того, необхідно забезпечити доступ до навчальних матеріалів, дослідницьких звітів та інших інформаційних ресурсів, що сприяють підвищенню професійних навичок та інноваційного розвитку сільських господарств [11-17].

Партнерство та співробітництво: Для ефективного вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України необхідно сприяти розбудові партнерських відносин між державними органами, громадськими організаціями, науковими установами, бізнес-спільнотою та сільськими господарствами. Такі партнерства можуть сприяти обміну інформацією, координації зусиль, спільному розв'язанню проблем та

впровадження інновацій. Держава може створити механізми для активної участі зацікавлених сторін у процесах розробки та впровадження підтримки аграрного сектору, а також сприяти організації спільних проектів, семінарів та конференцій для обміну досвідом та побудови взаємовигідних відносин.

Удосконалення системи контролю та моніторингу: Ефективна система контролю та моніторингу є важливою складовою вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Держава повинна забезпечити створення незалежних органів, які будуть відповідними для контролю за використанням державних коштів та затверджених правил та норм. Крім того, необхідно розвивати систему моніторингу та звітності, яка дозволяє оцінювати ефективність використання підтримки, виявляти наявні проблеми та недоліки та робити на їх основі відповідні корективи в політиці та програмі підтримки.

Прозорість та обліковість: Досконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору потребує встановлення високих стандартів прозорості та обліковості. Держава повинна забезпечити доступність інформації про умови підтримки, процедури прийняття рішень та використання коштів. Також важливо провести аудит та перевірки, щоб забезпечити правильну підтримку використання та запобігти корупції. Створення ефективних механізмів звернення та розгляду скарги допоможе забезпечити відповідальність за невідповідність нормам та порушення вимог.

Залучення громадськості: Залучення громадськості є деяким елементом вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Держава може сприяти активній участі громадських організацій, фермерських асоціацій, наукових та експертних груп у процесі прийняття рішень щодо підтримки політики. Це може включати проведення громадських слухань, консультацій та регулярного діалогу з зацікавленими сторонами. Залучення громадськості дозволяє розвинути різноманітні інтереси та потреби сільськогосподарських товаровиробників, сприяти

більшій відповідальності та легітимності прийнятих рішень та допомогти побудові ширшої підтримки та розуміння соціальних та економічних аспектів розвитку аграрного сектору [18-23].

Міжнародне співробітництво: Розвиток аграрного сектору України може бути посилений через активне міжнародне співробітництво. Держава повинна активно взаємодіяти з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація землеробства та харчування (ФАО), Європейський союз, Інститут міжнародних досліджень сільського господарства (IFPRI) та іншими, для отримання фінансової та технічної підтримки, обміну досвідом та передовими практиками. Таке співробітництво може включати спільні проекти, обмін експертами, навчання та консультування, а також партнерство з міжнародними компаніями для залучення інвестицій та технологічного розвитку.

Стимулювання досліджень та інновацій: Підтримка досліджень та інновацій є аспектом вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Держава може створити програми та конкурси для фінансування науково-дослідних проектів у сільському господарстві, сприяти впровадженню результатів наукових досліджень у практику та сприяти залученню талановитих вчених та дослідників до розвитку аграрного сектору. Також важливо створити сприятливі умови для інноваційних підприємств та стартапів у сільському господарстві, наприклад, шляхом надання фінансової та консультативної підтримки, спрощення процедур реєстрації та ліцензування, а також забезпечення доступу до інкубаторів та інноваційних центрів.

Оцінка та адаптація: Для ефективного вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору необхідно проводити постійну оцінку та аналіз результатів і вносити відповідні корективи. Держава повинна створити систему моніторингу та оцінки ефективності заходів підтримки, яка дозволяє застосовувати сильні та слабкі сторони,

виявляти проблеми та недоліки та впроваджувати відповідні зміни. Крім того, важливо бути готовим до адаптації та вдосконалення механізмів підтримки, враховуючи зміни в економічному, соціальному та екологічному контексті. Гнучкість і відкритість до інновацій та нових підходів є великими факторами успіху в розвитку аграрного сектору.

В цілому вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України потребує комплексного підходу, включаючи фінансову підтримку, інфраструктурний розвиток, навчання та консультаційну підтримку, розширення ринків збуту, просування інновацій, соціальну підтримку та інші заходи. Важливо забезпечити прозорість, відкритість, участь громадськості та міжнародне співробітництво для досягнення сталого розвитку аграрного сектору та підвищення якості життя селянського населення.

Розвиток сільського підприємництва: Державна підтримка розвитку сільського підприємництва може сприяти стимулюванню підприємницької активності в аграрному секторі. Для цього можна запровадити спеціальні програми підтримки молодих фермерів та сільських підприємців, які надають фінансову та консультативну допомогу, доступ до кредитів, землі та інших ресурсів. Також важливо сприяти розвитку підприємницької освіти та навичок, організовувати тренінги та семінари з питань бізнесу та управління фермерськими господарствами. Підтримка сільського підприємництва сприятиме створенню нових робочих місць, залученню інвестицій та підвищенню економічного потенціалу сільських територій [24-27].

Розвиток сільського туризму: Сільський туризм може стати джерелом доходу для сільського господарства та розвитку сільських територій. Держава може сприяти розвитку інфраструктури та послуг для сільського туризму, включаючи гостьові будинки, агротуристичні комплекси, екскурсії, культурні та спортивні заходи. Важливо підтримувати збереження традиційного сільськогосподарського способу життя, культурної спадщини

та природних ресурсів. Також можна розвивати маршрути сільського туризму та сприяти маркетинговій діяльності для просування сільських туристичних об'єктів. Сільський туризм допоможе розширити доходи сільськогосподарських підприємств, залучити нові інвестиції та створити робочі місця, сприяючи розвитку сільських громад.

Відкриті ринки та експорт: Держава може забезпечити підтримку розвитку експортного потенціалу аграрного сектору шляхом стимулювання відкритості ринків та залучення іноземних інвестицій. Це може включати проведення торговельних місій, в рамках виставок та ярмарків, надання інформаційної та консультативної підтримки експортерам. Крім того, важливо сприяти створенню якісних та безпечних сільськогосподарських продуктів, що відповідають вимогам міжнародних стандартів якості та безпеки. Заохочення експорту сприятиме зростанню виробництва, підвищенню прибутковості сільських господарств та розширенню ринків збуту.

Досконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України є критичним місцем для стимулювання сталого розвитку цієї галузі. Широкий спектр заходів може бути прийнятий для досягнення цієї мети.

Фінансова підтримка, включаючи доступ до кредитів та субсидій, є необхідною для покращення доступу до капіталу та зниження фінансового ризику для сільських господарств. Інфраструктурний розвиток, такий як покращення доріг, зв'язків та енергетичних систем, допоможе забезпечити ефективний транспорт і зв'язок між сільськими регіонами.

Навчання та консультаційна підтримка грають важливу роль у підвищенні навичок фермерів, впровадження новітніх технологій та сучасних методів управління господарствами. Розширення ринків збуту, включаючи розвиток внутрішнього споживання та зовнішнього експорту, сприятиме збільшенню прибутковості сільського господарства.

Стимулювання інновацій та досліджень сприяє впровадженні новітніх технологій, підвищенню продуктивності та ефективності господарства. Співробітництво з міжнародними партнерами та використання їхнього досвіду може прискорити процес розвитку аграрного сектору.

Соціальна підтримка, як соціальний захист сільського населення та створення робочих місць, сприяє покращенню якості життя селян та зменшенню міграції з сільських районів.

Прозорість та обліковість є основними принципами, які повинні керувати механізмами державної підтримки. Це включає доступність інформації про умови отримання підтримки, процедури прийняття рішень та використання коштів. Контроль та моніторинг є необхідними інструментами для забезпечення ефективного використання ресурсів та попередження корупції.

Залучення громадськості та зацікавлених сторін у процесі прийняття рішень стимулює широку участь, розвиток розумових потреб та інтересів сільськогосподарських товаровиробників та розвиток легітимних та прийнятих рішень [28-31].

Оцінка та адаптація є постійним процесом, який дозволяє виявляти ефективність заходів виявляти ефективність заходів підтримки, виявляти проблеми та недоліки та виявляти відповідні корективи. Періодична оцінка допоможе застосувати успішні практики та невдачі, а також виявити нові виклики та можливості, які допоможуть забезпечити постійне вдосконалення механізмів підтримки.

Остаточними механізмами вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України є створення стійкої, конкурентоспроможної та інноваційної сільськогосподарської системи, що забезпечує стабільний розвиток сільських громад та підвищення якості життя селянського населення. Це вимагає інтегрованого підходу, взаємодії з усіма цікавими сторінками, а також постійного моніторингу, оцінки та адаптації.

Інституційний механізм державної підтримки розвитку аграрного сектору. Аграрний сектор є одним з ключових галузей економіки багатьох країн і відіграє важливу роль у забезпеченні продовольства, створенні робочих місць та забезпеченні економічного зростання. Однак, розвиток сільського господарства може стикатися з численними викликами, такими як зміна клімату, обмежені ресурси, нерівний доступ до ринків і фінансування, а також низька технологічна база.

Для підтримки і розвитку аграрного сектору багато країн використовують інституційний механізм державної підтримки. Цей механізм включає в себе різноманітні політики, програми та законодавчі заходи, спрямовані на стимулювання і покращення сільського господарства. Державна підтримка може мати різні форми, включаючи фінансову допомогу, податкові пільги, інфраструктурні проекти, освіту та навчання, науково-дослідну діяльність, регулювання ринку та інше.

Одним з ключових аспектів інституційного механізму державної підтримки є фінансова допомога аграрному сектору. Державні субсидії, кредитні програми та страхування врожаю є деякими з інструментів, які можуть бути використані для підтримки сільськогосподарських підприємств. Фінансова допомога дозволяє зменшити фінансові ризики, пов'язані зі зростанням витрат на виробництво та непередбачуваними природними умовами, що можуть впливати на врожайність.

Крім фінансової допомоги, інституційний механізм державної підтримки також передбачає податкові пільги для аграрних підприємств. Це може включати зниження ставок податків на прибуток, земельний податок чи інші податкові пільги, які стимулюють розвиток сільського господарства. Такі заходи сприяють збереженню прибутковості аграрних підприємств і знижують їх фінансове навантаження [32-38].

Іншим важливим аспектом державної підтримки є інфраструктурні проекти, спрямовані на поліпшення доступу до ринків і зниження

транспортних витрат. Розвиток транспортної мережі, будівництво складських приміщень та модернізація засобів зберігання допомагають забезпечити ефективну транспортування і зберігання сільськогосподарської продукції, зменшуючи витрати на її транспортування та зберігання.

Освіта та навчання є іншим важливим компонентом інституційного механізму державної підтримки. Забезпечення доступу до якісної освіти для аграрних працівників та фермерів допомагає покращити їхні навички та знання про нові технології в галузі сільського господарства. Державні програми можуть сприяти організації семінарів, тренінгів та науково-дослідної діяльності, що спрямовані на підвищення ефективності виробництва та впровадження інновацій.

Регулювання ринку також є важливим елементом інституційного механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору. Держава може встановлювати регуляторні політики та механізми, що сприяють стабільності ринку та захищають інтереси сільськогосподарських виробників. Наприклад, це може включати встановлення мінімальних гарантованих цін на сільськогосподарську продукцію, регулювання імпорту та експорту, а також встановлення стандартів якості і безпеки харчових продуктів.

Крім того, державна підтримка науково-дослідної діяльності в аграрному секторі грає важливу роль у сприянні інноваціям та впровадженні нових технологій. Фінансування досліджень у галузі сільського господарства, а також співпраця зі знавцями і вченими допомагають виробникам вдосконалювати методи вирощування, поліпшувати врожайність, знижувати вплив шкідників і захищати навколишнє середовище.

Необхідно відзначити, що ефективність інституційного механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору залежить від кращого узгодження між державними органами, аграрними підприємствами та іншими зацікавленими сторонами. Важливо розробляти і реалізовувати стратегії, що враховують потреби і можливості аграрних підприємств, а

також забезпечувати прозорість, ефективність та раціональне використання ресурсів.

У підсумку, інституційний механізм державної підтримки розвитку аграрного сектору є важливим інструментом для забезпечення стійкого розвитку сільського господарства. Він включає фінансову допомогу, податкові пільги, інфраструктурні проекти, освіту та навчання, регулювання ринку та науково-дослідну діяльність. Ці заходи сприяють забезпеченню стабільності та конкурентоспроможності аграрного сектору, підвищенню врожайності, зниженню ризиків та покращенню якості продукції.

Ефективність інституційного механізму залежить від добре спроектованих політик, їхньої адаптованості до змінних умов і потреб аграрного сектору, а також від розумного використання ресурсів та прозорості у взаєминах між державними органами, аграрними підприємствами та іншими зацікавленими сторонами.

Для подальшого розвитку аграрного сектору важливо розширювати доступ до фінансових ресурсів, залучати приватний сектор та іноземні інвестиції. Розвиток сучасних технологій, зокрема цифрових рішень та інноваційних підходів, також відіграє значну роль у поліпшенні ефективності та стійкості аграрного сектору [39-41].

Держава повинна постійно моніторити ситуацію в аграрному секторі, проводити аналіз потреб та викликів, адаптувати свої політики та програми до нових умов. Важливо також сприяти розвитку аграрного підприємництва, підтримувати малі та середні підприємства, стимулювати інновації та диверсифікацію виробництва.

Аграрний сектор відіграє ключову роль у розвитку економіки країни. Стабільне функціонування та зростання цього сектору сприяє забезпеченню продовольства для населення, підтримує зайнятість у сільському господарстві та забезпечує експортні можливості. Державна підтримка є необхідною для стимулювання розвитку аграрного сектору, але механізм цієї

підтримки потребує постійного вдосконалення з метою досягнення стійкого зростання. У даній статті розглянемо деякі напрямки вдосконалення фінансово-економічного механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору.

1. Збільшення фінансування аграрного сектору

Першочерговим кроком у вдосконаленні механізму державної підтримки є збільшення фінансування аграрного сектору. Держава повинна виділяти достатні ресурси на розвиток сільського господарства, зокрема на модернізацію інфраструктури, підвищення якості насіння та добрив, підтримку дослідницької діяльності та інновацій у галузі сільськогосподарського виробництва. Важливо забезпечити стабільність фінансування та використання цих ресурсів у найефективніший спосіб.

2. Запровадження цільової підтримки

Для забезпечення ефективного використання державних коштів необхідно запровадити цільову підтримку. Це означає, що державні інвестиції мають бути спрямовані на конкретні заходи, які сприятимуть розвитку аграрного сектору. Наприклад, цільова підтримка може передбачати фінансування проектів з впровадження новітніх технологій у сільському господарстві, створення сучасних систем збирання та зберігання врожаю, підтримку фермерських кооперативів та аграрних підприємств.

3. Створення гарантійних та кредитних програм

Одним із важливих аспектів вдосконалення фінансово-економічного механізму підтримки розвитку аграрного сектору є створення гарантійних та кредитних програм. Гарантійні програми дозволяють фермерам отримати доступ до кредитів та зменшити ризик для банків при наданні фінансової підтримки. Кредитні програми можуть включати низькі процентні ставки, гнучкі умови погашення та довготривалі кредити для фермерів. Це допоможе залучити більше капіталу до сільського господарства та стимулювати його розвиток.

4. Підтримка освіти та підвищення кваліфікації

Для досягнення стійкого розвитку аграрного сектору необхідно також підтримувати освіту та підвищення кваліфікації працівників. Держава може забезпечити фінансову підтримку для проведення тренінгів, семінарів та навчальних програм, спрямованих на підвищення професійних навичок сільських жителів. Також важливо розвивати дослідження в галузі аграрного сектору, щоб забезпечити доступ до новітніх знань та інноваційних розробок. Це сприятиме підвищенню продуктивності та ефективності виробництва, а також сприятиме впровадженню сучасних агротехнологій та практик у галузі сільськогосподарського виробництва.

5. Розвиток інфраструктури

Ще одним важливим аспектом вдосконалення фінансово-економічного механізму підтримки аграрного сектору є розвиток необхідної інфраструктури. Це включає будівництво та модернізацію доріг, залізниць, складських приміщень, зберігальних та переробних підприємств. Забезпечення належної інфраструктури сприятиме поліпшенню логістики та збереженню сільськогосподарської продукції, а також забезпечить зручний доступ до ринків збуту та експорту.

Вдосконалення фінансово-економічного механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору є важливим завданням для досягнення стійкого зростання та розвитку цієї галузі. Збільшення фінансування, впровадження цільової підтримки, створення гарантійних та кредитних програм, підтримка освіти та підвищення кваліфікації, а також розвиток інфраструктури - це ключові напрямки, які допоможуть забезпечити стійкий розвиток аграрного сектору. Заходи, спрямовані на вдосконалення цього механізму, сприятимуть підвищенню продуктивності, зростанню конкурентоспроможності та стабільному забезпеченню продовольства як на внутрішньому ринку, так і на експорті. Державна підтримка є важливим

інструментом для стимулювання розвитку аграрного сектору, проте необхідно забезпечити його ефективність та прозорість.

Подальші кроки для вдосконалення фінансово-економічного механізму підтримки розвитку аграрного сектору включають постійний моніторинг та оцінку ефективності програм та заходів, а також впровадження механізмів контролю за використанням виділених коштів. Необхідно забезпечити прозорість у розподілі державних ресурсів, уникнути корупційних схем та забезпечити справедливий доступ до підтримки для всіх суб'єктів господарювання у сільському господарстві, незалежно від їхнього розміру чи форми власності [42-45].

Крім того, співпраця між державою, науковими установами, сільськогосподарськими організаціями та фермерськими спілками є важливим аспектом вдосконалення механізму підтримки. Це сприятиме обміну досвідом, розробці інноваційних рішень та впровадженню передових технологій у галузі сільського господарства.

Аграрний сектор є важливим стовпом економіки багатьох країн, забезпечуючи продовольство, створюючи робочі місця та впливаючи на соціально-екологічну динаміку суспільства. Однак, зміна кліматичних умов, зниження родючості ґрунтів, виснаження ресурсів та інші екологічні виклики поставили перед аграрним сектором нові завдання та потреби у державній підтримці для досягнення сталого розвитку. У цій статті розглянемо критичні аспекти соціально-екологічного механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору та запропонуємо кроки щодо його вдосконалення.

6. Забезпечення стабільності доходів аграрних виробників

Один з головних аспектів соціально-екологічного механізму підтримки аграрного сектору - забезпечення стабільних доходів сільськогосподарських виробників. Держава повинна впроваджувати програми страхування врожаю та доходів, які захищають фермерів від втрат, спричинених природними катастрофами, коливаннями цін на ринку та іншими ризиками. Крім того,

необхідно розвивати механізми фінансової підтримки малих і середніх фермерських господарств, зокрема надаючи доступ до низькопроцентних кредитів та інвестицій.

7. Сприяння екологічній сталості

Соціально-екологічний механізм державної підтримки аграрного сектору повинен активно сприяти екологічній сталості. Для досягнення цієї мети необхідно вжити наступні кроки:

а) Промоція сталих сільськогосподарських практик: Держава повинна підтримувати впровадження екологічно чистих методів обробки ґрунту, використання органічних добрив, збільшення площі під екологічними культурами та розвиток біологічного землеробства. Також необхідно стимулювати зменшення використання хімічних пестицидів та гербіцидів, а також заборонити використання небезпечних для навколишнього середовища речовин.

б) Розвиток відновлювальної енергетики: Для зменшення викидів парникових газів та залежності аграрного сектору від традиційних джерел енергії, держава повинна сприяти використанню відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія. Надання пільг та підтримки для установки альтернативних джерел енергії на сільськогосподарських господарствах допоможе зменшити негативний вплив на довкілля та знизити витрати на енергію.

в) Збереження водних ресурсів: Враховуючи зростаючий дефіцит води в багатьох регіонах, держава повинна сприяти впровадженню ефективних систем зрошення, використанню технологій збирання та переробки дощової води, а також стимулювати збереження водних ресурсів та запобігання забрудненню водою.

г) Розвиток екологічно- соціальних стандартів: Держава повинна встановити та забезпечувати дотримання екологічних та соціальних стандартів у сільському господарстві. Це може включати запровадження

правил щодо добробуту тварин, заборону використання праці дітей, протидію виснаженню родючості ґрунту та дотримання санітарних та гігієнічних норм. Такі стандарти забезпечать не тільки екологічну сталість, але й соціальну справедливість у сільському господарстві.

д) Сприяння розвитку зеленої інфраструктури: Держава повинна підтримувати створення та розвиток зелених інфраструктур, таких як агроліси, відновлювані екосистеми та природні коридори. Це допоможе зберегти біорізноманіття, зменшити ерозію ґрунтів та забезпечити здорове середовище для флори та фауни.

Вдосконалення соціально-екологічного механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору є надзвичайно важливим завданням для досягнення сталого майбутнього. Забезпечення стабільних доходів аграрних виробників, сприяння екологічній сталості, розвиток відновлювальної енергетики, збереження водних ресурсів, встановлення екологічних та соціальних стандартів та розвиток зеленої інфраструктури - це ключові кроки у цьому напрямку. Тільки шляхом поєднання економічних і екологічних інтересів ми зможемо забезпечити стале та екологічно безпечне майбутнє для аграрного сектору і суспільства в цілому, просуваючи на шляху сталого розвитку і збалансованого використання природних ресурсів.

Для успішного вдосконалення соціально-екологічного механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору необхідно враховувати певні фактори:

Залучення зацікавлених сторін: У процесі розробки та впровадження соціально-екологічного механізму підтримки, необхідно залучати всі зацікавлені сторони, такі як фермерські організації, наукові установи, громадські організації та місцеві жителі. Широкий обговорення і співпраця дозволять врахувати різноманітні потреби та переконання і забезпечити більш прийнятні рішення.

Фінансова підтримка та стимули: Держава повинна надавати фінансову підтримку для впровадження екологічно сталих практик у сільському господарстві. Це можуть бути субсидії на впровадження екологічних технологій, програми сприяння органічному землеробству, пільгові кредити для виробництва екологічних культур та інше. Також варто розглянути можливість встановлення системи екологічних сертифікацій, які стимулюють фермерів до впровадження екологічно сталих практик.

Навчання та інформаційна підтримка: Для успішного впровадження соціально-екологічних практик у сільському господарстві, необхідно забезпечити належне навчання та підвищення кваліфікації фермерів.

У сучасних умовах глобалізації і швидкого технологічного прогресу, ефективний інформаційно-комунікаційний механізм стає ключовим фактором в підтримці та сприянні розвитку аграрного сектору. Ця стаття розглядає інноваційні підходи до вдосконалення інформаційно-комунікаційного механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору, спрямовані на покращення доступу до інформації, ефективну комунікацію та використання сучасних технологій.

Розвиток доступу до інформації

Передова інформаційна та комунікаційна інфраструктура є необхідною для покращення доступу до інформації для суб'єктів аграрного сектору. Держава повинна забезпечити широку доступність Інтернету та мережевих технологій у сільських районах, зокрема шляхом впровадження програм розвитку широкопasmового інтернету. Крім того, важливо забезпечити доступ до актуальної та надійної інформації про ринкові умови, сільськогосподарські технології, правові норми та програми державної підтримки.

Створення централізованої платформи

Важливим етапом вдосконалення інформаційно-комунікаційного механізму є створення централізованої платформи, яка об'єднує усіх

учасників аграрного сектору, включаючи фермерів, постачальників, науковців, державні органи та інші зацікавлені сторони. Ця платформа може бути в формі веб-порталу або мобільного додатку, який надає доступ до інформації, ресурсів та інструментів, необхідних для розвитку аграрного сектору.

На цій платформі можуть бути розміщені дані про актуальні ринкові ціни, технології виробництва, новітні наукові дослідження, нормативно-правову базу, а також інформацію про наявні програми державної підтримки. Вона також може служити майданчиком для обміну досвідом і знаннями між учасниками аграрного сектору, форумом для дискусій та співпраці.

Використання сучасних технологій

Одним з ключових інноваційних підходів до покращення інформаційно-комунікаційного механізму є використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект (AI), блокчейн та Інтернет речей (IoT). Застосування AI може допомогти у аналізі великої кількості даних і забезпеченні персоналізованої інформації для кожного учасника аграрного сектору. Блокчейн може забезпечити безпеку, прозорість та недоторканність даних, зокрема в області договорів, поставок та фінансових транзакцій. Інтернет речей може сприяти впровадженню сільськогосподарської автоматизації та моніторингу, що допоможе ефективніше управляти процесами виробництва.

Стимулювання цифрової грамотності

Для успішного використання інформаційно-комунікаційного механізму державної підтримки в аграрному секторі необхідно стимулювати цифрову грамотність серед учасників. Держава може впровадити навчальні програми та тренінги з цифрових навичок для фермерів та інших працівників аграрного сектору. Це допоможе їм засвоїти основи використання інформаційних технологій, а також розуміння важливості та переваг, які вони можуть принести для розвитку їх бізнесу.

Підтримка діалогу та комунікації

Ефективний інформаційно-комунікаційний механізм має базуватися на відкритому діалозі та активній комунікації між всіма учасниками аграрного сектору. Держава може створити механізми для збору фідбеку та пропозицій від фермерів та інших зацікавлених сторін щодо покращення програм державної підтримки. Також важливо створити можливості для обміну досвідом та кращими практиками між фермерами, а також залучити науковців та експертів для консультування та надання спеціалізованої підтримки.

Моніторинг та оцінка результативності

Останнім елементом вдосконалення інформаційно-комунікаційного механізму забезпечення державної підтримки розвитку аграрного сектору є моніторинг та оцінка результативності. Важливо встановити систему збору даних та метрик, які дозволять оцінити ефективність програм, проектів та заходів, спрямованих на підтримку розвитку аграрного сектору. Це дозволить державі розуміти, які заходи працюють ефективно, а які потребують коригування.

Моніторинг може включати збір інформації про впровадження програм, ступінь їхнього впливу на розвиток аграрного сектору, вимірювання показників продуктивності, досягнення поставлених цілей та інші параметри. Зібрані дані повинні бути систематично аналізовані та використовуватися для прийняття рішень щодо подальшого розвитку та вдосконалення інформаційно-комунікаційного механізму.

Крім того, необхідно забезпечити відкритий доступ до результатів моніторингу та оцінки результативності, щоб усі зацікавлені сторони могли ознайомитися з отриманими даними та внести свої пропозиції щодо подальшого розвитку аграрного сектору та інформаційно-комунікаційного механізму.

Покращення інформаційно-комунікаційного механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору є важливим завданням для забезпечення сталого та ефективного розвитку сільського господарства. Застосування інноваційних підходів, таких як розвиток доступу до інформації, створення централізованої платформи, використання сучасних технологій, стимулювання цифрової грамотності, підтримка діалогу та комунікації, а також моніторинг та оцінка результативності, допоможе забезпечити ефективну інформаційну підтримку аграрного сектору.

Здійснення цих заходів сприятиме зростанню доступу до актуальної та надійної інформації, що дозволить фермерам приймати обґрунтовані рішення, вдосконалювати виробничі процеси, залучати нові технології та підвищувати продуктивність. Крім того, відкритий діалог та обмін досвідом сприятимуть вирішенню проблем та виявленню нових можливостей для розвитку аграрного сектору.

Використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей, дозволить автоматизувати процеси, підвищити ефективність роботи та забезпечити безпеку даних. Це створить сприятливе середовище для інноваційного розвитку аграрного сектору та залучення нових інвестицій.

Необхідно також підтримувати навчання та розвиток цифрових навичок серед учасників аграрного сектору, що дозволить їм ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології та максимізувати їх потенціал для свого бізнесу.

Усі ці заходи повинні супроводжуватись систематичним моніторингом та оцінкою результативності, щоб переконатись у досягненні поставлених цілей та вчасно коригувати стратегії, якщо необхідно.

3.2. Заходи модернізації державної аграрної політики та їх взаємодія із драйверами розвитку аграрного сектору України

Аграрний сектор України є одним з найважливіших галузей економіки країни. Він є ключовим гравцем у забезпеченні продовольства для населення та виконанні експортного потенціалу. Розвиток цього сектору має велике значення для стабільного економічного зростання та підвищення життєвого рівня українського народу. У цій статті ми розглянемо деякі з ключових драйверів розвитку аграрного сектору України та перспективи їх впливу на цю галузь.

Одним з основних драйверів розвитку аграрного сектору України є стимулювання інновацій. Впровадження сучасних технологій, які дозволяють підвищити продуктивність та ефективність сільськогосподарського виробництва, є важливим кроком у напрямку розвитку. Уряд України повинен сприяти впровадженню інноваційних проєктів, надавати фінансову підтримку та створювати сприятливі умови для інвестицій у сільське господарство. Зокрема, розвиток сучасних систем зрошення та дренажу, використання сучасних сортів рослин, автоматизація процесів вирощування та збирання врожаю можуть значно підвищити продуктивність та якість українського аграрного сектору.

Малі та середні фермерські господарства відіграють важливу роль у розвитку аграрного сектору України. Вони забезпечують розвиток сільських територій, зберігають традиції сільськогосподарського виробництва та сприяють створенню робочих місць у сільських громадах. Підтримка цих господарств є важливим драйвером розвитку аграрного сектору.

Уряд повинен розробити та впровадити програми підтримки малих та середніх фермерських господарств, такі як доступ до фінансування, пільгові кредити, навчання та консультування з питань сільськогосподарського виробництва. Створення кооперативних об'єднань може сприяти

покращенню ринкового доступу для малих фермерських господарств та забезпечити їм спільні ресурси та маркетингову підтримку.

Один із сучасних трендів у світовому аграрному секторі - це перехід до екологічної сільськогосподарської практики. Україна має значний потенціал для розвитку органічного виробництва та використання сталих методів вирощування рослин. Впровадження екологічної практики в аграрний сектор допоможе зберегти ґрунти, водні ресурси та біорізноманіття, а також забезпечити якісні продукти для споживачів [42].

Для підтримки екологічної сільськогосподарської практики необхідно впроваджувати нормативно-правові акти, що сприяють стимулюванню органічного виробництва, надавати пільги та фінансову підтримку фермерам, які переходять на екологічні методи вирощування. Також важливо проводити поширення інформації про переваги екологічного виробництва серед фермерів та споживачів. Ініціативи з сертифікації органічних продуктів та розвитку маркетингових каналів для їх збуту також можуть сприяти зростанню популярності екологічних сільськогосподарських продуктів.

Аграрний сектор України має значний потенціал для розвитку сільськогосподарського експорту. Забезпечення високої якості продукції, диверсифікація експортних ринків та просування українських сільськогосподарських товарів за кордон можуть сприяти зростанню експортних обсягів та залученню інвестицій в аграрний сектор.

Для досягнення цього мета необхідно підтримувати розвиток торговельних відносин з іншими країнами, укласти міжнародні угоди про співробітництво в аграрній сфері та залучати іноземних інвесторів. Також важливо проводити маркетингові дослідження та розвивати брендування української сільськогосподарської продукції для підвищення її конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

Розвиток аграрного сектору України є важливим завданням для забезпечення стабільного економічного росту та поліпшення якості життя

українського населення. Стимулювання інновацій, підтримка малих та середніх фермерських господарств, розвиток екологічної сільськогосподарської практики та розширення сільськогосподарського експорту є ключовими драйверами розвитку цієї галузі.

Здійснення інновацій в аграрному секторі, таких як використання передових технологій, автоматизація процесів та впровадження сучасних методів управління, може покращити продуктивність та ефективність господарств. Застосування сучасних систем зрошення та дренажу, використання агротехнологій для збільшення врожайності та якості продукції, а також впровадження електронних систем моніторингу та управління можуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності українських аграрних підприємств.

Підтримка малих та середніх фермерських господарств є важливим аспектом розвитку аграрного сектору. Ці господарства відіграють важливу роль у забезпеченні продовольства на місцевому рівні, збереженні традиційного сільськогосподарського досвіду та розвитку сільських територій. Для підтримки цих господарств необхідно забезпечити доступ до фінансування, надати пільги та консультативну підтримку, а також розвивати кооперацію та об'єднання фермерів для спільного використання ресурсів та ринкового збуту [46].

Удосконалення державної аграрної політики може включати широкий спектр напрямів і заходів з метою покращення умов розвитку сільського господарства і забезпечення стійкого розвитку сільських територій. Ось декілька можливих напрямів удосконалення державної аграрної політики:

Фінансова підтримка: Забезпечення адекватної фінансової підтримки для аграрного сектору, зокрема через надання субсидій, кредитів, грантів та інших фінансових інструментів. Це може допомогти сільським господарствам отримувати необхідні ресурси для розвитку, зменшити їх фінансові ризики і сприяти інноваційному зростанню.

Розвиток інфраструктури: Вдосконалення сільської інфраструктури, включаючи будівництво і покращення доріг, залізниць, систем зрошення, електрифікацію, забезпечення доступу до сучасних телекомунікаційних мереж і технологій. Це допоможе збільшити доступність сільських територій, поліпшити логістику та зменшити витрати на транспортування сільськогосподарської продукції.

Розвиток науково-дослідної бази: Збільшення інвестицій в аграрний науково-дослідний сектор і створення механізмів співпраці між державними науковими установами, сільськогосподарськими підприємствами і приватними компаніями. Розвиток нових технологій, впровадження сучасних методів управління господарствами і покращення якості насіння та сортів рослин можуть сприяти підвищенню врожайності, зниженню витрат на виробництво та забезпеченню екологічно стійкого розвитку сільського господарства.

Розвиток ринкових механізмів: Створення сприятливих умов для формування конкурентоспроможних ринків сільськогосподарської продукції, включаючи розвиток системи маркетингу, збутових мереж, підтримку експорту і розширення міжнародних торговельних зв'язків. Це може допомогти забезпечити справедливі ціни для фермерів, збільшити їх доходи і сприяти розвитку сільськогоселівських областей.

Соціальна підтримка сільськогосподарського населення: Запровадження програм підтримки сільських жителів, включаючи соціальне страхування, медичне обслуговування, освіту і житлову інфраструктуру. Забезпечення доступу до якісної освіти і здорової інфраструктури може збільшити привабливість сільських територій для молоді і сприяти збереженню сільськогосподарського потенціалу [49].

Екологічна стійкість: Впровадження заходів для зменшення впливу сільського господарства на довкілля, включаючи стимулювання органічного виробництва, раціональне використання ресурсів, збереження ґрунтів і

водних ресурсів, захист біорізноманіття і зменшення використання хімічних речовин. Це сприятиме сталому розвитку аграрного сектора та забезпеченню екологічної безпеки.

Регіональний розвиток: Розробка спеціалізованих програм і заходів для стимулювання розвитку сільського господарства в різних регіонах країни. Це може включати створення сприятливих умов для розвитку конкретних галузей сільського господарства, залучення інвестицій до відсталих регіонів, підтримку розвитку малих і середніх сільських підприємств, створення інфраструктури для переробки та зберігання сільськогосподарської продукції тощо.

Інновації та цифрові технології: Сприяння впровадженню сучасних інноваційних технологій у сільське господарство, таких як сільськогосподарська автоматизація, використання даних та аналітики, штучний інтелект, сенсорні системи тощо. Це допоможе підвищити продуктивність, знизити витрати, поліпшити якість продукції та зробити сільське господарство більш стійким до змін клімату і ринкових умов.

Земельна реформа: Проведення реформи земельних відносин з метою забезпечення ефективного використання земельних ресурсів, посилення прав власності на землю, забезпечення доступу до земельних ресурсів для молодих фермерів та стимулювання земельних об'єднань і кооперації.

Ці напрями удосконалення державної аграрної політики можуть допомогти стимулювати розвиток сільського господарства, підвищити його конкурентоспроможність, забезпечити стійке економічне і соціальне зростання сільських територій, а також зменшити негативний вплив на довкілля.

Управління ризиками: Розвиток системи управління ризиками в аграрному секторі, включаючи страхування врожаю та худоби, запобігання та ліквідацію наслідків природних лих, забезпечення стабільних ринкових умов та інструментів ризикового менеджменту.

Підтримка інтеграції в ланцюжок постачання: Стимулювання співпраці між сільськогосподарськими виробниками, переробними підприємствами та роздрібними мережами з метою забезпечення стабільного збуту сільськогосподарської продукції, зниження втрат під час перевезення і зберігання, поліпшення якості продукції та сприяння інноваційному розвитку.

Забезпечення ефективного використання водних ресурсів: Розвиток стратегій та технологій, спрямованих на раціональне використання водних ресурсів у сільському господарстві, включаючи системи зрошення, збереження дощової води, підвищення ефективності поливу, використання відновлюваних джерел води та заходи щодо запобігання забрудненню водних ресурсів.

Розвиток агроекотуризму: Сприяння розвитку агроекотуризму як додаткового джерела доходів для сільських господарств і збереження культурної спадщини, залучення туристів до сільських областей, популяризація сільськогосподарських традицій, продуктів та ремесел.

Забезпечення доступу до землі для молодих фермерів: Розробка програм та підтримка молодих фермерів у отриманні доступу до земельних ресурсів, зокрема через впровадження державних схем оренди або кредитних програм з низькими процентними ставками для молодих аграріїв. Забезпечення доступу до землі допоможе залучити молоді таланти та забезпечити наступну генерацію сільських господарів [50].

Застосування енергоефективних технологій: Сприяння використанню енергоефективних технологій у сільському господарстві, таких як відновлювані джерела енергії, енергозберігаючі системи, ефективне використання енергії в процесах виробництва та обробки сільськогосподарської продукції. Це допоможе зменшити залежність від імпортованої енергії та вплив сільського господарства на зміну клімату.

Розвиток сільськогосподарської освіти та досліджень: Забезпечення доступу до якісної сільськогосподарської освіти та підвищення рівня професійної підготовки сільських працівників. Промоція досліджень у галузі сільського господарства, агрономії, тваринництва та інших сфер, що сприяють впровадженню новітніх технологій та покращенню продуктивності [54].

Підтримка соціальної відповідальності: Залучення сільськогосподарських підприємств до програм соціальної відповідальності, включаючи врахування етичних, екологічних і соціальних аспектів у виробничих процесах, забезпечення гідної праці, дотримання стандартів безпеки і здоров'я праці, взаємодію з місцевими спільнотами та забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Стимулювання агротуризму: Розвиток агротуризму як способу привернення туристів на сільські території та розширення доходів сільськогосподарських підприємств. Забезпечення інфраструктури для активного відпочинку, організація екскурсій, гастрономічних та культурних заходів в сільських господарствах допоможе розвивати агротуризм як додатковий напрямок сільського розвитку.

Стимулювання інклюзивного сільського господарства: Забезпечення рівних можливостей для жінок, молоді, інвалідів та місцевих меншинств у сільському господарстві. Розвиток програм та підтримка проектів, спрямованих на підтримку та навчання вразливих груп населення, допомога у доступі до ресурсів та ринків праці.

Збереження та підтримка сільськогосподарської біорізноманітності: Розвиток програм та заходів, спрямованих на збереження та підтримку різноманіття сортів рослин і порід тварин, традиційних методів обробки землі та розведення тварин. Забезпечення участі сільськогосподарських господарств у збереженні сільськогосподарської біорізноманітності та підтримка відповідних досліджень та навчання.

Ці напрями дозволять покращити державну аграрну політику, сприяючи стійкому розвитку сільського господарства, забезпеченню продовольства і сталому розвитку сільських територій. Важливо враховувати потреби сільськогосподарських підприємств, фермерів, молодих аграріїв та місцевих спільнот у процесі формування та реалізації цих напрямків політики. Спільна робота державних органів, сільськогосподарських організацій, наукових установ, громадських організацій та сільських жителів є важливою у забезпеченні успішного удосконалення державної аграрної політики.

Взаємодія між заходами державної аграрної політики і вибраними драйверами розвитку може бути ключовою для досягнення сталого і успішного розвитку аграрного сектору. Державна аграрна політика визначає набір стратегій, заходів і інструментів, які спрямовані на підтримку сільськогосподарського сектору, покращення умов праці фермерів, забезпечення продовольства та стимулювання економічного зростання [56].

Драйвери розвитку, у свою чергу, є факторами або тенденціями, які впливають на аграрний сектор і визначають його напрямки розвитку. Основні драйвери розвитку аграрного сектору включають технологічний прогрес, зміни в попиті на продукцію, впровадження сталого сільськогосподарського виробництва, розвиток експортних ринків та впровадження інновацій.

Заходи державної аграрної політики можуть бути адаптовані і спрямовані на підтримку або використання цих драйверів розвитку. Наприклад, якщо технологічний прогрес є одним із ключових драйверів розвитку, державна політика може передбачати стимулювання впровадження сучасних сільськогосподарських технологій шляхом надання фінансової підтримки або зниження податків на придбання сучасного обладнання.

У разі змін в попиті на продукцію державна політика може спрямовуватися на підтримку фермерів у розширенні виробництва

популярних продуктів або на розробку нових продуктів, які задовольняють змінений попит.

Сприяння сталому сільськогосподарському виробництву може бути ще одним напрямком дій державної аграрної політики. У цьому випадку, держава може встановлювати стандарти і норми щодо екологічності та сталості виробництва, а також надавати підтримку фермерам, які впроваджують сталі методи сільськогосподарської діяльності. Це може включати фінансові стимули для використання екологічно чистих технологій, впровадження органічного виробництва, захисту ґрунтів та водних ресурсів, збереження біорізноманіття та інші заходи, спрямовані на забезпечення сталого розвитку аграрного сектору.

Розвиток експортних ринків може також бути врахований в державній аграрній політиці. Держава може працювати над створенням сприятливих умов для експорту сільськогосподарської продукції, таких як укладення міжнародних торговельних угод, зниження торговельних бар'єрів, підтримка розвитку інфраструктури для експорту та маркетингових заходів для просування виробництва на зовнішніх ринках.

Інноваційний розвиток також може бути сприянням державної аграрної політики. Держава може надавати фінансову та науково-технічну підтримку для досліджень і розвитку нових технологій, генетичних виборів, біотехнологій та інших інноваційних підходів у сільському господарстві.

Узгодженість між заходами державної аграрної політики та вибраними драйверами розвитку є важливою для досягнення поставлених цілей і максимальної ефективності в аграрному секторі. Ось кілька прикладів взаємодії між ними [48-51]:

Технологічний прогрес: Державна аграрна політика може сприяти технологічному розвитку шляхом фінансування досліджень та розробок нових сільськогосподарських технологій, підтримки впровадження інноваційних рішень у сільському господарстві та створенням механізмів

доступу фермерів до передових технологій. Це може допомогти підвищити продуктивність, знизити витрати та поліпшити конкурентоспроможність аграрного сектору.

Зміни в попиті на продукцію: Державна політика може враховувати зміни в попиті на сільськогосподарську продукцію та спрямовувати фермерів на вирощування тих культур або видів продукції, які відповідають попитовим тенденціям. Наприклад, якщо зросла популярність органічних продуктів, державна аграрна політика може підтримувати перехід до органічного виробництва шляхом надання пільг та сертифікаційних стандартів.

Стале сільськогосподарське виробництво: Державна політика може сприяти розвитку сталого сільськогосподарського виробництва шляхом впровадження екологічних стандартів, фінансової підтримки для фермерів, які використовують сталі методи, та заохочення збереження природних ресурсів.

Також, державна аграрна політика може сприяти розвитку сталого сільськогосподарського виробництва через впровадження програм підтримки екологічно чистих сільськогосподарських практик, збільшення доступу до фінансових ресурсів для інвестицій у сталі технології та навчання фермерів щодо сталого виробництва. Заходи такої політики можуть включати фінансові стимули, субсидії, кредитні програми, навчальні курси та консультування для фермерів.

Розвиток експортних ринків: Державна аграрна політика може сприяти розвитку експортного потенціалу аграрного сектору шляхом активної підтримки експорту сільськогосподарської продукції, відкриття нових експортних ринків та залучення іноземних інвестицій. Для досягнення цього можуть використовуватись торговельні угоди, експортні стимули, просування маркетингу та реклами продукції на зовнішніх ринках.

Узгодженість між заходами державної аграрної політики та вибраними драйверами розвитку допомагає забезпечити ефективне використання ресурсів, сприяти сталому зростанню аграрного сектору, зберегти навколишнє середовище та забезпечити продовольчу безпеку. Така взаємодія вирішує сучасні виклики та сприяє стійкому розвитку аграрної галузі.

Враховуючи структуру та змістовне наповнення особливостей розвитку аграрного сектору, які змінювалися з кожним новим програмним періодом, загальні цілі державної політики залишались незмінними протягом тривалого часу та переслідували три елементи стійкості (економічний, екологічний, соціальний), що сприяло розробці авторського науково-концептуального підходу до реалізації інструментарію механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору: зосередження підтримки на конкретних структурних проблемах аграрного сектору (оновлення поколінь/молоді фермери, органічне землеробство); політична увага (цільові сфери політики, державні витрати) має бути зосереджена насамперед на соціально-економічні виклики, які стримуватимуть переміщення непропорційних витрат на великі сільськогосподарські операції, неявно прискорюючи їх зростання; брати до уваги рушії, заохочуючи тих, хто встановлює сталість, і обмежуючи тих, хто відхиляється від стійкості; заходи державної політики підтримки аграрного сектору мають бути визначені більш чітко та цілеспрямовано з точки зору кінцевих структур і стійкості; державна підтримка має бути більш відкритою для нових форм і типів сільського господарства, адже уявлення про роль сільського господарства в суспільстві змінюється та розширюється, як і потенціал для інновацій. Задля узгодженості з теоретичною структурою дослідження нами визначені дві групи драйверів розвитку аграрного сектору: зовнішні та внутрішні. Взаємодія між заходами державної аграрної політики (об'єднаними в десять груп) і вибраними драйверами розвитку представлена в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Структура системної взаємодії заходів державної політики підтримки з драйверами розвитку аграрного сектору

Заходи державної політики підтримки аграрного сектору	Драйвери розвитку											
	Внутрішні (специфічні)								Зовнішні			
	Технологічний прогрес у сільському господарстві, цифровізація	Цінова політика (вхідні та вихідні ціни)	Ринок землі та інші фактори виробництва	Ринкові та виробничі ризики	Конкурентне використання земель сільськогосподарського призначення	Розширення непродовольчого використання продуктів аграрного сектору, біокономіка	Перешкоди до підвищення продуктивності праці	Внутрішні проблеми господарювання (безповоротні витрати, залежність від субсидій, виховання поколінь)	Валоризація екосистемних послуг	Зміна клімату та його вплив на сільське господарство	Макроекономічні умови, інвестиційні цикли, торгівля	Демографічні зміни, урбанізація тощо
1) прямі фінансові платежі	■	■	■	■	■				■			
2) підтримка ринку	■	■	■	■	■				■			
3) агроекологічні та кліматичні заходи			■					■	■	■	■	■
4) підтримка органічного виробництва					■			■	■			■
5) міжнародні платежі			■	■	■		■	■	■			■
6) інвестиції у активи	■			■	■	■	■	■	■	■	■	■
7) сприяння налагодженню співпраці між бізнесом та владою	■			■	■		■	■	■		■	■
8) трансфер знань (комерціалізація результатів досліджень)	■			■			■	■	■			
9) програми підтримки молодих фермерів та допоміжної діяльності	■				■		■	■				
10. місцевий розвиток під керівництвом громади											■	■

Заходи та драйвер не пов'язані

Заходи частково/опосередковано стосуються драйверів

Заходи в значній мірі спрямовані на драйвер

Узгодженість між заходами державної аграрної політики і вибраними драйверами розвитку є важливою для досягнення сталого розвитку аграрного сектору. Державна аграрна політика може сприяти використанню технологічного прогресу, змінам в попиті на продукцію, розвитку сталого сільськогосподарського виробництва, розвитку експортних ринків та інноваційному розвитку.

Заходи державної аграрної політики можуть включати фінансову підтримку, стандартизацію, сертифікацію, навчання, консультування та інші механізми для сприяння розвитку аграрного сектору. Успішна взаємодія між заходами державної аграрної політики і вибраними драйверами розвитку сприяє підвищенню продуктивності, конкурентоспроможності та сталості аграрного сектору. Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору має важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки, збереження навколишнього середовища та забезпечення економічного зростання.

Отже, розумна взаємодія між державною аграрною політикою і вибраними драйверами розвитку є необхідною для підтримки сталого і успішного розвитку аграрного сектору. Технологічний прогрес та цифровізація мають значний вплив на розвиток сільського господарства. Використання новітніх технологій та цифрових рішень допомагає покращити продуктивність, ефективність та стійкість галузі. Одним з найважливіших аспектів цифровізації сільського господарства є збір та аналіз даних. Сучасні сільськогосподарські пристрої, такі як датчики, GPS-системи та дрони, забезпечують збір розширених даних про ґрунти, кліматичні умови, рослини та тварин. Ці дані аналізуються з використанням штучного інтелекту та алгоритмів машинного навчання, що дозволяє виявити закономірності та тренди, покращити прийняття рішень та оптимізувати процеси виробництва.

Однією з ключових галузей цифровізації сільського господарства є управління ресурсами, зокрема водою та енергією. Встановлення автоматичних систем поливу, які контролюють вологість ґрунту та

оптимізують розподіл води, допомагає зменшити використання водних ресурсів і забезпечити економію. Використання сонячних панелей та вітрових установок дозволяє забезпечити сільськогосподарські господарства стійкою та екологічно чистою енергією.

Розширена реалізація систем управління фермами (Farm Management Systems) є ще одним важливим аспектом цифровізації сільського господарства. Ці системи включають у себе програмне забезпечення та апаратне забезпечення, що дозволяє управляти всіма аспектами фермерського господарства, включаючи вирощування рослин, тваринництво, розподіл ресурсів, планування виробництва, ведення обліку та фінансового управління. Ці системи забезпечують автоматизацію процесів, спрощують адміністративну роботу та забезпечують точність даних [58].

Одним з найбільш видимих проявів цифровізації сільського господарства є використання роботів та автономних систем. Роботи можуть бути використані для автоматизації задач, таких як збір врожаю, сіяння, полив, обробка ґрунту та інші рутинні операції. Автономні системи, такі як автономні трактори та дрони, допомагають здійснювати моніторинг полів, аналізувати рослини та швидко реагувати на проблеми, такі як хвороби чи шкідники.

Цифровізація також сприяє розвитку прецизійного землеробства. За допомогою географічних інформаційних систем (ГІС) та технологій позиціонування, фермери можуть визначити оптимальні місця для вирощування рослин, аналізувати стан ґрунту, контролювати рівні поживних речовин та застосовувати різні види добрив та захисту рослин точно в потрібних місцях і в потрібній кількості. Це дозволяє ефективніше використовувати ресурси, зменшувати негативний вплив на довкілля та підвищувати врожайність.

Окрім цього, цифровізація сприяє покращенню системи моніторингу та прогнозування врожаю. Завдяки цифровим технологіям і аналізу даних,

фермери можуть отримати детальну інформацію про стан рослин, ґрунту та умови вирощування. Вони можуть використовувати сенсори для вимірювання вологості, температури, освітлення та інших параметрів, що дозволяє встановити оптимальні умови для росту рослин. Аналізуючи ці дані разом з історичними даними та іншими факторами, фермери можуть прогнозувати врожайність, передбачати захворювання чи шкідників і вчасно вживати заходи для їх попередження або контролю.

Цифровізація також сприяє впровадженню системи трасованості та якості продукції. Завдяки використанню баркодів, QR-кодів та RFID-міток, фермери можуть відстежувати кожен етап вирощування, збирання, переробки та постачання продукції. Це дозволяє забезпечити точну інформацію про походження продукту, його склад, умови вирощування та виробництва. Кінцеві споживачі можуть отримати доступ до цієї інформації за допомогою мобільних додатків або спеціальних платформ, що сприяє збільшенню довіри та прозорості в сільському господарстві.

Необхідно зазначити, що цифровізація сільського господарства вимагає від фермерів навичок у роботі зі сучасною технологією та аналізом даних. Крім того, існують виклики, такі як вартість і впровадження нових технологій, доступ до інтернету та технічної підтримки для сільських господарств у віддалених районах.

Однак, переваги цифровізації сільського господарства переважають її виклики. Основні переваги цифрових технологій у сільському господарстві включають:

Підвищена продуктивність: Використання автоматизованих систем, роботів та автономних технологій дозволяє збільшити ефективність роботи, знизити ризики та покращити виробничі процеси. Це може призвести до збільшення врожайності та покращення якості продукції.

Економія ресурсів: Завдяки точному контролю та керуванню ресурсами, таким як вода, добрива та енергія, фермери можуть зменшити

витрати і підвищити ефективність використання цих ресурсів. Це сприяє збереженню природних ресурсів та зниженню негативного впливу на довкілля.

Покращення якості та безпеки продукції: Системи трасовості та моніторингу дозволяють відстежувати всі етапи вирощування та переробки продукції, забезпечуючи її якість і безпеку. Це дозволяє споживачам мати впевненість в походженні та якості продукту.

Покращення прийняття рішень: Аналіз даних та використання прогностичних моделей допомагають фермерам приймати кращі рішення щодо вирощування, годівлі тварин, розподілу ресурсів та управління господарством. Це забезпечує оптимальні результати та зниження ризиків.

Розвиток ринкових можливостей: Цифровізація дозволяє фермерам впроваджувати нові продукти, послуги та моделі бізнесу. Вони можуть використовувати електронну комерцію та е-торгівлю для збуту своїх сільськогосподарських продуктів безпосередньо споживачам, ресторанам та іншими підприємствам харчової індустрії. Це дозволяє збільшити прибуток, розширити ринкові можливості та встановити прямий зв'язок зі споживачами.

Однак, важливо зазначити, що необхідна інфраструктура, доступ до Інтернету та технічна підтримка є ключовими елементами для успішної цифровізації сільського господарства. Уряди та інші зацікавлені сторони повинні сприяти розвитку цифрової інфраструктури в сільських районах та забезпечувати доступність технологій та навчання для фермерів.

Загалом, цифровізація сільського господарства має великий потенціал для покращення продуктивності, ефективності та стійкості галузі. Вона допомагає фермерам використовувати новітні технології, аналізувати дані та приймати кращі рішення. Це сприяє створенню більш стійкого, ефективного та інноваційного сільського господарства [41-55].

Додатковою перевагою цифровізації сільського господарства є сприяння сталому розвитку та зменшенню впливу на довкілля. Застосування цифрових технологій дозволяє фермерам зменшити використання хімічних речовин, таких як пестициди та гербіциди, завдяки більш точному та цілеспрямованому застосуванню цих засобів. Це знижує негативний вплив на навколишнє середовище та зберігає біорізноманіття.

Крім того, цифровізація сприяє збереженню землі та збільшенню її продуктивності. Завдяки прецизійному землеробству та точному розподілу ресурсів, фермери можуть максимально використовувати площі землі, забезпечуючи оптимальні умови для росту рослин. Це сприяє збільшенню виробництва на обмеженій площі та дозволяє зберегти природні ресурси.

Крім цього, цифровізація сільського господарства сприяє покращенню якості життя сільського населення. Застосування сучасних технологій та автоматизованих систем полегшує фізичну працю та знижує витрати часу, що дає фермерам можливість сконцентруватися на стратегічному плануванні та розвитку свого бізнесу. Крім того, цифрові рішення можуть покращити доступ до освіти, ринків та інших послуг для сільського населення.

В цілому, цифровізація сільського господарства відкриває безліч нових можливостей для покращення галузі. Вона допомагає вирішувати складні проблеми, збільшувати продуктивність та стійкість сільського господарства, полегшує адаптацію до змінних кліматичних умов та підвищує якість продукції. Однак, для успішної цифровізації сільського господарства необхідні належні інвестиції в технології, навчання та інфраструктуру.

Однією з важливих аспектів цифровізації є забезпечення кібербезпеки. При зборі, обробці та зберіганні великих обсягів даних у цифровій сільськогосподарській системі, виникає ризик несанкціонованого доступу до цих даних. Тому необхідно розробляти та впроваджувати ефективні заходи з кібербезпеки, щоб забезпечити захист і конфіденційність цінних даних.

Крім того, цифровізація повинна бути інклюзивною, тобто доступною для всіх сільських господарів, незалежно від їхнього розміру та рівня технічної готовності. Важливо забезпечити підтримку, навчання та фінансові можливості для всіх фермерів, щоб вони могли скористатись перевагами цифровізації та досягти успіху у своєму бізнесі.

Загалом, цифровізація сільського господарства є необхідним кроком для сучасної галузі. Вона відкриває нові можливості для підвищення продуктивності, стійкості та сталого розвитку. Правильне впровадження та управління цифровими технологіями допоможуть сільському господарству пристосуватися до викликів сучасності та досягти більш якісного та ефективного виробництва продукції. Цифровізація сприяє покращенню управління ресурсами, використанню прецизійного землеробства, підвищенню ефективності процесів та зниженню витрат. Вона також допомагає збільшити якість продукції, забезпечує систему трасовості та надійності, що сприяє збільшенню довіри споживачів.

Застосування штучного інтелекту та аналізу даних у сільському господарстві дозволяє виявляти тенденції, прогнозувати погодні умови, ризики захворювань рослин та шкідників, що допомагає фермерам приймати обґрунтовані рішення. Використання сучасних технологій також полегшує збір даних, моніторинг, управління фермою та фінансове планування.

Додатково, цифровізація сприяє зростанню інновацій у сільському господарстві. Вона створює простір для розвитку нових підходів, таких як вертикальне землеробство, гідропоніка, використання штучного освітлення та розумних систем управління. Ці інновації допомагають покращити продуктивність та стійкість галузі, забезпечуючи розвиток нових ринкових можливостей [28].

Зрештою, цифровізація сільського господарства є невід'ємною складовою сучасного розвитку галузі. Вона сприяє збільшенню продуктивності, зниженню впливу на навколишнє середовище, покращенню

якості продукції та створенню більш стійкого та конкурентоспроможного сільського господарства.

3.3. Стратегічні орієнтири активізації інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України

На підставі обговорених стратегічних орієнтирів активізації інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України можна зробити такі висновки:

Розвиток аграрного сектору вимагає впровадження комплексних заходів, які охоплюють не лише фінансову підтримку, але й законодавчі, інфраструктурні та науково-дослідницькі аспекти.

Реформа земельного сектору є важливим кроком для стимулювання розвитку аграрного сектору, оскільки вона надає можливість селянам та фермерам стати власниками земельних ділянок і мотивує їх до інвестицій та вдосконалення виробництва.

Фінансова підтримка, доступні кредити та субсидії, допомагають аграрним підприємствам впроваджувати нові технології, покращувати інфраструктуру та розвивати виробництво.

Науково-дослідна робота і інновації є ключовими факторами для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності аграрного сектору. Співпраця між науковими установами і підприємствами має стимулюватися та підтримуватися.

Розвиток інфраструктури, зокрема зрошення, зерносховища та логістична інфраструктура, сприяє поліпшенню умов вирощування, зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції.

При вступі до ЄС, необхідно гармонізувати законодавство у сфері сільського господарства з європейськими нормами та стандартами, забезпечити безпеку продукції.

При вступі до ЄС, Україна має враховувати вимоги щодо якості харчових продуктів, безпеки продукції, захисту навколишнього середовища, добробуту тварин та рослин. Це передбачає впровадження контрольних механізмів, сертифікаційних процедур та системи відслідковування продуктів від початкової точки виробництва до кінцевого споживача.

Розвиток сільськогосподарських підприємств, зокрема малих та середніх, потребує фінансової підтримки, консультування та навчання. Створення сприятливих умов для їх розвитку та підтримки кооперації та агротехнопарків сприятиме об'єднанню ресурсів та обміну досвідом [34-37].

Приваблення інвестицій є важливим аспектом розвитку аграрного сектору. Для цього необхідно створити сприятливу інвестиційну клімату, знизити податкове навантаження, забезпечити стабільність правового середовища та забезпечити захист прав власності.

Важливо забезпечити соціальну підтримку сільського населення та забезпечити рівні умови життя між сільськими та міськими жителями. Це може включати доступ до якісних соціальних послуг, освіти та медичного обслуговування в сільських районах.

Необхідно розробити механізми моніторингу та оцінки ефективності впроваджених заходів підтримки аграрного сектору. Це дозволить виявити успішні практики, визначити потреби та внести корективи у стратегію розвитку.

Необхідно активно розвивати міжнародну співпрацю в сфері сільського господарства, зокрема шляхом укладання та розвитку торговельних угод з іншими країнами. Це сприятиме збільшенню експорту сільськогосподарської продукції та входженню на міжнародні ринки.

Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору є важливим завданням. Це передбачає збалансоване використання природних ресурсів, захист ґрунтів та водних ресурсів, збереження біологічного різноманіття та розвиток екологічно чистих методів виробництва.

Особлива увага має бути приділена підтримці молодих фахівців та підприємців у сільському господарстві. Створення програм та кредитних ліній, спрямованих на молодих фермерів та аграрних підприємців, допоможе залучити новий потенціал та інновації до галузі.

Прозорість та адекватна система управління в сільському господарстві є важливим фактором для забезпечення ефективного розвитку. Необхідно забезпечити прозору систему контролю, участь громадськості та зацікавлених сторін у процесі прийняття рішень.

Загалом, активізація інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України потребує комплексного підходу, який включає законодавчу базу, фінансову підтримку, науково-дослідну роботу, розвиток інфраструктури та міжнародну співпрацю. Держава має відігравати активну роль у створенні сприятливих умов для розвитку сільського господарства, враховуючи потреби та інтереси аграрних підприємств, фермерів та селянського населення в цілому. Тільки шляхом систематичної та цілеспрямованої підтримки можна досягти стійкого зростання і розвитку аграрного сектору, який є важливим фактором для економічного процвітання.

Аргументовано, що основною передумовою підвищення результативності інструментарію механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору є забезпечення стабільності, дієвості та забезпечення ефективності реалізації державної аграрної політики, його конкурентоспроможності на світовому та внутрішньому ринках, гарантування продовольчої безпеки країни. Результати проведеного дослідження дозволили нам виокремити основні стратегічні орієнтири активізації інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України (рис.3.1).

Рис.3.1. Стратегічні орієнтири активізації інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України

Джерело: побудовано автором

Забезпечення потреб аграрного сектору у кредитних ресурсах є важливою складовою підтримки сільського господарства. Кредитні ресурси допомагають фермерам і сільськогосподарським підприємствам отримувати необхідний капітал для розвитку, придбання засобів виробництва, вирощування та обробки сільськогосподарської продукції.

Для забезпечення кредитних ресурсів аграрному сектору в країні можуть бути прийняті наступні заходи:

Державна підтримка: Уряд може надавати фінансову допомогу аграрному сектору через спеціальні програми та субсидії. Це може включати пільгові кредити, гранти, стимули для інвестицій у сільське господарство та інші фінансові інструменти.

Розвиток фінансових установ: Уряд може сприяти розвитку та посиленню фінансових установ, які спеціалізуються на наданні кредитів аграрному сектору. Це може включати створення аграрних банків, кооперативних кредитних установ та інших спеціалізованих фінансових організацій [46-50].

Забезпечення доступу до кредиту: Уряд може встановлювати спеціальні програми, які полегшують отримання кредиту аграрним підприємствам. Це може включати зниження процентних ставок, продовження терміну погашення кредиту, спрощення процедур отримання кредиту та інші заходи, що сприяють підвищенню доступності кредитування.

Розвиток страхових програм: Уряд може стимулювати розвиток страхових програм для аграрного сектору. Продовжуючи розвиток страхових програм для аграрного сектору, уряд може сприяти створенню та підтримці страхових компаній, які спеціалізуються на сільському господарстві. Це допоможе фермерам захистити свої врожаї від природних лих, таких як посуха, повінь, град, хвороби рослин тощо. Страхування допомагає зменшити ризики для фермерів та забезпечує їм фінансову безпеку в разі непередбачуваних подій.

Розвиток альтернативних джерел фінансування: Уряд може сприяти розвитку альтернативних джерел фінансування для аграрного сектору. Наприклад, це можуть бути мікрофінансові установи, які надають малий кредит сільським господарствам, або платформи з краудфандингу, де фермери можуть залучати кошти від приватних інвесторів.

Підвищення інвестицій у сільське господарство: Уряд може стимулювати інвестиції у сільське господарство шляхом надання податкових пільг та інших фінансових стимулів. Це може привернути більше інвесторів у сектор, що забезпечить додаткові ресурси для розвитку та модернізації аграрної галузі.

Розвиток освіти та консультаційних послуг: Уряд може інвестувати у розвиток освітніх та консультаційних програм для фермерів. Надання знань та навичок у сфері фінансів, управління господарством, планування виробництва та маркетингу допоможе фермерам краще управляти своїми ресурсами та залучати фінансування.

Розвиток сільського кредиту: Уряд може сприяти створенню спеціалізованих сільських кредитних установ або вдосконаленню існуючих, які будуть спеціалізуватись на наданні кредитів аграрному сектору. Такі установи можуть мати глибоке розуміння потреб та специфіки сільського господарства і надавати більш гнучкі та вигідні кредитні умови для фермерів.

Розвиток системи гарантій: Уряд може сприяти створенню та розвитку системи гарантій для кредитів, наданих аграрному сектору. Гарантії можуть знижувати ризики для кредиторів і стимулювати їх до надання кредитів сільськогосподарським підприємствам. Це дозволить фермерам отримати доступ до кредитних ресурсів навіть у випадку обмеженого забезпечення.

Партнерство з міжнародними фінансовими установами: Уряд може співпрацювати з міжнародними фінансовими установами, такими як Всесвітній банк, Міжнародний валютний фонд тощо, для отримання фінансової підтримки аграрному сектору. Це може включати надання

кредитних ліній, технічну допомогу та консультації з питань розвитку сільського господарства.

Розширення доступу до мікрофінансування: Уряд може сприяти розвитку мікрофінансових установ або програм, які спеціалізуються на наданні малих кредитів сільським господарствам. Це особливо корисно для малих сільськогосподарських підприємств та сімейних ферм, які можуть мати обмежені можливості для отримання кредитів у традиційних банківських установах. Мікрофінансові установи можуть надати їм доступні та підготовлені кредитні ресурси, які сприятимуть розвитку їхньої сільськогосподарської діяльності.

Розвиток цифрових фінансових рішень: Уряд може сприяти розвитку цифрових фінансових рішень, таких як мобільні платежі, електронні гроші та інші цифрові інструменти, які спрощують доступ до кредитних ресурсів. Це може включати створення цифрових платформ, де фермери можуть швидко і зручно отримати кредити та здійснювати фінансові операції.

Підтримка диверсифікації сільського господарства: Уряд може стимулювати фермерів до диверсифікації своєї сільськогосподарської діяльності шляхом надання фінансових пільг та підтримки. Наприклад, фермери, які переходять до органічного виробництва, вирощення нетрадиційних культур або розвитку агротуризму, можуть мати доступ до спеціальних кредитних програм та фінансових пільг.

Посилення фінансової грамотності: Уряд може зосередитися на підвищенні фінансової грамотності фермерів та сільських господарств. Надання навичок управління фінансами, бюджетування, планування та управління ризиками допоможе фермерам краще розуміти фінансові процеси та приймати обґрунтовані рішення з питань кредитування.

Загалом, забезпечення потреб аграрного сектору у кредитних ресурсах вимагає комплексного підходу, який включає державну підтримку, розвиток фінансових установ, сприяння доступу до кредитів, розвиток страхових

програм, розширення альтернативних джерел фінансування, партнерство з міжнародними фінансовими установами, розвиток сільського кредиту, системи гарантій, мікрофінансування, цифрових фінансових рішень, підтримку диверсифікації, фінансову грамотність та інші заходи. Це сприятиме зміцненню фінансової стійкості та розвитку аграрного сектору, що в свою чергу сприятиме підвищенню продуктивності, доходності та стійкості сільськогосподарських підприємств.

Фінансова підтримка досліджень і інновацій: Уряд може надавати фінансову підтримку для досліджень та інновацій в аграрному секторі. Це дозволить фермерам впроваджувати нові технології, методи виробництва та підходи, що покращують ефективність та стійкість їхньої діяльності. Фінансування досліджень і розвитку допоможе забезпечити інноваційні рішення для аграрного сектору.

Розвиток ринку капіталу: Уряд може сприяти розвитку ринку капіталу, що дозволить аграрному сектору залучати додаткові інвестиції через емісію акцій, облігацій та інших фінансових інструментів. Це створить можливості для фермерів та сільськогосподарських підприємств отримати довгострокове фінансування на розвиток своїх проєктів та розширення виробництва.

Посилення розрахункових систем: Уряд може сприяти модернізації розрахункових систем для аграрного сектору, зокрема шляхом впровадження електронних платіжних систем, електронного документообігу та інших інструментів, що спрощують фінансові операції. Це сприятиме зручності та швидкості виконання фінансових операцій для фермерів та сприяє покращенню доступу до фінансових послуг.

Підтримка кооперації: Уряд може сприяти формуванню та розвитку сільськогосподарських кооперативів, які забезпечують спільне фінансування та ресурси для фермерів. Кооперація може допомогти фермерам отримувати доступ до спільних кредитних ресурсів, сприяти взаємній підтримці та

обміну ресурсами, а також створювати сприятливі умови для масштабування та розвитку їхньої сільськогосподарської діяльності.

Розширення програм мікрофінансування жінок-фермерок: Уряд може зосередитися на розширенні програм мікрофінансування, спрямованих на жінок-фермерок. Жінки-фермерки грають важливу роль у сільському господарстві, але часто мають обмежений доступ до фінансових ресурсів. Забезпечення їм кредитних можливостей допоможе підтримати їхню підприємницьку діяльність та зміцнити роль жінок у сільському господарстві.

Підтримка екологічної сталості: Уряд може сприяти розвитку екологічно стійкого сільського господарства шляхом надання фінансової підтримки для впровадження екологічних практик, використання органічного виробництва та збалансованого використання ресурсів. Це може включати надання пільгових кредитів та субсидій для фермерів, які здійснюють екологічну реструктуризацію своїх господарств.

Сприяння доступу до міжнародних ринків: Уряд може підтримувати фермерів у їхній експортній діяльності шляхом надання фінансової підтримки та консультативної допомоги з питань міжнародної торгівлі. Це може включати розвиток торговельних марок, участь у виставках та ярмарках, підтримку логістичної інфраструктури та забезпечення фермерам доступу до логістичних послуг [52-55].

Сприяння фінансовому включенню: Уряд може сприяти фінансовому включенню сільськогосподарських підприємств шляхом розвитку фінансових послуг для землеробів, які мають обмежений доступ до традиційних банківських послуг. Це може включати розширення мережі банківських відділень, розвиток мобільних банкінгових рішень та надання фінансових консультацій для підприємців у сільських районах.

Розвиток сільськогосподарських стартапів: Уряд може підтримувати розвиток сільськогосподарських стартапів, надаючи фінансові стимули,

акселератори та інкубатори для молодих підприємців у сільському господарстві. Це допоможе стимулювати інновації, впровадження нових технологій та забезпечить розвиток нових моделей бізнесу у сільському секторі.

Розвиток міжсекторного партнерства: Уряд може сприяти співпраці між різними секторами, такими як фінансовий сектор, приватний сектор та неприбуткові організації, для забезпечення кредитних ресурсів аграрному сектору. Це може включати укладання партнерських угод, спільні інвестиційні проекти та співробітництво в розробці фінансових продуктів та послуг.

Моніторинг та оцінка ефективності: Уряд може встановити систему моніторингу та оцінки ефективності фінансової підтримки аграрного сектору. Це дозволить оцінити результативність заходів забезпечення кредитних ресурсів аграрному сектору і вчасно коригувати політику для досягнення найкращих результатів. Це включає збір та аналіз даних щодо використання кредитних ресурсів, оцінку впливу на покращення розвитку аграрного сектору, оцінку доступності та ефективності кредитних програм, а також звітність перед громадськістю та зацікавленими сторонами.

Загальна мета забезпечення потреб аграрного сектору у кредитних ресурсах полягає в створенні стабільного та стійкого фінансового середовища для розвитку сільського господарства. Це допоможе підтримати розвиток сільськогосподарських підприємств, підвищити їхню продуктивність, сприяти інноваціям та впровадженню сучасних технологій, а також забезпечити продовольчу безпеку та економічне зростання.

Ефективна система оподаткування аграрного сектору має важливе значення для забезпечення стабільного розвитку сільського господарства, підтримки сільських жителів та забезпечення продовольчої безпеки. Основні принципи та функціонування такої системи можуть включати наступні аспекти:

Податкові ставки: Визначення адекватних податкових ставок для аграрного сектору є важливим кроком. Наприклад, можуть бути встановлені спеціальні ставки для певних видів сільськогосподарської продукції або пільги для сільськогосподарських підприємств.

Спрощена система оподаткування: Врахування специфіки аграрного сектору і застосування спрощеної системи оподаткування може зменшити адміністративні та фінансові тягари для сільськогосподарських підприємств.

Пільги та допомога: Надання податкових пільг або допомоги сільськогосподарським підприємствам може стимулювати їх розвиток та інвестиції в сучасні технології.

Розумна регуляторна політика: Сприяння розвитку аграрного сектору передбачає прийняття розумної регуляторної політики, яка спрощує процедури та забезпечує захист прав сільських жителів.

Залучення доходів землевласників: Якщо земля в аграрному секторі знаходиться у власності приватних осіб, система оподаткування може включати механізми, які дозволяють залучати доходи землевласників до суспільного розвитку.

Боротьба з тіньовою економікою: Ефективна система оподаткування аграрного сектору також повинна включати заходи для боротьби з тіньовою економікою, яка може бути поширена в сільському господарстві. Це може включати:

Електронне адміністрування: Впровадження електронних систем адміністрування податків сприяє зменшенню можливостей для корупції та підтримує прозорість у зборі податків.

Аудит та контроль: Здійснення аудиту та контролю за дотриманням податкових правил в аграрному секторі допомагає виявляти порушення та запобігати ухиленню від сплати податків.

Співробітництво зі сільськими громадами: Важливо встановити партнерські відносини з сільськими громадами та організаціями

сільськогосподарського сектору. Це сприятиме обміну інформацією, підвищенню свідомості про податкові обов'язки та сприятиме дотриманню податкових норм.

Освіта та консультування: Забезпечення доступу до освіти та консультування для сільських жителів та підприємств стосовно податкових правил та обліку може підвищити рівень податкової свідомості та допомогти уникнути непорозумінь чи помилок у сплаті податків.

Стимулювання інвестицій: Застосування податкових заходів, які сприяють інвестиціям в аграрний сектор, може стимулювати розвиток та модернізацію галузі.

Міжнародна співпраця: Співпраця з міжнародними організаціями та країнами може допомогти у впровадженні передових практик оподаткування аграрного сектору. Обмін досвідом та надання технічної допомоги можуть допомогти у вдосконаленні системи оподаткування та підвищенні її ефективності.

Загалом, ефективна система оподаткування аграрного сектору передбачає забезпечення справедливості, прозорості та прогресивності оподаткування, сприяє розвитку сільського господарства, підтримує сільські громади та забезпечує стійкий розвиток цієї важливої галузі економіки [47].

Формування ефективної системи страхування в аграрному секторі включає кілька ключових етапів. Нижче я наведу загальну стратегію, яку можна використовувати при створенні такої системи.

Аналіз ризиків: Проведіть детальний аналіз ризиків, що стосуються аграрного сектору. Визначте основні загрози, такі як природні лиха (поширення хвороб, посуха, повені), коливання цін на сільськогосподарську продукцію, технологічні ризики (вживання нових технологій, генетично модифіковані організми) та інші фактори, які можуть вплинути на доходи сільськогосподарських підприємств.

Розробка продуктів страхування: На основі аналізу ризиків розробіть відповідні продукти страхування, які будуть надавати захист сільськогосподарським підприємствам. Наприклад, це можуть бути продукти страхування врожаю, страхування від природних лих, страхування від коливань цін тощо. Врахуйте потреби сільськогосподарських підприємств та забезпечте гнучкість у виборі покриття та премій.

Партнерство зі страховими компаніями: Укладіть угоди зі страховими компаніями, які мають досвід у сільському страхуванні. Переконайтеся, що компанії мають достатні ресурси та фінансову стійкість для виплати страхових виплат у разі настання збитків.

Усвідомлення інформації про страхування: Здійснюйте роз'яснювальну роботу серед сільськогосподарських підприємств щодо важливості і переваг страхування. Організуйте семінари, навчальні програми та інформаційні кампанії, щоб підвищити рівень обізнаності фермерів про доступні страхові продукти та процес їх отримання.

Фінансова підтримка: Залучайте урядову та приватну фінансову підтримку для стимулювання страхування в аграрному секторі. Наприклад, можна розглядати можливість дотацій частини страхової премії або створення спеціального фонду для покриття страхових виплат.

Моніторинг та оцінка: Постійно моніторьте ефективність системи страхування та здійснюйте оцінку її результатів. Аналізуйте дані про страхові виплати, рівень задоволеності клієнтів та інші показники, щоб виявити потенційні проблеми та вдосконалювати систему.

Розвиток інновацій: Залучайте нові технології та інновації для покращення системи страхування в аграрному секторі. Наприклад, використовуйте дистанційне зондування, супутникові дані та штучний інтелект для оцінки ризиків та визначення страхових премій.

Співпраця зі спільнотою: Залучайте зацікавлені сторони, такі як аграрні асоціації, науково-дослідні організації та інші галузеві експерти, для спільної розробки та впровадження ефективної системи страхування.

Законодавча підтримка: Забезпечуйте належну законодавчу підтримку для страхування в аграрному секторі. Створіть сприятливі умови для розвитку страхового ринку, включаючи розробку відповідного законодавства, яке регулює страхову діяльність, забезпечує захист прав споживачів та стимулює конкуренцію між страховими компаніями.

Ризиковий управління: Допомагайте сільськогосподарським підприємствам в управлінні ризиками шляхом надання консультацій та розробки планів запобігання збиткам. Розробляйте програми підтримки фермерів у впровадженні передових методів ризикового управління, наприклад, використання сучасних агротехнологій, систем зрошення, використання резервуарів для зберігання води тощо.

Встановлення механізмів виплат: Розробляйте швидкі та ефективні механізми виплат страхових виплат після настання збитків. Можливо, варто розглянути використання технологій блокчейн або цифрових платіжних систем, щоб забезпечити швидку та прозору обробку страхових виплат.

Стимулювання участі: Забезпечуйте стимули для сільськогосподарських підприємств щодо участі у страховій системі, наприклад, шляхом зниження страхових премій для фермерів, які приймають участь в програмах ризикового управління, або надання пільгових кредитних умов для фінансування страхових внесків.

Економічний аналіз: Проводьте регулярний економічний аналіз системи страхування в аграрному секторі для оцінки її впливу на доходи фермерів та ефективність ринку. Враховуйте ризики та вигоди, оцінюйте рентабельність страхових продуктів та їх вплив на загальну стійкість аграрного сектору.

Міжнародне співробітництво: Розгляньте можливість співпраці з міжнародними організаціями, які займаються аграрним страхуванням, для обміну досвідом та впровадження найкращих практик. Врахуйте міжнародні стандарти та рекомендації щодо аграрного страхування.

Захист інтересів фермерів: Забезпечуйте захист прав та інтересів фермерів у сфері страхування. Запевніться, що процеси виплат та врегулювання збитків є справедливими та прозорими, а страхові умови чіткі та доступні для розуміння.

Постійне вдосконалення: Розвивайте систему страхування в аграрному секторі на основі отриманого досвіду та змін у галузі. Аналізуйте нові ризики та потреби фермерів та вносьте відповідні зміни до страхових продуктів та процедур.

Утворення ефективної системи страхування в аграрному секторі вимагає системного підходу, включаючи аналіз ризиків, розробку продуктів страхування, партнерство зі страховими компаніями, усвідомлення інформації, фінансову підтримку, моніторинг та оцінку, розвиток інновацій, співпрацю зі спільнотою, законодавчу підтримку, ризикове управління, встановлення механізмів виплат, стимулювання участі, економічний аналіз, міжнародне співробітництво, захист інтересів фермерів та постійне вдосконалення. Цей комплексний підхід допоможе забезпечити ефективну захисту фермерів від ризиків і збитків, сприятиме стійкому розвитку аграрного сектору та зміцненню його фінансової стабільності.

Важливо враховувати, що страхування в аграрному секторі має свої особливості через природу ризиків, які залежать від погодних умов, ринкових факторів та інших специфічних чинників. Тому важливо розробляти страхові продукти, які враховують ці особливості та забезпечують адаптивність до змін у секторі.

Крім того, співпраця між урядом, страховими компаніями, фермерськими асоціаціями та іншими зацікавленими сторонами є ключовою

для успішної реалізації ефективної системи страхування. Всі сторони повинні спільно працювати над створенням інфраструктури, розробкою стандартів, обміном досвідом та знаннями, щоб забезпечити доступність та якість страхових послуг для аграрного сектору.

Нарешті, ефективна система страхування в аграрному секторі повинна бути гнучкою та адаптивною до змін у ризиках та потребах фермерів. Регулярне оновлення продуктів, процедур та механізмів, а також використання сучасних технологій та інновацій допоможуть забезпечити високу ефективність та довіру до системи страхування в аграрному секторі.

Забезпечення потреб розвитку аграрного сектору в інвестиційних ресурсах є важливим завданням для забезпечення стійкого розвитку сільського господарства. Інвестиції грають ключову роль у покращенні сільськогосподарської інфраструктури, модернізації технологій, розширенні виробництва та підвищенні якості продукції.

Для забезпечення інвестиційних ресурсів для аграрного сектору необхідно вживати наступні заходи:

Приваблива інвестиційна клімат: Уряд повинен створити стабільне та прозоре законодавство, сприяти умовам для ведення бізнесу в сільському господарстві, а також запроваджувати заходи для залучення іноземних інвестицій.

Фінансова підтримка: Уряд може надавати фінансову підтримку аграрному сектору через різні програми, такі як надання субсидій, кредитів за пільговими умовами, грантів та податкових пільг для інвесторів.

Розвиток інфраструктури: Важливо інвестувати в розвиток сільськогосподарської інфраструктури, зокрема у будівництво та покращення доріг, систем зрошення, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.

Науково-технічний розвиток: Інвестиції в дослідження та розвиток нових технологій в сільському господарстві можуть сприяти підвищенню

продуктивності, зменшенню витрат та покращенню якості продукції. Необхідно стимулювати співпрацю між науковими установами та аграрними підприємствами.

Розвиток підприємницького середовища: Стимулювання підприємницької діяльності в аграрному секторі сприятиме залученню приватного капіталу та інвестицій. Необхідно спрощувати процедури реєстрації бізнесу, знижувати бюрократичні перешкоди та розширювати доступ до фінансових ресурсів для сільських підприємств.

Розвиток людського капіталу: Інвестиції в освіту, навчання та розвиток навичок сільськогосподарських працівників є важливим аспектом. Підвищення рівня освіти та навичок сприятиме впровадженню нових технологій, підвищенню ефективності та конкурентоспроможності аграрного сектору.

Розширення міжнародного співробітництва: Уряд повинен активно працювати над залученням іноземних інвестицій та сприяти експорту сільськогосподарської продукції на зовнішні ринки. Підписання та реалізація вільних торговельних угод можуть стимулювати зростання експорту та залучення іноземних інвесторів.

Екологічна сталість: Розвиток аграрного сектору повинен враховувати збалансоване використання природних ресурсів та збереження навколишнього середовища. Інвестиції в екологічно чисті технології та методи виробництва допоможуть зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та забезпечити стале розвиток сільського господарства.

Усі ці заходи мають сприяти забезпеченню адекватних інвестиційних ресурсів для розвитку аграрного сектору. Важливо, щоб уряд, сільськогосподарські підприємства, приватні інвестори та міжнародні організації співпрацювали для успішної реалізації цих заходів.

При цьому, необхідно також враховувати особливості кожної конкретної країни або регіону, оскільки сільськогосподарські умови, потреби

та можливості можуть відрізнятися. Розробка імплементаційних стратегій, привернення фахівців із сільського господарства, фінансовий аналіз та моніторинг ефективності інвестиційних проектів - це лише деякі засоби, які можуть бути використані для забезпечення успіху інвестицій у розвиток аграрного сектору.

Загалом, розвиток аграрного сектору потребує значних інвестиційних ресурсів, але з відповідними заходами та стратегіями, це може сприяти збільшенню продуктивності, покращенню якості продукції, створенню робочих місць та загальному підвищенню рівня життя сільського населення.

Підтримка малих та середніх сільськогосподарських підприємств: Для забезпечення розвитку аграрного сектору важливо надавати спеціальну підтримку та інвестиції малим та середнім сільськогосподарським підприємствам. Це може включати доступ до кредитів, консультування з питань бізнесу та розвитку, підтримку у впровадженні сучасних технологій та підвищення кваліфікації працівників.

Розвиток агротуризму: Інвестиції в розвиток агротуризму можуть стимулювати залучення додаткових доходів для сільськогосподарських підприємств. Це охоплює створення агротуристичних комплексів, організацію екскурсій та активного відпочинку на сільських господарствах, продаж сільськогосподарських продуктів та рукоділля.

Підтримка інноваційних стартапів: Інвестиції в інноваційні стартапи в аграрному секторі можуть прискорити впровадження нових інноваційних технологій та розвиток нових продуктів. Підтримка молодих підприємців, інкубаційні центри та фінансова підтримка дослідницьких проектів можуть сприяти залученню інвестицій у цей сектор.

Впровадження цифрових технологій: Інвестиції в цифрові технології, такі як сільськогосподарські датчики, моніторингові системи, автоматизація процесів та штучний інтелект, можуть покращити ефективність виробництва, знизити витрати та сприяти сталому розвитку аграрного сектору. Цифрові

технології допомагають збирати та аналізувати дані, оптимізувати виробничі процеси, управляти ресурсами та прогнозувати погодні умови, що сприяє підвищенню врожайності та ефективності.

Розвиток сільськогосподарського кооперативного сектору: Інвестиції в сільськогосподарські кооперативи можуть сприяти спільному виробництву, маркетингу та збуту продукції. Кооперація дозволяє знизити витрати на закупівлю обладнання, сировини та упаковки, а також підвищити переговорну силу на ринку.

Розвиток органічного сільського господарства: Інвестиції в органічне сільське господарство відповідають сучасним тенденціям споживачів, які все більше цінують екологічно чисту продукцію. Підтримка перехідних періодів, сертифікація та маркетингова підтримка органічних фермерів можуть стимулювати інвестиції в цей сектор.

Розвиток системи страхування в сільському господарстві: Важливо розвивати систему страхування в аграрному секторі, щоб зменшити ризики для фермерів та інвесторів. Інвестиції в страхування врожаю, тварин та сільськогосподарських майбутніх ризиків допоможуть залучити більше інвестицій у сільське господарство.

Ці заходи спільно допоможуть забезпечити належні інвестиційні ресурси для розвитку аграрного сектору. Важливо враховувати цілі, потреби та особливості кожного конкретного регіону або країни, оскільки підходи та пріоритети можуть відрізнятися. Співпраця між урядом, приватним сектором, фінансовими установами та міжнародними організаціями є важливою для забезпечення ефективного використання інвестиційних ресурсів.

Постійна моніторинг та оцінка ефективності інвестиційних проектів також є необхідними для забезпечення досягнення поставлених цілей та оптимального використання ресурсів. Гнучкість та адаптивність до змін у сільському господарстві та ринкових умовах також важливі, оскільки це

допоможе забезпечити успішну реалізацію інвестиційних проектів та досягнення стійкого розвитку аграрного сектору.

Загалом, для забезпечення потреб розвитку аграрного сектору в інвестиційних ресурсах необхідна комплексна стратегія, яка включатиме різні аспекти, такі як підтримка, інфраструктура, інновації та розвиток людського потенціалу. Це сприятиме сталому зростанню, конкурентоспроможності та стійкому розвитку аграрного сектору.

Висновки до розділу 3.

1. Обґрунтовано науково-практичні рекомендації вдосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України:

- інституційного механізму – регламентація статусу інститутів, які забезпечують підтримку розвитку аграрного сектору; унормування вартості землі сільськогосподарського призначення та її власності; врегулювання на законодавчому рівні грантових програм, різного роду міжнародної технічної допомоги, напрямів державно-приватного партнерства у розвитку аграрного сектору; визначення функцій представників органів влади на всіх рівнях управління щодо діагностики й розробки рекомендацій для підтримки інноваційного розвитку аграрного сектору;

- фінансово-економічного механізму – розробка диверсифікованої системи фінансової та матеріально-технічної підтримки суб'єктів аграрного сектору, насамперед галузі тваринництва та переробки; використання непрямих форм державної підтримки малих та інноваційних підприємств аграрного сектору, становлення дієвих податково-кредитних стимулів для розвитку аграрного сектору; оцінка реальних потреб у фінансових ресурсах та джерел їх надходження на основі дієвого аналізу стану розвитку аграрного сектору, враховуючи всі можливі способи забезпечення; дотримання цільового та ефективного використання ресурсів державної підтримки розвитку аграрного сектору;

- соціально-екологічного механізму – підтримка органічного виробництва; меліорація земель; впровадження концепції «зеленої економіки»; інвестування у відновлення природних ресурсів; використання відновлюваних джерел енергії; підтримка належного рівня якості життя сільського населення;

- інформаційно-комунікаційного механізму – використання цифрових технологій у сільському господарстві та організації діяльності суб'єктів аграрного сектору (blockchain, штучний інтелект, роботизація); використання цифрових реєстрів відповідних транзакцій, угод у напрямку забезпечення зберігання інформації, яка стосується різних етапів організації державної підтримки аграрного сектору; формування при дорадчих службах освітньо-консультаційних центрів, відділів із питань диверсифікації джерел підтримки розвитку аграрного сектору.

2. Враховуючи структуру та змістовне наповнення особливостей розвитку аграрного сектору, які змінювалися з кожним новим програмним періодом, загальні цілі державної політики залишалися незмінними протягом тривалого часу та переслідували три елементи стійкості (економічний, екологічний, соціальний), що сприяло розробці авторського науково-концептуального підходу до реалізації інструментарію механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору: зосередження підтримки на конкретних структурних проблемах аграрного сектору (оновлення поколінь/молоді фермери, органічне землеробство); політична увага (цільові сфери політики, державні витрати) має бути зосереджена насамперед на соціально-економічні виклики, які стримуватимуть переміщення непропорційних витрат на великі сільськогосподарські операції, неявно прискорюючи їх зростання; брати до уваги рушії, заохочуючи тих, хто встановлює сталість, і обмежуючи тих, хто відхиляється від стійкості; заходи державної політики підтримки аграрного сектору мають бути визначені більш чітко та цілеспрямовано з точки зору кінцевих структур і стійкості;

державна підтримка має бути більш відкритою для нових форм і типів сільського господарства, адже уявлення про роль сільського господарства в суспільстві змінюється та розширюється, як і потенціал для інновацій. Задля узгодженості з теоретичною структурою дослідження нами визначені дві групи драйверів розвитку аграрного сектору: зовнішні та внутрішні.

3. Аргументовано, що основною передумовою підвищення результативності інструментарію механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору є забезпечення стабільності, дієвості та забезпечення ефективності реалізації державної аграрної політики, його конкурентоспроможності на світовому та внутрішньому ринках, гарантування продовольчої безпеки країни. Результати проведеного дослідження дозволили нам виокремити основні стратегічні орієнтири активізації інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України.

Список використаної літератури до розділу 3.

1. Скорик М.О. Система державного регулювання сільського господарства економіки. Економіка і регулювання. 2015. №12. С. 17-22.
2. Володін С. А., Чекамова О.І. Теоретичні засади формування і реалізації сталого потенціалу в розвитку економіки. Економіка АПК. 2017. № 5. С. 65-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2017_5_12
3. Ігнатенко В.В. Концептуалізація механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Право та державне управління. 2021. №4. С.102-110.
4. Саблук П. Т. Новаційна модель розвитку сільського господарства економіки України та роль науки в її становленні. Проблеми новаційно-інвестиційного розвитку. 2011. № 2. С. 200

5. Череп А. В. Регулювання сталого процесами на підприємстві: сучасні підходи та перспективи. Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць. 2014. № 4. С. 43–46.
6. Долгошея Н. О. Формування ефективного механізму державного регулювання сталого розвитку сільського господарства. Економічний простір. 2013. № 69. С. 74-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2013_69_10.
7. Заскалкіна О. М. Державне регулювання інституціональних перетворень в сільському господарстві економіки України. Теорія та практика державного регулювання. 2016. Вип. 1. С. 147-153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2016_1_26.
8. Житник Т. П. Державне регулювання стимулювання розвитку дрібнотоварного аграрного виробництва як чинник підвищення зайнятості та доходів на селі. Продуктивність аграрного виробництва. 2016. № 28. С. 22-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pav_2016_28_6.
9. Демченко О. Трансформація ресурсного потенціалу в умовах сталого розвитку аграрної економіки. Проблеми і перспективи економіки та регулювання. 2016. № 1. С. 136-141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppcu_2016_1_19.
10. Ключник А. В., Слюсаренко А.В. Особливості державного регулювання економічного розвитку сільського господарства. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки. 2014. Вип. 5.2. С. 7-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2014_5.
11. Стратегія розвитку сільського господарства економіки на період до 2020 року. Схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>.

12. Концепція Державної цільової програми розвитку сільського господарства економіки на період до 2022 року: проект. URL: [http : // minagro.gov.ua/node/16822](http://minagro.gov.ua/node/16822)
13. Мазнєв Г. Є. Регулювання сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. Актуальні проблеми сталої економіки. 2017. № 2. С. 32-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2017_2_7.
14. Кіреєва Е. А. Пріоритети розвитку сільського господарства економіки України: органічна продукція та її сертифікація. Бізнес Інформ. 2018. № 3. С. 196-201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_3_31.
15. Никифоров А. Є. Новаційна діяльність: теорія і практика державного регулювання : монографія / А. Є. Никифоров. К.: КНЕУ, 2010. 420с.
16. Готра В. В. Умови та напрямки вдосконалення фінансово-кредитного забезпечення сталого розвитку сільського господарства економіки України. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 117-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_5_16.
17. Дятлова В. В., Дятлова Ю.В. Державне регулювання інвестиційного розвитку сільського господарства національної економіки. Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. 2016. № 3. С. 42-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddma_2016_3_10.
18. Заскалкіна О. Сутність механізмів державного регулювання інституціонального середовища в сільському господарстві економіки. Актуальні проблеми державного регулювання. 2015. Вип. 4. С. 72-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2015_4_15.
19. Myshchak І. Проблеми і перспективи законодавчого забезпечення сталого розвитку в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, 2018. (6), 34-43.
20. Ільчук О. О., Івашків Н.Л. Наслідки впливу державного регулювання на розвиток сільськогосподарських підприємств. Науковий

вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2014. Вип. 7(3). С. 35-38. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_7\(3\)__10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_7(3)__10).

21. Калюжна О. В., Бунзяк Н.Я., Кустова А.А. Розвиток сільськогосподарських підприємств на новаційній основі. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. 2014. № 3. С. 152-157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2014_3_20.

22. Карпишин Ю. В. Особливості регулювання діяльності агрохолдингів у контексті аграрної політики України. Бізнес Інформ. 2018. № 4. С. 177-183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_4_26.

23. Кулик О. Г. Механізми державного регулювання розвитку інтеграційних підприємницьких процесів в сільському господарстві. Економіка та держава. 2014. № 8. С. 129-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2014_8_32.

24. Маркіна І. А., Сьомич М.І. Механізм державного регулювання екологічною безпекою аграрного виробництва в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2018. № 1. С. 76-86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2018_1_13.

25. Кулик О. Г. Аналіз стану і перспективи розвитку механізмів державного регулювання аграрного підприємництва в Україні. Вісник Академії митної служби України. Серія : Державне регулювання. 2014. № 2. С. 86–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2014_2_15.

26. Приходько І. П. Концептуальні аспекти державної аграрної стратегії та політики. Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. 2015. № 1. С. 53-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddau_2015_1_13.

27. Митяй О. В., Галицький О.М., Ніколюк О.В. Державне регулювання розвитку агроформувань в Україні. Вісник Сумського

національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 4. С. 20-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2017_4_5.

28. Онегіна В. М. Сучасні трансформації в агробізнесі та сталий розвиток сільського господарства. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2017. Вип. 182. С. 36-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2017_182_6.

29. Петруха С.В., Петруха Н.М., Куницький К.С. Метаморфози базових інструментів державної аграрної політики. Бізнес Інформ. 2015. № 3. С. 158-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_3_26.

30. Панченко В. В. Організаційно-правове забезпечення сталого розвитку в сільському господарстві економіки України. Проблеми законності. 2017. Вип. 139. С. 143-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2017_139_16.

31. Прокопенко Н. С., Виклюк М.І., Скорик М.О. Механізм державного регулювання сільського господарства економіки: інституційний аспект. Ефективність державного регулювання. 2016. Вип. 3. С. 263-270. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_3_32.

32. Рябоконт В. П. Аграрний комплекс в умовах реалізації державної аграрної політики. Економіка АПК. 2016. № 9. С. 18-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_9_5.

33. Смолінський В. Моделювання сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК. 2014. № 21(1). С. 332-337. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_ekon_2014_21\(1\)_63](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_ekon_2014_21(1)_63).

34. Ульянченко Ю. О., Косенко А.В. Державне регулювання щодо розвитку інфраструктури аграрного ринку. Актуальні проблеми державного регулювання. 2014. № 2. С. 27-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2014_2_6.

35. Чабан В. Г. Інвестиційне забезпечення сталого розвитку підприємств сільського господарства. Економічний вісник університету. 2018. Вип. 37(1). С. 139-143. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_37\(1\)__21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_37(1)__21).

36. Якушева І. Є. Державне регулювання розвитку сільського господарства. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2014. № 4. С. 59-61.

37. Яцух О. О. Проблеми та перспективи державного регулювання щодо напрямів і обсягів бюджетної підтримки розвитку сільського господарства економіки. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2014. № 4. С. 251-257. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2014_4_45.

38. Щербина С. В. Інституціональні засади державного регулювання аграрним сектором України в контексті євроінтеграції. Державне регулювання: теорія та практика. 2014. № 2. С. 20-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2014_2_5.

39. Петренко В. С. Перспективні новаційні програми, проекти та моделі розвитку сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2018. № 1. С. 44–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2018_1_9.

40. Чугрій Н. А. Роялті як інструмент залучення інвестицій в сталий розвиток аграрного підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 14(2). С. 182-186. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_14\(2\)__39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_14(2)__39).

41. Онегіна В.М., Кравченко О.М., Білецький О.С. Державна аграрна політика та підтримка тваринництва в Україні. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра

Василенка. 2018. Вип. 191. С. 77-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2018_191_10.

42. Комарова І. В. Державне регулювання розвитку сільського господарства економіки України шляхом бюджетної підтримки сільськогосподарських підприємств. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2013. № 3. С. 115-119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2013_3_25.

43. Rekova N.Yu., Dolozina I. L., Pinchuk A.O. Budgetary revenue breakdown at regional level of public administration in the federal countries. Науковий вісник Полісся. 2018. № 2 (14). Ч. 1. С.34-42.

44. Соколенко Л. Ф. Зарубіжний досвід оподаткування сільського господарства економіки. Бізнес Інформ. 2017. № 4. С. 55-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_4_9.

45. Руденко Г. Р. Особливості впровадження новацій у діяльність сільськогосподарських підприємств. Бізнес Інформ. 2015. № 5. С. 128-132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_5_20.

46. Пінчук А.О. Державна політика організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору в Україні. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2018. Вип. 4. С. 97-101.

47. Мельник Л. Г., Кубатко О. В. Ефективність використання природно-ресурсного потенціалу України та передумови формування “зеленої” економіки. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. № 3. С. 169–174.

48. Буркинський Б. В., Галушкіна Т. П., Реутов В. Є. “Зелена” економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні: монографія. Одеса: Підприємство “Фенікс”, 2011. 348 с.

49. Ігнатенко В.В. Інструментарій реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Держава та регіони. 2020. №2(70). С. 250-256.

50. Галушкіна Т. П., Костецька К. О. “Зелена” економіка в секторальній моделі розвитку. Економічні інновації: зб. наук. пр. 2012. Вип. 48. С. 68–77.
51. Потапенко В. Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах “зеленої економіки”: монографія. Київ: НІСД, 2012. 359 с.
52. Ходаківська О. В. Екологізація аграрного виробництва: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2015. 350 с.
53. Khodakivska O. V. Ecologization of agrarian production: modern challenges and perspectives of development. Економіка АПК. 2015. № 5. С. 43–47
54. Статистичний збірник “Наукова та інноваційна діяльність в Україні”. К.: ДП “Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України”, 2018. 314 с.
55. Косиця Я. Пріоритетні напрями підвищення соціально-економічної ефективності землекористування. Соціально-економічні проблеми і держава. 2015. Вип. 2 (13). С. 192-200. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15kyoeez.pdf>.
56. Дусановський С. Л. Економічні основи розвитку АПК в ринкових умовах URL: <http://galsite.at.ua/file/tn/apk.pdf>.
57. Коренюк П. І. Еколого-економічна ефективність відтворювальної системи продовольчого комплексу: теорія, методологія, практика / П. І. Коренюк. Дніпропетровськ: ДДФА, 2005. 355 с.
58. Калашнікова Т.В., Клепчева О.В. Державна підтримка у забезпеченні економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2014. № 2. С. 51.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичні узагальнення та представлено авторський підхід до вирішення важливого наукового завдання щодо обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій з удосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Отримані результати проведеного дисертаційного дослідження дозволяють сформулювати такі висновки та пропозиції:

1. Узагальнено й поглиблено наукові підходи до визначення змісту механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, що представляє собою важливу умову забезпечення висхідного соціально-економічного поступу держави. Вивчення наукових праць із досліджуваної тематики сприяло формуванню авторського визначення понять: «державна підтримка аграрного сектору» та «механізми державної підтримки розвитку аграрного сектору». Змістовним доповненням концепції механізму державної підтримки розвитку аграрного сектору є, насамперед, система дій із комплексним організаційним адміністративно-правовим, соціально-економічним підходом до реалізації інтересів аграрної галузі, а також перетворення фінансових ресурсів у певні результати державної політики (бюджетний податок, валюта та ціни).

2. Охарактеризовано концептуальні засади реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, які сприяли розробці наукових положень побудованих на основі інституційно-когнітивного, системного, синергетичного та еволюційного підходів з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх чинників впливу на розвиток аграрного сектору. Доведено, що сучасна структура механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору має включати велику кількість необхідних елементів, які дозволять: забезпечити потребу аграрного сектору в кредитних ресурсах, створити ефективну податкову систему для сільськогосподарського сектору,

плани страхування, визначити, як буде сформульована фінансова підтримка планів сільського господарства.

3. Запропоновано системний науково-методичний підхід до оцінки ефективності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, який передбачає визначення факторів, що визначають вірогідний напрям державної підтримки розвитку аграрного сектору. Запропонований авторами науково-методичний підхід складається з чотирьох етапів: систематизація параметрів оцінки, аналіз та оцінка детермінант державної підтримки розвитку аграрного сектору, методологічна система оцінки параметрів державної підтримки розвитку аграрного сектору. розробка напрямів удосконалення механізмів державної підтримки аграрного сектору. Основним завданням оцінки ефективності державної підтримки аграрного сектору є забезпечення створення умов для активізації виробничих економічних та соціально-економічних механізмів.

4. Здійснено аналіз механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України через призму реалізації інституційного та фінансово-економічного механізмів. Ідентифіковано сукупність проблем, зумовлених особливостями функціонування аграрного сектора та методами державного регулювання: збільшення цін на паливо; значна чисельність застарілої, та мала кількість модернізованої техніки; неефективне використання сировини; недосконала програма кредитування та організації й планування. Визначені сучасні виклики, можливості та обмеження для забезпечення державної підтримки розвитку аграрного сектору України.

5. Оцінено результативність інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору України дотримуючись наступних етапів: аналізу сучасного стану функціонування аграрного сектору та чинників, які впливають на його розвиток; аналізу рівня підтримки державою товаровиробників; аналізу стану підтримки інноваційного розвитку аграрного сектору. Здійснено оцінку фінансового забезпечення державної

підтримки розвитку аграрного сектору України та напрямів забезпечення стабільності й адаптивності аграрного сектору до вимог сучасної державної політики: застосування прямих і непрямих фінансових активів, направлених на підтримку господарської діяльності фермерів, збереження ними найманих робітників, відновлення технічних характеристик експорту сільськогосподарських товарів та продуктів харчування та інші.

6. Обґрунтовано стратегічні напрями удосконалення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України у розрізі інституційного, фінансово-економічного, соціально-екологічного та інформаційно-комунікаційного механізмів. Представлено інструментарій реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, що передбачає: зосередження підтримки на конкретних структурних проблемах аграрного сектору; концентрування політичної уваги на соціально-економічні виклики; стимулювання тих, що встановлюють сталість, і обмеження тих, що відхиляються від стійкості; реалізація заходів державної політики щодо підтримки аграрного сектору має бути визначена більш чітко та цілеспрямовано з точки зору кінцевих структур і стійкості; державна підтримка має бути більш відкритою для нових форм і типів сільського господарства.

7. Розроблено практичні рекомендації щодо системної модернізації державної аграрної політики України, які передбачають встановлення системної взаємодії заходів державної політики підтримки з драйверами розвитку аграрного сектору та стратегічні орієнтири активізації інструментів механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору України (грошово-кредитні, бюджетно-податкові, страхові, бюджетні та інвестиційні). Запропоновані рекомендації орієнтовані на забезпечення стабільності, дієвості та забезпечення ефективності реалізації державної аграрної політики, його конкурентоспроможності на ринках, гарантування продовольчої безпеки країни.

ДОДАТКИ

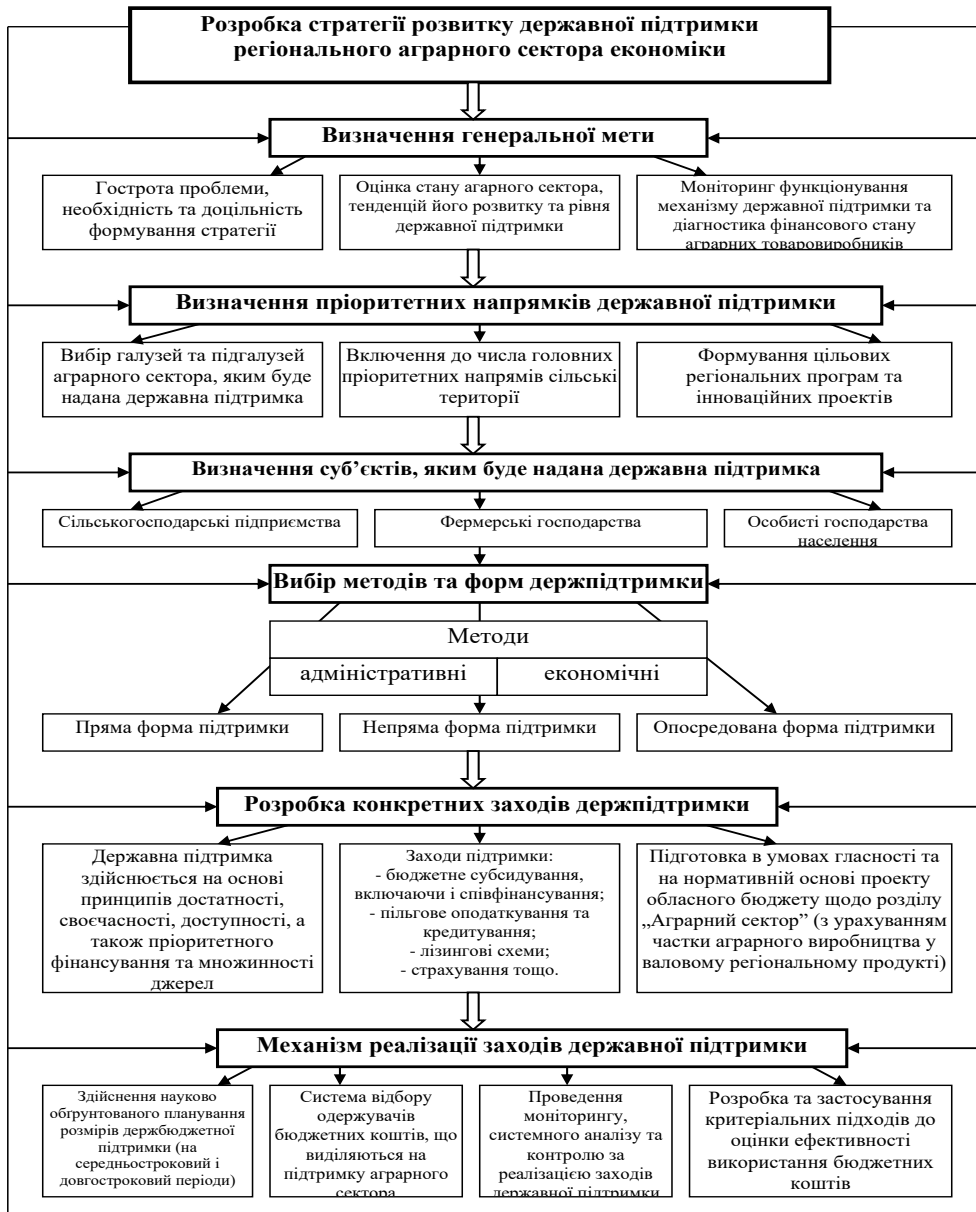

Схема розробки стратегії державної підтримки аграрного сектора

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Праці, які відображають основні наукові результати дисертації:***

1. Oleksandr Nechyporenko, Olena Bodnar, **Valentyn Ihnatenko** and Myroslava Chesakova. Problems and Prospects of the Development of the Agrarian Sphere in the Conditions of the Russian-Ukrainian War and the Post-War Economic Recovery. *Economic Affairs (Scopus)*, Vol. 67, No. 05, pp. 933-941. (0,6 друк. арк.). *Особистий внесок: визначені напрями розвитку аграрного сектору (0,2 друк. арк.).*
2. Valentyn Ihnatenko Development of agricultural insurance in the system of state support of the agricultural market. *Global prosperity*. 2022. Vol. 2, No. 4, pp.20-26 (0,5 друк. арк.).
3. Ігнатенко В.В. Сучасний стан державної підтримки розвитку аграрного сектору України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Випуск 31. С.114-118 (0,5 друк. арк.).
4. Ігнатенко В.В. Система інституційного забезпечення механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. *Держава та регіони*. 2022. №3(77). С. 100-104 (0,6 друк. арк.).
5. Ігнатенко В.В. Методика оцінки ефективності механізмів державної підтримки аграрного сектору. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Випуск 24. С.164-167. (0,5 друк. арк.).
6. Ігнатенко В.В. Концептуалізація механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. *Право та державне управління*. 2021. №4. С.102-110. (0,5 друк. арк.).
7. Ігнатенко В.В. Інструментарій реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. *Держава та регіони*. 2020. №2(70). С. 250-256. (0,5 друк. арк.).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Ігнатенко В.В. Регулювання зеленого курсу в аграрному секторі України. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Lviv, Ukraine. 2023. Pp. 1067-1071. (0,2 друк. арк.).

9. Ігнатенко В.В. Державне управління земельними відносинами в умовах децентралізації влади. Сучасна парадигма соціально-економічного розвитку України в умовах воєнного стану: XVIII Міжнародна науково-практична конференція: збірник наукових праць; 25 жовтня 2022 року. Чернігів, 2022. С.44-45. (0,2 друк. арк.).

10. Ігнатенко В.В. Напрями державної підтримки аграрного сектору. Сучасні світові тенденції розвитку інформаційних технологій, економіки і права: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції ЧШБП МНТУ імені академіка Ю. Бугая (18 квітня 2019 року). Чернігів, 2019. С. 173-174. (0,2 друк. арк.).

11. Ігнатенко В.В. Організаційно-економічні засади державної підтримки аграрного сектору. Збірник III міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів». (Київ 27 березня 2018 р.). МАУП, Київ. С. 23-25. (0,2 друк. арк.).

12. Ігнатенко В.В. Моделювання інноваційного розвитку аграрного сектору. Збірник V міжнародної науково-практичної конференції «Роль юриспруденції у формуванні сучасного суспільства». (Київ 6 жовтня 2017 р.). МАУП. Київ. С. 37-38. (0,2 друк. арк.).

13. Ігнатенко В.В. Система забезпечення державної підтримки розвитку аграрного сектору. Збірник III міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів». (Київ 01 березня 2017 р.). МАУП, Київ. С.45-48. (0,2 друк. арк.).